

OKTATÁSI
HIVATAL

Марія Заяковська Барнана
Ґабріела Ґіріц

НАРОДОПИС

Учебник русинського народописа
про ученикув I-IV. класы

**Марія Заяковська Барнане
Габріела Гіріц**

НАРОДОПИС

**Учебник русинського народописа
про ученикув I–IV. класы**

OKTATÁSI HIVATAL

A könyv a TÁMOP–3.4.1.A–11/1–2012.–0004. számú pályázat keretében
jelent meg.

A tankönyvet az Országos Nemzetiségi Tanács javaslatára
az Oktatási Hivatal tankönyvvé nyilvánította.

Engedélyszám:
TKV/46-9/2022. (2022. 03. 14. – 2027. 08. 31.)

Pedagógiai szakértő:
Szűcs-Vorinka Irén

Technológiai szakértő:
Nagy Károly

© Oktatási Hivatal (Croatica Nonprofit Kft.), 2015

Szakmai és nyelvi lektor: Dr. Káprály Mihály

A tankönyv megfelel az EMMI-kerettanterv
51/2012. (XII. 21.) EMMI-rendelet 10.7. mellékletének.

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszachenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai
Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

ISBN 978-615-5615-28-3

Спередслово

Дорогі русинята-соколята!

Летіть на крылох листкув нашуй книжки, спознавайте богату властну культуру, русинські и греко-католицькі традиції, народні сохташі, абы и у будучности достойно представляти Русинув на землєх їх давнуй отцюзнины – Мадярщины и у цілум світі.

Федор Манайло „Русинка”

Федор Манайло „Русин”

Фамілія, родина

„Я русин быв, єсьмь и буду”

Александр Духнович

Бывавучі у Мадярщині Русины про називаня свойого народа хосновали и почасті хоснують днесь наименованя *Руснакы, Русины*. Слово *rusznák*, так ги и *ruszin* у мадярськум языкови є позиченоє з языка Русинув, а *rutén* є мадьяризованов формов латинського *ruthenicus*.

Іштван Удварі

У суй книжці представлю вам свою родину, ї каждоденный живот и грекокатолицькі сята. Мы, Русины, жыєме у Маріяповчі – сятині грекокатолицької общины. Наш материнський язык – русинський, часто кажуть, што мы говориме „по нашому”. Нас у родині пятеро: отець, мати, мої сестры и я. Отець ся пише Ковач, кличуть го Михаил, вун інженер, мештер на компютеры. Родив ся апо у Комловщці. Йому 45 рокув, вун высокый синёокый чоловік, має куртоє рунное гестенёвое волося. Вун серіозный, прецізный, робутный. Из нами отець усе справедливый. Моя мати, уроджена Соломон, ї имня Варвара. Юй 40 годув, родила ся у Мучоні, она косметолог. Мамка посереднёї поставы, чорноока, кундерява шатенка, має модерну

фрізуру, упозірує много молодже од своїх рокув. Она весела, спокуйна, щира и робутна. Крістіна и Ірина – мої старші сестры, они родили ся у Маріяповчі. Крістіна має 17 рокув, она ходить у гімназію, а Ірина сёго рока кончає начальну школу. Крістіна – чистый отець, она розумна, приліжна и серіозна. Ірина подобає на мамку: весела, щира, талантлива танцошка. Я Андрій Ковач, родив ем ся у Дебрецені, маву 7 рокув.

Сёго рока я зачав школу. Наші бабка и дідик за мамков уродженці Пудкарпатя, они пишуть ся Соломон. Дідо Юра скоро має 64 рокы, вун родив ся у

Севлюші, а бабка Олга в Ужгороді, она має 62 роки. Бабка и дідик пензісты, они робили учителями у началнуй школї. Теперь они жыють уєдно из нами. Дідик и бабка дуже люблять нас – своїх унукув и годні помочи нам у науці. Бабка Олга добродячна, скромна и шіковна, а дідик Юра благый, роботливый, спокуйный. Вутцєві родичі жыють у Братіславі, де они родили ся. Спознали ся бабка и дідик на універзітетї и по трєх рокох побрали ся. Теперь они на пензії, дїдо Штефан и бабка Марія дохторы, робили у болницї. Мы нащивляєме їх на вакації и дуже добрі чуєме ся уєдно, бо бабка и дідик веселї, добродячнї и щирї люде. Рук теперь мы из отцєм зачали складовати родостром нашої родины. Вуявило ся, што наші предкы – корінні Русины, грекокатолики, жыють на теріторії історичної Мадярщины многі роки. Деталный родостром нашої фамілії можете побзерати на слїдувучуй сторонї нашої книги.

Атаназ Фединец „Русинська фамілія”

Бесіда за фамілію, членув фаміліі:

Як ся пишеш?

Ко члены фаміліі?

Як ся кличе сестра?

Як ся кличе брат?

Як ся кличе мамка?

Як ся кличе отець?

Ко знає имня дідика и бабкы?

Прозвище, имена

Ци стрічали сьте такі прозвища, ги Галушка, Русинко, Клебашко, Семан, Коритар, Ситар, Петроянка, Русин, Бачинський, Фединец, Ромжа? Се стародавні русинські прозвища.

Иван, Михаил, Василь, Петро, Андрій – мужські имена. Марія, Марта, Єлізавета – женські имена.

Моє имня

Рождена єм Марішка
Кедь єм была маленька.
Одкедь єм велика,
Кличуть ня Маринка,
А кедь буду старша
Буду Марча.
Де іти?
Засвітили звiзды.
Повіч ми, де іти?
Їу Янкови? Їу Феркови?
Там не можу, там є Терка,
Пуйду дому и лягну.
А за Ферку лем снюю.

Габор Гаттінгер

Атаназ Фединец „Русинка”

Родостром. Моя фамілія

Отцівська лінія

Штефан

Марія

Михаил

Варвара

Ірина

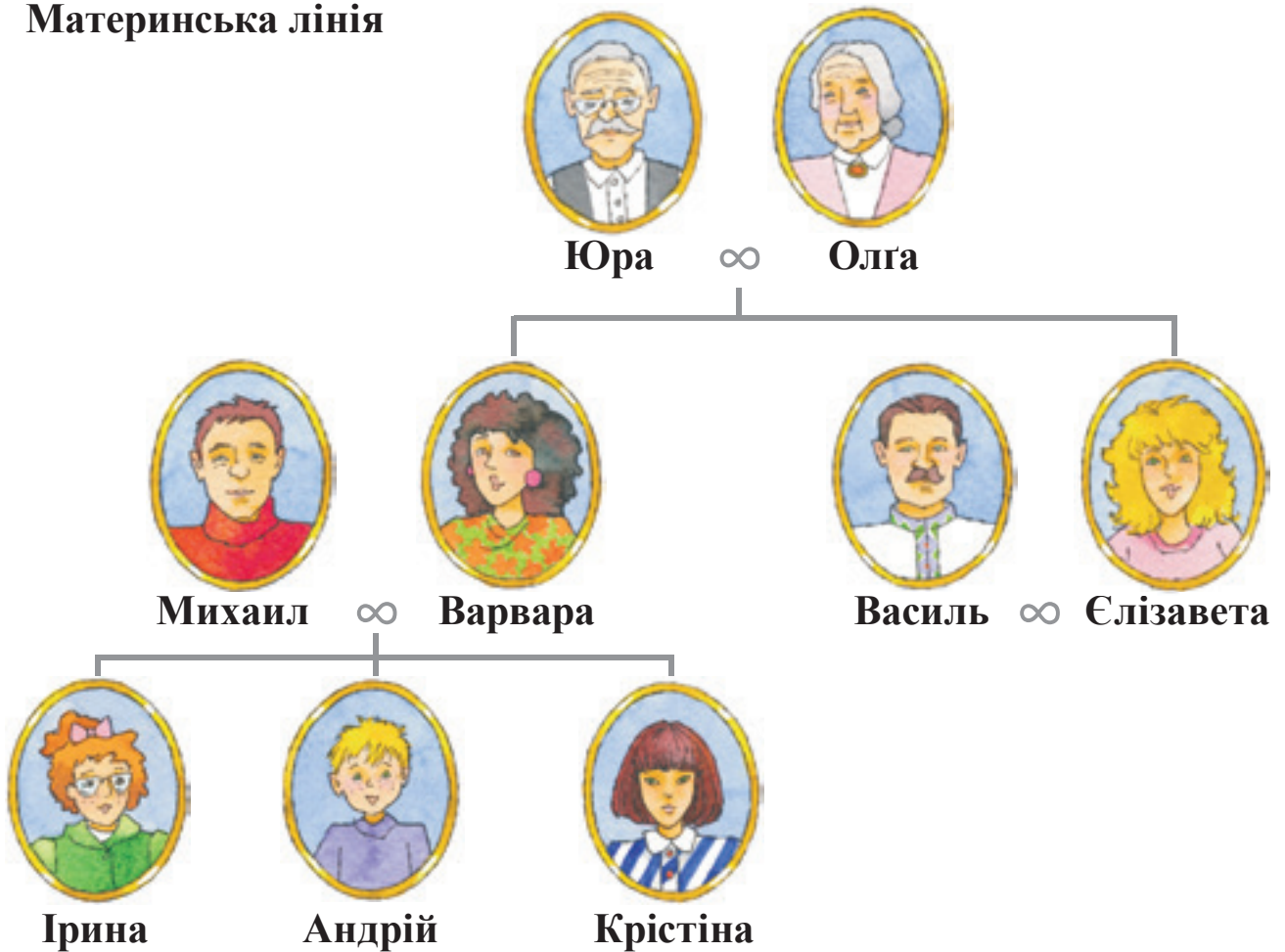

Андрій

Крістіна

Материнська лінія

Моя фамілія: отець, мати, сестра, брат и я.

Мої родакы: дідик, бабка, прабабка, прадідик, крестный отець и крестна мати, родина.

Мы гордиме ся своїма бабками и дідиками. Они наші предкы.

Уся родина уєдно сяткує фамілні и церковні сята: дни роженя, Руздво, Паску, крестины, свальбы.

Завданя: Намалюйте членув фамілії! Складіть свуй родостром! Вуберіть из вершикув окреме мужські и женські имена. Зберіть и наладіть фотоалбум за свою родину!

*Атаназ Фединец
„Мати з доньками”*

Мамі

Не найшов єм слова
В людськum языкови,
Якыма бы-м, мамко,
Тебе поздоровив.
Не найшов єм нигде
Ту на земли цвіткы,
які бы-м ти, мамко,
днесь дав у руки.
А так прийми од ня
обычайні слова:
За живот, за вшитко,
што-сь нам стигла дати,
дозволь ми за вшиткых
тя поціловати.

Штефан Смолей

Моя мама

Дує вітер, носить листя,
Як мож жыти, мамко, без тя?
Подякуву Божечкови,
Же ми створив мою маму.
Я молодый, но добрі знам,
Радую ся, же тебе мам.

Габріел Гаттінгер

Завдання: Научіть ся вершик!

Майліпшы́й стих

Майліпшы́й стих
Я днеська, мамко, пишу
З майфайных слов,
Котрі-м колись лем знав.
Иде ми просто, мамко моя, з неба,
Гибы го Кось ты водты даровав.
Слова прополоті у шорику стоять.
Слизы з очи,
Ты на рукох нас держыш.
Ци руки тебе, мамко, не болять?

Василь Матола

Завдання: Котрі слова значать любов до мамы?

Атаназ Фединец „Русинська мадонна”

Ей, мамко моя, солоденька

Ей, мамко моя, солоденька, (2×)

Ей, мамко моя мила.

Ей, штось ня, мамко, в нещастливі, (2×)

Ей, пеленочки бо й повила.

Ей, нещастливі пеленочки, (2×)

Ей, нещастливый купіль.

Ей, воліла сь ня утопити, (2×)

Ей, де є вода-крутіть.

Наталія Шимица

Завдання: Смутна ци весела йсе співанка?

Иван Манайло Файна дяка”

Гайчі, сыну, гайчі

Гайчі, сыну, гайчі,
Нема дома мамчі,
Мамча пушла в поле,
Спи, сынку, соколе.
Спи муй, соколочку,
Сшыю ти сорочку,
Тоненьку, тоненьку,
На літо легеньку.
Гаю, сыну, гаю,
Най я ти не лаю,
Маю я лати,
То волієш спати.

Наталія Шимша

Атаназ Фединец „Жарптиця”

Con anima (Задужебно)

Завдання: Научіть ся співати колыскову малому братови авадь сестрі!

Фіглі

Малый сын позерать, як отець малює плафон. Мати каже: „Як вуростеш великий, та будеш помагати вутцёви.” А дїтвак чуде ся: „А вун доты не пофарбить?”

– Мамко, ци тяміш нашу вазу, што переходить из поколїня до поколїня?

– Правда, же тямлю.

– Та дуже добрі, бо моє поколїня ї розбило.

Федор Манайло „Мальвы”

Научіть ся вершик!

Сиротка

Які тоти діти счастні,
Котрі мамку мавуть.
Другі діти йдуть из школ,
Идучи співавуть,
Чим до хыжі повертавуть,
И їсти питавуть.
А я прийду молоденький
Серед хыжі стану,
Докы воды не принесу
Їсти не дустану.

Николай Гвозда

Завдання: Найдіть слова, котрі значать членув фамілії! Ци легко жыти на світї сиротов? Чом стих такый смутный?

Я маленька дівочка

Я маленька дівочка,
Кличуть ня Русиночка.
Люблю я свуй отчий край.
Боже, ты му помагай!
Люблю рудных мамку й нянька,
Што на світ мене принесли,
Бабку, дідика и брата,
Майдорожшых на всюй земли.
А ищи я, діточки,
Люблю поточки, річки,
Люблю песика и міньку,
Таку малу, піцірінку,
Люблю каждую файну чічку,
Чистый поточок и річку,
Люблю красныи ліс буковый,
Сок прозрачный березовый.

Євген Жупан

Нигда не забуду, з якого єм роду

Напоминала ня
все моя мамочка,
жебы-м памнятала,
же я Русиночка.
И нянё казав ми,
же часом ся ставать,
же дако народность
свою запродавать.
Як бы-м на ярминку
народность продала,
та я бы од ганьбы пуд землю пропала.

Анна Галчакова

Федор Манайло „Кошары”

У чужині

Я несчастный
в чужум краї,
як сирота жыю я,
все о тобі думаю,
родна землѣ моя.
Там де Бескиды, Карпаты,
Там, там моя отчина,
Там жыє муй отець, мати,
Сестры, браты, родина.
Милі, милі ми Бескиды,
Де жыє мое племня,
Там, де жыли ми прадїды,
Там жыти хочу и я.

Александр Павлович

Родна земля

Што такое є родна земля?
Што на йсе ти, дїтинко, казати?
Йсе ги грядка ушытка у чїчкох,
Куля йсе, што не годна стрїляти.
Што такое є родна земля?
Йсе ги мати, матїрь мати!
Йсе горнятко простої воды
Коли є ти кому подати.
Што такое є родна земля?
И кедь є она, што нам чинити?
На колїнох стояти над нѣв.
Любовати ся, сокотити!

Василь Матола

Завданя: У вершох найдїть слова, котрі позначувать членув фамілії, родакув и отцюзнину?
Што треба сокотити?

Народні приповідкы

- Нико не видить, як сирота плаче!
- На сироту и голуза крива.
- Од малых діти болять руки, од великих – сердце.
- У дітины заболить голова, а у матери – сердце!

Пословиця

- Честуй других, та и тебе честовати будуть.

Уже съте звыкли, што у Комловщці, у Мучоні, у Будапешті, у Ніредьгазі многі говорять по русинськы на улиці, у бовті, вадь лем меже собов.

А вы як говорите дома?

Наша бесіда

Наша бесіда прекрасна,
Бо од мамкы материнська.
Мила, як зорничка ясна,
Наша бесіда русинська.

Василь Сочка-Боржавин

*Федор Манайло
„Мати з дітинов”*

Наша бесіда

Наша бесіда є цяпков
У славянськѹм морю.
Як ня вчили мамка з бабков,
Так я и говорю.
Нас не много, но й не мало,
Нам ся з прадіда обстало
Русинськѹє слово.
В нѹму й горы, в нѹму й хащі,
И в долинох рікы,
З ним не будеме пропащі
На землі навікы.
Най широкый путь Русинѹм
В будущѹє буде!

Михайло Чухран

Завданя: Як говорите дома?
Из ким говорите дома по русинськы?
Ко вас научив говорити по нашому (русинськы)?
Што значить „материнськый” язык?

Федор Манайло „Осенній букет”

Федор Манайло „Сосідки”

Гаданка / Ануж, угани!

Дрімле сегіниця Оля
На єднуй нозі у полю.
На головці у Олены
Тридцять и три кестемени.

(Канцшта)

Кланяєме ся

Старшым: Добре рано! Добрый день! Добрый вечур!
Цілуву ручки!

Єдногодкум: Сервус!

Русины-грекокатолики сяк кланявуть ся єден дру-
гому: Слава Исусу Христу! – Слава навікы! Дай Боже
здоровля! 40 днюв по Пасці: Христос Воскрес! – Воісти-
ну Воскрес!

Інтересно: У родинох молодші называли старшого
брата на „вы”, а селяны озывали ся єден до другого на
„вы”, указувучи сим честованя.

Фамілійні сята, сохташі

Крестины

Дітинку крестили сятов водов у церкві, коли юй было 10 днюв. До того дня ї не мож было вынести из хыжі. Крестні родичі ладили гостюм сяточну вечерю, помагали родичум у хыжі и на обыстю.

Фотка у родинному албомі бабкы Марії

– Бабко, я ищи нигда не виділа сесю фотку! На сую фотці у церкві отець Иван, ты, дідик, бабка.

– Бабка Марія, дідик Штефан, мамка, нянько, на-нашкуля, нанашко и дїтвача. Ачей не мої крестины?

– Твої, дорогенька, твої!

– Яка я была товстенька, личко червене, кругле, очка чорні, а волосячко барнастое и кучерявое! Што у на-нашкулі в руках?

– Вто білое полотно – крижма, а машлик ружовый зато, бо крестили сьме дівочку.

– А хлопчикови синій машлик яжуть?

– Айно, а по крещеню дїтина дустає имня и крестный лист.

– Сесь крестик я дустала од своїх крестных, дуже уважаву, обы-м го не стратила, бо вто памнятка на цілый жывот.

Свальба

И теперь на свальбу зберать ся дуже много люди. Туй суть ушыткі бывателі села од мала до велика. Колись свальбова хода заходила у церкву співавучи, пуд супроводженя музыкы. Быв такой сохташ, што шпаргов загороджовали улицю, а молодой давав гроші, обы го пропустили. Свальбову ходу направляв главный дружба веселыма приповідками. Сесь сохташ живой и дотеперь.

Ладиме ся свальбовати

– Цілуву ручкы, тютко!

– Добре рано, Іринко!

– Дуже файно впозіруеш! Ты уже готова ку свальбі?

Ищи поскоро, вінчаня зачинать ся на полудня.

– Айно, айбо не хочу запоздити на горожанську женитву. Ержіка уже у свальбовум шатї и у вінцёви, а Василь чекать свого дружбу, тай идуть у Залу Свальб. Там їх чекать наша родина и свідкы молодых.

– А ци Крістіна уже готова? Она и дружка, и свідок, юй не яло запоздити ся. Най не забуде паспорт, бо не годна буде пудписати офіціалное папіря.

– Не нервозьте ся, тютко, мамка сночи всё приладила, а апо пушов сперед сватув и ведно пуйдуть на церемонію.

– Иду и я дому, бо ищи мам мало роботы. Стрітима ся у церкві. Будь здорова!

Федор Манайло „Свальба”

Приповідка

Иде свальба здолы, закрывайте столы!
Столы яворові, санкы Гергелёвы!

На службі (у церкві)

- Слава Иисусу Христу!
- Слава навiкы!
- Давно не видiв ем вас, панi Олго. Як здоровля?
- Помаленькы отче, як у нашi роки яло.
- А ваш муж уже прийшов дому из Мiшколца?
- Айно учера. Поховав старшу сестру, дуже слаба была.
- Кулько рокув мала ваша шовгорыня?
- Она была два роки старша. Умерла Йолана на Юровых руках, уночи читали коло неї псалтырю, а устелена она была у Домi Смутку. Там скончили панахиду и поховали i коло мужа. Дома справили за усопшов комашню, она мала дуже порядных сосiдуд, жыла из нима у приятельствi. Они нащивляли i у шпiталю, бо Йолiка не мала дiти, а муж умер того рока.
- Примiть мое сочувство! Царство юй небесное!
- Дякуву, отче!

Завданя: На основi фотографii намалуйте церкву и церькувный керт!

Намалуйте свальбу и крестины у вашум селi авадь варошi!

Завданя: Бесiда про фото и вiдео, зьязанi из фамiлiёв и родаками, сятами, навщива мiстного селського вадь варошського музея.

Отцюзна

Федор Манайло „На своєю землі”

Ци знаєте, што то отцюзна? Коли пустите ся у дорогу ку родичум, кажеме: идеме дому. Коли дуйдете, говорите: слава Богу, дома сьме. Значить, так розуміте, же отцюзна тото місто, де бываєте, авадь, майбулше, тото село ци варош, де сьте ся вшитовали и вуростали.

Най буде так. Отцюзна – не иншоє, як обычайное жылице, котрым вас Божое провідіня обдаровало; отцюзна не иншоє, як ви самі и ваші родакы. Ци любите отцюзнину? Де бы сьме не любили нашое бываня и землі, котрі нас годувуть, де бы сьме не любили самых себе и наших родакув! Де бы сьме не любили тото село, варо-

шик, город, де сьме ся родили, де умерти хочеме, обы наші кості змішали ся из кустьми наших умерлых предкув!

На моє звіданя сьак уповість каждый, у котрум є хоть мало чувства. Не лем словом одповість – и ділом укаже. Кедь його бываню, уроджаю його землі, вадь його фамілії грозить опасность, вун готовый їх обороняти, кедь треба и жертвованём свого жывота.

Што бы сьте повіли за такого чоловіка, котрый, коли горить його хыжа, утікне, лишыть погыбати свої діти в огні, коли бы годен був їх ушыткых ослободити? Казали бы сьте, же гуршыи од звіря.

Дотеперь вшытко у порядку. А кедь бы горіла сосідова хыжа, авадь десь дале од вас був пожар: ци гасив бы-сь и чом?

Гасив бых первый раз из повинности ку ближньому, другый раз зато, жебы огонь дале ся не росшырив, а так и моя хыжа не имила ся. Про то, же хочеш заваровати свою хыжу, мусиш боронити всі дома у селі.

Отцюзнина – се не лем моя хыжа, моя земля и моє газдувство, но и хыжа, земля и газдувство моїх сосідув, мого села, округа, края; словом, каждое бываня, каждая земля и звірка, каждая слаба жона и мала дітина, находячі ся у моюй державі. Сесе отцюзнина, котру общыма силами треба нам обороняти.

Ведно всяку опасность переможеме. Єден тонкый прутик и слабый дїтвак годен зломити, айбо зьяжіть ведно снуп прутя, та й муцный чоловік не побереує го зломити! Завто общыма силами маєме обороняти отцюзнину.

Кому помагаєме, коли робиме на добро своюй отцюзнині? Самым собі, нам всім! Любім и сокотім нашу отцюзнину!

Завданя: Чом любиме свою отцюзнину? Як маєме обороняти нашу отцюзнину?

Русины

В бескидських Карпатох
зоря не загасне,
на Русинув світить
тепле сонце ясне.

Каждый честный Русин
робить, а не краде,
честный род русинський
нигда не пропаде.

Русин и чужому
поможе, порадить,
за свою народность
нигде ся не ганьбить.

Тоты най ся ганьблять,
духом упадають,
што щастя у чужых
про себе глядають.

Ко своє зохабить
а за чужым иде,
од своїх одыйде –
ку чужым не прийде.

Николай Гвозда

Федор Манайло „Дідо из онуком”

Завдання: Як треба жыти, жебы не зганьбити свою народность? Што значить „треба примати ся свого”?

„Русины суть славянський народ, котрый має своє сувереное місто в Европі. Они суть лояльними обывателями у вшыткых державах Европы и світа, в котрых жыють и своєв культуров збогачувуть їх. Русины, хоть не мавуть общу державу, дефінують ся як еден народ и мавуть право хосновати общі сімболы – флаг, герб и гімн, котрі їх спювуть через гатары держав и выкликавуть у люди чувство приналежности ку містови, родови, краєви, державі, народови” (Мгр. Мілан Пілін.)

Герб и флаг (сімболика)

Русинський флаг

Резолюція ІХ Світового конгреса Русинув 23-го юнія 2007. рока у Марамороші (Румынія) дефіновала русинський флаг, герб и гімн.

Русинський флаг: розмір, майчасто, 1000 мм довгий 1500 мм шырокий. У вышній половці (500 мм) є синя фарба, у нижній половці – біла (250 мм) и червена (250 мм).

Русинський герб

На лівій половці – три золоті смуги на світлосиній основі, на правій половці – червеній фарби фігура карпатського медвіда із отвореним пыском, стоячого на двох лабах на стрібернум фоні.

Медвідь сімболізує Карпаты, три золоті смуги – три рікы: Уг, Латорицю и Тису. Сесь герб видиме на обкладці нашого журнала „Русинський Світ”.

Малі одзнакы русинського прапора и герба

Подкарпатськіє Русины

Moderato, maestoso

сл. А. Духновича

Под-кар-патс-кі - и ру - си - ны, ос-тав-те глу-бо - кій сон, на-род-ный го-лос зо-вет

вас: не за-буть-те о сво - см. *tr* Наш на - род лю - би - мый да бу - дет сво -

10 -бод - ный! От не -го да от -да-лит-ся не- при-я-те-лей бу-ря, да со-грі-ст справедливость

14 *Crescendo* уж и русь-ко-є пле-м-я. Же - ла - ні - є русс - ких во-є-вод, русс - кій да жи -

18 *f* - вет на-род! Всі-про сим - Все выш-ня-го да по - дер - жит русс - ка -го

Подкарпатськіє Русини
Оставьте глубокий сон!
Народный голос зове вас:
Не забудьте о своём!
Наш народ любимый
Да буде свободный.
От него да отдалить ся
Неприятелей буря,
Да согрієт справедливость
Уж и руськое племя!
Желаніє руських вождь:
Руський да живе народ!
Просим Бога Вышняго,
Да подержыть руського
И дасть віка лучшого!

Александр Духнович

Вручаніє

Moderato

сл. А. Духновича

1. Я ру-син был, есмь и бу - ду, я ро - дил - ся Ру-си - ном, честный мой род не за - бу - ду.

mf

ос-та-нись е - го сы - ном. Ру - син син мой о - тець, ма-ти русс-ка-я вся ро-ди-на, Ру - син был мой

piu mosso

ру-си-ны сес - тры и бра - ты, и ши-ро - ка дру-жи-на. Ве-ли-кий мой род и глав-ный,

мі-ру єсть сов-ре-мен-ный, ду-хом и си-ло - ю слав-ный, ві - ро - ю не-из - мин-ный.

Я уз - ріл світ под Бес-ки-дом, пер-вый воз-дух русс-кій ссал, я кор-мил - ся русским хлі-бом,

pp *mm...*

pp *mm...*

Я Русин був єсьм и буду,
 Я родив ся Русином.
 Честный мой род не забуду,
 Останусь його сином.
 Русин був отець мой, мати,
 Руська вся родина,
 Русины сестры и браты,
 И шырока дружина.
 Я світ уздрів пуд Бескідом,
 Первый воздух руськый ссав,
 я кормив ся руськым хлібом,
 Русин мене колысав.
 Я Русин був, єсьм и буду,
 Я родив ся Русином.
 Честный мой род не забуду,
 Останусь його сином.

Завдання: Научіть ся наш гімн и Вручаніє!

Рудный край, місто биваня

Єден зимный вечур Андрій попросив свого отца росповісти му за заселеня Русинув на територію нашої Отцюзныны.

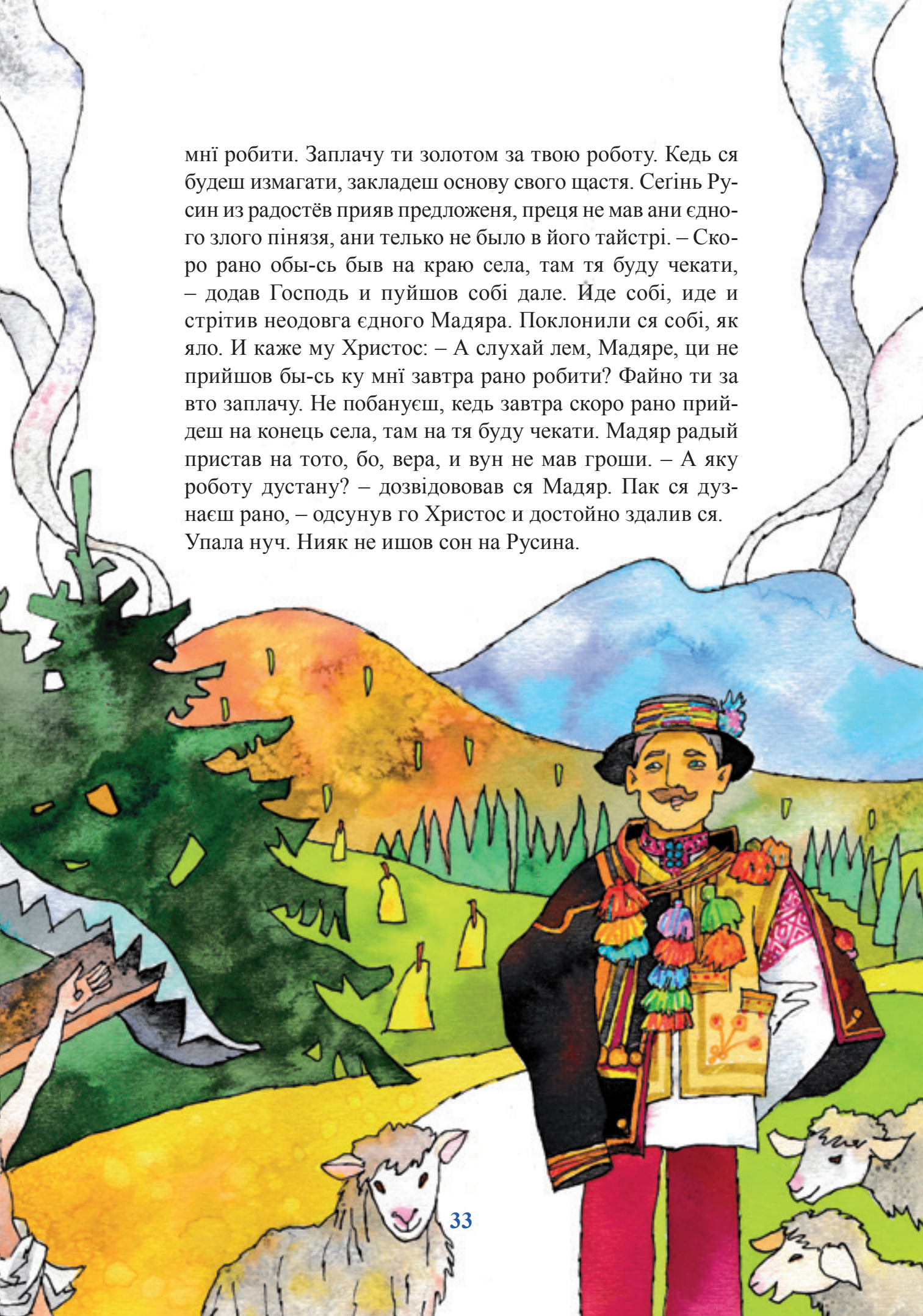
Леґенды нашого края

Як Русин дустав свою землю

Христос вандровав раз орсагом и стрітив Русина. – Слухай гев, Русине, – каже Господь, – пойдь завтра ку

мні робити. Заплачу ти золотом за твою роботу. Кедь ся будеш измагати, закладеш основу свого щастя. Сегінь Русин из радостѣв прияв предложєня, преця не мав ани єдного злого пінязя, ани телько не было в його тайстрі. – Скоро рано обы-сь був на краю села, там тя буду чекати, – додав Господь и пуйшов собі дале. Иде собі, иде и стрітив недовга єдного Мадяра. Поклонили ся собі, як яло. И каже му Христос: – А слухай лем, Мадяре, ци не прийшов бы-сь ку мні завтра рано робити? Файно ти за вто заплачу. Не побануєш, кедь завтра скоро рано прийдеши на кєнець села, там на тя буду чекати. Мадяр радый пристав на тото, бо, вера, и вун не мав гроши. – А яку роботу дустану? – дозвідововав ся Мадяр. Пак ся дужнаєш рано, – одсунув го Христос и достойно здалив ся. Упала нуч. Нияк не ишов сон на Русина.

Бояв ся, же заспить и не встигне прийти на місто скоро рано. Вутяг старі бочкору тай имив платати, а жонї росказав, най наварить галамбець, бо йому на роботу ити. До рана платав бочкору. Як ся зачало розвидняти, были по-платанї. А Мадяр пуйшов дому, люг спати и читаво ся наспав. Скоро рано ся пробудив, схопив ся из постели, верг у тайстру хліба и солонины, завісив тайстру на коцібу, коцібу на плече – и гайда у конець села. Там, пуд придорожнім крестом стояв Христос. Мадяр пудыйшов, поклонив ся и каже: – Туйка-м, Господи. Повідж ми, яка работа на ня чекать, и яка буде доля моя? – Пойдь зо мнов, – каже Господь. Взяв Мадяра за руку. Повюг на край Низини и сяк му рече: – Сесю бескрайну мастну зернородну землю тобі даву. Обробляй ї и оплывати будеш мясом, рыбов и хлібом. Необавкы на край села прийшов и Русин. И на нєго чекав Христос. И Русин поклонив ся и попросив, най му Господь дасть його роботу и задїлить му долю. – Запоздив єсь, сегінь Русине, твою добру серенчу однюс Мадяр. – Та як тото? – обидив ся Русин. – Цїлу-м нуч не спав, обых лем навчас туй був. – Мадяр май шіковный од тебе. Пудпередив тя. Забрав мастну зернородну землю, айбо ту ши суть горы, тотї твої будуть. И повюг го меже горы, де земля пустна, а урода слаба. А як прийшла зима, и Мадяр, и Русин зачали ся бідкати. Мадяр мерз, бо не мав дрыв. Русин голодовав, бо минув ся му тот хліб, што го мало изобраз. Побрали ся и прийшли ку Господови, най їм помагать. Господь вуслухав їх наріканя и сяк россудив: Поклав єм вас єдно коло другого, обы-сьте ведно жыли и помагали єден другому. Затямте собі добрі и слїдуйте мому росказу: ты, Мадяре, давай хліба Русинови, обы мав, што їсти, а ты, Русине, давай дрыв Мадярови, обы не мерз. Ідїть собі дому и нигда не нарушайте мою заповідь.

Завданя: Як ладив ся Русин до Христа? Як зберав ся Мадяр на стрічу из Христом? Што заповів Христос?

Село и варош

Они доповняють єден другого и суть одказані єден на другого. Представте собі, што было бы из того вароша, котрый бы єдно рано ся пробудив на тото, же обстав ся без села. Смутное было бы сесе пробудженя, бо первый раз не мали бы варошчане, што фрыштиковати, пак не мали бы, што полуденковати, а наконець, што вечеряти. Село додає городу молоко, масло, сыр, мнясо, зеленину. Без села не є пяца, а без пяца порожня кухня.

Айбо не лем голодовав бы город без села, айбо и ходив бы пудраный, бо подертое шатя не было бы чим вуміняти. Кожу на топанкы и чижмы село дає. Лен и коноплі на полотно село дає. А овці, из котрых серсть стрыжуть на вовну про верхнєє шатя, хыбаль на городських худниках пасуть ся?

И село одказано на город ипен так, як город на село. Де бы взяло село плуг, мотыку, косу, кібы вшыткі фабрики города перестали їх вуробляти, а вшыткі бовты – продавати? Што бы учинило село из громад овечь, крумпиль, тенгериці, молока, сметаны, яиць, кібы город од нєго не куповав? А якый бы хосен мало из кожї, котру вуробить, из серсти, што настрыже, кедь город из них не справить топанкы и чижмы, анцугы и кабаты?

Окрем сих є ши много діл, што яжуть село и варош. Жерела просвіты и культуры находят ся у городі. У городі родять ся нові вунаходкы, котрі полегшувуть жытя и селського чоловіка. Туй печатавуть ся и книги, новинкы, из города рушать желізниця и аероплан, котрым скоро допутуєме хоть и до Америки. Городські міряникы старавуть ся за добрі дороги, котрыма ходять селяне до города, и котрі споювуть народы, менші вароші, варошыкы и села меже собов.

Наша хыжочка

Ты хыжко мила, удобна наша,
ты нам на білум світі майкрасша,
ты нам майкрасша, хыжочко біла,
ты добра, любя, як мамка мила.

Кой ярь пахняча ку нам завітать,
кой коло тебе квітя росцвітать,
та виджу, хыжко моя схылена,
же ты нам з раю сюды спущена.

Міхал Ковач

Федор Манайло „Мальвы уже цвітуть”

Поселення, де жыють Русины у Мадярщині и у иншых державох

Завданя: Укажте на мапі своє поселеня.

Пуйдіть на цвынтарь, поглядайте на гробох прозвища русиньского происхождения, сяку лішту розшырюйте из помочов своїх родакув.

Серед поселенцев были и мастера: ковачі, друтари, варгы, шустеры, колесари. Часто їх ремесло стало їм прозвищом.

Повіданка

Хлопчик бавив ся и поранив руку. Мамка повела го до дохторкы. Дохторка мала білый чепець из червеным хрестом и білый плащ. Она йому помастила рану йодом. Тото дуже пекло, айбо вун терпів, лем мало ся скривив од болю, бо ганьбив ся плакати перед дохторков. Дохторка повіла мамці: „Файного хлопчика маєте,” – а мамка його погладила. Дохторка му руку повіла фачликом и повіла, же треба буде щи раз прийти на повиваня.

Завданя: а тепер самі придумайте подобну повіданку до верхнёго рисунка. Туй суть слова до něго: весельй мурник, муровати, мур, малтер (чим ся зліплюють циглы), ваковка (глибока лопатка метати малтер), келня (плоска лопатка руняти малтер), коцкаста кошуля, комбінезон (робочый дрес), шішак (сокоити голову), помочный робутник, цигла, класти циглу у ключ (обы ся муцно держала), мішати малтер, мішачка на малтер, відро, лазиво и алаші (лізти и стояти горі муром).

Будованя у минулости

Русины и у Земплині жыли бідно. У гористум Земплині частку землі, фундамент хыжі определяла гориста містность. Села туй суть у долинох, у булшости єдна довга улица. Колись туй був густый ліс, котрый вырубали. У гористых містох майпопулярным матеріалом будованя був камінь, валькы, деревина, глина. Хыжі закрывали шінглями вадь соломов (жупами).

У хыжі была парадна (чиста) комната, кухня, задня комната, комора и хлїв. На камняный фундамент клали трамбовані стїны, котрі были вумашені глинов, ділі были земляні. На пецови из каболов, у котрої був характерный одвод дыма, топили хыжу, варили їду и будили солонину, шовдарь, ковбасу. Пец служыв и спалным містом про діти и мачок. Будованєм керовали майстры, помогали родакы, сосїды, ушытка родина.

Завданя: Намалюйте матеріалы, хосновані на будованю, даяку стадію будованя. Што значить „чиста комната”?

Федор Манайло „Синій пец”

Федор Манайло „Дідово обысті”

А тепер попозерайте довкола по обыстю и укажете: хыжу, літню кухню (няріку), окна (облакы), двері, торнац, гарадічі, стріху, причолок, комин, черепы, дерева (стромы), студню, навивало (из ланцом), корбу (на обертаня), билцята (відро пудкласти), городину, латкы, капуру, сулакы и стрішку (на капурі), пса, мачку.

Порахуйте, кулько мож видіти на рисунку облакув, кулько гарадіч, кулько облук на торнаці, кулько стромув.

Сесе інтересно

У Мадярщині єдиний пец из каболов находить ся у Комловщці, у Етнографічнум музеї / хыжі.

Зарядженя хыжі

Хыжі были обставлені простым бутором ручної работы. У комнаті стояли стульці, лады из фіюкками, постелі, великий стул, лады шилияких розмірув.

На ладох мож было сидіти. У постелі стелили міхы из сіном, котрое заміняли 4-5 раз на рук.

Покровці и постілное были домотканыма, заголовкы и перины наповняли гусячым пірём.

Судина у кухні вішала ся на стінох и была зроблена из простых матеріалув: глины, дерева, желіза. За дверями, у лаворі была вода на умываня. Сяточное шатя и чижмы из кожї висіли на палиці, котра была пудвішена ку геренді.

У маленькых облакох выставляли молитвеникы, сятї образы, маленькі глядилчата, вушытї портята.

Булшость русинських родин были многодітныма. Даколи у родині было 6 и булше діти. У єднуй хыжі жыло три покоління: дідо и бабка, родичі и уже замужня дочка из фамілієв, молодші діти. Родина нарахововала 10 и булше люди. Часто хлопы спали на подї, на сінови, а у літї в хліві.

Розділення роботи у родині

У родині кожен мав свою роботу: вярї аршовали, орали землю, запрягавучи коровы и волы. Жоны удобряли землю гноєм, садили, пололи. Улітї, по праздникови Петра и Павла, зберали урожай, молотили, косили сіно. Давно у земледїлствї не хосновали мінералні удобрення, гербіциды, пестициды.

Восени зберали крумплї, ріпу, тенгерицю, дынї.

Запам'ятайте: У земледїлствї не хосновали мінералні удобрення!

Характерні роботи: ораня, сінокос, вул, запряжений у вуз из сіном, аршованя, лісорубство, збераня уроджая, винобраня.

Атаназ Фединец „На гатарі”

Тютка Гергей споминать

„Колись мож было нараховати коло 200 коров у стойлох. Коло хыжі было хоть лем по дві коровы, обы мож было на них орати. Коло хыж была и мала худоба. Біднійші люде мали козы, май богатші держали конї, было из нима много работы, айбо тогды не было бовтув, обы купляти їдїня. Из пшениці пекли хлїб, мнясо мали од худобы. Мнясо їло ся еден раз на тыждень, у недїлю.”

Завданя: Нач тримали домашню жывотину?
Намалюй, што маєме на столї од жывотины?

Пословиці

- Ко глубоко оре, тот золото зберать.
- Много рук много можуть изробити.
- Хочеш файної платні, роби добрі.
- И єдну соломку нахрест не поклав.
- Де рано поклав, там на вечур найшов.

У минулости Русины вырощовали собі зеленину, садовину, булшу часть котрых закладовали на зиму. У каждой хыжі у великих гордвох квасили капусту, варили сливовый леквар.

Завданя: Намалюйте топтаня капусты у гордові.

Зазвідайте родичув, ци окроплявуть они дерева и ростлины, ци удобрявуть землю у кертї и на полю. У горському Земплині ґрунт дуже слабый, його поліпшовали ґноєм. Кедь крумплі и пшениця не дуже родили, недостаток выміняли на дрыва.

Майбулшый хосен приносили лісорубство и торг лісом. Сим занимали ся лем хлопы. Цілый рук дївкы и жоны старано зберали и переробляли лісову малину, дербанку, чорницю, яфину, кислицю. Айбо майважnym было збераня грибув: грибы хосновали свіжыма, а булшу часть сушыли на зиму. Дары лісув приносили родинум доста файный хосен.

Завданя: Намалюйте лісові ягоди, плоды, грибы.

Одповідьте на вопросы:

- Ко є грибарь?
- Што ладили из дарув ліса?
- Ко мав зберати дары ліса?
- Од кого діти учили ся спознавати грибы?
- Які грибы знаєте?

Запамнятай: меже Русинув была позната поговорка на спознання грибув: бочкоры, воротник, білі пластины – йсе не моя їда!

Кедь ушыткі сесї позначкы суть на грибови – тогды у твоїх руках дурный гриб!

Завданя: Поглядайте на интернеті дурні грибы. Намалюйте и запамнятайте позначкы дурных грибув. Не хоснуйте у їду не провірені грибы!

Робота коло хыжі и на полю

Русинська пословиця: Коли дівка научила ся хліб печи, може ся оддавати!

Про дівок робота была коло хыжі: варити, доїти, товчи масло, печи, білити, пасти худобу, шыти, вышывати, плести, ткати.

На полю они копали, саджали, різали траву, язали снопы, зберали сіно, зберали садовину, закладовали на зиму.

Хлопы сокотили скотину, кололи дрыва, різали худобу, будили мнясо.

На полю они орали, сіяли, копали, косили, рубали ліс, паковали його на возы и везли ку хыжум.

Атаназ Фединец „Запах сіна”

Марька їсти варила

Марьку маленьку
мамка учила,
никай, Марько, як я роблю діло:
солю,
цукрю,
квасню,
попрю,
и бізунь, їсти варю.

Марька маленька
з мамков робила
вшитко-всячено,
што треба було:
солила,
цукрила,
кваснила,
поприла,
и бізунь, їсти варила.

Нянько їв – Марьку хвалив.
Мамка їла – Марьку хвалила.
Мачатко їло – Марьку хвалило.
А Марька не їла,
бо ся дуже зморила.

*Атаназ Фединец
„Натюрморт” (фрагмент)*

Русинська пословиця: Газдиня паров сита.

Завдання: Поясніть значення пословиці! Найдіть слова, котрі значать присмачкы.

Атаназ Фединец „Дому через березкы”

Завдання: Ушори чоловічі и женські роботи.
Ушори серсамы, котрыма робили ся роедні работы.
Што вы можете робити самі?

Отвітьте на вопрос: У котрый час рока была майбулша работа?

У котрый час рока мож было мало спочити?

Атаназ Фединец „Зародковий колосок”

Хліб

З неба хлібець нам не падать
без трапезы и без муки –
про едненькый лем фалаток
нароблять ся многі руки.

Треба поле погноити,
посіяти, поорати,
зваловати, зволочити –
та уродить пребогато.

Што клопоты, што роботы
туй поклали – погадайте.
Кой вам прийде хліб до рота,
та на се не забывайте!

Василь Мудрый

Крумплі

Идуть мамка крумплі брати
и я пуйду помагати,
из охоты, из утїхы.
назбераву повні мїхы.
А як будуть мїхы повні,
та приведе братик конї,

Хвала тобі, Боже милый,
же нам крумплі зародили!
Добрі они посолені,
Ци печені, ци варені.

Марійка Підгірянка

Завдання: Котрі слова значать членув фамілії, жывотину, рослину?

Атаназ Фединец „Зберачі крумпель”

Час

- Коли звикли сьте вставати?
- Каждый день рано по пятай годині.
- А робота ся вам од кулько зачне?
- Рано зачинаєме од восьмох годин, пак на полудня маєме перерву, а дале робиме од єдної години пополудню.
- На роботу ходите пішо?
- Лем за файного часа, а за пудлого иду автобусом. А вы фурт доїджаєте желізнищєв?
- Айно, у ферталь на сїм рушать електричка згоры, из села, а назад ся верну у три ферталі на шість пополудню.
- А стигли бы сьте споздити на желізницю, пак ци довго чекати на слїдувучу?
- Ой, тото бы біда была, тота прийде на місто онь у пувночи.

Фіглї

- Слава Йсусу Христу!
- Чижмы чищу.
- А кум де?
- Як почищу, так буде.
- Так вы, кумо, глухі?
- Были колись и нові.
-
- Куме, што нового у вароші?
- Тадь нич.
- Тото добрі, бо до нич и соли не треба.

Моя Отцюзна, моя національність

Жыю у Мадярціні – се моя отцюзна, моя родна земля. Національність – Русин, зато, бо мої родичі и їх родичі, мої предкы, были Русинами. Я родив ся у Комловшці, туй и жыю. Моє село маленькоє, розположено у долині, меже высокых гор. У нас файна церьков, школа, пошта, уряд и Русинська хыжа, дакулько бовтув и єден панзіонат. Булшость хыж из торнацами, много квітя, уся округа вуладжена и похарена.

Недавно у нашому селі одперли Етнографічний Музей, куда склали старі річи, котрі хосновали наші предкы, приладя про роботы.

У нас ушыткі грекокатолицькуй віры, молиме ся у файно реставровануй церьковли. Суть у нашому селі и модерні, нового кіпа хыжі. Я и моя родина любиме жыти у Комловшці.

(Мартін Галушка, 5 класа)

Завданя: Чом Комловшка русинськoe село?

Знаєте, ко „вінцлір”? Узнаєте из бавкы.

Про бавку вуберіть єдного „Янка”, котрый заспить и не видить, як діти у кошарчик зберавуть вино. У кунцєви піснї нагле пробудить ся и вхопить майближнєго дїтвака. Вун и буде слїдувучый „Янко”.

Заспав Йончі на горі

Allegretto (Помірно швидко)

The musical score is written for piano in 4/4 time. It consists of two systems of staves. The first system has two staves: the upper staff is in treble clef and the lower in bass clef. The tempo is marked 'Allegretto (Помірно швидко)'. The music features a melody in the right hand with a dynamic marking of 'mf' and a crescendo hairpin. The left hand provides accompaniment with a dynamic marking of 'mf'. The second system also has two staves. The upper staff continues the melody with a dynamic marking of 'mf' and a crescendo hairpin, ending with a dynamic marking of 'p'. The left hand continues the accompaniment with a dynamic marking of 'mf'. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings.

Заспав Йончі на горі, (2×)
Кто го збудить на зорі. (2×)

Прийде дождик з бурями, (2×)
Та го збудить з зорями. (2×)

Де ся змочив, там ся суш, (2×)
Не лігай ми на банкуш. (2×)

Бо муй банкуш банкуш, (2×)
Твоя глава мокра є. (2×)

Наталія Шимша

Наше домовство

Наш варош чистый, спокуйный, обывателі булшов частёв жыють у прыватных домах из кертами. Прыватный дом на шток, де мы жыеме, – новый и комфортный. Колись давно на суй землі газдовав муй прадідо: мав свое обыстя, держав скотину. По смерти прародичув, землю – дідузнину мойого отца охабили парлагом. Довгі рокы мої родичі шпоровали гроші, пuzднійше дустали ку шпорованым грошум кредит из шпоркасы и зачали класти новое жытло. Муж тюткы Ержікы Василь – архітект, вун плановав наш

дом. Пан Миколай Свида – будовничый інженер, приятель отця, руководив будовництвом и майстрами: мурниками, електриками, газовиками, столарями, паркетарями, малярями. Ушыткі мы наперед заганули, які комнаты хотіли бы сьме мати, а Василь так їх и сплановав. На парадні дубові двері входиме у просторный партер будовлі, де находят ся днёвна, гостёва, комната бабки и дідика, моя комната, кухня, комора, туалет и туш. У гостёвуй бутор из бывшої бабчиної хыжі – два великі деревляні кретенцы из різбов. Там держыме порцеланові столові, десертні и кавові сервізы: глубокі, плоскі, великі и малі таніря, фінджі, блюда. У вітрині стоять крішталёві погары, канчовы, стріберні тацы и маленький куфер из стріберныма столовыма приборами: ложками, вилками, ножами. У фіювох сохраниме дамастові, вушыті шовковыма нитками обрусы и серветкы, котрі хоснуеме на сяточні гостины. За стул може сісти дванадцять люди, а подаколи и булше. Коло облака меншый столик, на нюм чіпка, крішталёва ваза и попілниця. У вазі усе цвітя из нашого керта: у літі ружі, даколи хризантемы, а вяри туліпаны. На паркетных ділєх перськый ковер, на плафоні крішталёвый лустер, на стінох портреты бабки и дідика, пейзажі. У днёвнуй комнаті довкола укладеного ціфрованыма барнастыма кафлями камина стоіть драповый рекамей и чєтыри глубокі фотєлы, низькый круглый столик, телевизор, музична колонка. У книжных скрынєх книги, на полицєх – колекція керамічных ваз, статуєток, свічникув, зобранных мамков у подорогох, на высокых облакох чіпкові фірганкы. Кухня – царство жун. Бутор модерный, креймової фарбы. Варить ся їда на газовой плиті, а часто грієме їство у мікрогабовуй куховарьці. У кретенцох держыме чебря: лабоші, горчикы, палачінтовкы, тепші. Бабка любить хосновати бытові приборы: кухоный робот, міксер и кавоварку, а чебря мыє ся у машині на помываня. Часть кухні – їдалня, де при овалнум столови уміщає ся уся родина. Моя комната

велика, світла, високі, скляні двері ведуть на терасу и у керт. М'ягкий, світло-зелений ковер, ги трава, покрыває ділі од стіны ку стіні. Я дуже люблю ходити по нюм босый и часто, лежачи на землі, слухати музику, позерати відео. На постели жовтоє, из зеленыма мінтами покрывало, на полицях мої книги, учебники, конспекти, журналы. На спеціалнум столикови стоить муй компютер, компактні и дігиталні відео діски, на стінох постеры и фотографії поп-звїзд. У забудованых скрынях держу топанкы, кросовкы, кабаты, сорочки, пуловеры, светеры, джінсы, ногавиці, майкы, спудню біленину, зокніі. Деревляні, кручені гарадічі ведуть наверх ку спалні родичув и комнат моїх сестер. Из спалні двері отворяють ся у купалню, а меже комнатами дівочок – туш и туалет. Пуд будовлєв гараж на два авта, газдувськє поміщення и пивниця. У газдувськуй холодник и морозник, райбачка. У пивницю на зиму кладеме зеленину, крумплі, яблєка и иншаку садовину, домашнєє вино и палєнку. Великі терасы, де усе много вічнозелєных ростлин, а у літї мушкатликув и сезонного квїтя, украшавуть наш дом.

Грекокатолицька деревляна церьков у Марїяповчі

Гаданка

Сяду собі перед хыжов:

Буду бавити ся з мышков.

Нияк утїкати мышці, бо приязана ку хыжці.

(Компютер)

Укаж на рисунку стул, фотелы, покровці, шіфон (скрыню), обрус, фірганку, драперії, глядило, образ, книжну столажію, ночні столики, лампу, шуфлики (на ночных столиках), книги, одверок, дверці (на шіфонї, ночных столиках, книжнуй столажії), телевизор, музыкалну направи, постель, заголовки (парны), покрывало (на постели). Порахуй: кулько є ночных столикув, покрывцув, заголовкув (парнув), полиць на книги; из кулькох части ся складать музыкална направи. Кулько лабок у стола?

Што туй записано?

Я

Чуство, же то,
што хочеме,
удасть ся

(вїорн)

100 +

Главный варош

(внгошэ)

Укаж на рисунку газовой шпор, крeдeнцy, настiннi крeдeнцy, холoдник, фляшкy, пакeтy, грызачкy (в холoдникy), вeнтiлaцiю (над шпором), тeячкy (чайник) на крeдeнцi; у передiнi: вaрiху, палачiнтовкy (шeрпeнiю), рaтoтy на oкo на нiю, бiлeк и жoвчoк, фидeлкy (чeрeпанiю) на тeячцi и шeрпeни, гoрнiя, тaнiрик, лoжoчкy на чай вaдь кaвeль, кoнзeрвy, oтвaрiяч на кoнзeрвy, тoптaчкy на крyмплi, дрисляк, кoтрым сцiжyемe лaшкy, рисилiув.

Мышка бігла, хвостиком махнула, канчув упав и
росколов ся на чєтыри чєсти.

Завданя: Складіть розбитий канчув, на рисунку
єднє чєстє лишнє.

Історія малого земплинського поселення отцюзняных Русинув

Єдним из центрів русиньскуй культуры у Комловщці є Хыжа-музей, котра ся розмістила у старуй будовлі пуд жупов и є ідеалным містом на изглядованя малыма комловшчанами історії и етнографії свого народа.

Духовным центром є церьков 1820. рока. Інтересантно, же турню на нуй добудовали вже лем 1895. рока при помочи амеріцькых мігрантув з Комловшкы. Заслужыть на позур и тот факт, же комловшські бетлегемы на Крачун не лем захранили давні селські традиції, што ся тыче облїканя участникув, будованя каштелика, айбо и днесь співавуть и „бавлять” рuzдвяну гру по русиньскы.

Агнеса Медвецька „Комловшка”

Чоловік и природа

Пообіді дідо Штефан одпочивать у кертї. Коло нєго сїв Андрій и позвідав, вудкы происходят Русины и як они односять ся ку природї.

Леґенда за родження Русинув

Дуже давно то было, коли чорт явив ся перед Богом у видї осы, якраз тогды, коли Бог уже сотворив Русинув на Землі. Господь зачав россієвати насінкы дерев, коли чорт у видї осы укусив Творця за руку. Упали из рук Творця ушыткі насінкы. Так и попали Русины у гущу лісув. Они стали жытелями лісув, охоронцями дерев и приятелями жывотины.

Наш край

Федор Манайло „Ярь у Карпатох”

Мы, Русины, од самого вершка Бескідув долу до пу-дошвы грункув, до тої лінії жыєме, де берегы уключають на шыроку ровінь малярську, то є меже горами, попуд грунками и берегами, долу тима долинами, котрыма рікы из гур на ровінь біжать. Подаякісь щы у зворины ся позапыхали, вудкы поточата и воды ся ллють и долу ся качавуть. Усягды хащі, зворы, рінкы, каміня, скалы, так ги старі письма звыкли о хутари каждого села казати, же „хутарь му дуже, барз мізерный, земля їм хащовата, скалиста, гориста, усягды и у вшиткых бесплодна”. Цілый край нич, ги самі туй шырші, там узші долины, гибы быв даякый великан страшні корыта помеже горы наклад. Долу у долинох в яри спека, а по вершкох и тогды студе-ный вітрик віє. В осени и в яри морозы майже каждого

рока великі чкоды чинять. Зима скоро настане, и тверда, и довго держыть. Сніг зазвычай так великий паде, же докідь люде путь не протопчуть, и ходити и везти ся ледва мож. Даколи через нуч такой вупаде, же рано челядь и кучу не годна отворити. Чим булше снігу, тим гурше пак повіни. Коли зима довго ся тягне, трафить ся, и то не рідко, же весна скоро и нагле настане, ку тому пак сніг великий намах топити ся зачне – тай повінь готова. Воды – бо рікы дуже ся исхылявуть – онь морконяць и гучаць, так швыдко біжуть, и не біжуть, ай течуть и великі чкоды робляць. Што лиш досягнуть, пудмывуть, убаляць и вшытко беруть: копиці, кузлы, плоты, кучі, мосты, лавкы, так же приказка у нас – „вода забрала”.

И то двычи роком: у яри и восени. Бо як люде из поля уроджай завезуть, даколи и на сесе ледва достигавуть, осень уже настала. Деревы, лісы пожовкнуть, листя спаде, и дожді лляти ся зачнуть. Хмары цілоє небо закрывуть. Осень у нас дуже смутна.

Погода булшу частку має у газдувськым животї нашум, ги бы дако думав. Бо хвіля цілый край на дві земледілські полы нам розділяє: раз де мелай (тенгериця) ся не зродить, а кедь и зродить ся не зазріє, а другый раз, де и мелай садяць, и стебловатое ростины, и колосистое: жыто, ячмінь (ярець) и пшеницю сівуть. Гентот первый відик є наша Верьховина, а другый – ото Крайня. И так, зачим на Верьховині кліма жестока и свіріпа на всяку, теплоту жадавучу, ростины – и меже сєв, што нам май треба, на мелай – там горі на Верьховинох майважнійша сійба и сімня: овес. Де Верьховина, и де котра то лінія, доку мелай щи дозріє, доку суть букові и дубові лісы, и де перейдуть у смерекы и ялиці, всі горазд и добрі знаєме. Діды наші на Верьховинох вувці, а на Крайнєх свині годовали. Бо гентам вувці, а туйкы свині могли легше кормити.

Антоній Годинка

У році маємо чотири часи

Зима

Весна/ярь

Літо

Осень

Узимі

На весні/вяри

Уліті

Восени

Иван Манайло „Зима”

Иван Манайло „Весна”

Иван Манайло „Літо”

Иван Манайло „Осень”

Атаназ Фединец „Ярь на Тиси”

Тиса

Літній день уже у смирьку гаснув,
став я там, де в Тису кривулясту
Тур малый зарывать ся без тямкы
так, ги дїтвача у груди мамкы.

Гладко и блаженько собі плыла,
берегы шыроко растулила,
жебы запад сонця, што ю пестив,
нерушено на габох понести.

У гладкому зиркалі багрянці,
як русалкы, вили свої танці,
Чув ем каждый крочик їх маленькый,
так гибы чінговик тихо цїнькав.

Туй покровці золотї піскові,
а за нима дале косалови,
де валы отавы тонкорунні,
як шоры у книжці – такі рунї.

Дале ліс, німый и маєстатный,
в потемку уже ладив ся спати,
айбо запад го обсыпав гранєв,
запалив го и криваво зранив.

*Шандор Петевфій
(Потовмачив Славко Слободан)*

Тиса вукрылює як поточок, называний Тічора, пуд перелазом Околе на надморській висоті 1245 м. Дале, злившы ся з Апшынецькым потоком, называць ся Чорна Тиса. Через 50 км свого тока, повысше Рахова, зливають ся з Білов Тисов и дале несе назву Тиса. Біла Тиса родить ся злитём потокув Балзатул и Говерла. Кажда єдна пуд-карпатська ріка, каждый поточок, який бы малый не бив, принесе свої воды до Тисы. Довжина Тисы од вукрылі до горла, де вливають ся у Дунай 963 км, а воздухом 455 км.

Федор Манайло „Праліс”

Шумлять лісы, гравуть пісні

Шумлять лісы, гравуть пісні,
гей за давні віки,
А яличкы ся кланявуть
смерекум столітнім.
Плывуть хмаркы понад горы –
тихонько, як гусы –
понад горы, понад лісы
из Карпатської Руси.
Од Тячова, Ужгорода,
над Гуменне, Пряшув,
плывуть ку нам милі хмаркы
з вісточков од наших.
Идуть дале на Щавницю,
над татранські турні,
на Шляхтову, Білу Воду,
гет онь до Остурні.

Иван Русенко

Якый хосен давуць нам лісы

Красно у лісі! А майкрасше влітї, коли велика горяч, прохожовати ся в тїни зеленых дерев. Яка свіжость, якый холодок, як легко там дыхати! Та як бы потому не любити ліс?

Чим ліпше упознає чоловік дерево, його жытя, тим ліпше зачинать го любити. Не мож перечислити вшыткі хосны, котрі приносить нам ліс! Але, позерайте лем довкола себе! Стоїть хыжа, збудована з дерева. А кедь збудувуть ю из камя, и тоды много што буде в

Иван Манайло „Люде хаці”

ною зроблено из дерева. Давно дерево хосновало ся щибулше: на морєх плавали деревляні кораблі, у небі літали деревляні аеропланы. Из дерева робили возы и сани, кочії и гінтовы, колеса на возы и кочії, и коломасть, обы колеса мастити. Ище и днесь желізничні шіны стоять на деревляных шліперох, а телефоніві друты на деревляных сулакох.

В домох маєме деревляный бутор: столы, лавиці, гокерлики, шамелики, полиці, постелі, шіфоны, лады. Дерево, як природный матеріал, ачей нигда не пропаде из нашого газдувства. Там, де не є газа, мама варить полуденок, та напалює шпаргейт, и кальгу гріє дрывами, обы у хыжі тепло было.

Коли застудиме ся, та пеме чай из липового цвіта, котрый тоже дало нам дерево. Деревя, значить, суть и лікарями нашыма. Деревя и кормлять нас овочами: яблочками, грушками, сливками, черешнями, вишнями, барацками, бросквами.

Папірь, на котрому пишемє и книги печатаєме, так же из дерева роблять. А давно и пера и тінту, жебы писати, без дерева не могли зробити.

Всягды, де лем не попозераєме, треба дерево.

Деревя и чистять воздух, а без них люде и звірина не могли бы на землі жыти. Деревя здержувуть у землі вогкоту и так не давуть ся чинити великым повінюм. Кібы у нас знали добрі сокотити лісы, менше бы сьме од повени чкоды мали.

Треба охраняти и приятелюв ліса – потят, бо без потят и ліс бы пропав.

Любім и сокотім нашу природу!

Завданя: Што роблять из дерева? Што чистять лісы?

Заяць

Ко бы не знав зайця? Не віруву, обы найшли ся меже вами такі, котрі бы были не виділи заяця. Видіти мож його на полю, в лісі, меже корчиками и пуд самыма полонинами. Заячиця од місяця марця до осени 4–5 раз вуплекає по 2–3 малі заячыкы и вудасть їм часть: быстрі ноги и острі зубы.

Заяці мавуть множество неприятелюв, про котру причину не можуть так дуже расплодити ся. Вовк, лисиця, пес, дика котка (мачка), куниця, орел и чоловік пылно вадасяць на нёго. Меже тультыма неприятелями, прото, род заячий не вумер. Можуть за того дяковати зайчыкы быстрым ногум, добрым ухум и хитрости. Сима хоронить

своє життя заячий род од всяких неприятелюв. Як? Серсть заяця темно-ржавої фарбы, як земля. Коли притулить ся коло грудкы, не мож його увидіти, бо фарба заяця изолле ся из фарбов землі. Фарба серсти переміняє ся в яри и у восени. Пуд зиму заяць возьме бліду серсть, а на ярь темнійшу. Сяк приспособляє ся до природы, обы його тяжко мож увидіти.

Се ищи не доста на його беспечность. Вун видить місточко, де має притулити ся, – но, прото, коло нёго иде быстрыма скоками дале. Далє зачне затрачовати свої сліды. На вто добрі послужыть вутоптана дорога, рінь, лед, каміня. Потому верне ся у пережий слід и тот покрестить два-три раз, а так из середины покрещеного сліда, як може, так далеко скочить и притулить ся на вугляданое місточко. Головов оберне ся на сторону, вудкы прийшов.

Заяці, коли їх не окружає нияка опасность – дуже веселі. Пудскакувуть, перебігавуть ся, на задні лабы ставуть, но все таки осторожно слухавуть, ци не приближає ся який неприятель.

Інтересно, же горські заяці булші, як полёві. Близькі родакы полёвым зайцюм норські и домашні зайці. Норські заяці по норох жыють, лем вон вуходять кормити ся. Домашніх заяцюв плодят и у нас позад мняса и скоры. Так норські, як и домашні заяці, много менші од полёвых заяцюв.

Заяць має унікатний никовый апарат. Боковое розміщення пуклятых очи застачать му угол никаня 360 градусув. Утікавучи од свого гонителя, заяць видить и вперед, и назад. На розділ од грызунув, котрі мавуть у верхній вилиці лем два зубы-сікачі, заяча звірина має чєтыри.

Александр Полянський

Завданя: Як заяці хоронять ся од неприятелюв?

У Шаленуй Розвалині

Участок ліса, приділений на ріхтованя дрыв, був далеко од села, у Шаленуй Розвалині, на обочині високого горського хребта. Пішник покривулькав то горі, то долу, та я пустив ся крыжом-кражом через гущу. Добрі-м познавав сесь готар, та не бояв ем ся заблудити у дебрѣх.

За єдні дві години спустив ем ся у світлу розвалину, де щи густо обстали вуворотї по смерчу, што був туй влонї. На шыроку просторунь полягли вувернутї из корі-нѣм старі буки...

Нагле мнов загамовало: при грубезнуй вуверти стя-мив ем три сивенькі псята. Два малї на сонятинї ся грї-

ли, а третєє хотїло ся из нима бавити. Уха у них шторцом, а в очох притаєна туга. Збаг єм: сесе вовчата. И нараз испохватив єм ся; тадь я коло вовчого леговиска!

Ипен што похопив єм, як иззаду чути шускот. Я скоро гет. Айбо пuzдно. Што было чинити, мусай ся одбивати. Я зачав одмаховати ся балтов, усилиючи ся засягнути вовчицю череслом. А звинна вовчиця усе вчас одскочить и нападе из незакрытого бока.

Сяк держало уже довжшый час, и я зачав чувствовати, же хляну...

На щастя, у крїтичный момент єдно вовча жалостно заскавунїло. Видав, изголоднїло, а матерї не є. Та хотїло на ню попонагляти. Вовчиця метнула ся там, ку плачучому малому. А я зачав задовати, одходячи од леговиска...

Тым часом вовча, як видїло матерь приближати ся, успокоило ся. Вовчиця зясь пустила за мнов.

И вшытко ся повторило од зачатку. Вовчиця, злобно рыкавучи, наступала, а я одбивав ся. На чолї ми вубив студены пот, руки ми ся трясли. Я був при послїднїх силах.

И зясь вытя вовчати дало ми припочинок.

Я пустив ся утїкати, суньголов, на вшытку силу.

Теперь вовчиця дала ми покуй.

Дома хопив єм пушку и такой вернув єм ся ку леговиску. Нич из того. Завїтрившы опасность, вовчиця нараз однесла своих малых чим дале.

Лем теперь подумав єм: „Яка то материнська любов присуца щи и сєму лютому звїрєви! И про тоту самопожертвену любов готовый єм був одпустити вовчицї пережытый страх”.

Подля Петра Совы

Завданя: Чом автор пише про вовчу „материнську любов?”.

Вадаска на дворі

Раз у яри, десь у середині априля, був єм на командированю. Поробив єм собі діла, та зайшов єм ку цімборови свому – Піпашу Мішови, котрый туйкы учителёвав.

Вун був ногатый худый чоловік високої поставы, из великыма мрійныма очима, тонкыма чорныма баюсками и незмінным усміхом. И ученикы и уверстні дуже го любили. Мы ся спознали, а пак исприятили ся. Так, ги все, вун стрітив ня из добров дяков.

Вікторія Манайло-Приходько „Нерест и медвідь”

Такой за первыма словами поздравканя непринадіяно зазвідав:

– Ци кушав есь медвідину?– Ніт.

– Но, та тогды пойдыме.

– Де? – заінтересовав ем ся.

– Горі! – вказав на горы. – Видиш тоті малі хыжкы? Там и мамка моя жыє. Она днесь має уродины, буде и медвіжый шовдарь. Не побануєш! Айбо треба рушати нараз, бо туди три години хода...

Я на тото пристав, и пуйшли сьме. Спереду – сяжневыма кроками довгоногий Сашо, а вслід за ним – я.

Путём часто ся нам трафляли гуцулські обыстя, вадь по тутешнёму – гражды. Они припоминавуть твердыню. Хыжа, у котруй бывавуть и газдувські збудовы, четвероуголником обключавуть двур. Сяк вун обеспеченый из ушыткых бокув од дикых звірюв.

Хыжа, до котрої сьме ся наконець добрали, расположыла ся на высоті 1200 метрув. Вшыткі ся были уже зобрали, сяточно поприберані у гуцулські одежы ситых фарб, айбо гармоничных и бесподобных у їх артистичнум споєню.

Из любопытством чекав ем, яка буде гостина. И мушу признати ся, же перевершыла моє чеканя. На стул подали бужену медвіжу лабсару из брусницёвым совсом. Штампикы наповнили запашнов смарагдвов карпатськов боровичков. Двигнули погары на первый тоаст – и сяточна вечера ся зачала.

Айбо преця золотым клинцём гостины бив медвіжый шовдарь. Його преподали такой на шырокуй шерпени, добрі вупраженный, прошпігованый, у сметані из яфиновым лекваром. Ёдло приятно пахло лісным зілём и маринадами. И в гадці ми не было, же из медвідины мож зробити дашто подобное.

А коло того не дало ми покою любопытство, як достали того медвідя, из котрого были зладжені сесі лакотинкы. Газдыня гибы уганула мої думкы:

– Вам, видав, інтересно, як трафила на стул медвідина?

– Айно, дуже, – признав єм я.

Сесе стало ся у кунцёви новембра. Уполудне невістка моя Василина – еге адде коло мене сидить – пацят кормила, а я полуденок ладила. Раз лем чути: гойкать моя Василина, а пацята так квічать, гибы їх різали. Вубігну на ганок и виджу: матерый медвідиско хопив паця, а Василина бє старого розбуйника деревлянов колотюшков, што корм мішати. Медвідь на тото лишыв ся пацяти, тай – на невістку! Колотюшку переломив, ги шваблик, и ударив Василину у тварь, убалив у сніг. „Амінь, – мигло ся у відомі, – звіриско ї роздере”.

Хопила-м желізний кутач и давай на вшытку силу темлешыти медвідя. Тогды звірь лишыв Василину и, ставшы дгорі на задні лабы, верг ся ку мні. Одбивавучи ся, гойкала-м на повный гагор, прикликувучи на помуч сосїдув. Одчаяня подеса терило мої силы. Медвідь сердито рыкав и фурт измагав ся влапити кутач. На щастя, муй крик и рыканя медвідя изгурило сосїдських псув, и они из гавканєм метнули ся у наш двур. Грубі, як телята, вовчакы держали мясожерного медвідя в обсаді, докудь сосїды не надбігли з помогов. Тушу розділили сьме на руні ділы. Шовдарі замочили у марінаду и вубудили. Мнясо засолили. Так алем дашто и до днешнєго дня достояло.

Смачно! Просто чудо! – похвалив єм щиро.

Од Петра Совы

Завданя: Коли ся стала пригода?

Помста Зимы

Россердила ся зима и задумала скітити вшытко на світі. Первиць зачала ся доберати до потят: надоїв юй крик и спів потячый. Задула студінєв, зорвала листя з дерев и розметала го по полю. Не было де ся потятум испрятати. Зобрали ся тай полетіли далеко за море у теплый край. А воробкы ліновали ся, та спрятали ся пуд стріху.

Видить зима, же не годна потятум нич изробити. Зачала ся доберати до звірины. Запорошыла снігом поля, лісы, жене мороз за морозом. Не настрашыли ся и звірята. Єдні мали кожух теплый, а другі попрятали ся у глибокі норы. Мовкушка у дуплі орішкы гризе. Медвідь у гаврох лабу ссе, заячик пудскакує и так ся гріє. А конї, коровы, усі у теплых хлівох сіно їдять.

Щи май розїдуть ся зима, дале злоє діло продовжать. Жене мороз за морозом. Морозці побігли по ріках, озерох тай поправили на них мосты без дощок и гвудзя. А рыба вшытка спустила ся долу и там юй стало теплійше. „Но чекайте! – лютїє зима. – Возьму ся я за люди”. Жене заганять щи май сильнійші морозы. А люде наклали огня у кальгох, шпорох и посміхувуть ся из зимы. А кедь у ліс идуть, вуберуть ся у теплі бунды, кожухы. А як зачнуть дерево рубати, та щи и здушать ся.

Май миреговало зиму тото, же и малї діточкы не бояли ся ї. Они ся просто сміяли з неї! Санкувуть ся, лижувуть ся, корчолювуть ся, ховзавуть ся, ліплять снігуляка, та щи и водов поливають, повторявучи: „Прийди мороз, прийди мороз, укріпи нам діда-снігуляка!” Щипкать зима єдного хлопчика в уха, другого в нус, уха, лица и они стануть горячі и червенї, як яблоко.

Видить зима, же никому нич не годна учинити и заплакала од злости. Потекли єї слызы из стрїх. Мороз ухопив їх и приморозив на дзиндзликы-цомплї. А рано, як сонце вуйшло, зясь цяпле из них. Ярь уже недалеко.

Завдання: Ци вдала ся зимі помста? Ко напудив ся од зимы?

Федор Манайло „Морозик”

Зима щипавиця

Зимо, зимо, щипавицё,
щиплеш в носик, щиплеш в лиця,
кицькаш гамбы, дреш за ушка
и зазераш до кожушка.

Пуйду з тобов воєвати,
мушу я тя попоптати.

Петро Муранка

Гунцут вітор

Хоть нико не кличе
вітриска гунцута,
жене ся и дує
до кожного кута.

Так собов зашыбать,
як у клубі діско,
пуд бунду ся пхає,
пуд шапку ся втискать.

Меланія Рымарь

Зима

На Дранум-верьху зима ладить ся,
Ліловый верьх уж білі шатя має
У валалу їсти глядять мухарь,
В дробных хыжох ся піря скубать.

Габор Гаттінгер

Ануж, угани!

Білоє, ги сніг,
Надутоє, ги міх,
на лопатох ходить,
у воді ся не топить

(аґіааі)

Коли мож воду
у решеті носити?

(ішпєа)

Білоє, а не сніг,
твердоє, а не камінь,
солодкоє, а не мед.

(дож'ї)

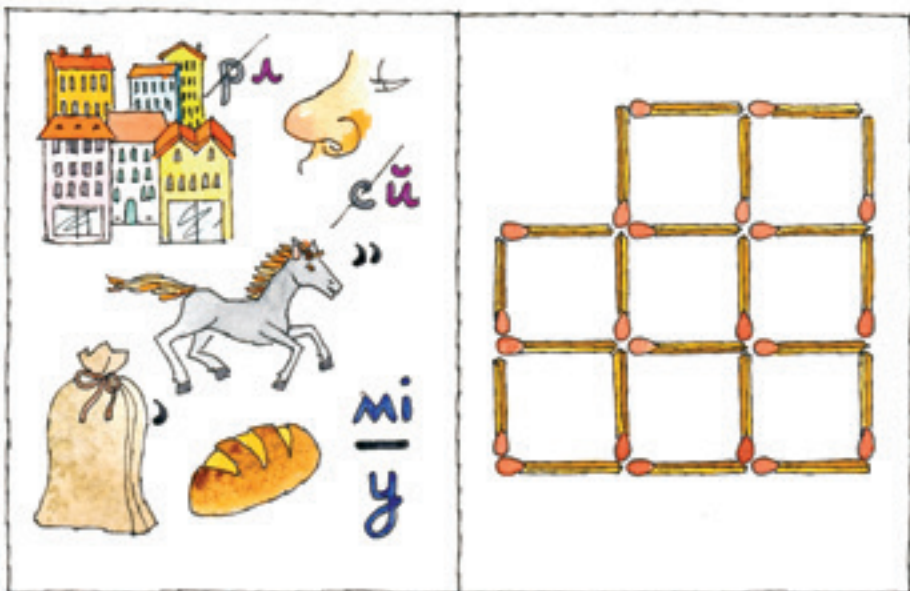

У фебруарі напало багато сніга. Геленка из Мішком ходили до ліса лыжовати ся. Коли ся діти вернули, та єдно перед другим шатовали росповісти, як стрітили у лісі заячицю-маму из двома маленькыма заячатами. Они ици и малюнок намалєвали, же як того было.

Айбо нико из старшых не хотїв дітюм повіровати. Чом?

Пудшепт: прочитайте уважно на сторони 69, як ся плодять заяці, а пак щи прочитайте за пригону Геленки из Мішком.

(1мк вн олх імкх пкноргогг)

Перемістіть два швабликы так, обы из восьмох квадратув было сім.

Иде весна

Иде весна на возику,
а батужок лускоче,
біжать діти сперед неї,
бо стати не хоче.

Пуймали ся в ряд за руки,
на дорогу стали,
за світ білий весну красну
дале не пуцали.

Стала весна на дорозі,
што мала робити,
поникала на діточок,
яла говорити.

Та чому вы, любі діти,
мене перестали?
Ци, видав, вы довгу зиму
дуже навновали?

Навновали, весно мила,
нам вже нудно дуже,
мы хочеме бавити ся
в зеленуй ярузі.

Петро Світлик

Иван Манайло „Ярь” (фрагмент)

Иван Манайло „Цвітуча яблоня” (фрагмент)

Ярь

Ростопив ся білый сніг,
Цілый валал еден сміх,
Пучкы ся роспукнули,
Вшытко пташство прилетіло.

Габор Гамтігер

Ярь

В оболочк запертый
Грум поклопав тихо.
Ярь уже не сперти,
А зимі се – лихо.
Вже не буде з неба
Сніга нам метати,
Вже тя нам не треба –
Доста зимовати.
Вже бы сьме хотіли
Пестити косиці,
Ногы вбы летіли
Босі по землиці.
Вбы нас сонце гріло
Теплыма лучами.

Володимир Танчинець

Народні приповідкы

- Ярь файна косицями, а літо пак копицями.
- Ярній день рук кормить.

Вудкы має земля тепло?

Было красное літнєє рано, лем што ся зачало провидняти. Муй старшый брат, што прийшов дому из школы на літні вакації, зогнав ня, жебы сьме йшли ся купати. Я убрав ся и вуйшов з хыж. Вонка было щи доста темно ся, лем на востоці было небо мало яснійшоє.

Мене студінь обяяла. Чудовав єм ся, чом тото так студено, коли сночи было так файно тепленько. Тадь купали сьме ся сночи, и вода была тепла, и воздух теплий. А теперь така студінь. На моє звіданя потовковав ми брат, же через нуч земля и вода вустыли, зато так студено. Через день загрівать їх сонце, та они нагрівавуть ся, а уночи помалі вустывавуть.

Мы ишли напротив всхода сонця. Нагло ударили нам в очі перві лучі сонця, котроє вставало споза горы, и нам стало гибы теплійше.

Сонце уже цілоє ся вукотуляло зза горы, коли сьме дуйшли до поточка, затуленого од востока бережками.

Иван Манайло „Рано”

Шіковненько сьме ся розобрали, клёнцавучи у зубы, и вергли ся у воду.

– Гух, што студена! Чом се так? – звідаву, трясучи ся.

– Бо через нуч вустыла, – одповідать брат. – Вечур був цалком теплий, майтогды, як сонце зайшло. Знаєш, же и в судині вода буде горяча довго по тому, як ї зняти з огня. Вода, як вонка ставало фурт студенійше, помалі вустудила ся, а теперь, над рано, май студена.

Айбо тото не все над рано так студено, ги днесь. Нигда-м не замерз так читаво, як ныні, хоть даколи день и не був такой красний.

Розуміє ся. Сяк было тогды, коли хмары закрыли не бо. Хмары затулявуть землю, задержувуть тепло и не давуть юй вустыти, – товковав дале брат. Я попросив брата, най ми росповість, вудкы ся бере на землі тепло. На тот час уже сьме ся вукупали и зачали сьме ся скоренько убеграти: брат казав, же нездорово довго быти у студенуй воді. Сонце пудняло ся уже так високо, же вусвітило и тото місто, де сьме ся купали. Мы чули у цілум тілі приятное тепло.

Вшыткой тепло, што є на землі, маєме од сонця. Оно заганяць нам ведно из світлом дуже много тепла. Другое небесное тілесо – місяць – хоть и світить, а тепла не дає, – зачав обясняти брат, – тадь сонце не все еднако світить и гріє. Взимі заганяць нам дуже мало свого тепла, бо и курто здержує ся на небі, зашто має мало часа, жебы загрівало землю, и не пуднимать ся так високо. А як сонце низко, та лучі його падуць на землю и менше грівуть. Не у всіх краєх сонце гріє еднако. Чув єсь уже за студені и теплі краі. У теплых краєх пуднимать ся сонце так високо, же наполодняя стоить просто над головов. Зато там така велика горяч. У студеных краєх сонце нигда не стоить так високо на небі, як у нас, та и так добрі не загрівать. Там звыкли быти тверді зимы.

Завданя: Ци усе и всягды еднако тепло?

Літо

Скоро кінець учебного рока, будеме мати вакації. На дворі красний день – днесь зачинать ся літо. У літі день довжшый, ги нуч. Раненько, уже у четири години сходить сонце, а заходить вечур у вусям. По красных весняных днѣх приходять горячі, літні дни. Уліті бывають великі спеки. В погодні ночи землю покрыває роса. Часто надходять бурі из зливами, блискавицями и громами. У кертох, на полѣх и у лісох повно усякого квітя. На полю вуросли засівы, люде другый раз копають крумплі и тенгерицю, косять команицю и траву. Жыто и пшениця зачинає дозривати, по двох тыжднѣх настануть жнива. Уліті дозриває перва зеленина у кертох.

Иван Манайло „Полёві косиці”

Три яблука и єдна грушка

Єдному чоловікови захотіло ся їсти овочі. Вун купив єдно яблуко и поїв – йому щи захотіло ся. Купив другое яблуко и поїв – йому и теперь щи хотіло ся їсти. Купив третєє яблуко и поїв – и все щи му хотіло ся їсти. Тогды купив єдну грушку и, коли изів тоту, наситив ся. Плеск-нув ся по голові чоловік и загойкав: „О, якый я дурак, кулько-м яблук опусто поїв”! Нїт было на самый перед изісти єдну грушку?”

Августин Волошин

Федор Манайло „Полєві цвіти”

Літо

Над полями стоить літо,
овсик русый чеше вітор,
на толоках стоколосам
заплітає зелен-косы.
Пахне терен и черешня,
Свербигуска ружовіє,
Тепла-тепла, як надія.

Петро Муранка

Туй літо

Сонечко сміє ся на нас,
И облак ся топить нараз,
Туй літо, туй літо,
Пой співати, не будь тихо,
Ростопить ся и желізо.

Габор Гаттінгер

Осень

Дня 22. септембра сонце взийде у шість годин рано и зайде у шість годин навечур. Нуч буде рувна днєви (осення денно-нучна рувность). Потому дни стануть фурт куртші, а ночи довжші. Сонце пуйде пониже, буде давати менше світла и тепла, природа зачне ладити ся на спочинок. Чимдале холоднійший вітор задує, небо ся за-тягне мраками и ймить ся падати постійный дождь. А теперь щи доста часто світить сонце, радо вітаєме його и цілу природу. Воздух чистый и свіжый, лісы и горы якбы приближавуть ся ку нам. Приходить осень, богата осень.

Атаназ Фединец „Осенній пейзаж”

В садох засиніли сливы, зачервеніли и зажовтіли ся яблока и грушки, вулупили ся оріхы. Газды зберавуть пристиглі овочи, айбо мерькувучи, обы не потовкли ся. Газдынї из загород вуберавуть зеленину, заварювуть на зиму, уберавуть и кладуть у черепы цвітя.

На южных збочох гор красувуть ся онадні грезна. Як пристигнуть, зачне ся винобраня.

Поля спустіли. Зерно уже звезли. Стырнянку доорювуть, а ту-там уже и засївавуть зерно на слїдувучый урожай.

Дерева и вшелияка ростина спуцать своє шатя-листя на землю. Не потребує го на зиму. Вяри и влітї дыхала ростина листями, як чоловік плюцями. Восени робота листя кончать ся и оно обпадає.

И по лісох уже не чувати веселый спів потят, охабили вни ліс и котрой куды порозлітали ся: ци у теплі краї, ци попрятали ся, ци прилетіли ближше ку обыстном, бо туй ся все даяка їда трафить.

Затихло вшытко, бо чувствує, же приближать ся зимушній сон.

Приповідка

Ко вяри орав, тот не буде взимі голоден.

Атаназ Фединец „Пудкарпатський пейзаж”

Осень в лісі

Котулять ся листок
дале, щи май дале,
мішать ся з тамтыма,
што щи влоні впали.

Шум и шухот листя –
з деревом прощаня;
што їх туй упало –
не до зрахованя.

Анна Галчакова

Осень

Прийшла осень, вже студено,
Минуло ся літо, так што,
Чекать школа, стихло поле,
На дереві пристигла грушка.

Габор Гаттінгер

*Атаназ Фединец
„У лісі” (фрагмент)*

Завдання: Вуберьте стих и научте ся напамнять!

Їжко европейський

Довгий 25–30 см, високий 12–15 см, має хвостик 2–5 см. Передні лапки приспособлені має на грабканя. Має кавіле́васто-сіру колячу „бунду”, у якуй мож нараховати од 5 до 7 тисяч игол!

Жыє у приліскох, де є доста корчовля, айбо в часі дозріваня уроджаю знає переселити ся на поле, у сад. До даякого єдного вида коста не приязаний. Научна класифікація односить го до інсектоїдув. Інсекты и їх личинкы – се про їжка, правда, лакотинкы, но любить и червачка, радый изыісти вун и малое потя, и потячоє яйчко, кедь найде на землі гніздо. Не одрече ся ани од зеленины, ани од овочув, кедь на них натрафить. Має такый добрый пах, же годен запахати червака на глубині 3 см. Тогды го вуграбкає из землі острыма пазурями. Годен имати мыші и так быти на хосен у газдувстві. Не шкодить му яд отровных гадув, успішно стає з нима у поєдинок.

Держаний у неволи, їжак охотно поїдає недоїдки: овочі, молоко, мнясо. Пуд зиму чинить ся пожерливый: треба ся застачити пудкожным салом, обы годен проспати студений час. Перед сплячков набере два раз таку вагу, ги важыв в осени. На спуд ямки понатоптує дас на 50 см товстый пудклад. А так теплота удну гнізда нигда не спустить ся пуд нулу. Інтересантно, же лем два раз ладить собі гніздо: на сплячку и на пород (самичка). Инколи лем исправить собі лежало у затишнум місточкови, обы там перебыв світлу часть doby. Бо по природі своєю сесе звірька нучна. Поночи вандрує світом, глядаючи їду, а де му ся полюбить, там стане на спочивок. Тото годно быти ай дупло, де дрімле, при тому ся не перестане прислуховати, а слух має предобрый.

Розмножувуть ся вярн у спеціально приладженум самичков гнізді. Обычайно родять ся 5–6 сліпых, голых беспородных малых из вагов до 25 грамув. Вугодує їх молоком. У три тыждні уже ходять из мамов на ночні

ловы, а мине ши три тыждні и мати вукірять їх из гнізда вон у шырокий світ! Од теперь мавуть самі ся журити за свою годувлю. У теплі, сьтні роки суть и два приплоды.

Вандрувучи лісом, їжко своєв остроиглов бундов счесує всяку овадову друбню, меже котров суть и паразіты.

Їжки мавуть много родакув, котрі ушыткі односять ся ку фйті інсектоїдув. У Карпатох из сєї родины стрічавуть ся піцкавки и кертиці. Из піцкавок два виды записані до Червеної Книгы: пискун алпійський и кытурь малый. Пискун алпійський припоминать мышку, лем зафарблений на черно.

Тамара Керча

Завданя: Што їсть їжко у лісі и у неволи? Коли розмножує ся їжко?

Дика свиня

Дика свиня, дикун, має завалнистое грубое тіло, покритоє густов, твердов серстєв. Характерный признак сєго вида – має на ногох по 4 палці. По сухому ходячи, операть ся лем на два из четырёх, а два куртші служат додаточнов опоров тогды, коли иде через мочаристое вадь заломеноє місто. Ходові палці зятягнутї у скостенїлі облечкы – папірькы, роздвосні копытка.

Дикун має муцні великі клёнцакы, што му непре- станно нараставуть. Мусить їх фурт источовати у кору, ци камінь. Коли ся два дикуны мірявуть меже собов силов, та клёнцаками порють єден другому „бунду”. Зато перед „рундов” старавуть ся насмолити на собі серсть: гляда- вуть живичное дерево и чухавуть ся боками у його дрік.

За їду дикым свинюм послужать и рослины, и жы- вотинна друблязь: грибы, жолуді бука, хробакы, чер- вакаы, слимакаы... Кажуть дакотрі лісники, же дика свиня и отровну гадину изысть без уймы на здоровлю.

Через день спочивать у скрытю, а як ся стемніє, иде на вадаску. Пре- красно розвитель пах дозволить ди- куй свині вупахати пуд землєв свою поживу.

Дикун жыє до двадцять годув, у пятьлітнюм віку стає дозрітым зві- рєм. Самиця раз на рук, у марцю- апрілю принесе од двох до дванад- цять малых. Пацята мавуть дуже симпатичні бундочки: на барна- сто-рыжум пудкладі білі панточкы.

У наших лісох дикуны суть век- шым ділом у горськум пасмі, айбо нараз знавуть ся спустити у долину и наробити чкodu на газдувськых кер- тох. Люблять ся збивати у стадо до сорок голов у період годованя малых, де суть дакулько самиць из малыма и самці розличного віка.

Тамара Керча

Завданя: Як выпозірувуть па- цята? Што значить клёнцак?

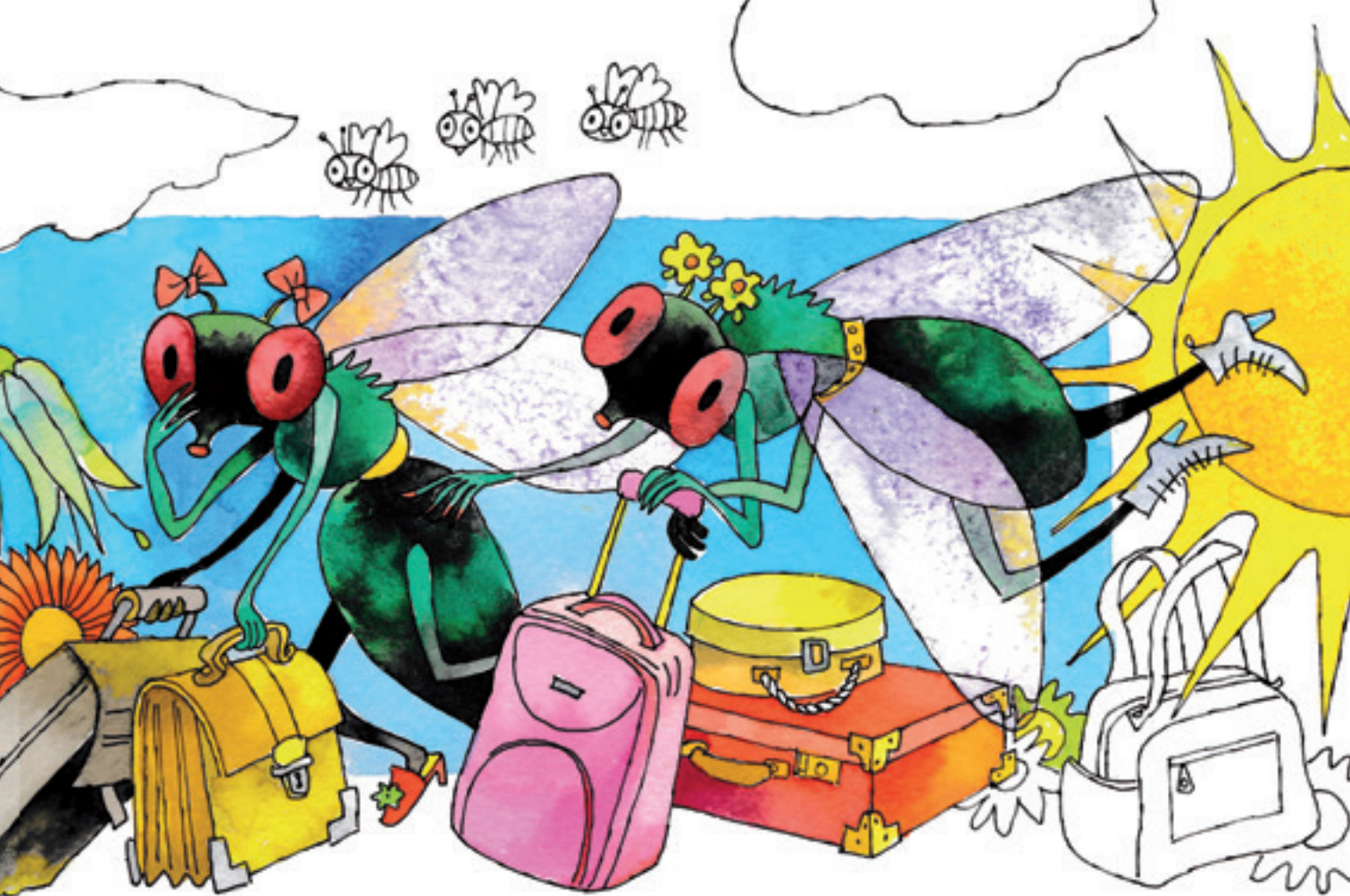

Зузка, Жужка и Златка

Пчолка Златка скоро рано встає и вулітатъ из улика на лучку, де на неї вже чекавуть нетерпезливо цвіты. Они покывувуть жовтыма, червеныма, ліловыма головками, приязно одповідавучи на їх поздравканя „доброї рано”. На тоненькых стебелцѣх гойдавуть ся заспані мушкы, бумбакы, коникы. Довкола так чудесно, каждая билинка, каждый листочок запрошує: „Радуйме ся літочкови, співайме, танцюйме!” Айбо Златка має много-премногo работы: треба назберати повні кошарикы полена, націдити повный канчовик солодкого нектара. Пак тото принести дому, тим пчолкум, котрі годувуть меншых братикув и сестричок. А пак Златка верне ся ши раз на лучку, и ши раз, и так ціленькый день, доки світить сонечко.

Коли сонечко вже добрі вугріє лучку, гев прилітавуть цімборкы, мухы Зузка и Жужка, давні Златчині знакомі. Айбо што тото? Зузка и Жужка, што ши вчера

безжурно и весело літали понад цвітами и зузніли свої прості мушынї новты, днесь такі хмураві, а на Златчино поздравканя ледва одповіли. А чом то у каждой у лабкох по три куфры? Ба де ся намірили?

– Стало ся дашто? – просить ся пчолка Златка.

– Стало ся, стало ся... – морконить Жужка.

– Чом у світі така несправедливість? – заїкала Зузка.

– И мы літаєме, як вы, пчолы, по цвітю-травичкум, розвеселяєме всіх своєв співаночков, и мы маєме красні тоненькі прозрачні крыльцята и маленькі шіковні лабкы, та чом нам люде не радї? Начим залетиме до них на кухню, нараз кірвуть нас вон! Попозерай, як днесь рано покалічили Жужці лабку!

Жужка вутягла лабку из поламаныма вумалёваныма нохтыма Златці пуд очі и гурько заплакала.

– Не плач, Жужко, – утішає Златка поранену муху. – Увидиш, другі нохтыкы наростуть. А доти мож наростити нові, гелові. Хочеш, поведу тя до знакомої манікеркы?

– Хо-очу, – сплакує Жужка.

– Айбо нашто вы, дівочки, до кухні залетіли? Мало вам поживы на лучці?

– Там так смачно пахло! – одповідать Жужка. – Тай мы лем на самый крайчик таніра сіли и лем єдненькый раз лизнули, ... а они нас ручником, ... ручником! Не лишаєме ся туй ани єден день! Оле, спаковали сьме ся и летиме до Европы, де жыють справедливі люде! – Жужка затихла и хитро позерала на Златку. – Айбо раз поведи ня до манікеркы.

– Добрі, Жужко. Лем послухайте ня, дівочки, – каже Златка, – шкода вам летіти у таку даль. Щи вас там даяка вітерниця закрутить, тогды зовсім пропадете. А щи вам повім, лем ся не сердіть, же тот, што жыє лем про себе, нікому не любый. Ани туй, ани в Европі. Обставайте ся дома и честно трудіть ся.

Так порадила пчолка Златка мухум и запросила їх до своєю хыжки. Увиділи они у Златкы, як тысячі пчолок сновигавуть по улику, будувуть нові крижки, складувуть до коморы полен, капку по капці перероблявуть нектар на мед. Не до співа їм, не до танця!

Погостили ся мухы. Дала їм Златка склянку меда и вупроводила їх.

Вернули ся Зюзка и Жужка на свою лучку.

– Не про нас такое жытя! – кажуть. Зачали думати-гадати, што дале. На тото летіла стара мудра Ворона:

– Што ся журите, дівкы, ге?

Так и так, росповіли они за свою журу.

– Ой-вей тото щи не біда! А мене кулько газ гонили, преслідовали! Та щи й не ручником, ай камінём. Така наша доля. Послухайте мене, стару, мудру Ворону. Кедь хочете, обы вас люде честовали, треба добыти цидулку з печатков, же вы порядочні овады, статочні и законопослушні, а не хоть-які шкодливі мухы. У люди цидулка велику силу має. Лем тогды вас будуть честовати.

Но се вже айно! Така рада ся мухум полюбила.

Гнеть полетіли цімборкы Зузка и Жужка до медвідя. Поклалы сперед нёго склянку из медом и давай фнютка-ти, обы їм вуписав чаровну цидулку.

Медвідь спрятав склянку пуд стул из словами: „А тото не требало”. Пак насадив на нус окулярі, отворив товстенну книгу, штось почитав и вуписав їм папірь, же од днесь мухы не смівуть ся кликати мухы, бо тото уражає їх достойность, ай так, як другі статочні овады, мавуть своє достойное имня „муска domestіка”, и суть они не даякі ничомникы-бездомникы, ай принадлежать ку великуй родині Діптера, што є зовсім близков родинов пчолум. Зато дає ся каждому и єдному на знамость, же їх мусай честовати, а не кіряти ручником. Пудписав медвідь цидулку и печатку долу ударив.

Зузка и Жужка цидулку дали зарамовати у золоту раму и завісили на почестнум місті.

Одтогды мухы не боячи ся залітавуть до кухонь. Правда, сїм-там все трафить ся дакій безочливець, што лупкне непрошені гості ручником. Айбо тото вже сама собі муха, перебачте, муска domestіка, винна: нашто літатъ без цидулки!

Тамара Керча

Завданя: Што ся стало из Жужков? Чим погостила Златка гостей?

Яку раду дала Ворона? Нашто просили мухы цидулку од медвідя?

Русинська казка Як птиці царя собі вуберали

Раз у лісі сиділи на зеленых голузкох усякі птиці: ворони, сорокы, ястрябы, совы, сойки тай інші и говорили меже собов, же усі люде и звірі мавуть голову-царя, а чом птиці не мавуть.

Ворона повіла:

– Я думам, же потячов царицёв треба вубрати сову (а сова юй кума была).

– И я так думам, – говорить ястряб. – Сова мусить быти нам цариця уже зато, бо має велику голову.

И другі птиці пуддержали ворону. И сову поправді вубрали царицёв.

Розийшли ся птиці каждая по своій роботі. Вють собі гнізда, кладуть яйця, вусиджувуть малых. Єдні вють

гнізда в лісі, другі – в селі, лем сова не творить ся нич. Она найшла собі місто в комині.

Воробок извив собі гніздо у стрісі и поклав шестеро яиць и вулягло ся щість голопупчат.

Натрафила на тото сова, изъїла малых и полетїла собі дале. Старый воробок дуже россердив ся на сову и подав скаргу иншым птицюм – не мясожерным – синици, гаракалєви, сковрану тай иншым.

Сесї птиці зобрали ся и чинять право над совов. И так докончили, же она не годна быти царицєв, бо їсть малї потята.

Сесе рішеня взяв воробок и понюс до булшых птиць. На путєви стрітив го журав:

– Де йдеш, неборе воробчику?

– Несу рішеня проти совы... Пойдь и ты зо мнов, поможи мому горю!

– Ой, неборе, я не мам часу, мушу имати жабы у болоті.

Летить воробок дале. Стрічать го бузёк:

– Неборе воробчику, де йдеш?

– Несу рішеня против совы...

– Добрі робиш, я ти поможу...

И зачав класти гніздо на самум вершку хыжі, обы муг видіти сову у комині.

– Будь ты нам за царя.

Айбо бузёк не хотів:

– За царя треба вубрати таку птицю, котра цілый рук жыє на єднум місті.

Так зойшли ся птиці зясь, обы вубрати собі нового царя. Ястряб звідає сову:

– Но, што повіш?

– Пу-гу, пу-гу, пу-гу!

То значить, же она буде цариця.

Айбо вшыткі птиці зачали протестовати:

– Она їсть наших малых! Мы вшыткі трудиме ся, а сова – дармоїда!

На се прилетів орел, а ворона говорить:

– Тот буде царём, ко майвыше пудлетить у небо.

И вшыткі пристали.

Орел, сковран и сова зачали летіти горі, а воловой очко заділо ся орлови у хвуст.

Летяць, летяць, летяць... Засвітило сонце, и сова упала. Сковран пудлетів высьше, айбо и вун дале не муг. Лем орел летить, летить, летить, онь истратив ся у небі... И коли уже змучив ся, вшыткі птиці загойкали:

– Най жыє наш царь орел!

Записав Петро Лінтур од К. Скубенича

Завдання: Розділіть ролі и бавте казку.

Яблонка

У густум лісі росла маленька дика яблонка. Прийшов у ліс чоловік ружча брати и увидів дику яблонку. Вукопав ю красно и понюс дому. Дома засадив стромик до гноєної землі, исе уже осень была тогды.

Яблонка вубила ся, а на яри зачала листкы вуганяти. Тогды чоловік изрізав яблонку на єдну пядь од землі, заязав силно лычом и замастив ліпандов. Файтова прискіпа зросла ся из дичков, такой того літа нагнала ся из неї рустка на єден мейтер довга.

Три рокы плекав чоловік скіпець, а коли його дрік вурус на товщину великого палця, уже мав стромик пять голузок, из котрых ся учинила стучна корона. Щи три годы корона натулько розмогла ся, же обсыпав ї білый цвіт, а за тим нараз появил ся и первый плод. Восени, коли яблока зачали пристигати и червеніти, діти ся радо-

Иван Манайло „Онукам”

вали, же покуштувуть смачных и здоровых яблук. У неділю по вечурні скликав апо діти пуд яблонку и потовковав їм, як знав, за ню.

„Видите, діточки, – зачав говорити, – сесь красний овоч? Шість літ тому принюс єм из ліса дикое дерево. Роботы ми сесе майже не дало: лем посадив, заскіпив и дакулько раз обрізав. А теперь моя робота наградила ся добров наградов. Кулько было бы хосна, кібы всі люде любили дерева! Не было бы пустого міста на улицех и дворох. Як любо было бы ходити вліті в холодку, а восени зберати плоды. Деревы давуть чоловікови овочі, освіжавуть воздух, а пчолум вярй давуть мед”.

Потому зорвав дакулько пристиглых яблук и каждому дав по єдно. Яблока были смачні и дітјом принесли велику радость. На другый день позберали они мерькувучи вшыткі яблока и склали їх красно у коморі на полицю. Довго там они стояли свіжыма.

Чоловік, коли постарів ся и став немучным, часто спочивав у холодку тої уже великої яблоні и забавляв своих внукув красныма казкама.

Завданя: Якое слово меже сесі не валовшноє: батутка, быстриця, йовнотанка, кормошка, шоварька?

Говори правду

Юрко сокотив стадо недалеко од села. Задумало ся йому напудити люды. Загойкав: „Вовк! Вовк! Люде помагайте!” Прибігли люде, айбо вовка нигде не было. Но пак по тум поправді явили ся два вовкы. Юрко зясь гойкав, но задарь, люде не прийшли, а вовкы наробили у стаді велику чкоду.

Августин Волошин

У лісі

Геленка, Моріка и Мішко
Пуд дубом збрали орішки:
Геленка в кошарик,
Моріка в погарик,
У пазуху клав собі Мішко.

Озвала ся згорі, из дуба,
Старезна сорока беззуба:
„Пуд дубом орішки?
Попозерайте в книжку:
Лем жолуді падавуть з дуба!”

Тамара Керча

Фігля

Бабко, а Шоні днесь паскудноє слово из хліва при-
нюс на топанкох.

На рисунку є пригода из ріпков, яка описана в єднуй казці. Ци знаєш тоту казку? Ци знаєш указати на рисунку пса, мачку, мышку, дом, дым, черепа, овочный стром (дерево), грунок, гору, ліс, городину, калап, сорочку, катран, запаску, бочкору, кестемен (хустя), потят, сонце, обыстя?

Челядь и звірята радувають ся, танцюють каріку, каріковий танець. А тым часом стали ся зміны, меже рисунками є пять розлук. Ци найдеш їх?

Прочитай вершык-гаданку

Сіно и травичку любить не єдна домашня животи-
на. Хыбаль пес нїт. Бо даже мачка любить валеріану и
щи якісь былинкы. Айбо туй ся говорить не за них. Уга-
дай за якоє быдля просить ся у вершу. Яку серсаму нао-
стрив дідо? Што треба туй серсамі, обы добрі робила?

Замініть єдну букву

Ме-е-е! Я невеличка,
Люблю сіно и травичку.
Єдну букву замініть
И травичкы накосіть.

Дідо букву замінів
И серсаму наострив,
Плахту на траву узяв,
На долонї поплював.

А она не йде косити,
Просить букву замініти:
„Маву я таку привычку –
Росяну бы ми травичку!”

Дюгну!

Там, де дюгну, буде шпырчик!
Не шкодуву я никого,
Ни старого, ни малого...
Дюг!

Того хвалькоша имив єм,
Єдну букву замінів єм:
Вуйшла ми хосенна штучка,
плетена и має ручку.

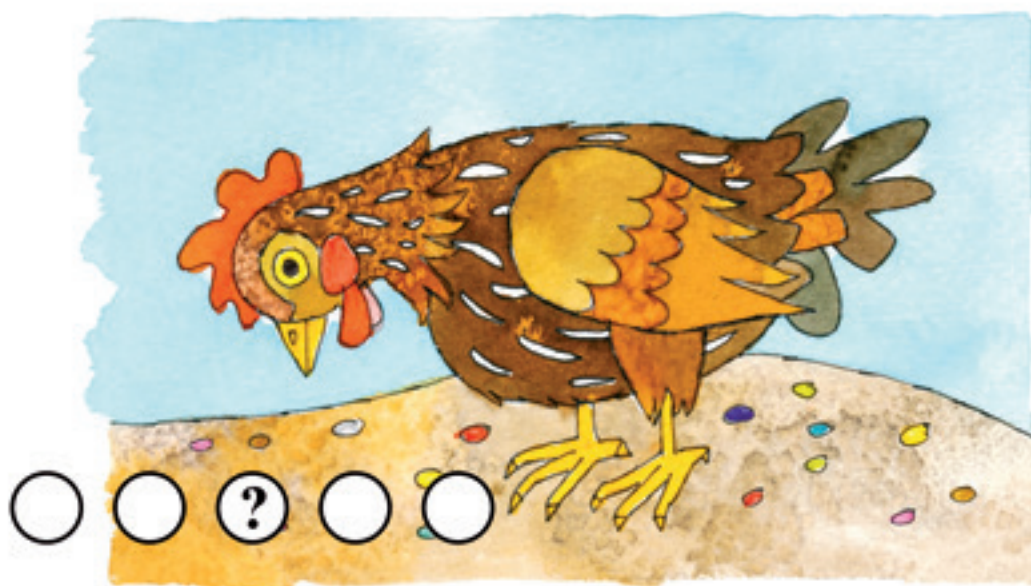
Солонины возьму й хліба
Тай иду у ліс на грибы.

Тамара Керча

На рисунку маляр допустив ся хыбы. Сесе звіятко рыбу любить, айбо имати не знає, наппротив утікать од воды. Треба змінити єдну букву у назві, та достанеме створину, котра знає плавати и рыбу имати.

А на сьом рисунку маляр забыв штось намалєвати. И теперь сесе домашня птиця глядять тото, што юй треба на каждый день, айбо не годна найти. Треба змінити єдну букву у назві птиці, та достане тото, што юй хыбить, обы ся чувствовала щастлива.

На рисунку єден подорожній мышак звідать, як ся дустати до цілєвого пункта своєю вандрувкы. Укаж на рисунку мачку, повха, хыжу, комин, плут (городину), стром (дерево), гору, калап, шал, крысы, богрейду и пантлик (на калапі), куфер, наліпкы (на нюм), топанкы, чижмы. кулько є на рисунку мышат? На небі суть хмаркы, сонечко, потята. Кулько є хмарок? А кулько потят?

Найди меже двома рисунками пять розлук.

Члены тіла

Члены тіла раз повадили ся на тум, же они лем черевови служать.

– Не будеме булше ходити, – говорять ногы, – най череве само ходить!

– Не будеме булше робити, – дудравуть руки, – най собі робить череве, кедь му дяка!

– Дурный бых був, – узвав ся и рот, – кормити того лїнивое черевиско.

Што пак вуйшло из сєго? Вшыткі зачали слабнути, а цілоє тіло ссохло. Онь тогды они порозуміли, же не добрі вадити ся, но треба помагати собі, и стали дружно до работы. Скоро тіло окріпло и вуздоровіло ся.

Завданя: Што нас учить казка?

Туй ми вучко

Няньку, няньку, туй ми вучко,
а туй ми бривочка,
туй ми носик, туй ми вушко,
а туй гертаночка.

Туй волосячко, туй чолко,
а туй моє плечко,
туй ми уста, туй бородка,
а туй онь два личка.

М. Колошняй

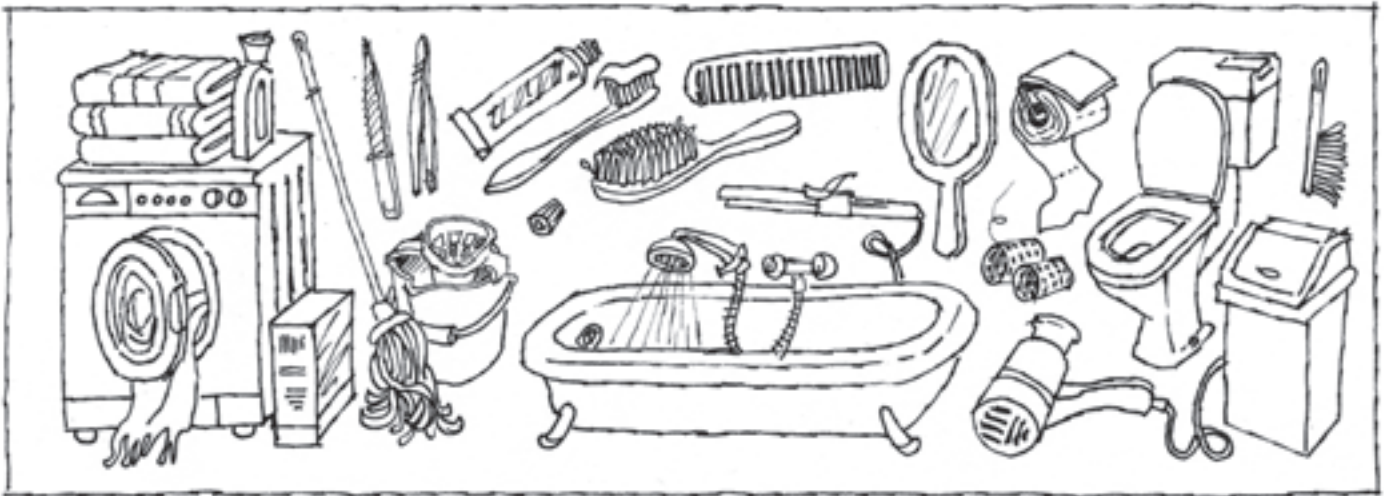
Водичка

Водичко, водичко,
умый мої личка,
и ушка, и очка,
носик и усточка,
и чоло, и ручки,
и нужкы мацюцькі,
жебы-м была красна,
здорова, чистенька.

Якым Оліярь

Што вшитко потребуєме на удержованя гігієны!
 Укаж на рисунку заходову (кловзетову) мису из бачком и
 покрывков, рольку папіря на заход; відро, помело (пали-
 цю из ряндов); смітьярку; райбачку; кадь из тушом; зубну
 кефку и тубку пасты, калапчик ку нюй; направи на коха-
 ня волося; фен (сушачку), ондулачку и завивкы на онду-
 лацію; глядило и гребінь; чіпес (пінцет) на брыва и пил-
 ник на нохті.

Росте деревце

Росте деревце, тонке, високе. Ой, дай, Боже.
 А на том деревку девять пасемку. Ой, дай, Боже.
 А на девятум сам сокол сидить. Ой, дай, Боже.
 Ой, сидить, сидить, далеко видить. Ой, дай, Боже.

Наталія Шимшиа

Завдання: Научте ся співати співанку.

Вошколованя

Бабка Олга помагать Андрійови приготовити домашні завдання. На слідувучый день Андрій має научити ся напамнять стихи.

Братя, Русины!

Воля Божая є, штобы чоловік просвіщен був, то самое пожадає од нас и достоинство чоловічеськое: усилюйте ся, займіте ся силно.

А. Духнович, 1850

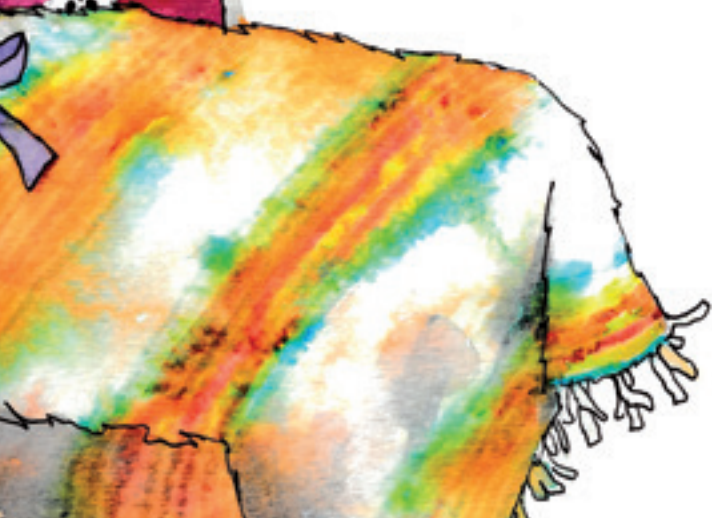

О радостѣх школьских

„Книжиця читалная для начинающих”

Мамко, мамко куп ми книжку.
Тинту, папірь, и табличку,
Бо я пуйду до школы,
Учити ся по воли.
Бо я бы ся рад учити,
Як бы Богу послужыти,
Як бы люди учтити,
И як спасенным быти.
Повідавуть, же во школї
Діти знавуть доброй долї,
И я бы хотїв знати,
Як ся ми справовати.
Діти в школї ся молити,
Учать красно говорити,
Знавуть тонко співати,
Каждому честь давати.
Там учать ся, як на світї
Труба мудро, честно жыти,
Як треба ся сповідати,
И як всягды справовати.
Я бы вшытко хотїв знати,
И честно ся справовати,
Куп ми мамко книженьку,
Хоть лем таку маленьку!

Александр Духнович

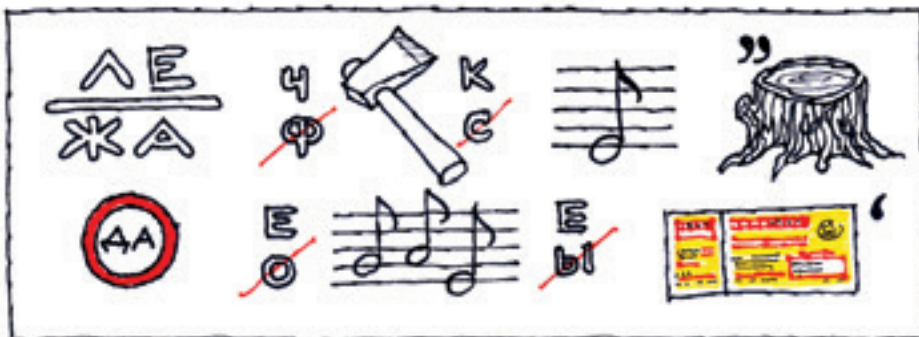

Будова школы

Завдання: Де ся находить школа у поселеню? Из чого ся будувала школа и коли? Што ся односить до школы?

Ребус-пословиця

(Під лежачий камінь вода не тече)

Федор Манайло „Хлопчик из ягнятком”

Школярик

Няньку, мамко, понагляйте,
до школы ня посылайте.
Буду добрі ся учити,
не будете ся ганьбити.
Я бы ся рад научити,
як на світі треба жыти.
Честно буду ся ховати,
бо то школа – наша мати.
Рано буду вчас вставати
а чисто ся умывати,
няню, мамо понагляйте,
чисте шатя на ня дайте.
Як чесно ся справовати,
научить ня школа-мати.

Иван Жак

Завданя: За што мож ся дузнати из книжок? Хоче ся вам ходити до школы? Што дає нам школа? На кого бы сьте ся хотіли выучити?

Малый поточок затюк у море

– Боже, – стогне скромненькый, – якый я слабый, якый малый. Якбы и я муг быти великым и могучым! Што варта моїх пару капок воды у суй незмірности?

– Отвага, братчику! – отозвало ся море. – И твої капкы помагавуть носити горді, щогласті кораблі.

И майменша робота має свою ціну. Най каждый туюлько зробіть, кулько його силы дозволявуть.

Завданя: Чом важно робити добрі и хосновиті діла?

Народні приповідкы:

- Вік жыви – вік учись.
- Честуй учителя, як родителя.
- Розум не позычай, а свуй май.
- Уч ся азбуку – прийде хліб у руки.

Завданя: Які книжки маєте дома? Ко читать казкы перед сном?

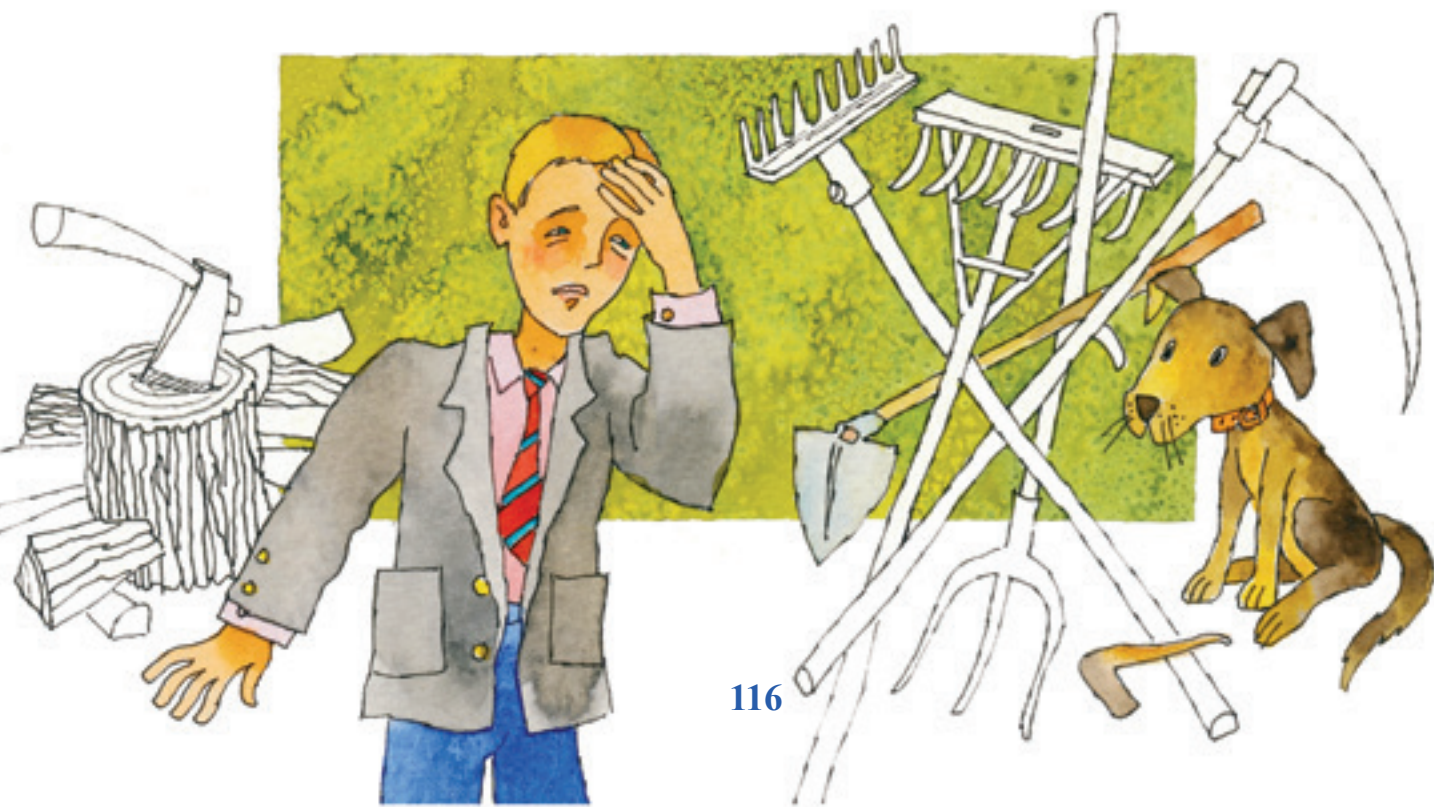
Перо

Перо, перо чом не пишеш?
У правуй руці чом не стоиш?
Писав бы-м я ти, луштава,
Но наперед учи ся булше!
Кедь ся буквы не научиш,
Писати ня не увидиш.
Научте ся стих напамнять!

Габор Гаттінгер

Ученый сын

Сын єдного простого чоловіка учив ся у варошськуй школі. Як на літо прийшов дому у село, отець говорить ку нєму: „Берь лем, синку, граблі, та пуйдеме сїно гребсти?”. Сын пудтяг нус и брыва горі и гордо каже: „Учив ем ся всякуй науці, но робутницькі слова позабывав. Што то граблі?” И з тим пушов на двур, руки заложывшы до жебув, и проходжує ся. Раз лем ступить на звержені граблі, а грабелко луск го по чолові. Зазнав вун назад робутницькі всі слова: „Ёй, прокляті граблі! Як ня погано ударили!”

Обученя русинського языка у Мадярщині

Комловиська Русинська Націонална Основна Школа

Мучонська Основна Школа им. Ласлова Каласа

Русинський язык у Комловщі

Многі роки корінні Русины, грекокатолики Комловшкы сокотили наші давні сохташі и материнський язык. Памнятки жывота Русинув нашого села мож побзерати у Хыжі-музейови. На ініціативу пана мера Комловшкы у септембрі 2004-го рока зачав фунговати Комловшський

Русинський Общеобразовательний Центр. Сим зачало ся школованя русинського языка и народописа про 15 школярюв основної школы и 18 діти захоронки. Ищи у дїтськуй школці научили сьме ся од пані Едіты русинські співанкы и стихи, колядки, бавкы. Каждый тыждень из радостєв чекали сьме второк – день, коли мали сьме чєтыри години русинського языка и єдну годину народописа. Наша учителька была спокуйна, весела, мудра и приліжна. На годинах материнського языка наша учителька пані Марія научила нас читати и писати, грали сьме веселі игры, співали сьме комловшські співанкы, танцєвали сьме наші народні танці. Стихи, танці и співанкы приладила нам наша учителька. Не было на селі сята без нашої програмы! Будовля школы была старенька, айбо мы у ной чули сьме ся, ги дома, бо мали сьме у нашуй класі модерні столы и стулці, стелажію на книжки, над таблов – русинський и малярський прапор, из двох бокув у керєтох – гімны. На стінох было много фотографій и наших рисункув из языкового табора у Балатонсєпєзді и Комловшці, на облакох файні фірганкы и усяди косиці. Недавно у нашуй школі, дякувучи помочи обыватєлюв села, був оснований музей, де часто тримлють години народописа. Наша учителька пані Марія и днешнім школарюм учить сохташі комловшської свальбы, крєстин, пряхы, фаршангув. Грекокатолицька община Комловшкы дуже горда на свої бетлегемєші. Они уже многі рокы бавлять бетлегемські игры и ведно из доростлыма на Сятый Вечур колядувучи идуть у церьков на Велику Службу. Сяточні традиційні шатя дїтєм зошыли старші жоны, родичі, діректорка и учителькы школы на добыті на конкурсї гроші.

Марія Семан

Обученя материнського языка у Мучоні

У Мучоні Русины жыють уже од 1730. рока и днесь сокотять свої традиції и тримлють грекокатолицькі сята. На всю нашу отцюзнину знамый Музей вышываня и Фолклорный Вокальный Ансамбл. Сёго рока у мучоньськуй началнуй школї 200 ученикув зачало школный рук. Из них у трёх групох 44 ученикув учить ся по русиньськы. Маймного, девятнадцятеро їх у восьмуй класї, дванадцятеро у семуй и тринадцятеро у пятуї. Я учу ся у семуй класї. У моїей класї сїм дївок и пять хлопцюв. Мы маеме 4 години русиньського языка и 1 урок народописа на тыждень. Панї Варвара научила нас русиньські буквы, они нам дуже любили ся, бо кирилиця была про нас новизнов. По рокови мы зачали читати и писати, а пак учили сьме ся представляти нашу родину, вупозир люди. Часто бавиме сїтуації и упражняеме діалоги, години минавуть весело и скоро. Панї Борїка – мы сяк кличеме нашу учительку, строга, правдива и серїозна, айбо щира и добродячна. Она руководить нашов русиньськов фолклорнов танцошськов группов и планує кореографію новых танцюв. Уже много місяцюв нашу школу перебудувувуть. Панї директорка школы и пан мер Мучоня надївуть ся, што будучого рока у новуй школї можеме мати свою русиньську класу. Теперь мы збераеме украшеня про класу, а новї столы, стулці, скрынї и компютеры дає школа.

Будучого рока скончу школу и хочу учити ся у Гайдудорогьськуй Церькувнуй Грекокатолицькуй Гїмназії. У літї у Сепездьскум языковум таборї я дузнала ся за гїмназію и як ем ся вернула дому, нараз побзерала-м на інтернетї сайт гїмназії, вудкы по регістрації дустала-м інформацію. Уже ледва чекам, обы зачати науку у гїмназії.

Анна Ковач

Учебна година

– Добрий день, пані учителько!

– А Павло и Петро чом сидять? Ану такой встаньте, хлопці!

– Ёй, перебачте пані учителько, мы ся так заговорили, што не виділи сьме, як зайшли сьте до класы.

– Ци днесь хыбить дако?

– Айно, Сідей Анна пушла до дохтора.

– Запишу у класный днёвник и побзераю, ко щи не мае оцінку за стих. Може кось сам приголосить ся одповідати? Аж ніт, сама зазвідаю. Вереш Золтан, пой, будь добрый ку таблі и принеси свуй школарський днёвник. Усі заперли книжки, слухаєме и ничим иншым не твориме ся и майперш, не шепчеме!

– Но, діти, полюбило ся вам, як Золі одповідав? Зузана, кажи, бо ты ся перва голосила.

– Айно, дуже файно, спокуйно и без хыбы. Я бы му дала пятку.

– Правду маєш, Золі дустане за стих пятку.

– Петре, што там робиш? Дай Павлови покуй, не задирай ся з ним, знаєш, же битка буде на конець. Булш не пуцу вас ведно сидіти, бо не є из вас ниякого хосна из тої години!

– Пані учителько, мы уже будеме справовати ся, не будеме вам заваджати.

– Добрі, увидиме у середу. У росписови годин друга година – русинський язык.

Домашня задача – скласти родостром своєю родини.

– Уже дзвонять! Як скоро час минув! Встаньте, діти! Будьте здорові!

– Ходіть здорові!

По школі

– Цілуvu ручки, бабко!

– Сервус, Поліку! Што нового у школі?

– Бабко, як можете таке звідати, усе єднако!

– Днесь понад вечур отець и мати идуть на родителськый збор. Надіву ся, же похвалить тя класный наставник за добре справованя и приліжність. Мало можеш бавити ся на компютері, а у ферталь на сїм зачнеш ся учити. Много маєш задач?

– Дуже много, бабко, де є дідик? Муг бы помочи ми учинити математику, бо не порозумів єм учорашню тему.

– Чом не зазвідаш пана учителя, кедь не розумієш матеріал?

– Бо уже скончила ся година. Завто почекам дідика, вун так просто пояснить, што я нараз порозуміву. Раз напишу домашню, ищи и стих ми мусай знати на завтра, лем пузднійше побзерам компютер, може кось загнав ми емайл?

– Ты не хворый? Ко днесь сидів коло тя? Ачий не Пийтерке? Тогды уже ми вшытко ясно, не много радости будуть сегінь родичі мати од днешнєго збора.

•

– Гело, Морчі!

– Сіє, Жофі!

– Кулько маєш днесь годин?

– Шість, лем у пятницю маєме пять. А ты?

– Шість, послідні дві – фізкультура, за йсе люблю середу.

– А што робите на фізкультурі?

– Спершу бігаєме на спортивнум игрищі, пак бавиме кошарку у залі. Готовиме ся ку школьному шампіонату. Я приголосила ся на біг на 100 метрув и мушу упражняти ся.

– У нас у второк година компютерної техніки, я вшытку школну роботу чиню на компютері, точно и пуд минуту. На вебových сайтах повно інформації, котру хоснуву ку приготовленю домашньої задачі. А по сконченю школных задач бавлю ся компютерными играми.

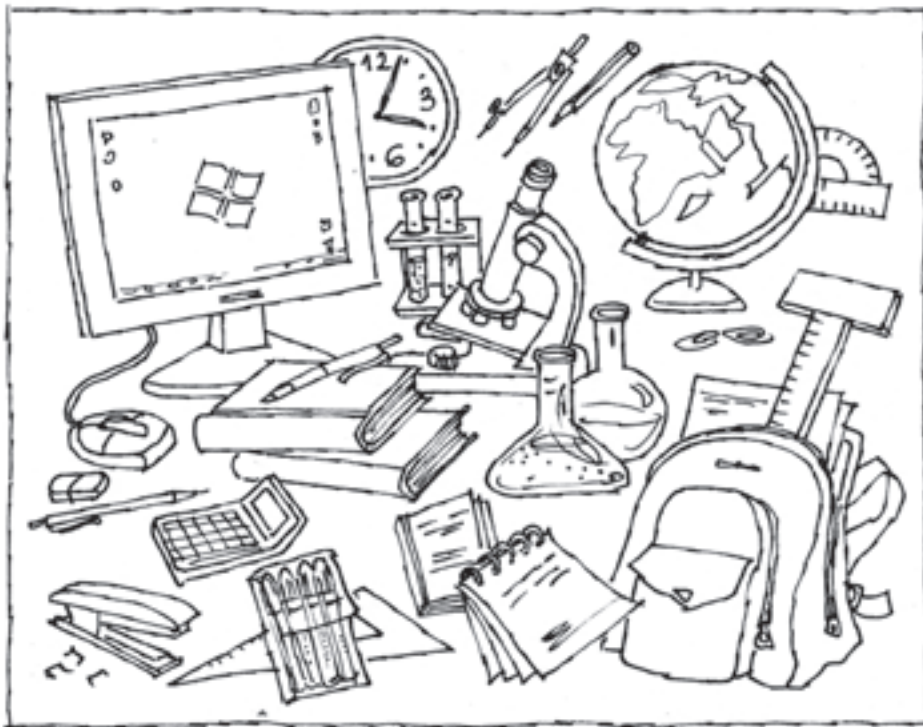
– Поможеш ми найти інформацію за біговий спорт?

– Сівешно, прийди пополудню, коло трёх годин, зареєструеме ся, ку тому треба записати на клавіатурі логін и пароль, муй емейл и натиснути на „глядати” – у туй минуті маеш усю інформацію.

– Дякуву красно, подзвоню ти, чим буду рушати.

– Май ся фест!

– Май ся!

Укаж на рисунку школні потреби: пробовкы и колбы; глобус; лінійник, трикут, кутоміряч; годинку; фломастеры; монітор и мышку; нотесы, церузу (плайбас); книги; ціркель (кружник), краило, угольник (вінкел); гумику; перо; мікроскоп; калкулачку; гатіжак (броцак); механичну церузу (из закладками), зошывач на скобы.

Роспис годин

4 А класа

	Понеділок	Второк	Середа	Четверь	Пятниця
1.	Математика	Мадярський язык	Математика	Мадярська література	Фізкультура
2.	Мадярська література	Русинський народопис	Русинський язык	Русинський народопис	Компютерна техника
3.	Природопис	Фізкультура	Співы	Мадярський язык	Історія
4.	Рисованя	Русинський язык	Історія	Мадярський язык	Русинський язык

Дни тыждня

Тыждень/тыждні У тыжднєви сім днюв:

Понеділок

Второк

Середа

Четверь

Пятниця

Субота

Неділя

Місяць

У місяці тридцять вадь тридцять єден день.

У фебруарі двадцять вусям днюв.

У высокосному році фебруар має 29 днюв.

У місяці чєтыри тыждні.

У році дванадцять місяцюв.

Од септембра до юнія ходимє до школы.

Зимні місяці: децембер, януар, фебруар.

Ярні місяці: марець, апріль, май.

Літні місяці: юній, юлій, август.

Осенні місяці: септембер, октовбер, новембер.

У році дванадцять місяців:

Годинка

Тіка-така, тіка-така...
туй кось пряче ся уднука,
тіка-така, тіка-така,
туй сердечко чиесь дуркать.

Як то все така єднака
та мелодія привычна,
все єднака: тіка-така –
рано, вполудня, навечур?

На роботу всіх довкола
в точный час она приводить,
и по ній ся рувнять школа,
и по ній будилник ходить.

Тіка-така, неборака...
нигда-нигда ся не зморить,
ци робити, ци спочити –
строго, точно нам говорить.

Міхал Кочіш

Школярь

Я до школы вже ходжу и красенько ся учу,
Книжка, табла и писалце вже у тайстрі в мене,
Книжка, табла и писалце вже у тайстрі в мене.

Августин Волошин

Завдання: Научте ся вершык!

Завдання: Прочитайіе крылаті слова Александра Духновича.

Дзилинькало

Казали так – кедь буду честный,
Та куплять біціглік мені –
Чудесный, красный, триколесный,
Такый, ги видів ем у сні.

Ий, як повезу ся на нёму
Сюды-туды, вперед-назад!
Не дам провезти ся никому,
Аж бы просив ня й менший брат!

Ищи поламле ми ся ваза,
Авадь посуче ся сїдак!
И так од вечура до рана
Я дуже честный був дїтвак.

А рано... молоко-м не вупив,
На светер леквар розмастив,
На хвуст ем нашуй мачці ступив
И вазу мамину розбив.

И як туй родичі поступлять?
Нико ми нич не говорить...
Майжень, дзилинькало ми куплять,
А біціглік... най щи ся снить.

Михайло Чухран

Завданя: Маєте свої біціглі? Чом вам купили біціглі? Даєте ся возити на біцігліх цімборум?

Яка висока турня?

Дідо и його внуки проходжовали ся в селі. Прийшли перед церьков.

– Ко из вас знав бы поміряти высоту турні? – звідає дідо.

– Я, – отвітив Иванко.

– Як бы ты поміряв?

– Дав бы зробити такоє довгоє лазиво, як сеся турня. Потому вынюс бы такый довгый мотузок, котрый бы з вершка досяг до землі. Кібы я изліз, поміряв бы мотузок.

– Я не потребуву ни лазива, ни мотузка. И вылізати мені не треба, єднак поміряву, яка висока сеся турня.

– Ану поміряйте, дідику!

– Позерайте, моя палиця на єден мейтер довга. Заблю і и попозерам, яка у неї довга тїнь. Раз ищи не така довга, як сама палиця. Почекайме мало, доки тїнь буде така довга, як палиця.

Мы чекали. Тїнь од палиці все росла. Коли тїнь палиці была єден мейтер довга, дідо проговорив:

– Позерайте, теперь и тїнь турні така довга, як сама турня. Ану, скоро поміряйте тїнь.

Взяли мы дідову палицю и поміряли тїнь. Турня была праві 20 м висока.

Гейза Гардоні

Завданя: Ци знали сьте за такый способ вимірювання предметув? А як бы то вы поміряли высоту тої турні?

Василёва одплата

Юрко и Василь были собі цімборы. Сиділи они в єднуй лавці у школі. Оба ходили каждый день ведно до школы, ведно и дому ся вертали.

Василь був тихої натуры, спокуйный. А Юрко горячив ся, запалёвав ся за майменшу друбницу. Айбо Василь знав издержати, погамовати свого приятеля, коли вун выбухав гнівом.

Но сесь раз Юрко був дуже несправедливый сопротив Василя. Зачав вадити ся из ним, неслушно натулько, же и Василь зачав ся стопарчити. Вада ся скончила тим, же Юрко ударив Василя у груди. Слызы потекли Василёви з очи. Почуствовав великий жаль до свого цімборы, а тым булшый, бо свідками были многі діти: усї виділи, як Юрко штуркнув Василя у груди.

Заганьблений пушов Василь дому. Чим дале думав над сёв пригодов, тим май стискало му сердце болём. Не чув болю од того удара в груди, айбо горів од ганьбы, же так го цімбора понизкутив перед другыма. Зачала ся пробужовати у його сердцю злость.

Чуствовав, же не лишыть таку потупу без одповіди. Мало буде розийти ся, не сходити ся и не говорити из ним булше. Треба одплатити, як заслужыв. Лем ищи не знав, як помстити ся за свою потупу, хоть знав, же не пропустить му.

Сидів при оболочу и позерав у загороду. И диво дивотное, не мав у душі покуй. Виділо ся му, же зробив якоесь пудлоє діло. Раз му ковтла думка: „А кібы я так помирился из ним?”

Засмівок радости заиграв му на твари. Айбо нараз захмарило ся му чоло, бо подумав:

„А што повідять на сесе мої цімборове? Будуть ся сміяти из мене. Назвуть ня страхопудом. У нас щи нико покривдженный не подав первый руку на злагоду. Зазвычай отдавав, авадь хоть лем чекав, же го перепросять. Хлопці повідять, же напудив єм ся Юркового пястука!”

Сидів так и не знав, што робити: в його душі моцвали ся из собов желаня злагоды из Юрком, ганьба перед цімборами и перед їх смішками. Страхопуд – тото майбулша потупа. Фурт дзвеніло му в ухах слово: „страхопуд, страхопуд, страхопуд...”

И коли ся пасовав сьак из собов, же што робити, нова думка му прийшла у голову. Зорвав ся на ноги и згойкав у голос: „А кедь не поглайхаву ся из страху перед смішками, та и тогда страхопуд?”

Вубіг из хыжі и просто до Юрка. Кедь было лізти через лаз у їх керт, щи мало завагав. Айбо нараз батром перескочив и уже стояв перед Юрком.

„Не чудуй ся, – каже Юркови, – же-м прийшов до тебе, видиш, хочу просити тя одпущеня за мою вину. Не серди ся, же роззлостив єм тя натулько, же-сь ня онь ударив”.

Юрко почервенів од ганьбы и ледва годен був из ся вудавити пару слов. „Тото я.... Тото я винен, – повів дрижачым голосом. Мені было просити перебаченя од тебе”.

Хлопці стояли даякі минуты мовчком єден против другого и не позерали собі в очі. Аж туй узяли ся у рамня

и слизами заблищали очі. Обняли ся щиро и зачали говорити меже собов як усе. Бавили ся цілый день, а навечур вупроводив Юрко Василя дому.

Василь ся чув дуже щастливый у сесь день.

Завданя: Ци маєте вы цімборув? Што вы собі думаете, ци треба одплачовати на зло злом? Як вы оцінюєте поступок Василя? Што бы сьте вчинили на місті Василя?

Звіринська школа

Прийшла зима, зачала ся наука у звіринській школі. Єден за другим прийшли медвідята, вовчата, зайчата, стискавучи у пудрамню книжки, исправлені из коры и красно посідали за лавкы из поваленых стромув. Вшыткі радї были, же наконець и звірі будуть свою школу мати, а май щастлива лишка была, тадь бо тото она придумала сякоє діло, же буде учительков, а значить буде дуставати и файну платню за тото. Лем ворона воятила, перелітовала из дерева на дерево и каждой звірці, што шатовала до школы, гойкала:

– Кра-кра-кра-кра, буде з того біда!

Айбо нико й ухом не потяг: преця тота зловіщунка што там гойкать. Ци сонце світить, ци дощ паде – юй нич не добрі.

И так уже скоро рано зачала ся наука.

– Уважайте гев! – каже лишка. – Учме ся писаня! –

И зачала диктовати голосно: – Пан пише план...

– Айбо заяць не пан! – озвало ся на тото єдною вовча – Най пишуть лем вовкы.

На сьом ся вадили читаву пувгодину, докідь наконець якыйсь не настав порядок и лишка зясь годна была говорити:

– Тепер пишеме букву П: „Пес гавкать...”.

Что ся туй учинило! Зайчата повскакали, котрое де ся знало подіти, бо кедь гавкать пес, значить вадас иде. Ледва мож было їм обяснити, же туй школа, де не треба бояти ся ни пса, ни вадаса. Онь по великуй перерві лишка могла продовжовати навчаня.

Теперь учме ся численя. Троє зайцюв пушли ся проходжовати, у лісі ся стрітили з трёма вовками, кулько звірюв тогды было ведно?

– Пять! Двоє! Девять! – гойкали вшиткі нараз, а коли утихли, лишка красно ростолковала, же ведно было шість звірюв, бо три а три тото шість.

– Но, теперь будете знати?

– Айно, – загойкали звірята-школарі.

– Но ану най повість зайчик! – каже лишка.

Зайчик красно встав и повів, же проходжовали ся три зайці, стрітили трёх вовкув, та ведно было шість звірюв. Пак зазвідали серня, и вно ипен так повіло, пак прийшов шор на вовча.

– Кедь стрітять ся три зайці из трёма вовками, тогды доведна будуть троє, бо вовці изьїдять зайцюв.

– Тумане! – сердито заволатала лишка. – На цілий клас ты – майглупый!

Туй другі звірята голосно ся зачали сміяти, а вовча вускочило из лавкы и просто дому ку нянєви побігло, ку старому Лупіжнику. Поскаржыло ся, што за нєго лишка повіла.

– Ий, бодай бы сухое листя жерла, тай голузя спуд сніга! – згойкав старый вовк. – Та муй сын май глупый, ги зайча вадь серня? Но дустане тота лишка-вчителька, натурално!

Кой лишка учула, же біжыть старый вовк у школу, так утікала, лем ся за нєв курило. А малі звірята поросходжовали ся дому, и одтогды школы не є у звірюв. А ворона глумить ся їм, коли котрого увидить:

– Кра-кра-кра, позерай на сомара!

Золтан Зелк

Завданя: Ци ся любить вам ходити до школы? Ци ся вадять у вашому класі меже собов діти? Уповічте за одношеня меже учениками у вашуй класі?

Горі верба, долу лозник

Горі верба, долу лозник,
Мамко, мамко, што-м за блудник (2×)
Я не блудник, лем блудничок,
По світови вандрувничок. (2×)

Наталія Шимша

Русинський табор у Маріяповчи

Пуд час літніх вакацій у Маріяповчи був організований русинський табор. Главнов його цілєв была популярізація здорового жывотного стіла, познання околных храненых теріторій. Сей проект реалізовав ся за выдатками гранта од LEADER HACS (MVH) у Домі одпочинка и гостинці Hungaricum. У таборі зучастнило ся 35 діти и 10 хователюв, булшое число, ги было напланованой. Из Пудкарпатя прибыло 14 діти и 1 доростлый (из сел Яноші, Шаланкы, Петрово, Новое Село, а также з Воловецького района, котрі говорили по русинськы). Окрем маріяповчанськых были ищи діти з Нірчасарі, Кішлейты, Ніредьгазы, Нірбатора и Будапешта. На параднум отвореню табора притомных привітствовали: мер Маріяповчи Берталан Папп, предсідатель Русинського Національного Самосправованя Яношне Русинко, руководитель програмы Тюнде Русинко Гіціне, спортовый інструктор табора Роберт Андрейчак, предсідатель Клуба газдувського розвоя „Компас” Янош Ковач. Красочні програмы задоволнили потребности ушыткых

вікових категорій од 8 до 20 рокув. Участники табора представили ся у формі забавок, потому розділили ся на мішані групи и вели груповой журнал-днёвник. Далє у керетох змагань и завдань на шіковность члены команд добрі сполчили ся. Візітовали сьме Маріяповчанську Базіліку, мужський монастырь Сятого Василя Великого, Музей історії церкви, грекокатолицький деревлянный храм – ушытко сопроводило ся інітересныма бесідами проводника. Каждой рано пуд девізом „у здоровум тілови – здоровый дух” тримали сьме фізкультуру, де вшыткі мали можность указовати по єднум упражняню. Фізична культура у таборі была представлена не лем ранушнов гімнастиком, а и вшелякыма спортивныма занятыма и естафетами, фотболом, волейболом, бадмінтоном, пінг-понгом, а ищи був популярный настольный фотбал, мінігольф и біліард. Дякувучи єдному чемпіонову Европы з кік-бокса майсмілі и рішителні обывателі табора мали можность два раз потренировати ся у недавно отворенуй новуй треніровочной залі. На рыбникови предсідатель Общества Рыбакув поросказовав за історію його создания, важность захраненя околности, позітивы рыбарського спорта и за Гортобадський Національный Заповідник, часть котрого находит ся на суй території

Яношне Русинко

Табор захраненя русинських традицій и материнського языка у Шайовпалфалі

Табор захраненя русинських традицій и материнського языка первый раз був організований у єдному из сятых міст области Боршод-Абов-Земплин, густозаселенум Русинами и богатум русинськыма традиціями селі Шайовпалфала, у котрум фунгує єден из маймолодых и майагілных Русинських Національных Самосправовань Мадярщины. Предсідатель Шайовпалфаласького РНС, а также Комісії Храненя Традицій и Віры Вседержавного Русинського Самосправованя Едіна Фекете, не позеравучи на молодой вік, вже має доста файный опыт у захраненю традицій. Табор був організований 15–21. юнія 2013. рока про двадцять діти од шість до чотырнадцять рокув з Еделейня, Гейовкерестура, Комловшкы, Мучоня, Тисавошварі и Шайовпалфалы, на вуграні конкурсні кельтункы од Міністерії Трудовых Ресурсув Мадярщины. Табор начав ся из Сятуй Літургії у містнум грекокатолицькум храмі, у кунци якуй парох Ласлов Полгарі привітствовав ушыткі діти, предсідателя ВРС и хователюв. По тому пак на торжественум отвореню табора притомных привітала предсідатель ВРС Віра Гіріц. Управителька табора Едіна Фекете познакомила притомных из програмов и представила новых хователюв: Марію Соноцкі, Жужанну Токач, Габріеллу Гіріц, Адама Молнара. Основнов цілєв педагогічнуй програмы было, обы на занятях діти углубляли знатя языка, запамнятованєм розвивали свої способности ку вошколованю и чутю музыкы, упознали особости русинського жывота, старі и сочастні традиції, русинськеє народное ремесло, правила гармоничного сожытельства з природов. Шайовпалфала є чудотворным сятым містом, де находить ся мироточащый сятый образ и родив ся шайовпалфаласькый Ірмологій – церькувный співаник, написанный на церькувнославянськум языкови. Главным завданєм у сему році

тримали саме представлення на материнському язикови русинських народних и грекокатолицьких традицій. Заняття проводили ся у містностях отвореного два роки сперед сїм паломницького дома и містнуй школи. Ту была застачена можность тримати репетіції, танцевалні и музикальні вечури, квізи, забавы и концерты. Програма табора обгортала углублення знать обрядув, які капчавуть ся Крачуна и Великодня, основных літургійных молитв и співанок на церькувно-славянському язикови, изготовлення з глины праздничных сімболов. Незабытні доимы про вшытких нас справило сяточное закрытя школьного рока ученикув Слова Божого Мішколцьского Апостолського Егзархата, на котрум був притомный єпископ-єгзарх *Др. Атаназ Орос*. Грекокатолицькі діти з табора из доятостєв слухали у прохолодных просторох храма інформацію пароха *Ласлова Полгара* за історію сятого міста и чудотворного образа. У керетох педагогічнуй програмы діти з великов радостєв заучовали самостойно выбрані сцени из Біблії, котрі потому представили на гала-концертї. Безгатарну радость и много доимув дустали діти од екскурзій на застаченум про них автобусї з кондиціонерами у яскыню-шатню у Мішколць-Таполці, зоопарк, и яскыню Сятої Анны.

Марія Соноцкі

Бізувні сьме на тото, же опубліковані туй подекотрі дїточі письма говорять самі за ся:

- У таборі-м дуже ся добрі чула. Были сьме на штранді, у рузных храмах. Табор був дуже файный. Были в нюм и великі, и малі. Ходили сьме на фотбалову площу. Дуже кедвешні были наші учителькы. Хотіла бы-м, обы и на слїдувучый рук був такый табор.

Лаура, Сіксов

- Табор був дуже богатый програмово и интересным. Была файна сполность. У околных селох навщивили сьме церквунні храмы и Дом дружбы. У день отпуска руководителі організовали нам провбу храбрости, котра так добрі ся удала, же до теперь ся ищи бову. Дякуву, же мав єм возможность быти у сякум суперовум таборі.

Гергей, Геївкерестур

- Мені табор дуже-дуже полюбив ся. Програмы были дуже интересныма. Напримір: одпочинок на штранді, екскурзії, туры. Были там и мої цімборкы. Айбо и познакомила-м ся из иншыма великыма и малыма. Учителі и учителькы были дуже кедвешні. Любила бы-м, обы и на слїдувучый рук був сякый табор.

Анна, Шайовналфала

Балатонфёлдварський меженародный умілецький табор

Столичное Русинськое Национальное Самосправованя 21–29. юнія 2014. рока організовало у Балатонфёлдварі меженародный умілецький табор, в котрум ся зучастило булше, ги 60 дїти. Сосполна масмедія приділила великий позур сую акції, котра из методичнуй точки позераня є добрым приміром. Сей прекрасный розвивавучый умілецький табор став не лем свідченём того, же

кажда дїтина зачинать свуй живот з чудесныма schopностями и „задарь”, а и став добров можностєв про прибывших гостей дустати новї опыты и доимы. Вже єдна красна околность, котру окрем Столичного Русинського Самосправованя застачив и главный пудпоровач, фонд Юрія Бензы, значив про дїти полїпшеня імунїтета. Дякуєме за йсе. Днєва програма базовала ся на русинській культурі, розвою языка, познаваню пудкарпатських традицій. Она включала вшелиякі занятя, основанї на образотворчум и музыкалнум умїлствї, народных традицієх, спортї, танцєх, языкови и літературі, вопросов русинсько-мадярських капчань. Ефективну и рувночасно забавну роботу проводили отличні умїлці, педагогы з танцюв, музыканты и філологы. Выставка дїточых виробкув и галаконцерт из выступами дїти у послїдній день табора стали доказом того, же они суть дуже талантливыма и стануть достойнов замінов нашым русинськым и мадярськым умїлцюм. Сесь табор основнов своєв цілєв поставив формованя русинського ідентїтета участникув. Бо у дїти не є можности ходити у русинську школу, а йсе важное завданя сповнять самосправованя, котрое застачать факультативні занятя. Зачудовано слухали сьме русинські вершы и співанкы, котрых ся научили дїти у таборі. И сполно співаный русинський гімн мав послужыти на то, жебы молодеж почу-

стувала, же треба честовати минувшыну и днешність свого народа, распознала силу сполности и свуй особний ідентітет. З вершами, співанками майкрасно выступали: *Стас Ченцов, Денис Ганзел, Вікторія Кеслер, Марія Пацкан, Дёрдь Матій*. У музыкалнуй части концерта – *Беата Цап, Дёрдь Матій, Максим Ратков, Біанка Сілцер, Арманд Сілцер, Ліля Сілцер, Вівен Лікович, Барбара Бенза*. На умілецькуй выставці были представлені майфайні творы: малюнкы и скульптуры. Прекрасна танцёвална хореографія и постановкы свідчили за возможну познату извістность у будучности. Обдаровані талантом діти представили дуже красні творы. Ту мож одзначити такі имена, ги *Рейка Фейшюш, Денис Ратков, Рената Віраг*, сестры и брат Сілцеры, Вівен Лікович и многі другі. Представлені творы высшого уровня родили ся дякувучи педагогум и хователюм *Ларисі Федько, Цецілії Форкош и Александрі Лікович*. Цінность сёго меженеродного умілецького табора у тому, же вун основовав ся на самобытнуй сполности, цімборських капчанёх и творчуй совмістнуй роботі.

Олга Сілцер-Лікович

Табор у Балатонсепезді

„Вшытко даколи ся кончатъ, ги сон, одлітатъ, ги вандровні потята, Лем памнятъ обстає ся у серцю, млаво, ги місячний выблиск.”

Шілер

Яку правду має поет. Вернули сьме ся дому з забываемыма споминками из Балатонсепезда, де фурт з радостёв приїздиме и з смутком прощаєме ся. Доброе чувство видіти усміхнені тварі малых ученикув у час прибытя у табор. Ведно з нима и у наших вочох появ-

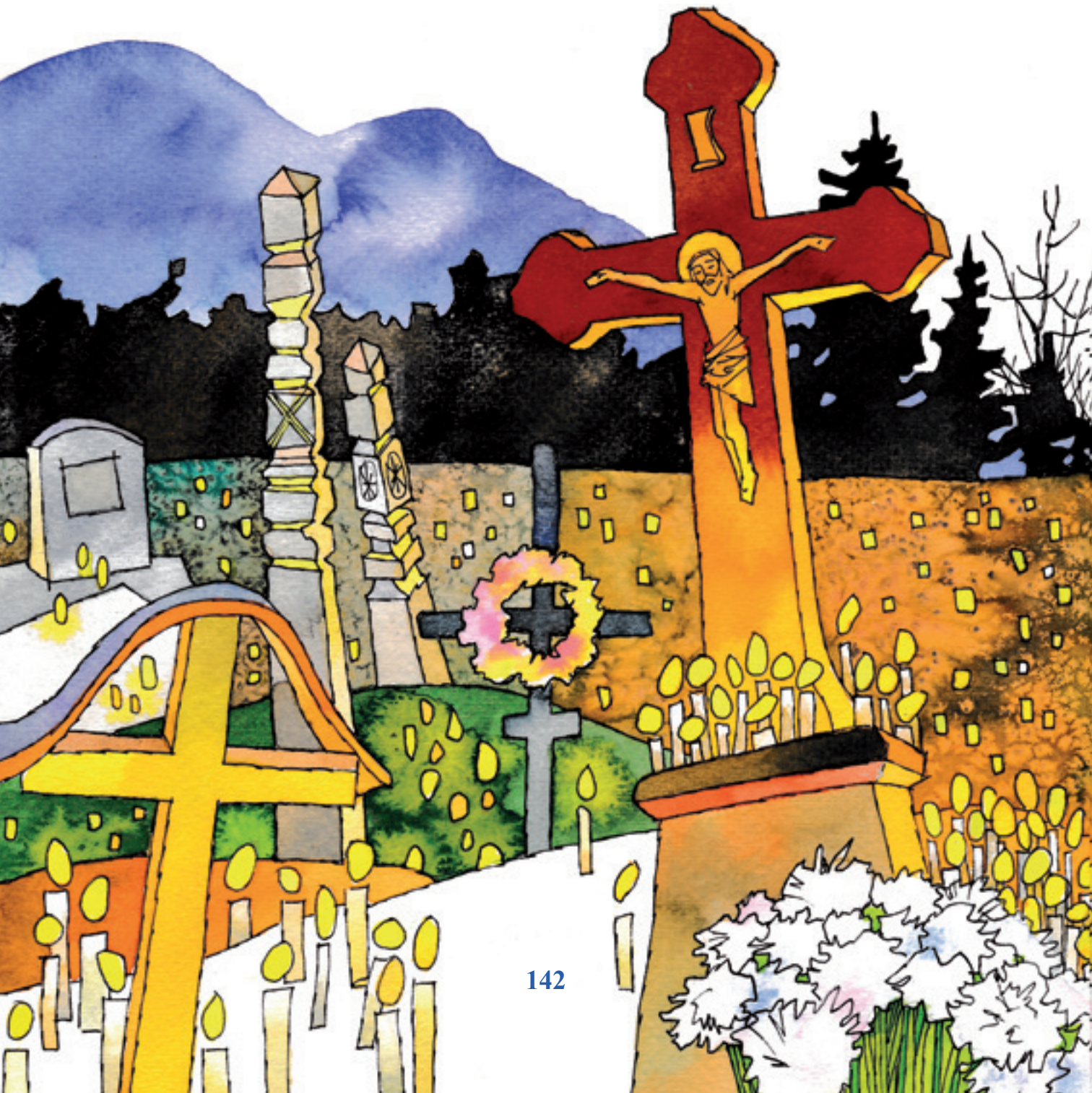
лявуть ся слезы, коли одходиме дому. Тоті, ко вже много раз были у сьом таборі, ледва чекавуть изясь увидіти Балатон и давніх знакомых. А тоті, ко прибыли первый раз, бізувно, годні сполігати ся на новых цімборув. Сякі меженародні таборы, де ся сходжувуть діти из многих краин, видав, зближувуть не лем люди, а и державы. Ту не є політики, не є языковых розлучень, ибо каждый у цілости отдавать ся на чекавучі їх доимы. Сполні екскурзії, туры на біціглѣх, купаня у Балатоні зъєдинили таборову публику у єдну фамілію. За організацію табора высловлюєме благодарность *Донат Легел* бачієви, а также спонзорум и вшыткым колегум, котрі выкладовали свої силы на успішность табора. Помалі кончає ся літо, и мы ся прощаєме. Усе од когось вадь чогось маєме ся прощати. Зясь не лем од Легел бачія, який організовав послідній табор сєго літа, а и од самого табора у Балатонсепезді. Уже 12 рокув діти з Пудкарпатя, Комловшкы, Мучоня и Будапешта, котрі учать русинський язык, мали можность задарь зучастнити ся у таборі. Красно дякуєме за йсе! Айбо цімборства, котрі родили ся у таборі обстануть ся и захраниме їх памнять у наших сердцѣх.

Борбала Майорне Жебеші

Праздники

Варвара, Олга и Марія пють кавій и обговорюють приготвлєня ку сятум. Андрій дуже любить слухати їх спомины за минувші праздники.

Русинські сохташі, народні традиції

Осень

У день Михаїла зачиначо ся збераня осеннёго уроджая, скотина вертала ся из пашкова у долину, держали отпусты.

1-го новембра – День мертвых, 2-го – Ушыткых Ся-тых.

Першоє новембра – день памняти вмерлых. Цвынтарь – се Божа загорода. Мертві сплять туй спокуйным сном, пуд пахнячыма цвітами вадь жовтов, зовялов травов. Смутну пісню играє вітор на листёх плакучої вербы и маленькых цвіточок.

Неє спокуйнійшого міста на світі, як цвинтарь. Не треба туй ся бояти – покуйні нікому злого не зроблять. И зато їх вырушовати не слобудно. Гріх рвати из могил цвіты, бо тоті на попели сердца вуросли. Гріх одганяти вечаршу пісню їм співавучых потят. Тихо треба ходити меже гробами и ласкаво погладити деревляні кресты.

Божа загорода теперь красша всіх. З послідніма осенніма цвітами украшавуть люде гробы своїх дорогых. В сей день люде беруть на ся сяточное шатя и палять свічки в памнять вмерлых. Из многих очи слызы ллють ся и много молитв пуднимає ся до небес – Боже, упокой душі їх!

Наступає вечур, люде прощавуть ся из своїма дорогама и идуць дому. Божу загороду ищи довго освіщавуть свічки, гибы вістки заганяли звідум темного неба.

– Видите, мы не спиме. Жыві не забывавуть милых своїх. Звїздочки усміхавуть ся из темного неба.

Тїло розпадає ся, а душа жыє. Любов не мож поховати.

Завданя: Як ваша родина поминає своїх усопшых?

Атаназ Фединец „Сяті”

11-го новембра – день Мартіна, перый сніг,

30 -го новембра – день Андрія, начало рiзання свинь.

Днесь онь ся не вірує, же Русины віровали у забобоны. Напримір, они думали, што у жабі пряче ся босорканя. Бывало, што жабу забивали колами вадь камінём, штобы убити танцювучу на вітрови босорканю. Раховали, што коли жаба попозерать на чоловіка, то „порахує” ушыткі зубы по єдному.

Атаназ Фединец „Містичный пейзаж”

Завданя: Чули сьте про забобоны, уповічте за дакотрі из них.

Зима

Час Адвента, Рuzдвa, Нового рока, Масляниця.

Поговорка: Ушиткі роботи перед Рuzдвом треба изробити пуд час Адвента.

*Федор Манайло
„Марія Магдалина”*

Адвент – час чеканя Рuzдвa. Період очищення говорить и про вто, як люде приводили у порядок своє окруженя: різали свинї, будили мнясо, ковбасу, солонину.

Луца была тайным сушеством, походила на босорканю. Луца могла покарати жун – загнати на них великый фарадшаг, кедь они у ї день посміли сїдати ткати. Боронила кликати кури нести яйця у хыжі.

Новоручні повірки

- Русины на Новый рук далеко не йшли, обы не загубити своє щастя.

- Не варили птицю, обы щастя не полетіло.
- Не давали из рук гроші, вірувучи, же тогды їх буде доста цілый рук.
- Пуд час новоручных вінчовань, газдыня била хлопцов по ногох, вуганявучи ушыткі хвороты и негаразды.
- На новый рук не робили, не варили, не палили огонь, обы из комина не ишов дым.
- Кто пуздно пробудив ся на Новый рук, тот цілый рук був лінивым.
- Вставали скоро рано, обы цілый рук быти скорыма и шіковныма.

6 януара – Водохрещі

У Русинув сесь день сятили воду, згадувучи крещеня Исуса во Йордані. Люде віровали, што Сячена вода є ліками од вшыткых хворот.

У сесь день сятили хыжі, знимали прикрасы из яличок.

*Федор Манайло
„Йоан Креститель”*

Завданя: Як кликали трёх королюв и як їх мож изъязати из Исусом?

Масляниця

По Водохрещох зачинала ся пора Масляницї (Фаршангув).

Атаназ Фединец „Фаршангы”

Вечорами жоны и бабкы зберали ся у єднуй великуй хыжі, дерли піря, пух, ткали полотно. У сякій час стрічали ся у булшуй части молодї люде. Они бесїдовали, ухажовали, ладили балы.

Чоловікы приносили вино, жоны пекли фанкы. Дівкы уберали ся у чоловічой шатя, хлопці танцєвали у женських цвітных кестеменох и сукнєх. Чоло мастили саджов, обы їх не спознали.

Завданя: Повідайте, як вы веселили ся пуд час послидніх фаршангув? Наладїть дома фанкы. Рецепты, зберїть и сохранїть їх.

Паска

Великодній тыждень

Йсе пудготовленя ку Пасці, коли харили хыжу и коло хыжі, білили ї. Осячовали худобу и жылї поміщеня. На сѣму тыждні держали пуст, старші люде ходили у темных шатѣх.

Завданя: Найдїть молитвы ку сятум. Попросьте помочи сященика и учителькы.

Майбулшым сятом пасхалного періода є Великодня пятница, роспятя Исуса на крестї.

Федор Манайло „Роспятя”

У сесь день був великодній пуст, люде строго їли лем пустное. Напримір: печені крумплї без масти из кваснов капустов, крумпляный лангош, хлїб.

Огень не палили, комины не дымили зато, же огень муг, по преданню, попечи Исуса.

Кедь дако нарушыв бы законы поста, то у його хыжі и появили бы ся блохы.

Дівкы у тот день мыли ся у потоку, обы быти красныма, здоровыма. Приносили свіжу воду старшым людом и худобі.

Пустні грибы из мелейныма галушками

Вопросы: Ци є пустным їдїнем рыба и олай? Ци бують дзвоны у великодню пятницю?

Ваша родина держыть пуст у великодню пятницю?

Якоє пустное їдїня ты спознаеш?

Интересно: На Вечурной Службі было принято лізти на колїнох ку алтарю и поціловати Исуса.

Завданя: Намалюй пустні стравы, напиш їх назвы.

Великодня субота

У сесь день ушыткі варили и пекли. Варив ся буженый шовдарь, буженое мнясо. Пекли ся солодкі колачі, солодкый сыр и начинкы. У шкарупі од цибулі варили яйця, малёвали писанкы.

Неділя

У сесь день держать сяченя їдїня у кертї церкви, кедь файна погода. Родина, каждая на свому місті, на траві розкладає кошаркы из їдїнём и фляшкы з вином. Сященик у центрі правив службу из подалшым осяченём їдїня.

Сим раном вірникы не їли, а прийшовши из церкви дому, їли осяченое їдїня цілі два дни.

Сята прикрашавуть звыклї дни, и сесе дуже добрі, бо ушыткі родичі суть дома, нико не хыбить за сяточным столом. У каждой порі рока суть свої праздникы, изьязанї из нима сохташі и традиції. Булшу часть сёго дустали сьме у наслідство и из великов радостёв сокотиме їх.

У септембрі пастырі, котрі сокотили худобу, сятковали день Михаила. У сесь день стада вертали ся из пашковув дому завто, бо наближала ся студінь.

У сякый час у многих містох сятковали отпуст, на примір, у Маріяповчи, де пішо рушало молячи ся цілый путь великоє число наших Русинув грекокатоликув.

Завданя:

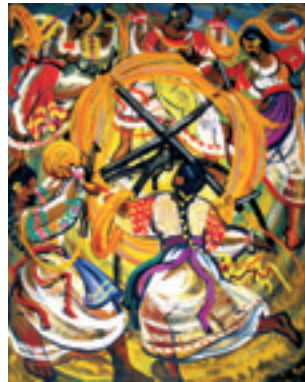
Ци є отпуст у вашум поселеню? Коли?

Зазвідайте од бабкы и дїдика про сякі праздникы.

Осень – се збор садовины и овочув на сушіня и заварёваня. Дуже веселі сесе были дни, сятковали файный урожай.

Поговориме за осенні событїя из помочов слїдувучых слов: бра-ня яблук и вина, вареня леквара, лущення тенгериці, бал по бранёви урожайя.

Федор Манайло
„Весела робота”

По днёви Андрія (30. новембра) было уже доста студено, обы начинало ся різаня свинї. На сїні обпалёвали паця, чистов водов из потока мыли го, ладили гурку, ковбасу, шойт, солили солонину, нарізали мнясо, клали їх будити. Из помочов родичув уся робота была готова до вечура. Тогды зачинали ся веселїня.

Завданя: Які стравы робили ся из мняса пацяти?
Чому сохташ різаня свинї був узимї?
Ци лишыв ся такой сохташ и дотеперь?
Знаете, што такое буженя?

День Мартона

Як каже пословиця: „Мартон прийде на білум конї.” Сесе означає, мож чекати первый сніг. Свою роботу так ладять, обы до сёго дня ушытко было зобрано на полю, у кертї не обставало ся нич.

Люде сятковали, різали гускы, из мняса робили вшелиякі стравы на цілый тыждень, завто бо гускы годовали пшеницёв, тенгерицёв.

Завданя: Ци мож днесь гуску „насилно годовати”?
Што думаєте за такой сохташ?

День святого Миколая 6. декабря

Побесідуємо: У вас був Миколай? Ко кладе топанки
на облакы? Якый дустав єсь дарчик?
Яку співанку знаєш за Миколая?

О кто, кто Миколая любить

Allegretto

mf
legato

mp
cresc.

f

О кто, кто Миколая любить,
О кто, кто Миколаю служить.
Тому сятый Миколай
На всякый час помагай,
Миколай, Миколай!

О кто, кто спішыть в нашi двори
Сєго Ты на земли и морю
Вхороняєш од напасти,
Не даш йому в грисї впасти,
Миколай, Миколай!

Пудготовка ку Крачунови (Адвент)

Побесїдуєме за ладженя ку Крачунови, за сохташі из помочов таких слов: час ладжіня ку Крачунови, сме-река, вінець, свічка, родина ведно.

Завданя: Наладїть у класї рuzдвяный вінець.

Сяты́й Вечур

Сяты́й Вечур наша родина сяткує у нас. Тыжднями сперед сята мамка и апо купувуть їство, питя, стромик. По родиннуй традиції сімболичный дарунок каждый годен сам приладити, вун не може быти практичный, а має принести радость тому, ко го дустане. Бабка и дідик держать строгый пуст, а мы не їме мясо у середу и у пятницю – сяк ладиме ся на Рuzдво.

На Сяты́й Вечур молоджі жоны и дівочки покрывавуть стул білым, вушытым сяточнов мінтов обрусом и серветками, кладуть сервіз и стріберный столовый прибор, крішталєві погары и канчовы. Старші и молоджі хлопы приберавуть стромик, вішавуть на нєго крішталєві чілінговы, запакованї у золотый папірь салонкы и золотї пантликы, орїхы, яблока, иншакї рuzдвянї украшеня. Пуд стромик кладеме парадно запакованї дарункы из именныма цидулками. Коли на небі зойде перва звїзда, наша родина, стоячи коло стола ведно молить ся „Отче наш!”, а пак сїдає ку столови. На серединї стола рuzдвяный керечун, довкола нєго дарабчыкы чеснока и яблока, котрі мачаєме у мед. Давнї сохташі кажуть, же чеснок одпуджує нечистоты и зло, а яблоко сімболїзує єдность родины. Вечеря Сятого Вечура правдиво має содержати дванадцять пустных страв. Традиційно мы зачинаєме вечерю грибовов поливков, затым їме печену рыбу из пасулєв на дзєбачкы и шалатов из квасной капусты из ліловов цибулєв и олаєм. Вінець вечерї – бобалькы из маком, орїхами,

пуллятї теплым медом, а дїдик и отець їдять бобалькы из кваснов капустов. Бабка Олга и Марія напекли крей-меші, чокаладову торту и много иншакого тїста. На кунцєви вечері дїдо Юра вїнчує: „Христос рождає ся!” и усї мы стоячи отвїчаєме: „Славїте Єго!” По вечері довкола освїченого стромика колядуєме, а пак каждый глядає своє имня на пакункови. Старші цоркавуть ся погарами вина, молоджі пють колу, квасну воду. Раз лем звонка учули сьме:

*„Небо и Земля, небо и земля нынї торжествувуть,
Ангелы, люде, ангелы, люде весело празднувуть:
Христос родив ся, Бог воплотив ся,
Ангелы співавуть, царїє вітавуть,
Поклон отдавуть, пастыріє гравуть,
Чудо, чудо повідавуть.”*

Отець одоперать бетлегемешум двері.

– Ци веселити, пане газдо, на сесь Сятый Вечур?

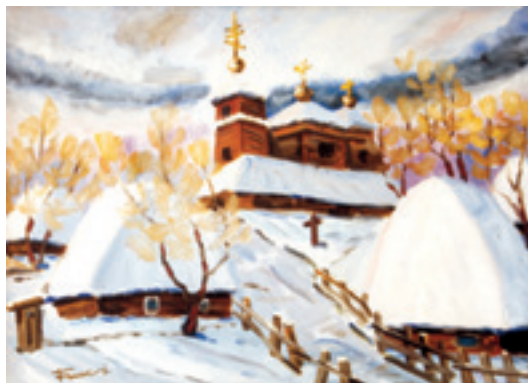
– Веселїть, веселїть!

– Пойте удну!

– Дякуєме! Христос рождає ся!

– Славїте Єго!

Колядованя и гостина тримле до пувночи, а як задзвонять дзвоны Катедрального собора уся родина ведно иде на Велику Службу. Из усїх кунцюв Маріяповчи, колядувучи, празднувучи, вїнчувучи щастливых сят, идуть люде у храм ку Чудотворнуй Іконї сятковати Рож-

Атаназ Фединец „Деревляна церьков у горох”

Колядки

Федор Манайло „Колядки”

Небо и Земля

Небо и земля, небо и земля нині торжествувуть,
Ангели, люде, ангели, люде весело празднувуть:
Христос родив ся, Бог воплотив ся,
Ангели співавуть, царіє вітавуть,
Поклон оддавуть, пастыріє гравуть,
Чудо, чудо повідавуть.

Во Вифлеємі, во Вифлеємі весела новина,
Чистая Діва, чистая Діва породила Сына
Христос родив ся, Бог воплотив ся,
Ангели співавуть, царіє вітавуть,
Поклон оддавуть, пастыріє гравуть,
Чудо, чудо повідавуть.

Moderato

Слово Отчеє, слово Отчеє взяло на ся тіло,
 В темностѣх земных, в темностѣх земных сонце засвітило:
 Христос родив ся, Бог воплотив ся,
 Ангели співають, царіє вітають,
 Поклон оддають, пастыріє гравуть,
 Чудо, чудо повідають.

Ангели служать, ангели служать небесному Царю,
 И во вертепі, и во вертепі творять Його волю:
 Христос родив ся, Бог воплотив ся,
 Ангели співають, царіє вітають,
 Поклон оддають, пастыріє гравуть,
 Чудо, чудо повідають.

Дивная новина

The image shows a musical score for a piano piece titled "Дивная новина". The score is written in G major and 3/4 time. It consists of three systems of two staves each (treble and bass clef). The tempo is marked "Tranquillo". The first system includes markings "m.s.", "mp", "sopra", and "con fda". The second system includes "mf". The third system includes "p", "rit.", and "p". The score features various musical notations such as slurs, ties, and dynamic markings.

Дивная новина: нынѣ дѣва Сына,
Породила в Вифлеѣмѣ Марія єдина. (2×)

Не в царській палатѣ, но меже быдлятми,
Во пустынѣ, во яскинѣ, треба то всѣм знати. (2×)

Иста Бога иста, Марія пречиста,
И рождає и питає, Його як невіста. (2×)

На руках тримає, так Йому співає,
Всемодущым Створителѣм своим называє. (2×)

Каже: люляй Сыну, будь со мною нынѣ,
Бо Ты собі избрав мене на Матірѣ єдину. (2×)

О не обимлений, О не достигеный!
Успи довго, рости скоро, младенче блажено. (2×)

Коли ясна звізда

Tranquillo

The image shows a piano score for the piece 'Коли ясна звізда' (When the bright star). The score is in 3/4 time and B-flat major. It consists of three systems of two staves each (treble and bass clef). The first system starts with a mezzo-forte (mf) dynamic, followed by piano (p) dynamics. The second system ends with a mezzo-forte (mf) dynamic. The third system includes first and second endings, with the second ending marked 'rit.' (ritardando) and ending with a fermata. The piece concludes with a final cadence.

Коли ясна звізда з неба засвітила,
тогда Пречистая Діва сына породила. (2×)

Як го породила, так му заспівала:
„Чучай – белай, Сыне Божий, бо я вже бы спала”. (2×)

Почекай ня, мамко, лем єдну годину,
докідь я ти не принесу из рая перину. (2×)

Возьми, Петре, трубу, затруб пану Богу,
же ся Сын Божый уродив, хвала пану Богу! (2×)

Завдання: Научтеся колядки, складьте бетлегем.

Традиційні Рuzдвяні страви

Русини уліті и восени зберали гриби, булшу частку котрых сушыли. Держали гриби у маленьких міхох у сухых містох. Из них робили рuzдвяну грибову поливку.

Из дакулькых кіл муки замішовали макові, оріхові, сырні, капустяні лангоші (друждёві). Другов стравов подавали бобалькы из оріхами вадь маком.

У других поселенёх ладили традиційну поливку из квасної капусты из ковбасов. Сохташ був класти пуд стул сїно, зерня и мало їдїня, надївучи ся на файный урожай будучого года.

Навечур вшыткі співали рuzдвяні співанкы.

Завданя: Намалюй свою любиму рuzдвяну страву. Налади ї дома, напиш рецепт. Изроби рuzдвяні прикрасы из сушених рoстин на сяточный стул.

Повірка: наші предкы вірили у вто, што їдїня, покладеное пуд стул, дустане ся їх предкум. Сесе означало єдність родини.

Бобалькы из маком

Новый Рук

Завдання: Як прощали сьте ся од послїднєго дня рока? Што означає пудкова, чечевиця, малое порося? Што робите, кедь видите коминаря?

Ци ходили сьте вінчовати на Новый рук?

Великдень

По сконченю фаршангув зачинать ся Великий пуст, котрый держыть до Воскресенія. Пасхалні сята зачинавуть ся Цвітнов недїлєв и так само у сесь день сятять вербу у католицьких церквох.

Великодній тыждень

Великодня пятниця

Великодня субота

Пасхална недїля

Пасхалный понедїлєк

У Великодню Пятницю не дзвонять дзвоны, бо: „Дзвоны пушли у Рим!” На вечурні люде из запаленыма свїчками идуть процесїєв за Плащаницєв довокола церкви. По процесїї вертавуть ся у церкву и Плащаницю кладуть перед олтарь.

У Великодню Суботу у пувнуч зачинать ся Всенучна служба. Вірники из свїчками идуть обходом довокола церкви, пак перед запертыма церькувныма воротами много раз співавуть: „Христос воскрес из мертвых, смертію смерть поправ и сущым во гробі живот даровав”. Єпископ вадь сященик крестообразно ковтать у двері храма, они отворяють ся и вірники вертавуть ся у освітлену церьков. „Христос воскрес! – Воистину воскрес!” – тричі звучить, сяточно возвіщавучи Воскресеніє Христова. Дзвонять дзвоны на вшытких грекокатолицьких церквох, у многих парохїєх такой по Всенучной зачинавуть сятити паскы.

Атаназ Фединец „Роспятя”

На Великдень, скоро рано мамка и бабка кладуть у кошарку паску, шовдарь, ковбасу, жовтый сыр, яйця, хрін, вино и свічки. Кошар покрывавуть білым, вушатым низинов ручником и наша родина рушає ся на службу. По службі вірники процесієв обходять церьков, из кошарув знимають покрывала, запалюють свічки и зачинать ся посяченя пасок.

- Христос воскрес!
- Воистину воскрес!

Сяченов водов сященик сятить їду и вино. Пак ша-туєме дому фрыштиковати. На сяточно сервірований стул из кошара кладуть нарізану паску и посячену їду, каждый має вупити сяченое вино. Наша родина весело сяткує Великдень.

У понеділек старші и молоджі хлопы идуть поливати ся. Я дуже люблю сесь давній сохташ, бо жоны, молодиці и дівчата тішать ся поливачум, усяди силувуть їх фіномным їдінєм, тістами, питєм и писанками. Зачинаєме поливати ся у родакув, пак уєдно из моїма цімборами идеме ку приятелькум и вертам ся дому пуздно вечур зморений и щастливый.

Паска

„Лем раз у році Великдень” – звыкли казати. По правді, се великий день, великое сято.

Предходить му майбулшый у році сімтыжднёвый пуст, коли од вірникув ся жадать строгое говіня, заказані

Федор Манайло „Старі млинкы”

не лем м'ясо-молочні стравы, но и забавы, танці, співы. Каждый ся мав належно приладити на Божу сповідь и с'ятоє причастя.

Каждая фамілія хоче с'ятковати Великдень якмай торжественно. Зато ладять ся загодя. Газдове намелюють свіжу муку и олай, попоряють ся на обыстю, наносять воды из керниці вадь студні, наколють дрыв и застачать годувлню худобы на всі три дни с'яткув. Газдынї тым часом пудбілять хыжу, порайбавуть сорочки-кошулі, об-русы-пулкі, плахты-веринї, ручники-утеракы, пак варять-печуть, фарблять-малюють писанкы. Діти помагавуть старшым. Май мерькує газдыня, обы файну паску спекла. Печи паску мож лем у четверь вадь у суботу. Зато закыску (квасок, причину) робили у середу вадь пятницю навечур.

Муку замішовали на молоці и яйцѣх. Рано накыснутое тісто газдыня вувалькала у муці и накладовала формовати ся у сакастовкы – прутяні кошарикы, застеливши у них чистый платок. Пец напалѣвав ся сухыма буковыма дрывами.

Докідь ся пец нагрівать, газдыня змащує тепші олаєм и перекладує в них паскы. Згори паску парадить косичками, вінцями, крестами, потятами, бере гусячое перо и обмащує жовчком. Ци пец добрі нагрітый, провірять тенгеричаным шумолинѣм: кедь листок нараз изгорів – пец перепаленый, кедь довго не курил – недопаленый, кедь нараз ся скручував и зачинав чорніти – иппен файный. Грань кочаргов одгрібать наперед ку дверцюм. Тепші з пасками закладує у пец.

Упїканя паскы – сесе діло отвїчалное, газдыня туй не терпить лишніх назирачув. Лем дівкы свої помагавуть, обы ся учили. У сесь час не мож ходити по сінѣх, обы не было протягу. Коли ся дверці пеца закрыли, не слобудно їх отворити, бо тогды паска могла бы пригоріти, недопечи ся, вадь надпукнути. А се вже ганьба про газдыню.

Про паску поязані и даякі бобоны: кедь добрі у пецови наросте – на добрый уроджай, не наросте – на неуроджай, западе у средині – на смерть у родині.

У Велику Суботу навечур паровали кобрик – малёваный великодній кошар: стелили у нёго майліпшыи ушываныи ручничок, клали паску, шовдарь, пікницю, грудку, масло, писанкы, суль, хрін, жовтый сыр.

Треба мати силу волі, здержати ся, жебы не покушати хоть мало из того вшыткого, бо се бы був великий гріх. Як уже дочекати до Великодня! Раненько идеме паску сятити.

Юрій Чорі

Повірки

- По осяченю паскы, ушыткі шатувуть дому завто, бо кто майскорше верне ся дому, того чекать богатый вроджай, майскорші дівкы сёго рока оддадут ся. Майперш отець бере осяченое яйце и ділить го на туюлько дарабчикув, кулько люди за столом. Сесе означає, же родина надовго обстане ся уєдно.

- Посячену паску сушыли и перед віхром выкладовали у облак, вадь дарабчик метали у огонь, обы спасти ся од блискавки.

- Сятов водов окропляли силно ревучого дїтвака, обы став здоровым и перейшла му боль.

- Было заведено рано умыти ся у посяченуй воді про поліпшєня здоровля.

Завданя: Яка повірка односить ся ку вербі? Што не мож їсти пуд час поста? У Велику суботу мовчать дзвонны? Што такоє писанкы?

*Повідайте и вуберьте тоті сохташі, повірки, котрі
суть у вашум поселеню:*

У Великодню п'ятницю дівки мыють ся у потокови?
Ци привітствувуть у вас: „Христос Воскрес! – Воистину Воскрес!”

Ци вірять люде, же „побитя” прутём збереже од хворот?

Ци говорять пуд час поливанок стихы?

Што дуставуть поливалники за „побитя” прутём?

Малюють писанкы?

Приготовте солодкый жовтый сыр из помочов родичув:

Рецепт: 1 л молока, 10 яець, ч.л. соли, 3 ст. ложки цукра.

Приготовлення: яйця треба збити у глибокуй мисці. Молоко посолити, поцукрити, покласти на огонь и помішувати. Коли молоко зачне кипіти, додати яйця и варити коло 5 минут, докы маса не буде сырнов. У пустый лабош покласти марлю и вулляти у неї жовтый сыр. Марлю зобрати у мішча и пудвісити. Рідина має стечи за нуч у студенум місті.

Солодкый жовтый сыр покласти на танірча и помістити на самый верх пасхального кошара. Кругом розкласти писанкы, пуд нима колач (паска), шовдарь, масло и фляшку вина.

Кошарку треба накрыти майфайнов вышытов сервитков.

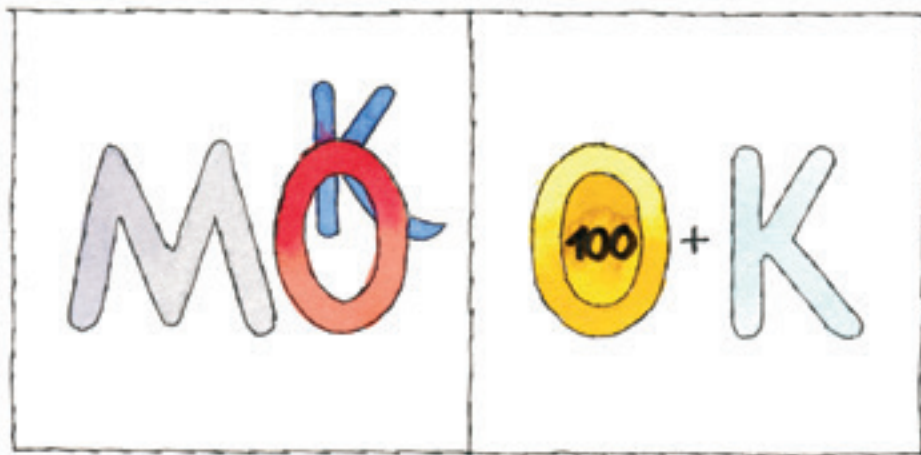
Русинські сохташі

– На Рuzдво ладити грибову поливку и бобалькы,

– пуд столом наладити Віфлеємські ясла,

- у Рудвяное рано вінчовати, биючи прутём,
- у празник Водохреща набрати воды,
- у маю посятити траву,
- у пасхалнум кошарови нести солодкый сыр,
- перетяти путь перед свальбовым ходом,
- зберати урожай у день Петра и Павла,
- у пятницу держати пуст.

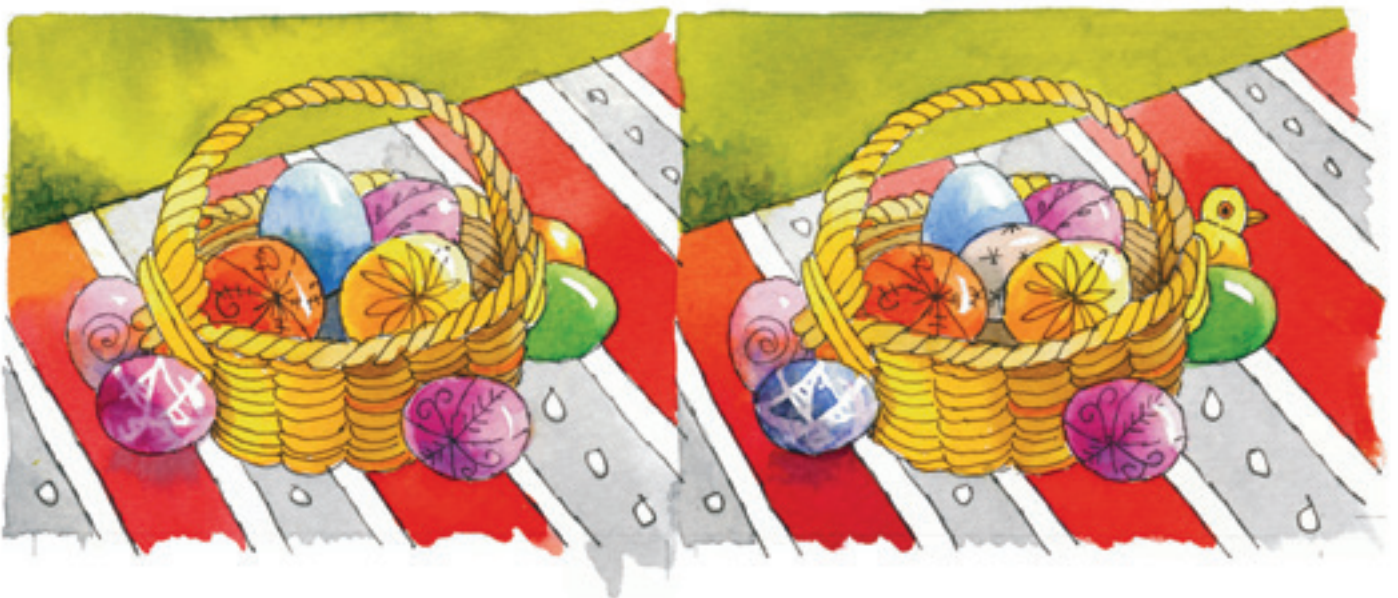
Што туй написано?

Направа замыкати двери

Сторона світа

Меже рисунками є пять розлук. Найдіть їх!

Діточі рахованки, казки, приповідки, співанки

У школі діти дають сяточний концерт. Андрій зачинать програму стихом, пак діти гравуть Бетлегем и бавлять ся.

Рахованки

Слухай бабку, слухай діда,
Дасть ти колач, дасть ти хліба,
А кедь не послухаш їх,
Дадуть ти порожній міх.
Єден, два, три –
Идеш вон ты!

Яка вода, такый млин,
Якый отець такый сын.
Яка дівка така мати,
Кого маву вычисляти?
Єден, два, три –
Идеш вон ты!

Комловшський Бетлегем

Ролі: Ангел, Федор, Пастырь, Дідо и пайташ Иван.

Ангел: (Сам, співавучи, у руці Бетлегем, чінгілюв.)

Пастырі, пастырі пойте у варош, де ся Христос родив у яслох.

Федор: Радуйме ся у сесь великий день, бо у пувночи родив ся нам маленький Исус у яскині.

Пастырь: Хвалім Исуса, благословені будуть газды сеї хыжі, де я ся змучив, ходив єм полєм, лазом, там найшов єм звірку, дуже-м ся напудив, загубив єм пайташа Ивана. Айбо теперь оберну ся ку дверюм и уповім му добру новину.

Федор: Хвалім! Што снів єм? Медвідя, вовка найшов єм и видів єм твої вувці и файну червену криволабку.

Пастырь: Видів єм тя, пайташ, смутным, бо даколи спустиш у гыртанку мало паленкы.

Федор: Ей, брате пастырю. Не рушай тверезі люде, бо як тя имлю пастырьсков руков, біда буде. Не любиш ми ся, мушу тя вуміняти. Щи усе тяжка ты голова од вина?

Пастырь: Де сь лишыв Діда?

Федор: Несе ми квасноє молоко.

Дідо: Не знаєте, де я був учера на легкуй, товстуй од вина шыї мого вутця.

Пастырь: Де Діду?

Дідо: Ні ту, ні там! Далше Старого Завіта! На гроші
цімборув куплене вино вупю, несім из собов повну фляш-
ку!

Ангел, Федор, Пастырь и Дідо співавуть:

*В Віфлеємі, во Юдеї, гей, нам, нам,
Народив ся, воплотив ся Господь сам.*

*Гей же з хыжі, пане брате, в добрый час!
Світлі лыкы, ангеликы будяць нас, будяць нас.
Встань, Иване, встань Штефане, не дрімай!
Богу Творцю, смерти борцю честь оддай,
честь оддай.*

*Треба, Гриню, повну скриню почати,
Суть оріхы для потіхы Дитяти, Дитяти.*

В Віфлеємі, во Юдеї

The image shows a musical score for the piece 'В Віфлеємі, во Юдеї'. It consists of three systems of music, each with a vocal line and a piano accompaniment. The tempo is marked 'Allegretto' and the dynamics are 'm.d.' (mezzo-forte) and 'mf' (mezzo-forte). The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings. The piano accompaniment features a steady rhythmic pattern in the right hand and a more melodic line in the left hand. The vocal line is written in a single staff with a treble clef and a soprano range. The score concludes with a 'rit.' (ritardando) marking and a final cadence.

Пастырь: Десь лишыв старого Діда?

Дідо: Несе ми ковбасу из чесноком.

Пастырь: Туй єм, старый Діду. Страшну новину маву. Гу, там вонка великоє болото, метелиця. Уже пув-рока як стою туй и не годен єм залізти. Вы псы, не пасты-рі! Пете, їсте, гуляете, а про мене старого и не думаете?

Бодай бы вам вупали зубы! Най на сто дарабув зломить ся вам поперек! Бо як возьму сесю тоненьку букову палицю, так вас поглажу, што и сам побануву.

Ангел, Федор, Пастырь и Дідо декламувуть:

*А Демянок – меду збанок од пчолок,
Най приймає, заживає наш Панок, наш Панок.*

*А ты, Костик, возьми хвостик петрушкы,
Тра Дитяти-соколяти до юшкы, до юшкы.*

*А ты, Юрку, бери курку, Гриць – качку
Маленькому, слабенькому Дітвачку, Дітвачку.*

*А Василій з усей силы скоро біг,
Як хворовав, не жаловав хворых нуг, хворых нуг.*

*А Гаврила полишыла сліпота,
Жене козы через лозы зза плота, зза плота.*

Пастырь: Вставай, Діду! Ангел рече!

Дідо: Што? Щи и пувнуч не є, уже піє когут?

Федор: Вставайте, Пастырі, и идіть до Бетлегема, там вам родив ся Спаситель!

Ангел: Идеме у Бетлегем. Які дарункы несеме Ису-сикови!

Федор: Я веду файну вувцю!

Пастырь: Я веду файного, кундерявого барана!

Федор: А ты, Діду, што несеш?

Дідо: Я несу квасное молоко!

Федор: А другый Дідо?

Дідо: Я ковбасу!

Ангел: Хвалім Исуса! Дорогый муй Исусе, принюс ем Тобі золото и миргу. Прийми од мене сесь дарунок!

Федор: Дорогый муй Исусе, принюс ем Тобі файну вувцю. Прийми од мене сесь дарунок!

Пастырь: Дорогый муй Исусе, принюс ем Тобі кундерявого барана! Прийми од мене сесь дарунок!

Де наш Дідо?

Федор: Не знам.

Пастырь: Глядайме го?

Федор: Глядайме!

Пастырь: Діду, пой из нами у Бетлегем!

Завданя: Розділіть ролі и бавте ся!

В Віфлеємі новина

Andante

The image shows a piano score for the piece 'В Віфлеємі новина'. It consists of three systems of music. The first system starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 7/4 time signature. The tempo is marked 'Andante'. The first system includes dynamics markings 'mp' and 'mf'. The second system includes a dynamic marking 'f(p)'. The score features various musical notations such as slurs, ties, and triplets.

В Віфлеємі новина:
Діва сына зродила.
Породила в благодаті
Непорочна Діва мати, Марія.
Положыла на сінї
В Віфлеємській яскинї.
Йосиф Діву потїшає,
повивати помагає Марії.
Серед темної ночі
Дивне світло біє в очі,
Ясна зоря засвітила,
Де Дитятко породила Марія.
Недалеко пастырі

Пасли стадо в долині,
До вертепу прибігавуть
И з Дитяточком вітавуть Марію.
На колїна падавуть,
Дари сердца складавуть:
„Што убогый дати може,
Жертвуєме, Сыну Божый, Марії”.
И мы также шатуйме,
Богу дары принесьме,
У покорі прибігайме,
З Сыном Божым привітайме Марію.

Колядувучи идуть вон из хыжі и вінчувуть: Да благословить вас Бог: газду и фамілію, всяку скотину!

Завдання: Розділіть ролі и бавте ся!

Игра

Пушов цапок на ярмарок,
И там купив курочку,
Курочку рябу,
Курочка: Кот! Кот! Кот-кодак!
Пушов цапок на ярмарок,
И там купив качку,
Качочку рыбарочку,
Качочка: Гап! Гап! Гап!
Курочка: Кот! Кот! Кот-кодак!
Пушов Цапко на ярмарок,
И там купив гусочку,
Гусочку босоножечку,
Гусочка: Га! Га! Га!
Качочка: Гап! Гап! Гап!
Курочка: Кот! Кот! Кот-кодак!
Пушов Цапко на ярмарок,
И там купив порося,
Поросятко квичало: Хрю! Хрю! Хрю!
Гусочка: Га! Га! Га!
Качочка: Гап! Гап! Гап!
Курочка: Кот! Кот! Кот-кодак!
Цапко усіх привюг у село
и здойняла ся страшна ларма.

Завдання: Розділіть ролі и бавте ся!

Піга (бавка)

Пятеро-семеро хлопчиска з спеціальными (50–70 центув довгі) палицями в руках, стовучи каждый на своїх містох („ямкох”), старає ся ударити сім бігарём (каждый приладжує го пуд свуй зрост и силу) пігу, 4–7 центув високу круглу палицю, загострену згори, што стоїть на плоскум камінчикові посеред очерченого фалатка землі (дас 50 на 50 центув городка). Ямки суть розположені дугов за 3–4 метра од пігы. Ударити треба так, обы вна полетіла дале ги твуй бігарь упаде, и докідь пігарь (играч, што сторожыть пігу) буде за нёв бігти и вертати ю у городок, встигнути вернути ся на свою ямку з властным орудієм битя – бігарём. Се в ідеалі. На такой удар не все и не каждый валовшен. Мушиш памнятати, же коли беш, старай ся так міряти, жебы бігарь (кедь удар неудачный) не зостав близько од городка, бо пігарь має право остановити игру (се значить – убалити пігу) и вумірати довготу од неї ку бігарёви. Кедь менше трёх його крочаюв, идеш на його, пігарёвое (не май честованое!), місто. Не убив-ись пігу, бігарь дале од городка, ги на три крочаї пігаря, ищи маєш шанс. Чекаете ударув сосідув, и кедь став ся файный намірений удар у дакого, пуд кліп ока біжыш за своёв палицёв и стаєш на свободну «ямку». Туй уже ко шіковнійшый: вы з палицями, чи пігарь, што встигне принести пігу у городок (не ставить, лем лишыть ї там) и заняти чиесь из вас місто. Кібы ушыткі не попали, первый, ко має бити и є без палиці, занимать місто пігаря. Простенькі, як видите, правила. Місто про сяку бавку мож усе найти, орудія вчинити... Айбо, што важно, бавка дуже дінамічна и весела, фурт тримле грачув у тонусі.

Завданя: Бавте ся!

Як сирота паном ся став

Было ци не было, а было тото за цісаря Франца Йосифа, коли людкове їли досыта, винко из гордова пили тай на гінтовох ся возили, бо вшыткі были панами, гикой мы з вами.

Жыв собі єден сирота, Антоній. Читавый був хлопчище, ги Кротон, лем не заділив му богонько розума. Щи й имня своє не знав уповісти: казав ся Тонтій. Чкодовали го люде: ко їсти му принесе, ко цундрину подарує. Бывав сегінь сирохман у ветешнуй хлипавуй кучи, што обстала од родичув.

Єден вечур вюз ся коло тої кучі великый пан на кочії. За кочіша був його слуга, німый хлоп. Ци тото конї были зморенї, ци кочіш недуйдавий, лем звернула ся кочія и пригнавила пана. Ёйкать пан на ушыток голос, а кочіш суетить ся, не годен рады дати. На тот врискот вубіг Тонтій, став та й никать. Пан го стямив и просить:

– Поможи, легінику золотый. Кедь ня вуслободиш, дустанеш міх дукатув.

Тонтій без великої намагы перевернув кочію, а панови помуг ся пудняти. Но, везуть ся они до пана. Айбо, чим ближе ку домувству, тим май банує пан, же повбіцяв хлопцёви тулькі гроші. Ипен зайшов бы ся цурош ай з пару грайцарями.

– Но нич, думать собі, – якость лем я тото вушпекулуву.

Коли ся привезли, розказав пан служниці нагодовати сирохмана. Німого слугу-кочіша дав заперти у пивниці тай одміряти му двадцять и пять кербачув на хребет. А сам пуйшов у хлівча, наповнив міх жолудями, муцно заязав и тим одплатив Тонтія.

Вертаць ся Тонтій дому. Иде лісом, пофітькувучи. Файну дяку має: ныгда у животі не тримав у руках ани грайцарь, а тут маєш – и сытый, и міх дукатув за плечми!

А раз ци не перестане го якийсь чоловік: ци то путник, ци жебрак. Зачав Тонтія роззвідовати, де йде тай што несе. Легінь радый ушытко поросприказовав, яку пригоду из паном мав. Чоловік лем дотулив ся до міха, нараз уже знав – ниякі тото не дукаты, ай исчаловав пан сирохмана. Звідать ся Тонтія, же нашто му тулько гроши.

– Хыжу таку дам поставити, ги у пана, ай уженю ся, – одповідать хлопець.

– Дай мені тот міх, а я ся постараву, обы ся твої тужбы сповнили, – предлагає чоловік Тонтієви.

Дав Тонтій міх, а сам налегло ся дому пустив.

Привандровав путник ку панському маєтку тай просить ся переночовати. На тото пан розказав слугум спустити на жебрака псув. Айбо пси намісто того, обы ся веречи на чужого, заскавуніли тай попрятали ся. Зачудовав ся пан и звідать ся:

– Ко ты?

– Сятый Петро, – одповідать чоловік.

– Сяк хоть ко може ся зголосити, – не вірує пан, хоть беруть го сомнівкы. – Ануж, яви дакое чудо.

Пудносить путник міх из жолудями ку вочум пана.

– Еге, в адсёму міхови дукаты, а я переверну їх на жолуді, – каже и тут такой зачне розъязовати міх.

Як тото учув пан, дуже ся спудив, бо упознав свуй міх. А же быв гамішний, зачав ся перед сятим Петром одбріховати, гибы вун Тонтія не хотів издурити, же тото кочішова робота была намісто дукатув дати сирохманови жолуді. Пустив пан сятого Петра удну тай веде у пивницю, де запертый німый слуга.

– Еге, – каже, – дав ем го покарати, зашто бідного сироту издурив.

– Добрі, – говорить сятый Петро, – кочіш дуствав свое, а ты дустанеш свое. Поставиш красну хыжу про сироту ай дівку свою оддаш за нёго.

Из тума словами тихо одыйшов.

Пан так ся розмиреговав, же одміряв невинному слугови ши двадцять пять кербачув. Айбо и так му не одлвіло, зачав бігати зо штока на шток. Но добрі, хыжу ши тако-сяко поставить дурному Тонтієви, айбо дівку за нёго дати? Цілый світ буде з нёго сміха робити!

Так, бігавучи по дому, зашпотав ся на міх из жолудями, котрый лишыв сятый Петро. Хопив пан міх тай шмарив ним навонка.

– Най ся, до фраса, заклаєне ушытко! – залав.

Міх ся роздер, жолуді ся поросфирковали по вшыткому телеку. А такой – о, чудо! – зачали з них рости красні дубочки. До рана на місті панського телека зеленіла ся молода дуброва. А його обыстя – гладко!

Довго бояли ся люде там ступити. Пак помали навкли тай зачали у дуброву попоеден ходжовати, дукаты, котрых пуд стромами, ги жолудюв было, зберати. По даком часі тоті, што майшіковні были, назберали туюлько грошыва, же собі хыжі поставляли. Айбо майперва хыжа была Тонтієва. Таку му хыжу люде збудовали, ги у самого пана была!

Ци вженив ся пак Тонтій, ото не знаєме, видав, десь друга казка сповість.

Як Митро щастя глядав

Было, де не было, за баршунёвыми лісами, за молочными озерами, меже цукровыми снігами жив собі єден дуже худобный чоловік на имня Митро.

Навновало му бідовати, та побрав ся у світы щастя глядати.

Иде тай иде, гору перейшов, хащу перекоцібав, а щастя му ся нигде не трафлять. Зайшов раз у такой темник, што видав, нигда там нога людська не ступила. Довкола драча-колячник, ани потят не чути, онь страхы чоловіка беруть. Гет охляв Митро. Сів собі на пень, жебы дарабець хліба у рот веречи, а ту, де ся и узяв, медведиско кудлатый стоить перед ним, смутными вочми позерать. Почкодовав Митро звіря, дав му хлібця, а тот не їсть, лем лабов указує, же треба десь ити. Но, раз такое діло, пустив ся наш вандрувник там, де медвідь кличе.

Скоро прийшли перед красну хыжу. Айбо чомись нигде никого, щи й двері роствором. Ступив Митро удну – никого! А у залі стул великий од всякої добратины гне

ся. Сїли двоичко из медвідєм тай гостять ся, кулько люба дяка!

Пожыв Митро у порожной хыжі великым паном: нич не робив, лем досыта їв-пив, на білуй постели спав. За цілый тыждень перепозїровав вун панські палаты. Наконець попозеров до пивниці. А там – оцілєві лады стоять, вершно дукатами набитї! Мышы по грошох сновигавуть. Израдовав ся Митро: наконець щастя своє найшов! Ухопив у закутку мїх, натоптав го дукатами, двиг на плечі и давай ногум знати! Шатує вун дому, а медвідь за ним.

Коли йшли темником, Митро каже:

– Куплю землю, худобу, хыжу велику поставлю, хоть яка панїя за ня пуйде: хоть нотарєва. а хоть попова дївка.

Учули тото розбуйники, перестали наших путников. Ушыткой добро собі забрали, а „серенчухув” потовкли, поязали щи й камінєм привалили.

Коли злодії одийшли, вуслободили якось цїмборове еден другого.

– Слава тобі, господичку, – перехрестив ся Митро, – же нас не забили насмерть. А гроші, як прийшли, так и пуйшли.

Приплянтали ся навечур нашї путники дому. Сїв Митро на лавицю тай думать наголос:

– Муг єм худобу купити, хыжу велику поставити, панїю до хыж привести. Айбо маєток могли бы злодії обокрасти, худоба могла бы поздыхати, а панїя бы ня додївала, чом не паном єм ся уродив. Раз нараз знебыв єм ся туйкої суеты. Та ци сесе не серенча?

Позерать вун на медвідя, а тот головов прикывує, гибы ушытко розуміє тай ипен так думать, ги пан газда.

Нарано медвідь зачав ся штось дуже шупати. Зліз Митро з пеца тай видить, же у медвідєвых кудлох золотый ся запутав. Хотїв го ослободити – не дає ся! Узяв гребінь, давай вучісовати. Ослободив дукат тай у ладичку спрятав. Позерать на медвідя и не спознає го: такый ся препарадный звїрь учинив из кудлаша.

Имив ся Митро з медвідём до вароша ходити та усякі ціркусы указовати там. Кібы сьте виділи, што тот звірюх вшелячено знав! Вшытко, што му казали, розумів, лем туюлько же не говорив. Щи й читати навчений був. Дадуть му варошську новинку тай просять указати дакое слово, а тот нараз лабов туду, де треба тыцькати. Люде ся смівуть, гроші Митрови до калапа мечуть.

Забыв одтогды Митро за нужду. Купив собі варошськое шатя, кочію и файного коника.

Минув рук. Якось узимі сидять они двоичко з медвідём у теплуй хыжі тай картявуть ся. Кось клопкати. Одопре Митро двері – ковдошка, гет иззябнута, сарака, стоить. Пустив ю удну, їдов посиловав. Чудуе ся ковдошка, што медвідь мае у хыжі чинити. Росприказовав юй ся газда, якый тото непростый звірюх. Вуслухала она Митрову сповідь, вуныла из жеба цидулку, трічі пошептала над нёв, а пак шмарила у огонь. У пецови онь вубухло!

Коли ся чад розвіяв, ани ковдошкы, ани медвідя у хыжі не было! Чудо божое – за столом сидить тучный пан тай сміе ся. Но, Митре, дякуву ти, же сь ня вуслободив.

Тай имив ся приказовати за себе. Мали з жонов дівку одданицю. Раз, коли гостили сватачув, поковтала на двері ковдошка. Россердив ся газда, же гостину перервала, тай вукіряв ї ищи й бігарём по хребтови погладив. А тото, на нещастя, была босорканя. З великого мерегу закляла ушытку челядь, котра на тот час у хыжі была. Так пан став ся медвідём, а другі люде мышами. Щи й панський керт тернячом зарус. А напоследі розказала, обы газда худобного чоловіка за рук цілый обходжовав, лем так ослободить ся од заклятя.

Коли пан закончив свою сповідь, посідали з Митром у кочію тай повезли ся просто серед ночи до панського маетка. Не бировав чекати, обы ся розвидніло, так ся за своим обыстём забановав.

И повісти не мож, як ся жона з дівков тай гості зрадовали, коли газда жывий-здоровый до хыж зайшов!

На тот час ушыткі ся вже вуслободили од босорканських чар. Просьть газдове Митра обстати ся у них бывати. Айбо вун ся не лакомив на чужый хліб. Вернув ся дому, бо, як звыкли казати: „свое милое, хоть и погнилое”, а того чиста правда.

Скоро по тому и вженив ся. Файно на своем газдовали, щи й худобных спомагали.

Казали, же того дукат панський заворожений принос Митрови щастя. А ко бы вбаг? Лежить собі тот дукат и доднесь у ладичці. Ко не вірує, най сам иде там увидіти.

Три браты

Жыли, де не жыли, за высокыма горами, за глубокума зворами, акурат коло того бука, де у молоці плавала щука, жыли там три браты: Иван, Василь ай Павел.

Не честовали їх люде, бо старший, Иван, быв твердо лакомный на гроші, середущый, Василь, знав щи й

послідньому жебракови позавидовати, а за меншого, Павла, иншак и не казали, лем валягув. Печений сплюх бив: де ходив, усягди за собов заголовча носив!

Родичі їм скоро поумерали, не устигли привчити діти на газдованя. Загучала вутцёва нивка буряном до пояса. Коли пороспродали сыны, што їм родичі лишыли, лем стїны голї ся обстали, досудили ся ийти дагде щастя глядати.

Но та пуйшли. Стрічавуть орача. Звідать ся тот, де идуть. Так и так, кажуть, идуть щастя глядати, ци не посочив бы їм дашто. Спровадив їх орач онь на третю гору до діда Безбіда.

Щи ся не пудняли й на перву гору, а Павел каже, найдале самі идуть, вун їх туйка, пуд корчиком, почекать.

Пуйшли братове двоє. Найшли яскиню, де жив дідо Безбідо. Поклонили ся тай кажуть, што бы хотїли. Закликав їх газда удну, одопер ладу, наповнену дукатами, таллярами.

– Беріть, хлопці, – каже, – кулько можете понести. Лем тяміть, мусите из каждым жебраком подїлити, иншак не буде вам щастя.

Яли братове золото-стрібло руками гребсти, у міхы, пак и у пазуху натоптовати. А коли до попуд шыї напхали ся, позаязовали порткы зо споду мотузками тай натоптали щи здоли до пояса. Позеравуть жадно на ладу, айбо не є куда пхати дале. Из тым и пуйшли.

Перейшли гору – ковдош иде. Спомочи го дачым просить. Иван на тото: – Помагай собі сам, та и бог ти поможе. Видиш, назберали сьме тріскы, буде з чим через зиму грїти ся.

Лем сяк уповів, зачало го по тілови колоти, гибы справді трісками ся обклав.

Спускавуть они ся з другої гори – зясь ковдош, біда бы го дагде діла! Ай сесь алмужну чекать. Василь му каже:

– Раді бы сьме ти помочи, айбо самі бідуєме. Еге на-скаляли сьме каміня людом муры муровати.

А нараз му ся вчинило так штось нездобно, гибы камя натоптав у пазуху.

Но причалапали з бідов на тото місто, де брата собі, валюха, лишыли спати. Зогнали го тай хвалять ся, же кулькоє золото прицубрили, докудь вун, валягув, сны позерав. Поувертали своє добро, а там – хмары му сынї! – самї трїскы, самое камя намісто дукатув! Онь заревали брата, ги звірі, на повну гертанку. Сперву хотїли ити орача бити, нашто їм того босоркуна діда посочив, айбо пак досудили ся загнати до Безбіда Павла. Не доста ся наспочивав, лїнюх єден? Нич не труцовав Павел, знав же, коли брата злі, треба з нима благо ся обходжовати.

Но, довго, ци курто, раз лем ся вертать молоджый брат. Утігать из жеба жменю золотых дукатув. Вупулили ся на нєго братове: варто было у туйськый світ ити про сесе нич?

– Мав єм ши туйсько у калапови, – вугварює ся Павел, – айбо фурт ми ся жебракы стрїчали путєм.

Нич не повіли на тото брата. Пустили ся каждый из своїм щастєм дому.

Посїдали они у кертї на кимак, думавають, што дале. Павел ци не вповість: „Даву свої дукаты на волы!” Сперву ся зачудовали старші, што меншому прийшло до копонї, а коли роспамнятали ся, яку щастливу тварь мав орач, коли собі пофітьковав на волы, досудили ся: най буде!

Одтогды имили ся газдовати на вутцєвуй землі, и не кортіло їх булше легкое щастя. Помалї и люде зачали їх честовати.

Вадасив раз у тум хутарю єден гроф, истямив там парадну хыжу недалеко ліса. А тото брата обладили родичувську хыжку так, же и сам король бы не поскарїдовав ся у такуй бывати. Перезнає пан, чие тото обыстя. Старші брата лем ся перезырнули, поправді, чие?

Орав плуг, орав, покудь ся не запняв, и пригода ся точила, покудь до кунця не доспіла.

Лінивий Цилё

Было, коли было, а было тото давно, коли конї пили вино, а кочішы мерьковали, обы з нима до шанца не впа-ли.

Жыв собі єден бідак на прозывку хитрый Бумбак, а на имня Цилё. Мусів хитрый быти, бо иншак мав бы десь робити, а вун такый лінюх бив, котрых мало де по селох найти.

Не мав нич, лем мацурика Ціцміня. Та гроші из ним заробляв. Ци знасте як? Но, слухайте.

Ходили двоичко од обыстя до обыстя мыші лапати. Такый сохташ узяли: приклякав Цилё коло дірочки, прогрызеної у подаментови, тай адсяк співав:

*Мала баба Василя
Та такый бив, ги теля,
Мав два зубы, як лопаты,
Кой наїв ся, лігав спати.
Лігав спати, лем не спав,
Бо мыши ся вун бояв.*

Мыші сякоє вчувши, страшно ся чудовали, просили свого бирова, най пустить попозерати на того Василя. Майсмілі мышы вузырьковали навонка. Туй вже мацурик не дрімав! И так до вечура было по мышох. Давав газда ловцюм наїсти ся, напити ся.

Так, ци за довго, ци за курто, обыйшли цімборове вшыткі людські газдувства, вшыток мышачый филь вуи-мали. Лем не задарь казали за Циля Хитрый Бумбак. Носив за собов у тайстрі таку ладичку, де заперав здоровых читавых мыш так, обы газда не видів. Пак пушав їх на волю: плодіть ся тай розмножайте ся! А што? Иншак бы не мали з мацуриком што на зуб покласти.

Лем єдна біда: сцуравіло на Цилёви шатя, а газды гроші не давали, бо и собі ледва вуставало. Надумав Цилё єдно діло: до вароша ити довірливі варошане „доити”, Ву-просив у нотаря окулярі ай книжку. Повандровали.

Коло полудня были в Ужгороді коло варошської управи. Сів мацурик на лавицю, окулярі здів на нус тай книжку читать. А Цилё вуломив прутик из корча, як зачне мацура гибы січи!

Тот нявчить на вшыток світ, чинить ся, же то болить. Вузерать варошський голова на облак тай просить:

– Чоловіче, ци не лишыли бы вы ся жывотины?

– Та кажіть самі, як го не товчи, кедь за світ не хоче вже мыші лапати? Одколи навчив ся читати-писати, намірив ся стати варошськым головов.

– Овва! Твердо ся зажурился пан голова, такое вчувши! Просить Циля перерадити мацура, бо варошського головы служба тяжка и клопутна, а щии й слабо плачена. Пообіцяв Цилёви сто дукатув. Но та пристав наш Бумбак.

Довго просив-грозив, докідь цімціня не переговорив. И так дуствав обіцяні гроші. Купив собі у бовті на Корзові французський анцуг, топанкы лаковані, калап хустський, а мацурикови калап из перком тай чижемкы червені на высокых запяткох. Таку дяку дустали на сякый шефт, же имили ся по варошох вандровати, варошські головы страшыти. За куртый час чисто став ся з Циля пан. Поставив хыжу дваштокову у красному місточкови. Пак май по тому зачали ся там приселяти другі газдове. На честь нашого лінюха поселеня того нарекли Лінці.

Пак уженив ся Бумбак из єднов лїнивов жонов. Та и дітиска їм такі лїниві были, як мати-отець. А на сёму конець.

Атаназ Фединец
„Великий гокус-покус”

Гаданкы

Коли я сиджу в сідлі,
лем пищати мож мені,
а коли з сідла зоскочу,
та говорю кулько хочу.

(Гаданка слухача)

Рве ся човен по габох
на розкладеных плахтох,
плавле човен, зернят повен,
и не стане, бо не годен.
Як пристане вун удачно,
зерна сїяти ся зачнуть.

(Гаданка човна, плываючого)

Приповідки

Порожній гордув голоснійше дзвенить.

Не буде з пса солонина.

Пес псу брат.

Де все гостина, там голод недалеко.

За добров хвілєв злу жадай.

Благое теля и дві коровы вуссе.

Ко пuzдно ходить, сам собі чкодить.

Не пхай ся, де тя не треба.

Раз козу на лед нагнати мож.

Нач свині монистя.

У бігаря два кунці.

Серенчливый тот,
што ся учить на чужуй біді.

Волос довгый, розум куртый.

Всягды добрі, а дома майліпше.

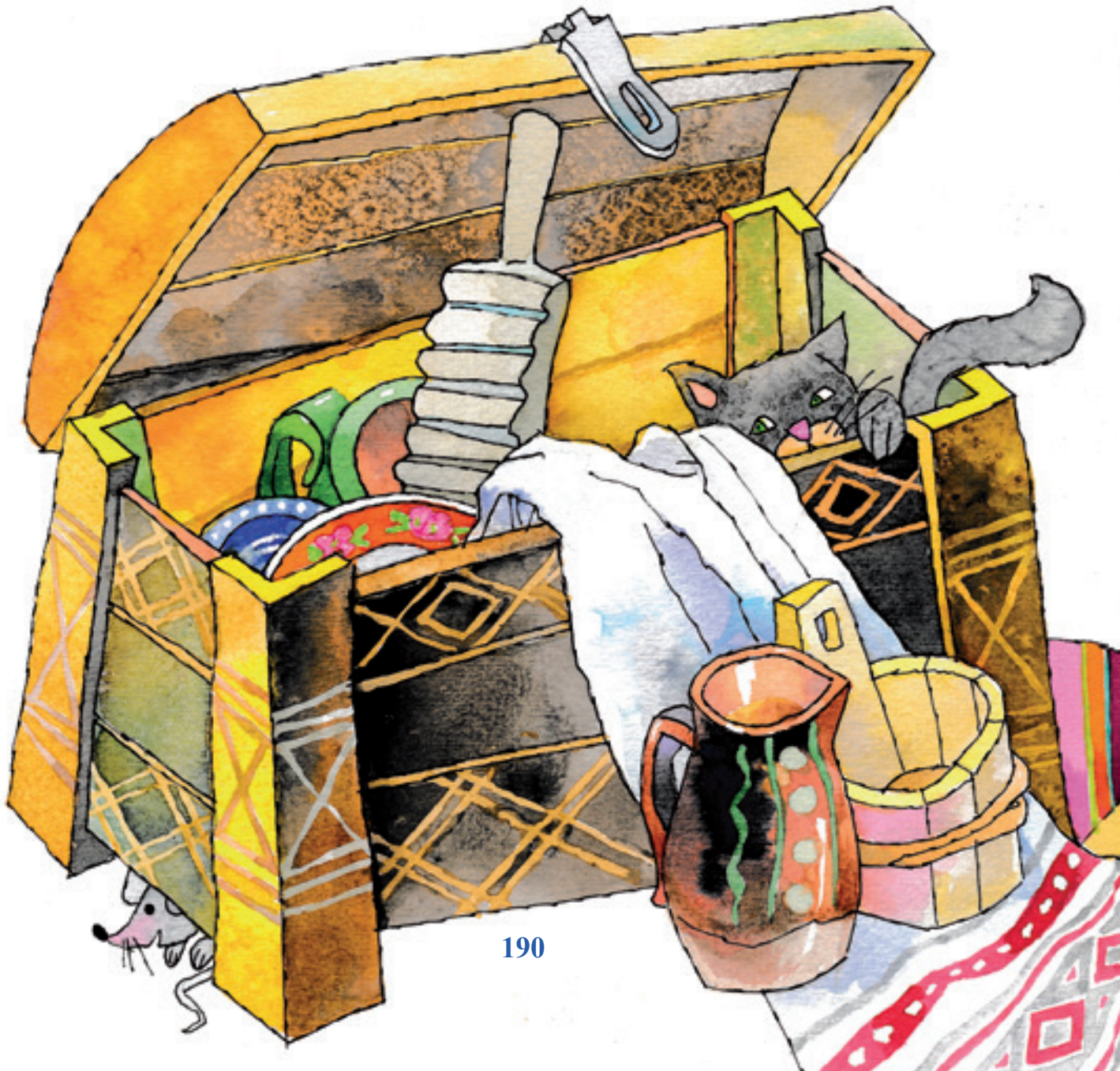
Ко скоро встає, тому Бог дає

*Иван Манайло
„Веселиця” (фрагмент)*

Русинське умілство

У родині Ковачув у ладі усопшої тюткы Ержії діти нашли много старовинных предметув, памнятки народного умілства.

Народное шата

Народное убраня має носити ся, як дорогой тестамент наших предкув. Любовное його ношеня є проявленя народом честованя минувшыны, знаком краёвої приналежности, знаком кровної близости.

Простый круй убраня не пудпадать частым змінум, на нёго не впливає мода. Майвеликі зміны мож найти у прикрасох убраня, у фарбох вышивок, котрі є характерныма про окремі теріторії.

Украсы суть доказом того, яка глубока сила творчости жые у русинськым народі у первичной орігінальности. Вун впливає на складованя узорув и гармонію фарб, придає убраню спеціальный характер. Лем тот може оцінити любов Русинув ку украшаню свого шата, ко знає жывот народа. Терпезливість мурянглї, котра може из майпростійшої матерії и майпростійшыма средствами примінити перфектні способы техники, котрої нигде на світі не є.

Зачудовано, честувучи прості жоны русинські, котрі жыючи у біді и у боротьбі за хліб насущный, посятили только часу сюй артистичной роботі.

Вышивавучи коло облачатя у зимовых днѣх у своїх душных и зачаділых хыжах, де дым засліпляв очи, они творили взоры красы, давучи їм особный характер и принадледу. Ушыткі свої стремліня ку красному выразила русинська жона творінѣм сих красных скарбув. Ушытко, чим накіпіли стиснені груди и мовчаливі уста, из котрых лем рідко звучала задумлива співанка – ушытко вдыхнула у свуй гімн жывота.

Чистое умілство розвило ся из любви и радости, вуйшовшы из глубины простої души.

Русинські вышивкы мають дуже красныи орнамент, чисто геометричный, зависимый од техники вышиваня (крестикового) и од тканины полотна, по нитках котрого вышиває ся.

Стародавнєе и, годно быти, майпростїйшоє убраня изроблене из конопляного полотна и из домашнєго грубого сукна.

Дуже простым є круй полотняного убраня, котрое крає жона про себе, чоловіка и діти, одрізавучи ножом из дараба грубого полотна рувні половини на сорочку вадь опліча и сукню, котра называють ся „катран” и на чоловічі гаті. Лем прилягавучі узкі чоловічі ногавиці и суконні кабаты, котрі называвуть ся сіраки и гуні, крає ножницями сабув, котрый шыє на машинці про цілу округу, а обув „постолы” роблять ся по домашнюм.

У вышивкох домінують фарбы червені и сині, даколи чорні, вышивавуть крестиком и низинов, котрыма прикрашавуть ся чоловічі и діточі сорочки. На убраню ушыткі швы шыті из прикрасами. Файноту женському убраню дає червеный пояс из грубої вовны, плетеный прастаров примітивнов техников, котра є основным елементом тканя „на кроснох”. Таков самов техников суть вуроблені чепці.

Чорні припиначки из гладкої купованої матерії, котрі на машинці шують містні шевкынї, прикрашавучи їх рузноцвітныма пантликама и купованыма зубчиками, котрі чужі сѣму убраню, айбо суть у гармонїи из прикрасов головы из заплїтками из червеної и зеленої вовны, котрі жоны вплїтавуть у свої косы, закончувучи їх китицѣв. Косы закладавуть за пояс и у гармонїи из малым чепцѣм, прикрашеным рузноцвітныма пантликама, ведно из скляным монистом на грудѣх, додавуть булшої рузнофарбної красы убраню.

Чоловічое убраня складує ся лем из сорочки, на нашыйнику, на грудѣх и на зарукавникох (манжетох) прикрашенуї вышивками єдної фарбы, часто чорної.

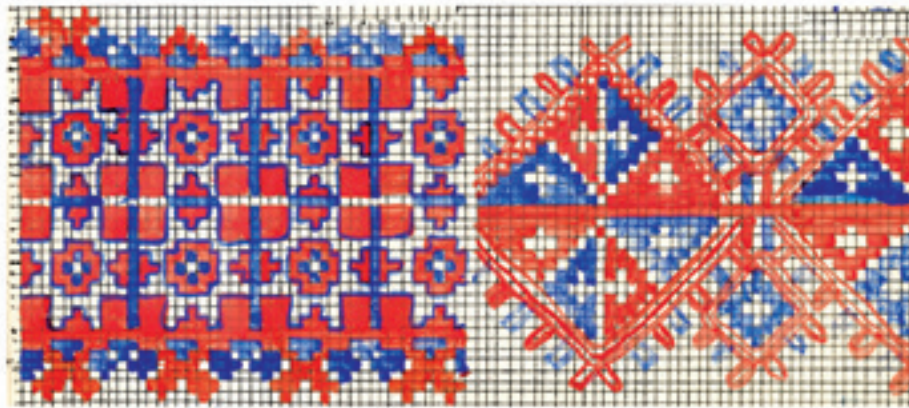
Красні суть вышивки на дїтських сорочкох, котрі часто є убранѣм маленьких. На сорочкох хлопчикув, на груднуї закладці мати вышивать фігурки малых хлопцюв, подобно як на дївочых зарукавникох вышивавуть ряд дївочок. Сесе одинокі провбы фігуралного орнаменту, на котрому особы зображенї простым прямолинійным швом.

Марія Туманова

Журнал „Подкарпатська Русь”, рочник 1., число 3., 1924. рук.

Завдання: Найдїть люблячі ся вам женські, чоловічі и дїточі убраня!

Намалюйте на папірѣви на коцку русинський орнамент.

Мода на Русинське

У Тісавашварі у керетох Русинського Культурного Сята учителька-моделістка Едіт Ганко тримала доклад на тему „Народне шатя пудкарпатських Русинув на гатарі XX. столітя”. Пообіді притомні мали можливість увидіти модну колекцію „Мода на Русинське” – спеціално з сеї нагоды вуготовлені моделі модерного шатя, припараджені русинськыма мінтами, вышивков и кіпами фарб, што одображавуть занятя и стил їх ношеня. По законченю програмы грекокатолицького хора Ніредьгазкуй Йовшаварошськуй церьковли Пресятуй Богородиці гості акції мали можливість коштовати русинські національні стравы. Фіналом програмы была бесіда дірєктора Школы Умілств имени Ласлова Вашаргелі Бейлы Розмана на тему „У кого не є минулости, у того не є и днешнєсти, и будучности не буде”. Бесіда была за історію варошського району Бюд, де жыє по булшуй части грекокатолицьке обывательство, а также за історію парохії и 250-ручного грекокатолицького храма, іконостас котрого малєвав Ігнац Рошкович. Дітјом также не было скучно, они за цілий день зучастнили ся у рукоділных занятях. Духовный наставник сята, благочинный Томаш Таші одзначив, же акцію сопроводила ясна сонячна погода и веселый настрой. У тісавашварських Русинув є своя минулость, яков можуть гордити ся, зато є и днешнєсть, и, маєме надію, же буде будучность.

Каталін Маріанна Резнек

Завданя: Приготовте модель модерного русинського вігана!

Музей ВРМС

У основануй ВРМС у 2004-м році и отворенуй у 2006-м році Русинській Музейнуй Експозиції зобрані суть предмети русинського жывота, культуры, фольклора и грекокатолицькуй віры.

Ей, та го́я, коломыйка

Allegro (Швидко)

Ей, та го́я, коломыйка, маленька дрібайка.
Пан Бог знає, як ся має рыбка солоденька.

Я не шыву, я не шыву, бо я не вышивачка,
Бо на мене люде шыють, бо я єдиначка.

Наталія Шимша

Завданя: Научте ся співанку!

Русинський живопис

Отцюзняний модерный русинський живопис своїм корінєм проиходить од традицій Пудкарпатського Барбізона, отвореного про предствленя и популарізацію робут пудкарпатських малярюв межевоєнних рокув *Адалберта Ерделія, Йозефа Бокшая и Федора Манайла*. Се общество од 1922. рока організовало много вернісажув и капчавучых ся ку ним лекцій, а 1927. рока отворило в Ужгороді перву приватну Школу живописного умілства. Сяка ініціатива досягла великого успіха и 1931. рока было заоснованое Пудкарпатськое Общество Образового Умілства, а ведно з сим и пудкарпатська школа малярського умілства. Меже представителями сєго общества находитме таких майструв старшуй генерації, ги *Еміл Грабовський, Дюла Віраг*, середной – *Андрій Коцка, Ернест Кондратович*. Духовное и професіональное кредо общества малярюв: демонстрація містичной и загадочной красы Карпат, робутных днюв и праздникув бывавучых туй люди, богатых русинських народных и грекокатолицьких традицій, їх указованя у Европі. Троє из майвызначнійших особности общества *Адалберт Ерделі, Йозеф Бокшай и Федор Манайло* навчили ся умілству модерных стилув у майпознатых світових майстернєх Европы – Паріжі, Мюнхені, Будапешті и Празі, скапчавшы їх з фарбами и містиком Карпат.

Ку днешной старшуй генерації малярюв ся односять *Едіта Медвецька (Лутак), Иван Манайло, Атаназ Фединец, Андраш Кутлан и Андраш Бровді*. Ку середной – *Андрій Манайло, Андрея Ілько, Агнеш Медвецька, Александер Смолар*, а ку маймолоджуй – *Артур Гринчишин и Петро Егрешиий*. Вшыткі вни достойно продовжавуть традиції своїх пережникув и учителюв.

Федор Манайло „Моя полочка”

Иван Манайло „Рано”

Едіта Медвецька „Струковська церковь”

Атаназ Фединец
„Художник из своим псом”

Николай Медвецький „Село Камнянка”

Андраш Кутлан „Муй родный край”

Петро Фёлдеши „Колядники”

*Ирина Фірцак
„Натюрморт из гладиолусами”*

Дёрді Сочка „Голгофа”

*Андраш Бровді
„Автопортрет”*

Андрея Ілько „Літній пейзаж”

Артур Гринчишин „Керт чудесника”

Шандор Смолар „Балатонський захід сонця”

Андрій Манайло „Аино, красна будеш, ги лебідь”

Агнеш Медвецька „Кажси: кarrrr”

2007 рока, з ініціативи предсідателя Андрія Манайла, Вседержавное Русинське Самосправованя рішыло основати Меженародный умілецький пленер. З того рока при проведені сих художніх пленерув родила ся файна колекція образув, котру мож увидіти у домі ВРС. Тематика, рузнародность и орігінальность выставлених творув правдиво отражає модерное русинське художнєє умілство. 2009 рока в Асовді, у художній майстерні Атаназа Фединця открыла ся перва русинська галерія-майстерня „Рутенія”. У колекції ведно з 500 роботами Атаназа Фединця суть представлени булш ги 100 образув и график многих пудкарпатських малярюв, 22 роботы мадярських и загатарных умілцюв, а также мож увидіти предмети русинського народного умілства.

Народна поезія

Андрій дуже любить читати, вун часто просить од діда Юры давні книжки и они ведно читавуть їх.

Народні казки

Народні казки передають ся од уст до уст казкарями. Се можуть быти и бродячі гудаки, майстри, котрі ходили по державі и переносили казки из рузных міст и из других держав и толковали їх по своему.

Сесі казки обстали ся у памняти люди на своему діалекті. Казки были сяких кіпув:

за чародійов

за звірюв

гумористичні

реалістичні

Завданя: Повідайте свою майлюбиму казку. Послухайте народну казку на містнум русинському діалекті. Назвіть характеристики звірюв из казок. Намалюйте майлюбиму казку.

Казки за звірюв

Героями сих казок суть звірі, котрі наділені людськыма можностями: можуть думати и бесідовати. Казки за звірюв поучні, учать доброму.

Медвідь и комар

Стрітив раз медвідь комара и звідать:

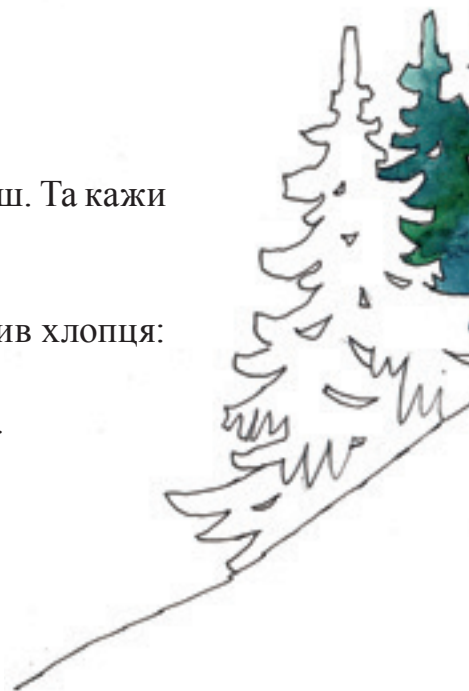
– Ты, комаре, из каждого створіня кров пеш. Та кажи ми, яка майсолоджа.

– Бізувно, же людська.

Пуйшов медвідь на людську кров. Истрітив хлопця:

– Стуй! Ты чоловік?

– Колись буду чоловіком! – каже хлопець.

– Што ми за хосен из того, што ши лем буде, – буркотнув медвідь и пуйшов дале. Стрїтив дїдика:

– Стуй! Ты чоловік?

– Колись був ем чоловіком! – закашлав ся дїдик.

– Што ми за хосен из того, што было, – выркнув медвідь и йде дале. На тото стрїтив гусаря на конєви:

– Стуй! Ко ты єсь?

– Я чоловік! – изгойкав гусарь и понюс ся.

А медвідь тогды за ним! Гусарь ся обернув и запнок медвідя палашом. Медвідь тїкы! А гусарь не був лїнивий, ши зняв из плеча пушку и пудпалив по нєму. Медвідь пак каже комарови:

– Маєш правду, же людська кров майсолоджа, айбо мене вже на неї не злакомиш.

А комар ся сміє, мало не пукне. Айбо не пукне, не є там чому пукнути, не є на нюм нич мняса. Зато и ссе кров из каждого.

Завданя: Ко є героєм казкы?

Лишка и рак

Лишка каже ракови:

– Пой, побіжыме, ко буде первый!

– Давай, лисонько!

Зачали ся перемаганьки. Лишка побігла, а рак при-
капчав ся ю за хвуст. Лишка добігла до кунця, обернула
ся, торгнула хвостом, а рак скочив и каже:

– Та я уже туй давно тя чекам!

Завданя: Котрі звірі майчасто суть героями казок?
Ко ваші любимі звірі?

Найдіть схожости:

Хитра, як...

Помалый, як...

Реалістичні казкы

Король Матяш коло дерева

Колись давно король Матяш часто ходив серед люди переоблечений. Став еден раз рубати ліс из ушыткыма, бо чув такое, же наглядачі по наказу суді гнали люди на

роботу, буючи, и не раз забивали робутникув до смерти. Вун упорно робив меже люди, пак на дереві написав слово „Матяш” и пропав.

Ишов час, дрыва метали у каштелёви у огонь, коли челядь увиділа надпис „Матяш”. Они нараз уповіли сесе королю.

– Ваша Королювська Величність! Ко написав сесе на колотвиці?

– Я, – повів король.

– А як?

– А я туй робив у лісорубув до самої зими.

Учувши сякое ушыткі скамняніли. Судя зачав просити перебаченя.

– Не біда, повів Матяш, дуствав ём опыт тяжкої работы и видів, як пан судя нелюдяно ся односить ку мому народови.

Завто я лишу його маетка и ушыткого бытка, и теперь вун буде робити из лісорубами.

Поговорка:

Король Матяш справедливый, умер Матяш – пропала справедливость.

Легенды

Історія Дарновського монастыря

Комловшка богата на памнятники. Пуставар – се примір фортіфікаційных конструкцій XIV. столітя. Другым файным видовиском суть остаткы Дарновського монастыря. Монастырь скритый у лісі, бив побудованый французькыма монахами премотрійцямы. Про сесе свідчать найдені при роскопкох скелеты, обстанкы глиняної судины, даскулько монет эпохы Матяша. Особитость монастыря у тум, што вун побудованый у лісі, далеко од поселень. Місто будованя вубрали видко и завто, што туй колись упав газда сєї землі и дустав травму. Вун муг побожыти ся, што кедь буде здоровый – збудує туй монастырь. У комловшськум лісі, у монастырі жые Вероніка, котра зарікла ся перед Богом, што прожые свуй жывот у неженатстві. Своє заріканя не вудержала, залюбила ся до Мікловша, котрый узяв ї у жоны. Вероніка знала, же ї настигне проклятя аббата позад ї гріха. И кедь они не зможуть жыти уєдно, тогды покончать из собов.

Інтересно: у русинських селох назвы рік, потокув, гур, полюв, долин обстали ся русинськыма. Напримір: Шыбениця, Середня гора, Поточок.

Завданя: Ци знаєте у свому селі назвы русинського походження?

Ци можете назвати фамілії русинського походження?

Ци чулисьте русинські слова од старшых люди?

Пословиці і поговорки

Завдання: вучте 2–3 пословиці і поговорки.

Як Матяш гостив панув и простакув

Король Матяш усе знав казати, же прості люде май розумні и май находливі, ги паны. Айбо великаші не хотіли тото признати.

Нигда такоє не было и не буде, обы простак перехитрив пана.

– А я вам сесе докажу щи днесь, – каже Матяш.

Приладив велику гостину, искликав множество панства и прощавы. Перед зачатком люде так ся пороссідали, же за єдніма столами были паны, а за другыма – простаки. Матяш ся чудує.

– Чом єсьте ся розділили? Тай туй гостина приладжена єднака про вшиткых.

– Пресвітлый королю, – каже єден простака, – мы туй ся розділили, як пригварька каже: кожух до кожуха, сїрак до сїрака.

Король ся засміяв и звідать ся:

– Та може и гостити ся будете по иншак?

– По иншак, по иншак – загойкали паны.

– Но, най буде. Та кажіть вы, панство, як маєте дяку ся гостити: по свинськы, вадь по маржынськы?

– Мы по маржынськы, – кажуть паны.

– А вы, честні люде? – звідать простакув.

– Мы по свинськы.

На розказ короля зачали слугы носити їдїня на столы: панум вшелиякі пресмачнійші стравы, за якыма пити ся дуже хоче, айбо пити нич не несуть. А прощаві – и пити и їсти. Гостять ся вшиткі, а паны попозірувуть у бук простых и облизувуть слынкы.

Єден великаш, май смілый, не стерпів, тай каже:

– Пресвітлый королю, за што нам така зла фігля?

И другі вшиткі великаші туй загучали, пуддержожвали го.

– Панове великашество, – повідать на тото Матяш, – так ся стало, як самі сьте вубрали. Ци не вы самі вубрали собі го стину по маржынськы?

– Тадь бо по маржынськы дашто лем ліпше звучить, ги по свинськы!

– Но видите, – засміяв ся Матяш, – самі сьте вубрали собі гостину, а теперь ся вам не любить. Я вам дораз ростолкуву: маржыну раз кормлять и тото держыть дас за дві години, а онь так дають юй пити. А свинюм давуть и їсти и пити нараз. Такое треба бы и вам знати. Обы сьте тямили, панство, же вы простого чоловіка не перехитрите. Простый чоловік май розумный, ги пан!

Паны лем головы посхиляли.

Василь Королович, Петро Лінтур

Колыскова

Commodo *mp* сл. В. Танчинця

1. Спи, дьї-тин-ко, спи, фай-но за-сы-най, най ти ся при-снит зе-ле-
- нень-кый плай. Най ти ся при-снит звїрь-ка ха-що-ва,
Най ти ся при-снит мам-ка із нянь-ком,
1. най тя на-смі-шит я-рич и со-ва. // -день-кым сном.
2. спи, дьї-тин-ко, спи со-ло-
3. - йим го-дам. Спи, дьї-тин-ко, спи, аа...

Спи, дїтинко, спи,
Файно засинай.
Най ти ся приснить
Зелененький плай.
Най ти ся приснить
Звїрка хащова,
Най тя насмішать
Ярич и сова.
Най ти ся приснить
Мамка из няньком.
Спи, дїтинко, спи,
Солоденьким сном.
Спи, дїтинко, спи,
рыбко золота.
Най тя обйде
Всяка хворота.
Спи тай виростає
Ты на радусть нам.
Щастя, Боже, дай
Всім твоїм годам.
Спи, дїтинко, спи...

Ой, лю, люлю, люлю

Parlando (Говіркою)

The image shows a piano score for the piece 'Oy, Lyu, Lyulyu, Lyulyu' by Natalia Shymia. The score is written in 4/4 time and consists of four systems of music. Each system has a treble and bass clef. The first system starts with a piano (*p*) dynamic and includes a triplet in the treble. The second system features a mezzo-forte (*mf*) dynamic and includes a triplet in the bass. The third system starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic and includes a piano (*p*) dynamic. The fourth system starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic and includes a piano (*p*) dynamic, a mezzo-forte (*mf*) dynamic, and a piano (*pp*) dynamic. The piece concludes with a *rit.* (ritardando) marking.

Наталія Шиміа „Моя співаночка”

Ой, лю, люлю, люлю,
Дай ми, Боже, долю. (2×)

Спи, дітинко, колышу тя,
Докля не встанеш, не лишу тя. (2×)

Ой, чабане, чабане

Con moto (3 рухом)

The image shows a musical score for a piano piece. It consists of two systems of music. The first system has a treble clef on the right and a bass clef on the left. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 2/4. The music is marked 'Con moto (3 рухом)'. The second system also has a treble clef on the right and a bass clef on the left, with the same key signature and time signature. The music is marked 'p' (piano) and 'f' (forte). The score is written in a standard musical notation style with notes, rests, and dynamic markings.

Наталія Шимша „Моя співаночка”

Ой, чабане, чабане,
Чабане-неборе,
Ой не сієш, не ореш, (2×)
Помагай ти, Боже. (2×)

Нашто мені, молодому
Сіяти, орати,
Мене беруть у катуны, (2×)
Ко буде зберати? (2×)

Не жури ся, чабане,
Як усє вто буде,
Кедь тя беруть у катуны, (2×)
Вузберавуть люде. (2×)

Ходив чабан понад берег,
Берег заломив ся,
А чабанка руки ламле – (2×)
Чабан утопив ся. (2×)

Світить місяць на небі

Світить місяць на небі
Пусть ня, мила, ку собі. (2×)

Як я тебе пустить мам,
Кой я проста, а ты пан? (2×)

По чому-сь ня узнала,
Паном-есь ня назвала. (2×)

По калапі, по пірю,
Солодкий муй фраїру. (2×)

Чому-сь до ня не прийшов,
Коли місяць изыйшов? (2×)

Тебе біда принесла,
Кой зорниця изыйшла. (2×)

Allegretto (Помірно швидко)

The musical score is written for piano in 2/4 time. It consists of two systems of music. The first system begins with a forte (f) dynamic marking. The melody in the right hand starts with a quarter note, followed by eighth notes and a quarter note. The bass line consists of sustained chords. The second system begins with a mezzo-forte (mf) dynamic marking. The melody continues with eighth notes and quarter notes. The bass line features a sequence of chords with fingerings indicated by numbers 1 and 2.

Наталія Шимша „Моя співаночка”

Казкы

Чом куркы землю гребуть

Ци правда, ци нїт, а было тото у такі часы, коли апостолы по землі пішо ходили тай чудеса творили.

Жыв собі у селі Глибокому еден жебрак. Вертать ся вун якось дому голоднїй, иззябнутый и твердо нарікать на свою судьбу. Раз лем чує ззад себе голос:

Грїх нарікати, чоловіче, радуй ся, же руки-ногы маєш и світ божый годен єсь видїти. Дако и тото не має.

Обзерне ся жебрак, а туй сятый Петро стоить, палицѣв покывує. Спудив ся сарака чоловік, зачав ся одгрібати:

– Тадь я не тото, жебы-м нарікав, айбо так бы-м ся хотїв хоть раз наїсти досыта.

– Иди просто сим пішником, – каже сятый Петро, палицѣв сперед ся тыче.

Но, иде жебрак, тай иде, раз лем – гух! – зарвала ся пуд ним земля и лопнув у потемок! Довго летїв у пудземля. Онь теперь избагнув, чом село ся зве Глибокоє!

– Кампес, – думать, – у пекло ня спровадив сятый Петро.

Коли ся спамнятав на днови, распозерав ся доврола. Видить – зала велика, у залї стул дубовый стоить, на столї їди-напою долегеда. Пустив вун ся до їды-питя. Чекать, што буде. Айбо нико го не сперать, бо нікому. Гостив ся, докуль му ся не змерзила їда так, же и позерати на стул не годен був. Лягнув на лавицю и думать:

– Господичку, што-м глупый сомар єден сомарський. Требало у Петра гроші просити. За гроші, кажуть, и втець, и мати.

Лем што так подумав – геп! – упав коло нѣго мїх, наповнений золотыма дукатами!

Верг собов неборак на колїнки, имив ся поклони бити, сятому Петрови дяковати. Пак ухопив мїх, залїз из ногами на стул, хоче у дїрку просувати. Ай де: тото вышінь, нївроку! Поклав лавицю на стул. Ай так не досїгать.

Докудь ся моцовав так из мїхом, дїрка ся зачала зужовати. Спудив ся жебрак, верг мїх долу, провбалує сам ся горі вудерти. А дїрка у землі увидячки малїє. Зревав чоловік:

– Господи! Нашто ми їда, нашто гроші, кедь маву ся у землі навхтема обстати? Буду туйкы до саменької смерти у самотности, ги червак! Ба, щий й гурше, бо червак годен вулїзти навонка, кедь го закортить світа білого увидїти.

Здів руки дгорі нещастник тай реве:

– Два раз єсь ми помуг, пресятый Петре, до віка тя буду прославляти у молитвох, лем не лиш ня туй. Дай ми хоть даякі мізерні крыла, обы-м упорхнув водти на волю!

Задоволив апостол и сесю забагу. Чує жебрак, як го заскомтало у плечох – ріжуть ся му крыла! Пудскочив сегінь, затрепіцкав крылами, стискнув ся на малу грудочку тай упорхнув навонка. И дуже добрі вчинив, же не мудровав довго, бо начим упорхнув, дірка у землі щезла, гибы ся приснила была.

Побзерав на се жебрак, а вун уже не чоловік: стала з него курка! Крыла має, айбо не на літаня, лем на параду. Ходить собі по землі, не годен ся доста натішыти, же на слободі є. А коли ся доста натішыв из слободы, чує, млити го зачало од голода. Пригадав собі, як было пуд землєв сытно и якый там міх из дукатами. Побзерав наліво-направо, ци не увидить десь сятого Петра из палицєв. Пак давай землю гребсти обома лабами, дірку глядати у пудземну залу, де стоить стул дубовый из їдов, де міх из золотом на газду свого чекать.

Одтогды куры зачали землю гребсти. Сперву розберавуть довкола раз єдным оком, дале другим, ци сятый Петро наблизь не стоить, пак давай грабати, глядати зайстя у пудземное царство. А кедь вугребуть червака, роздеруть го на части тай изьїдять. Не зато, же смачный, ай из зависти, же тот майсеренчливый, бо годен нараз ушытко мати: пуд землєв їду-питя тай гроші, а на землі слободу.

Знесла курка пять яєць – на сєму казці конєць!

Як пси зачали людям помагати

Колись давно-давно, коли Карпаты были сама хаща, а босоркань и пропастникув у них было булше, ги люди, жыли у Воловому три братове.

Твердо змагали ся они коло землі тай домуства. Помалі так ся розгазовали, же тристо овец вуганяли на пашу. Айбо, як каже приказка, біда не спить: зачала щезати худобиця. И не стямили бы страту, кібы не едно чорное ягнятко. Онь коли щезло, а братове му ся дуже тішы-

ли, одтогды зачали раховати вувці. Не дораховали десятѣх. Сушыли собі головы, што бы тото годно быти, тай досудили ся вартовати по ночох.

Первый пуйшов старшый брат. Роспалив вун ватру тай вартує. Айбо не вуберовав цілу нуч не спати. Попувночи розморило го коло огня, та заспав. Кой ся розвидніло, пораховав вувці. Дві хыбіли. А што майчудно: нигде ані сліда! Журить ся, як дому ся верне: ганьба казати, же заспав. Подер собі руки тернячков, гомбиці на кошулі пообрывав, ховпак баранячий из голови зверг тай пуд камінь спрятав. Вертать ся вун дому та ши здалеку ёйкать, якого страха зажив, цілу нуч спасавучи вувці од вовкув. Сам ся чудом жывый обстав!

Другу нуч прийшов шор на середущого брата. Взяв вун из собов прут желізный. Росклав огонь, сів тай сокотить. Попувночи штось загуло у темному кунцёви лаза. Пудхопив ся хлоп на ноги, хоче бічи, айбо раз-нараз такый го страх убияв. Верг прутом у тот бук, де ломозованя чути было. Пак и на нёго напав сон, та муцно заспав. Нарано найшов покривлений прут, а нигде вовчых слідув не стямив. Пораховав вувці – дві хыблять. Як ся вертати? Рострощив ягоды базника, вумастив червеным варом руки и тварь, подер на собі кошулю, ховпак пуд камінь спрятав. Дома указує братум прут покривлений тай реве, же цілу нуч вувці од заклятых дравцюв одбивав, айбо и так дві понесли!

Пуйшов сокотити майменшый. Узяв из собов стару вутцёву гуню. Росклав огонь, айбо не сів гріти ся. Справив из гуні тай прутя пуджало, поклав го коло огня, обы ся здалеку виділо, гибы тото чоловік сидить. Сам пуйшов у темный конець лаза. Попувночи штось зачало ся приближовати. Позерать ся – босорканя! Майнаперед побзерала на ватру, обы ся пересвідчила, же там варташ сидить, дале просто у темінь ступила. Лем хотіла вувцю лапати, а хлоп ю хап за волося! Муцно имив, пак вуцмирнув три майдовжі волосы тай поязав нима старуганю.

Грозить ся веречи ю до ватры. Твердо ся баба одпрошова-вала, же невинна, же тото не она вувці краде, обіцяла подаровати такого помучника, котрый сам буде сокотити стадо. Повіровав тот, розязав стару, айбо волосы не дав, дарьмо просила го вернути. Каже босорканя:

– Кажденьку нуч вовці ту ходять, задеруть пару овець, а скоро пуд камінь спрячуть, обы ані сліда. Пой, укажу ты.

Повела го, надняла еден камінь, пак другый, пуд котрыма спрятані были старшых братув ховпаки. Видить хлоп, поправді скоро вувча. Як бабі не повіровати? Лем волосы не вернув, казав, же обмінять їх на обіцяного помучника, коли прийде другу нуч вартовати.

Дома нич не повів братум за ночну пригоду, лем ся попросив у старшого на другое вартованя. Тот радо пристав.

Но, сокотить меншый брат вувці. Попувночи зачав го твердо сон нападати. Чує вун, же тото бабины чары. И справді – босорканя вшытков своєв ворожылнов силов на хлопа ся пустила. Хотіла го приспати тай ослободити свої волосы, обы власти не мав над нєв. Лем тот не дав ся: вутяг волосы из жеба тай в огонь верг. Бухнула поломінь до самого неба! Штось иззаду зломозїло, завыло. Айбо не мав уже варташ силу обзернути ся.

Чекали братове свого майменшого, а пак віщувучи недоброє, пудняли ся на полонину. Лем гуню вутцєву найшли коло вустылої ватры. За братом – ані сліда! А лазом красное пся крутить ся, вувці дозерать. Пудбігло ку газдум, лащить ся. Одтогды, видав, псы зачали коло люди жыти, на газдувстві помагати.

Догоріла на полонині ватра – друга казка буде завтра.

Золотоволоска

У давні-стародавні часи, коли в Карпатах були густі ліси, жили собі в Оріховиці газда из газдынїв. Мали они сына Мішка.

Жыли собі тай радовали ся, а туй вуголосили войну, бо цісарь тогды такый був, же лем биткы му было мало. Мусїв газда до войська руковати. Довго ані слуха, ані духа не было за нїго, пак папірь прийшов, же заяли го Туркы. Обстала ся газдыня из сыном сама на обыстю.

У тоті часи Оріховиця мала славу на вшыток світ своима оріховыма деревами, котрі родили канонові кулі. Раз у році, перед Михаилом, везли тоті кулі на девятьсто девятїх возох до столиці, до Відня. Каждая фамілія мусїла вупестовати про цісарське войско тую кулю, кулько было юй задїлено дані платити.

Гроф, оріховський панувник, жыв у Відню з родинов, а маєтком управляв його шпан, лютый ги вовк! Вовканич ся звав.

Загнала раз мати Мішка у грофський ліс на ружча. Айбо не мав серенчу: имили хлопця варташі тай вергли у пивницю, щи й на колодицю заперли.

Чекала-чекала мати сына, пак пуйшла глядати. Дузнала ся небога, же го заяли тай тримлють, ги дакого розбуйника. Пробовала вугляти шпана, айбо задарь: не ростопила його ледяное сердце. Як прийшло везти канонові кулі до столиці, повезли ай Мішка. А там опреділили го у цісарську гарду служыти.

Обстала ся газдыня у хыжі сама-саменька. Лем красное мачатко, з котрым любив ся Мішко бавити, напаминало юй сына.

Якось лізало мача меже кулями. Скотуляла ся една куля долу гарадічами тай розколола ся. А вдну – ци віруете – лежала маленька дівочка! Така красна, яку щи нико не видів у цілому світі: мала золотое волосячко!

Дала юй жона имня Золотоволоска. Росла, ги з воды. За куртый час стала ся из маленької дівочки препышна красавиця! Кібы не простацька вберя на нуй, нико бы не повіровав, же тото не принцезна.

Слава за її красоту досягла столиці. Загнав гроф Вовканичови росказ привезти красавицю до Відня.

Дуже не мала газдыня дяку пустити свою єдину втіху панум на забаву. Знала, же простакови треба ся держати якмай дале од панства. Айбо дівчатко так хотіло світа увидіти! Што чинити, прибрала мати Золотоволоску у майпарадноє шатя, котрое ся у хыжі найшло. Шци й перстень залоченый из камінцём, што юй колись газда подаровав, на пальчик дівчатю натягла. Перехрестила ю тай пустила у світ.

Привюз управитель дівча до Відня. Увидів гроф, яка тото красавиця, нараз искликав до ся столичное панство: хотів ся похвалити, же не лем канонові кулі ся родять у його маєтку. А Золотоволоска до вшыткого шіковна была: ай до работы, ай до співаня. Як зачала она перед панством руснацькі співанкы увивати, паны не берovali

ся вдержати: сперву приплесковали-придубковали, а дале ся у танець пустили!

Дузнав ся и цісарь за красавицю, розказав привезти ю до своих палат, най бы и йому дашто заспівала.

Коли вчув Його Великость тотї співанкы, онь ся прослызив! Пувсвіта из войськом сходилв, многі народы покорив, айбо такої радости щи нигда у жытєви не зазнав! Коли повтерав слызенї очі, каже:

– Но, Золотоволоско, потішыла ты сердце наше! Проси, што хочеш.

Росповіло дівча цісарєви за брата свого, Мішка, як управитель Вовканич го до Відня запаковав. Просить пустити сирохмана дому, бо мати за ним дуже банує. Гроф оріховицькый, тото вчувши, лем очима стрілы на шпана метав, же го перед цісарєм заганьбив! Айбо Його Великость на тот час мали файну дяку, зато не задубкали цісарьськыма чижмами, ай зафіглєвали, же кедь спознать Золотоволоска брата меже воякув, та розкажуть, обы го пустив генерал дому.

Вувели цісарську гарду на плац. Но, дівка божа, будь мудра, угани, котрый ты брат, кедь есь го нигда-шуга не виділа!

Побзерала Золотоволоска на воякув – ушыткі єднакі, ги канонові кулі. З великого роспаку закрыла личка руками. Тут Мішко стямив перстень из камінчиком на дівочум перстови. Ипен такый бив у його небогы мамкы. Як изгадав за домувство, зачали му слызы цяпкати, а втерти не слобудно, бо мусай на позур стояти. Счудовала ся золотоволоска, чом єден вояк плаче, пудыйшла, взяла го за руку. Цісарь подумав, же спознала свого брата. Но та як пообіцяв, так и вчинив: пустив вояка дому.

Привезли ся брат из сестров ку мамі. То то было радости у маленькуй хыжці! И не лем у хыжці, ай у цілому селові ся люде тішыли тай цісаря славили.

Лем управитель нич ся не радовав, бо мав страх, ци го не дасть гроф покарати, зашто катуначку, матірь

Мішкову, позбытковав. Спаковав вун своє добро, родину, слуг на возы тай заляв ся у хащі-дебрі.

Тото місто, де ся всалашыв бив, зве ся одтогды Доманинці. А ци знаєте, чом? Повім вам. Дуже ся бояв, же раз лем надыйдуть гайдуки, не мине го расплата. Росказав служниці своєю, швабці Елзі, обы казала, кедь дакого наднесе, же не є газды дома. А Елза, швабка, задарь, же свуй вік извіковала в Оріховиці, лем два слова чужинські ся навчила: єдно русинське – „дома”, а єдно малярське – „нінчен”. Но та каждому, ко зазырнув на їх обыстя, казала: „Дома нінчен!” Из того часа и пуйшла назва – Доманинці.

А по тому в Оріховиці такый неслыханий трафунок ся пригодив: віруете ци нїт, цісарюв сын загнав до Золотоволоскы сватачув, так му приросла ку сердцю. Мудрое дївча одповіло, же пуйде за прінца, лем най цісарь уже нигда не вуголошує войну. Но та кедь хотїв отець свому сынови щастя, мусїв послухати. Так на довжшый час бив сятый спокуй из войнами. А стромы оріховицькі одтогды зачали родити намісто каноновых куль лем обычні оріхы.

А сесе щи не вшытко: турецький султан из великої радости, же по його бированю не будуть уже лупкати оріхові кулі, дав росказ пустити всїх заятых дому. Так ся Мішкув отець вернув жывый-здоровый на своє обыстя, и то ипен тогды, коли оріховицька банда чардаш гула на його дворови!

Ий тото была гуля! Вшытка прощава зыйшла ся побзерати на молодых. Бо не часто стає ся, обы прінц простачку за жону брав. Кажуть, гостили на туй свальбі каждого, докідь лем беровав їсти. Долу селом єдным боком паленка текла, другим – дзяма, голубкы понад комины літали, печені заяці по кертох скакали. Щи й за мачатко Мішково сокачі не забыли, дали му вулизати горнець, а казці нашуй на сьом конець!

Когут казкарь

Было тото за короля Андрія, коли нико не орав, не сїяв: там ся хлїбик родив-упікав тай до рта сам скакав.

Жыв собі еден газда из газдынїв. Мали два сына. Коли старшый школу вуходив, родичі го у столицю владили, най бы ся дїтвак за дакого пана вувчив. А на мен-

шого гроші не застало. Тай што казати, не годні вшиткі панами быти, бо ко бы їх обробляв.

Но та вувчив ся старший у Будині за пана, а коли ся вженив из міністровов дівков, та помалі міністером став ся. Таким великым чоловіком учинив ся, же гет забыв за свою просту родину!

А менший сын дале при родичох газдовав, козы пас. Раз жене вун козы из паші, видить єдного газду из ножом бігати за когутом. А тот, сарака, не дає ся, трепіцкать крылами, облїтує довкола студні, кукуріче на вшиток світ. Почкодовав сирохман птицю, гойкать газдови:

– Бачіку, міняйме ся! Дам за когута козу!

Де бы не, пристав на сякоє газда... Дуже ся россердили родичі, коли вчули за таку міньбу. Бідкавуть ся, яких вугодовали діти: єден свого простацького рода ся ганьбить, а другый нетрібностєв ганьбу старым глядять. А менший сын нич ся на того вже не творить, звык быв чути од родичув саму гану.

Дав вун когутови прозывку Кокош тай имив ся го вчити говорити. Когутик оказав ся до науки способный: довго ци курто, а навчив ся красно казкы приказовати. Вже и старі родичі шіковного казкаря полюбили тай перестали сирохманови доганяти и не было, правду казати, за што обертати го, бо з газдувством файно давав собі рады.

Якось перед Руздвом зберать ся менший брат ку старшому на навщиву, до Будина. Старым ся не по дяці сынова забага, боять ся, а най ся и вун там обстане. Айбо сперти не годні. „Гадь най иде дїтвак світа увидіти, ачей, ся верне”, каже отець.

Пуйшов сын из Кокошом. Довго плянтали ся горами-долами, докудь ся наконець допали до столиці. А там вуголошена жалоба: на хыжох фаны поспущовані из чорныма пантликама, корчмы позаперані, челядь зажурена, щи й потята не співавуть. Вувідав легінь од єдного засмученого варошана, же у замкови біда: забажыло ся прінцезні звїзду з неба, а нико не годен помочи, ани за королюв алдомаш.

Пушов хлопчиско просто ку замкови, просить ся, обы го пустили вдну, а варташі женуть го гет, бо не такі мандраші провбаловали помочи, а не поберовали. На щастя, стямив го король, загойкав на варташув, най пустять просителя до палат.

Поклонив ся легінь пановнику тай повідать, же звізду из неба не обіцять, айбо такое штось знав бы вказати принцезні, же за звізду бы гнедь забыла. Не дуже повіровав король, айбо пристав.

Но, посідали на золоті стулці король из королицёв, а довкола міністрове ся пороссідали. Привели заревану принцезну. Поклонив ся легінь благородному панству, поклав Кокоша на вощений подамент. Як имив ся тот казкы приказовати, а єдну красшу, ги другу. Таких казок щи нико на світі божому не чув, бо честно кажучи, когут сам тоті причты вугадовав. Слухала-слухала принцезна Кокоша тай, на мою душу, щи не забыла за звізду з неба! Заясніла ся, у долонькы тапшає, щи просить казати.

Тым часом легінь стоить собі мало дале тай вупозірує, котрый змеже міністерув годен быти брат му. Бо тото вже файні роки пролетіли, одколи ся виділи напослед. Айбо, чуйте, не спознає! Но та нич, вуйде вун посеред залы тай просить короліовську світлость, най бы дозволив когутикови мало спочити, а вун, простый хлоп, дашто бы тым часом повів. Тай имить ся вун приказовати, як газда из газдынёв вугодовали два сына. Старший став ся міністером тай забыв за родичув, а менший пуйшов до Будина глядати го. Приказує адсяк, а сам на міністерув позыркать. Видить, єден почервенїв, на стулцёви ковзать, гибы на грані сидїв. Но та сяк испознав собі.

Три дни загуряв когутик принцезну. Не требало юй булше звізду з неба. Вже не воятила, не метала до служниць топанкы, не дубкала білыма нужками. Одкликали у вароші жалобу.

Король из королицёв не знавуть што ся надяковати сирохманови, хочуть го обдаровати, а спаситель нич не просить, лем обы єден міністер, на котрого вун укаже,

повюз го у параднум гінтови дому. Посміяли ся великаші из сєї забагы, айбо лем розказали слугум міх из дукатами золотыма покласти до гінтова, а Кокошови сїдало золотое справити коло кочіша. Но, повезли ся братове дому. Коли у село свое привезли ся, меншый брат имив жменями дукаты золоті метати у двори людом, а при тому гойкать:

– Беріть, людкове дорогі! Сесе дарує вам пан міністер, котрый дїтваком бігав босый по суй земли, а теперька прийшов побзерати, ци добрі ся маєте.

Люде поубігали, поздравлявуть міністера!

Коли привезли ся братове на свое обыстя, то то было радости! Дяковав старшый брат меншому за науку. Пак докідь жыв, не забывав за старых родичув. А Кокошови вуходив державну пензію. Мало того, сам король дав розказ:

– Село, у котрому ся міністер уродив, называти од теперь Кокош.

Не убыйшло ся, правда, без оказії: ци того урядник був дакус глухый, ци недобрі ся розумів до грамоты, лем написав у листині намісто Кокош – Бокош. Так ся кличе и днесь село.

Шупс когутик – сїв на прутик, прутик ся поколысав, а когутик з нєго впав. Сїв спочити на столець, бо натовк собі синець. Туй и казці вже конець.

Иван Клячан

Было, коли то было, а сесе было за цісаря Ферка, коли Земля была пухка, повні вина были моря и рікы, а люде в гордových плавали онь до Америки.

Жыв собі еден легінь, Иван. Бывав у маленькуй кучі з края ліса и мав пса Бодрія. Пуйшли вни раз на грибы тай заблудили у страшнуй дебрі. Пес зачав скавуніти: штось недоброе вітрить. Одкіряв Иван пса, сам дале йде. Так-сяк продер ся на величезну поляну. Боже-пребоже! Віруйте, така поляна лем у казкох може быти: каждая бы-

линка співала при дихнутю вітрика, ги чарувний чінговик, мотылї довкола пірхали, такі цифрованї, што и росповісти не мож. Гикой у храмі на Великдень – так було величественно и чудесно. Пороззерав ся хлопчиско и стямив препышну яблонку: листячко на нюй стріберное, яблочка золотї, а роса діамантова. Не вдержав ся – зорвав яблочко. Лем што тото вчинив, зачали над ним птиці страшні чорні, з крылами на пувсвіта, лїтати. Варувуть: „Лиш яблочко, обысь не побановав!” Не послухав Иван, понюс яблочко дому. А яблочко было не простое: покачати ним было, як зачинало говорити, што ся у світї діє.

Дочув ся за таку чудницю бирув тай загнав слугу, ци не продав бы сирохман яблочко. Но та стокмили ся.

Зачав бирув качати плодом по столови – дузнав ся вшыткі світові новини, а напослед удну цінкнуло: „Яблочко золотое, а листок стріберный. Трічі по нєму поквтати – зачне співати, гикой ангелы у раєви”. Коли вчув сякоє бирув, покуй го лишыв. Жене слугу из розказом: най Иван роздобуде ши й листок стріберный, иншак заголосить го, же ходить гунцут вадасити до грофського ліса.

Што чинити? Пуйшов Иван на листок, а пес позад нєго тропкати и скавунити. Одкіряв го газда. на поляну ся продер, зорвав листок тай назад шатує. Налетїли птиці, крылами бурю счинили, варувуть: „Лиш ся, бо побануєш!” Вшытко опусто – не послухав легінь.

Запер ся бирув из листком у хыжі райські співы послухати. Онь ся прослызив. А напослед цінкнуло: „Листок стріберный, а роса діамантова. Ко ю покушать – помолодить ся”. Кой ся дузнав бирув за молодилну росу, ниякоє го діло не бере, зясь за Иваном жене слугу – обы роса туй была, бо иншак до темниці го, лінгаря, дасть заперти.

Но, нич, зобрав ся хлопець: фляшча до тайстры поклав, палицю взяв. А Бодрій хопив газду за ногавиці тай

не пушать. Одкірять Иван пса, у путь го пустив. Айбо сесь раз не повело ся му: лем посяг за голузов, земля ся пуд ним зарвала тай изгримів просто у пудземля!

Коли ся спамнятав, пороззерав ся: довкола ани сонечка, ани місячика, лем лампы блимкавуть. Раз якісь кострубачі пудбігли, пудхопили го попуд плечі тай заволочили до царських палат. Видить сирохман – на цифрованому стулцёви сидить старенькый, золота корона му на голові, а ноги у пана потячі: по четыри палці ши й из довжезныма позакручованыма пазурями. Задубкав царь пудземный на хлопця, як тот насмілив ся яблонку рушати! Росказав веречи го у темницю.

Сидить перестрашений Иван у потемкови, а раз штось у кутику блискне. Припозерать ся вун, а там чоловічок маленький стоить из свічков у руці. Каже сирохманови:

– Знаву, же тужыш по слободі. Поможу ти, айбо и ты ми помож. Трафив ем у пудземля дуже давно, коли муровали Мукачовський замок. Утік ем од надзерача, айбо занесла ня мара на чортову поляну, де яблонка заклята.

Так ем походив, гикой ты. Не дав ня пудземный царь истяти лем завто, же всякоє ремесло знаву. Честно-м служыв панови, бо надіав ем ся, же раз ми подарує слободу. Айбо дарьмо – водти ищи нико нигда на волю ся не дустав, бо царь варує ся, обы ся дако не дузнав, же має потячі лабы, а же дівка му босорканя. Знаву, же тобі судьба на волю допасти ся: видів ем віщый сон. Завтра ты поведуть стинати, царь захоче вчути твою послідню волю. Проси дівку му за жону, лем так ся спасеш.

У спалні має прінцезна клітку з ученов воронов. По пувночи зганять она свою газдыню. Пак на мітлі, убрата у чорну мантию, облітать босорканя вутцёво царство. Кедь стямить дакотрого нещастника не спати, такой го оберне на сову. Мусиш добрі мерьковати, обы-сь не пудпав пуд єї чары. Не віруй ані єдному єї облестному слову,

бо у тої старугані намісто сердца – камінь, мохом оброснутый. Буде ся з тобов бавити, ги мачка з мышов, докудь юй не навнуєш.

– А што чекам од тебе, сын муй? Прошу тя, обы-сь поховав муй порох за християнськым обычаєм, коли слободиш ся.

Из сима словами вутяг чоловічок білявча, став на нєго тай просить задути свічку. Задув хлопець, и такой у туй хвильці россыпав ся старенькый. Заязав Иван порох у вузлик, испрятав го у пазуху.

Рано прийшли за ним царські говгері. И было вшытко так, як чоловічок віщив: став ся з Ивана царюв зять.

Ей, чуєте, так вун наживив ся босорканиных чарув, же гет забыв за свою стрічу з дідиком: їв-пив, тїшыв ся из ничнеробеня! И дому го не тягло.

Раз пробудив ся вун раненько, позерать – жоны не є, облак одпертый, вітор спалнєв гулять. Лем намірив ся встати, як штось ишелестіло, цоркнуло скло. Запер Иван очі. Пудлетіла принцезна-босорканя ку нєму побзерати, ци спить. Пак звергла из ся чорну мантию, мітлу за шіфон спрятала тай лягла тихонько.

Одтогды зачав Иван плани сновати, як ся вуслободити. Коли босоркані не было дома, пустив вун єї ворону на волю, пак приманив сыром дику ворону тай запхав до клітки. Щи й окулярі натяг юй на нус, обы вупозіровала доцят, як учена.

Коли прийшло по пувночи, жона не встає, бо нікому ї зогнати. Встав Иван тихонько, верг на ся чорну мантию, хопив мітлу тай вулетів навонка. Полетів просто там, де яблонка заклята росте. Земля сама ся ростворила и вупустила „босорканю” наверх. Набрал Иван росы молодилної до флашочки. Пак зверг мантию, мітлу пуд корчуля зашмарив и – давай ногум знати!

Айбо на тот час босорканя пробудила ся, глип – не є Ивана. Вчинила она ларму на цілоє царство: такое ся щи нигда не ставало, обы кось из пудземля втюк! Загнав царь

за втікачом птиці чорні, обы го, паскуду, роздерли. А принцезна наскоро заколотила у горняткови босорканську варю. Колотить и морконить:

– Што было зеленое – днеська сушеное, на грані паленое, у воді вареное. Най ся Йванови сила пудломить! Ене-бене-клячки – кампес, неборачку!

Налетіли птиці чорні из крылами на пувсвіта, Ивана пазурями друть, зобаками довбавуть, крылами перуть. А хлопчище лем дале біжыть – сліды криваві за собов лишать. Не встиг неборак добігти до кунця поляны, чує: ногы пуд ним гибы ватяні, булше му не служать. Ступив раз-другый тай упав, ги стятый. Досягла легіня босорканина чароба!

Коли сяк лежыть Иван, раз лем зачує пса скавуніти. Тото Бодрій був! Зафітькав на нёго сарака хлопець, и пес, як ся не страшыв тої чортової поляны, лем продер ся ку газдови тай на слободу го вутяг!

Покропив ся Иван росов молодилнов тай ожив. Силы му ся вернули, айбо ногы вже навхтема покалічені обстали: не годен иншак був ходити, лем приклячки. Прокляли го люде Клячаном. И місто тото, де його хыжка стояла, зачали звати Клячаново.

А бирув, через котрого легіневі біда ся стала, из ганьбы не знав, де ся перед людьми діти. Ходив червеный, ги йовнатанка. Єдну нуч крадьком спаковав ся гет. Усалашыв ся у глухуй закутині. Тепер там село стоить, Червенёво ся кличе.

По часі имив ся Иван груб дідикови правити. Вутесав крест смерековый, попа наняв. Одпровадили вмерлого по християнськы. Начим погруб ся одбыв, раз лем як не лускне блискавка – онь стовп огняный до неба став! Ипен на тому місті, де яблонка заклята росла. Потяг ся там Иван побзерати, яку шкоду наробив огонь. И не віровали бы сьте – ани сліда по чортовуй поляні ся не обстало! Ани мотылюв парадных, ани чінговикув, ани птиць. Хыба лем пару синиць – та на сёму й казці кінець.

Чудесна тайстрина

В Карпатох, меже высокыма горами жыв еден бідный дроворуб. Называли го Иваном Веселым, бо все веселый бив и весело співав при роботі. И його супруга была прилежна, весела жона. Зато ся сердив на них їх сосіда, Петро Воркотливый. Тот николи не бив веселый, хоть жыв в богатстві.

Раз Иван Веселый вийшов до ліса на дрова. Фітькавучи ишов дале и дале, де ищи нигда не ходив. Наконець ся застановив коло красной смерекры, взяв в руки фейсу, але ледва втяв у дерево, учув страшезный гомон и буркот. Появив ся перед ним лісовик – царь лісув. Велетный його стан досяг вершка смерекры, сива борода сягала до коліна.

– Як ты смієш, негодный чоловічку, кывати мої дерева? – загойкав на Ивана.

Иван смиренно зняв шапку и казав:

– Не гнівайся, діду! Се мое ремесло. И мені болить, коли сякоє красное, живое дерево маву рубати, айбо што робити?

– Та кедь мені пообіцяш, што нигда не рушыш мої смерекры, поможу ти, – уповів царь лісув. Туй маєш тай-

стрину, кедь ї потрясеш и заговориш: „Вітрику, дуй!” – все будеш мати, што потребуєш. Айбо абысь дакому не повів, что се от мене ты дустан, бо тогды буде біда.

Тым зник велетень, айбо в руках Ивана обстала тайстрина. Зачим був дуже голоден, нараз випробовав ї. Потряс тайстринов и заговорив: „Вітрику, дуй!”. Та в ту минуту, якбы вітер принюс, мав перед собов білый хліб и солонину.

Зрадовав ся Иван, але майбулш – жона му. И доты просила Ивана, докы тот не сказав, вудкы має тайстрину. Зле зробив Иван, дуже зле. Бо жона сим ся похвалила Петрови Воркотливому.

– В моєм лісі ты дустан – тайстрина моя, – уповів Петро, тай староста му присудив чудесну тайстрину.

Журился Иван, та жона му. Што мавуть чинити? Знову мусів Иван взяти фейсу та в ліс.

Але як лем первый раз врубав фейсов, появил ся царь лісув и страшезно гнівнo загойкав на нёго:

– Та и так кываш мої дерева, ты, лукавый чоловіче?!

Иван ся му поскаржыв, вірно сказавши, як Петро одобрав од нёго тайстрину. Царь лісув пожалів го.

– Но туй маєш другу тайстрину, айбо абы я тя булше туй не видів!

Иван шатовав дому з тайстринов, дома ї потряс, и з тайстрины выскочила палиця и так го побила, што самі синці на плечох.

Айбо вун ся не журился. Прийшов до свого сосіды, Петра Воркотливого, тай ся признав, што дустан ищи булшу тайстрину, ги первый раз.

– Дай ми ю! – казав Петро.

– Кедь ми повернеш перву.

– Наверну!

Пушли до старосты и перед ним зробили згоду. Так Иван дустан свою тайстрину, а Петро дустан, што му належало: палиця так го побила, что нигда булш не желав чужого.

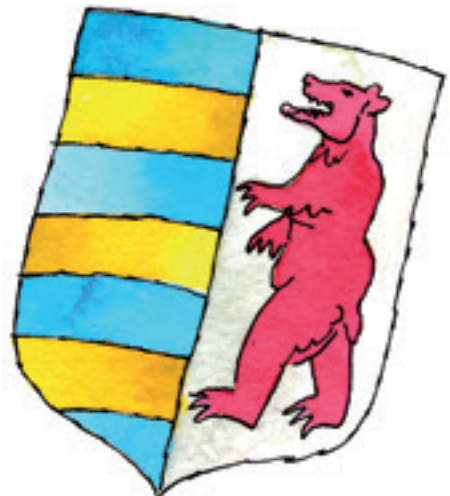

Наша історія

Сестри Андрія Крістіна и Ірина готовлять ся держати у школі лекцію за історію Русинув. Ушытка фамілія помагать їм зобрати матеріал, абы достойно представити нашу націю.

Русины

Бывавучі у Мадярщині Русины про називаня своёго народа хосновали и почасті хоснують днесь наименованя *Руснакы*, *Русины*. Слово *rusznák*, так ги и *ruszin* у мадярськым языкови є позиченоє з языка Русинув, а *rutén* є мадяризованов формов латинського *ruthenicus*. У бесіді русинськуй інтелігенції уже у XVII. століттю появлять ся народна назва Угрорусин (мадярськый Русин).

За поселення Русинув у Карпатському базені є дакулько гіпотез и позіцій. З історично-критичнуй точки позераня лем то мож доказати, же пуд веденєм кенизув и шолтысув *мирно и ступнёво заселяли ся з XIII. до XVII. столітя ги пастырський и земледілський народ*. Майдавнійші мігранты – низинні Русины по татарському нашествю, по скасованю спеціалнуй обороннуй сістемы, залюднення Лісных Карпат ишло з юга на сівер у напрямі Карпатського хребта. Обывателі сіверо-восточнуй части Марамороша, часть гуцулув переселили ся на днешнєє місто обывательства з Галіції у XVII–XVIII. столітю.

Прируст русинського обывательства у Карпатському базені у XVI–XVII. столітю продовжав ся и дале. У маєтку родини Раковція з особов радостєв принимали русинських робутникув. На обезлюділі за час турецьких воєнных походув боршодські, абовські и алфєлдські теріторії з относительно перенаселєных на тот час берегських, земплинських и мараморошських гур спускали ся на низину рузночиселныма групама. Майюжні міграції были направлені у Бачку, Срим и Славонію. Предкы Русинув Комловшкы, наприклад, переселили ся у южноземплинськє село у XVII–XVIII. столітю з сівернуй части вармеди Шаріш, сіл маковицькуй домінії.

Федор Манайло „Дідово обыстя”

Число русинських поселищ (1785):

Вармедя	До 300 особ	301–600 особ	601–1000 особ	1001–1500 особ	1500 особ	Всього
Берег	73	22	3	1	1	100
Мараморош	16	31	24	9	5	85
Шаріш	99	51	4	–	–	154
Саболч	–	1	7	–	–	8
Сатмар	1	3	3	–	–	7
Спіш	1	4	7	2	–	14
Земплин	87	48	13	1	–	149
Всього:	277	160	61	13	6	517
%	53,57	30,9	11,79	2,51	1,16	100

Вармедя	Обывательство 1804	Греко-католики 1806	Греко-католики у %	Число Русинув 1806	Русинув у %
Абов-Торна	145 125	19 602	13,41	11 874	08,18
Берег	79 217	50 388	63,61	48 753	61,54
Боршод	125 141	10 035	8,02	5 605	4,48
Мараморош	99 682	–	–	66 455	66,677
Шаріш	150 833	50 898	33,74	50 211	33,29
Саболч (+ Гайду)	142 709	29 682	20,80	2 233	1,56
Сатмар	166 389	90 196	54,21	5 054	3,04
Спіш	115 538	22 336	16,53	10 835	9,38
Угоча	32 627	23 291	71,39	18 870	57,84
Унг	76 702	49 266	64,23	46 872	61,11
Земплин	222 889	89 345	40,08	79 024	35,45
Всього:	1 356 852	–	–	345 786	–

Списання 1806. рока містить також дані по поселищох, котрі добрі сопоставляють ся з вуданым 1851. рока *Географічним Словарём* Елека Фейнша, у котрум детал-

но описувуть каждый варош, село и пунту у алфавітнум шорови.

Зато у иншум вуданю Елека Фейнеша дані 1842. рока русинське обывательство позначать ся у слідувучых вармедех:

Абов	15 120
Берег	65 069
Боршод	5 200
Гемер	4 315
Мараморош	84 396
Шаріш	66 691
Саболч	3 101
Сатмар	4 364
Спіш	25 435
Торна	1 500
Угоча	18 560
Унг	58 901
Земплин	90 250
<i>Всёго</i>	442 902

Кедь изглядовати місто обывательства, одношеня Русинув з управительського и церквучно-адміністративного позора, тогды можеме уповісти, што Русины жыють на теріторії бывшой Мукачовськуй и Пряшовськуй Грекокатолицькуй Єпархії. До поділа Мукачовськуй Єпархії 1818. рока, за вунімков 4 сел, каждое русинське село было расположено на теріторії Мукачовськуй Церквучнуй Єпархії, у керетох якуй у великуй кулькости жыли и вірувучі многих иншых націоналностюв: Румыны, Мадяры, Словакы. Центром Мукачовськуй Єпархії до 1778. рока было Мукачово, а затим став Ужгород. Пряшовська Єпархія была основана 1818. рока. Обадві єпархії тримали учителський інстїтут, а мукачовська ищи и духовну семінарію. Русинська сосполность была майперезе з земледільцюв и односно малуй кулькости

інтелігенції – священикув, монахув, канторув, а также дуже мало друбного немешства. В условиєх нерозвинутой сосполнуй структуры онь до ХХ. столітя церьков была єдинов інституцієв, што помагала розвою материнського языка. Грекокатолицька церьков была про Русинув Мадярщини народно-етнічними, культурними и потенціалними політичними керетами. У державох сфери советського інтереса переслідованя, а потому и знищеня грекокатолицькуй церквы мали велми негати́вний вплив на русинський культурний, національний и політичний живот.

Русинство у критичні періоди мадярськуй історії фурт присягало на сторону Мадярув. Много раз зучастнило ся у ослободителнуй войні Раковція. Значное число Русинув служыло у тысячном составі князювського маетка. Меже русинськыма куруцськыма вояками, што прикапчали ся до Раковція – по придушеню ослободителнуй войні – многі из страха перед переслідованєм не вернули ся назад дому, а глядали притулок по мадярських селох. Много Русинув воєвали у ослободителнуй войні 1848–49. рокув. Тогдышній мукачовський єпископ, котрый вюг єпархію по Василєви Поповичови Світлому, бив мушений прятати ся, бо 82 посячених грекокатолицьких священикув на офіцерув націоналнуй гарды активно зучастнили ся у воєнных дієх, и не єден ужгородський молодой священик на якийсь час поміняв сященицьку реверенду на вояцький мундур. Сяку ролю русинського духовенства не мож одокремити од посередницького вадь прямого вплива Пала Вашварі, также молодого грекокатолицького священика. Діятельство Вашварія розыйшло ся на його сященицьку родину, а также привернуло позур мукачовського єпископа. Уряд Каролі у кунцєви Первуй світовуй войны, 25. децембра 1918. рока опубліковав народный закон за націоналну автономію Русинув (Рутенув), што жыють у Мадярщині. Сесь так названий Х. народный закон од 1918. рока давав Русинум право самостойного рішеня у вопросах

адміністративного управління, сосполного школованя, віроисповіданя и хоснованя языка, у нѣму говорило ся: „из вармедюв Мараморош, Угоча, Берег и Унг створює ся автономна правова теріторія пуд названѣм Крайна”. Главным ведучым Руськуй Крайны были міністерія и намістничое відомство. Первый бив у Будапешті, а другый у Мукачові.

Наколи по Віденському рішеню Пудкарпатя вернуло ся ку Мадярщині (1938–1944 рр.), на теріторії бываня Русинув не была одновлена сістема вармедюв, а была побудована окрема нова управлінська єдинка пуд титулом Пудкарпатська теріторія, во главі якуй стояв комісарь-намістник. Вуходячи за гатары старых вармедюв, и надстандартна про тогдашнѣє мадярськое теріторіалное веденя, создана теріторіална єдинка была первым крочаєм ку повнуй русиньскуй автономії; офіційныма языками ї были русиньскый и мадярськый. З цілѣв научного изглядованя и честованя русиньскых и пудкарпатських культурных інтересув и цінностей было создано Пудкарпатськое Общество Наук, яке публиковало періодичні вуданя, много книг на русиньском языкови. У Пудкарпатю офіційное діловодство сѣго періода вело ся на основі мадярсько-русиньскуй двоязычности. Напримір, поштові марки были двоязычныма. На печатаных у сесь час пенговах банкноты мали русиньскый титул їх ціны. Про русиньскі школы была організована спеціална дірекция школованя, котра была новов ініціативов у всѣму регіоні.

Жыючі давно на теріторії днешной Мадярщины абовська, саболчська, сатмарська и южноземплинская русиньска діаспора уже до кунця XVIII. столітя асимілювала у мадярсько-вадь словацько-язычное обывательство. У запертуй у тріанонські гатары Мадярщині подля списаня обывательства 1920. рока проживало 1500 Русинув. Своім материньским языком рахувуть русиньскый из 715 обывателюв Комловшкы 653. Окрем сѣго за русин-

ських материнсько-язычных особ были записані у дакулькох поселенёх комітатув Земплин, Сабољч и Сатмар. У Будапешті на тот час за свуй русинський материнський язык зголосило ся 247 особ. Демографічний том списаня обывательства 1930. рока за число Русинув даных не подає, позеравучи на їх малу кулькость. Подалші обывательські списаня за Русинув не зазначавуть нич. У многих поселищох Мадярщины можеме найти такі старі люде, котрі котрыйсь русинський діалект ищи и днесь розумівуть, годно быти и говорять на нюм, авадь знавуть русинські співанкы, молитвы, релігійні пісні.

За списанём обывательства 2001. рока у Мадярщині особами русинської національности зголосило ся 1098 чоловік, за русинський язык, ги материнський – 1113 чоловік, з них 428 не были горожанами Мадярщины.

Іштван Удварі

За даныма списованя 2011. рока число особ русинської національности вуроло майже у три раз, до 3882 чоловік.

*

Історія Русинув до 1919. рока изглядує ся у керетох історії Мадярщины и Австро-Мадярської Монархії, а потому ги часть історії її держав-наслідников – Мадярщины, Чехословакії, Румынії, Югославії, дале Советського Союза и Украины.

Александр Духнович

Василь Скакандій „А. Духнович”

29. марца сповнило ся 150 рокув од дня смерти великого будителя Русинув, грекокатолицького священника, народного діятеля, поета, писателя, історика, публіцисты, етнографа. Родив ся Александр Духнович 24. апріля 1803. рока в Тополі, на Пряшувщині, у родині священника. Учив ся в Ужгородській Гімназії (1813–1821) и в академії у Кошицях. По сконченю Ужгородській Богословській Семінарії (1824–1827) приняв священство и був назначений до канцеларії Пряшувській Грекокатолицькій Єпархії. Меже 1833 и 1838 роками служыв священником на

відику, пак пять рокув працёвав нотаріусом в Ужгородськуй консисторії Мукачовськуй Грекокатолицькуй Єпархії. 1843. рока призначений за каноника у Пряшово, де прожыв до кунця своїх днюв, ставучи ведучов фігуров русинського національного возродження. Попри релігійноу літературу, таких книг як „Літургічний катехізм” и молитвеника „Хліб души” фундаменталным твором є карпато-русинський букварь „Книжица читална для начинающих”. Вун писав книги по літературоведеню, граматиці, педагогії и історії. Из історичных прац Духновича майзначущов є „Истинная Исторія Карпато Россов” (1853), в котруй вун подробно аналізує історію Русинув од стародавніх часув. Пише прозові твори, театралні інсценації и стихи. Духнович занимав ся публіцистиком, його статі печатали ся у вуданях: „Вістник”, „Церковна газета”, „Церковный вістник” и „Слово”. 1851. рока основав Літературное общество в Пряшові. За два годы Общество вудало три алманахи „Поздравленіє Русинув” и десять книжок. 1863. рока Духнович організовав Общество св. Йоанна Крестителя про выхованя молодежи. У своєм языкови хосновав елементи простонародного говора и намагав ся, обы язык його творув розуміли и прості люде. Пузднійше, такый язык хосновали многі діятелі національного возродження русинства и сяк родив ся термин „язычіє”.

Два стихи Александра Духновича – наш гімн „Подкарпатські Русины” и „Вручаніє ” – суть важнов частёв русинської сімболикы.

Антоній Годинка
історик, член Мадярської Академії Наук

Василь Скакандій „А. Годинка”

Родив ся 12. януара 1864. рока у фамілії грекокатолицького священника. По тому як дустав атестат зрілости в Унгарській Корольовській Католицькій Гімназії 1882. рока, продовжував теологічне вошколованя в Унгарі и Будапешті.

1891. рока у Будапештському Універзитеті на Філозофському Факултеті дустав ступень доктора славянської філології, малярської історії и діпломатикы. Меже

1891–1892. роками був сотрудником у історика Лайоша Таловція у Архіві Австро-Мадярській Злученуй Міністерії Фінансув, потому меже 1892–1906 роками – бібліотекарём у Цісарській и Королювській Фідеікоміс Личнуй Бібліотеці Йозефа Ференца. 1905. рока вуграв кваліфікацію репетітора предметув, што капчавуть ся мадярській и славянській історії. Од 1906 рока вун є професором Братіславській Юрідичнуй Академії, а од 1916. – Научного Універзітета Ержейбет. 1920. рока вун лишать універзітет и Братіславу и дочасово робить у Будапешті, пак од 1923. рока у Пейчу, де 1932–33 учебного рока його вуберавуть за ректора, у 1941–43. рокы первым предсідателём Пудкарпатського Общества Наук, од 1910. рока вун заочный, а од 1933. рока – повноправный член Академії Наук Мадярщины. Умер у Будапешті 1946. рока.

Його научное діятельство ділить ся на три булші тематичні круги:

1. Історія славянсько-мадярських капчань;
2. Історія вароша Пейча;
3. Церькувна и світова історія пудкарпатських Русинув.

Антоній Годинка своїм жывотом и працов указав переселившым ся з руднуй землі Лісных Карпат Русинум путь, як треба любити народ, од якого они происходять, и як вірно, оддано и бескорыстно служыти туй краині, што їх прийняла.

Шандор Бонкало, русинський філолог

Родив ся у Рахові 22. януара 1880. рока у фамілії учителя. По вошколованю в Унгварській Гімназії и Теології од 1902. рока слухав латинь, німецьку и славянську філологію в Універзитеті Пейтера Пазманя. По сконченю універзитета учителёвав у середній школі. 1917. рока дустав ступень доктора габілітованого з руського языка и літературы.

Того же 1917. рока його назначавуть завідувучым новостворенуй катедры русинського языка и літературы у Універзитеті Пейтера Пазманя. 1923. рока, изза політичних причин, вносять го у лішту „Б” и одправляють у пензію.

По 1945. рокови наново дустав статус в Універзитеті Пейтера Пазманя, айбо изза публичного засудженя культурной політики Жданова його увольняють. Вун написав великоє число прац и видав много книг за літературу и історію малярських, а пuzднійше и чехословацьких Русинув.

Умер у Будапешті 1957. рока.

Ласлов Чопей, русинський лексикограф

Родив ся 1856. рока у Ромоcheвиці. Отець го був народным учителём. По сконченю у роднум селі началнуй школы ходив до гімназії у Мукачові и Шарошпотокови. 1883. рока дустав діплогу фізико-математичнуй спеціалности у будапештськум Універзитеті Пейтера Пазманя.

Меже 1879. и 1888. роками працював русинськым и руськым товмачом у Канцеларії премер-міністра Мадярщины. Од 1883. рока до пензії, на котру вуйшов 1929. рока, учителёвав у даскульких гімназіях. 1934. рока умер у Будапешті.

1883. рока вуйшов його „Русько-мадярський словарь”. Меже 1880. и 1885. роками Ласлов Чопей написав и одредіговав многі русинські учебники, а также товмаченя на русинський літературный язык.

Ілона Зрінїй

По смерти Ференца Раковця І. його вдова, Ілона Зрінїй, оддала ся за славного Імре Текелія и сяк вوسی-вала своїх діти, Юлію и Ференца.

Отця юй, Петра Зрінїя, што ся був збури-в против немилосердности віднянського уря-да, противозаконно засудили на смерть. Брата юй имили; двадцять годув був у темниці, докідь не стратив розум.

Ко происходив из такої фамілії, тот не муг быти сла-бий чоловік.

Ілона Зріній не лем свого храброго мужа пригваряла ку бою, но и сама через довгі три годы обороняла силный Мукачовський Замок перед цісарськыма войськами.

Цісарський генерал онь пукав од злости, а віднянський двур перед цілым світом ся ганьбив. Слаба жона оборонять замок и не творить ся ани просьбами, ани грозьбами Австріякув! Жона Імре Текелія не просить и не принимать милость од цісарського двора!

Меже тым Туркум удало ся имити Текелія, и в ланцох повезли го до Турції.

Лем Мукачовський Замок стоить щи. Лем славна Ілона Зріній бе ся из врагами.

Но все найде ся и зрадник... Замок трафив у руки Австріякув. Ілону Зріній из діточками повезли до Відня. Сяка судьба постигла нещастну жону. Муж єї був у турецькум рабстві, а она была заперта у єднум темнум монастырі. Взяли од неї навперед сына, десятьлітнєго Ференца, а пак и дівочку. Малого Ференца записали до єдної монастырської школы и розказали, жебы из нєго воспитали доброго Австріяка. У школі всяко змагали ся так учити малого Ференца, жебы вун не любив свуй народ и свою отцюзнину, дуже мерьковали на нєго, бо знали, же происходит из фамілії, котра про віднянський двур опасна.

Мати му сякыма словами одпрощала ся од малого Ференца: „Нигда не забудь, сынку, же Раковційом ся кличеш!”

Ференц Раковцій II.

Ци забыв Ференц Раковцій на прощалні слова своєю матери?

Не забыв. Сесї слова были його каждоденнов молитвов.

Коли вурас и вернув ся дому, видїв велику бідноту и смутное положеня своєю отцюзнины. Чув распачну просьбу: „Ференце Раковцій, ослободи нас!”

И Ференц Раковцій розвив заставу, на якуй гордо кликав надпис: „Из Богом за отцюзнину и слободу!”

Коли його мати учула сесю вість, плакала од радости. Горда говорила она свому мужови: „Не зрадив муй сын, не могли забити його сердце!”

Які славні часы были тогды, як славила отцюзнина Ференца Раковція!

На соймі предложыли му малярську коруну. Кібы Раковцій не любив ліпше отцюзнину, ги самого себе, двома руками сяг бы був за корунов. Айбо вун боров ся не за коруну, ай за слободу свого народа и за независимость своєю отцюзнины.

И што пак дале стало ся? – звідаєте.

Нїт, не побідила правда, народ и дале страдав.

1711-го года Ференц Раковцій мусїв утікнути перед цісарём до Турції, де жыв щи 24 годы у великум худобстві.

Погребли го коло матери. Там спочивали они коло себе. Їх мертві кості 1906-го года привезли дому и поклали на вічний покуй у Кошицёх, у солодкуй материнськуй землі.

Дівочки, най ся бє гордо ваше сердце, коли чуєте имня Ілоны Зрінїй!

Хлопці, коли бы сьте ся хотіли вдохновити приміром великого сердца, памнятайте на Ференца Раковція.

Два ясіні

Федор Манайло „Чекане”

Там, у Карпатських горах жые еден народ, котрого господь Бог сотворив бідным, айбо из богатим сердцём. Народ сесь – пудкарпатські Русины. За сесь карпаторусинський народ, за його доброе сердце, повное благородства, якраз и хочу вам дашто повідати. Много раз ходив ем по тых околицях, земля котрых не родить тому русинському народу туюлько, обы доста было хліба про його домашніх, айбо зато родить другим!

Якось там трудив ся я коло рікы Латориці. Недалеко од польского гатара указали ми два величезні старі листяні дерева – два ясіні. Стояли они на невеликому грунку еден коло другого, переплівши голузы. Муй приятель указав на них и повідать: – Сесе дерева Раковція! – А є у них якась своя історія? – Айно, є. – Та, ануж, яка вто історія? Оказує ся, спуд сих дерев озерав свуй край Ференц Раковцій П. перед тым, як мусів утікати од гонителей, обы ся спрятати у Польщі. Пуд самыма ясінями-де-

ревами вун лежав на землі, докідь його пудлеглі, там у пятї грунка паровали, ладили у дорогу його быстрі конї. Лежачи вун нерухомо впер очі, повні слыз, у недозриму далекость, у бесклопотну ріку, што текла весело из фатёла мглы круз його державу, вудкы спасав ся беспорядный князь, утікавучый из своєю отцюзнины. Тотї дерева, што там на груні, тогды щи были тоненькі, молодї деревцята, а теперь они уже старезні ясїні, свідкы того часа. И як сохранили ся тотї два дерева, так сохраниць ся у памняти того русинського народа и споминка за вто, же туй напоследок спочивав и ходив по отчуй землі великий князь.

Юрій Чорі, Нестор Воленський

Тропами бігляка Раковція

Федор Манайло „Долина”

На зачатку 18. столїтя на чолї збурених верств населеня став Шарішський наджупан, пузднійше Ардялський князь, сын мукачовської княгїні Ілоны Зрінїй Ференц Раковцій II.

Сесь князь-ребелант, патріот малярського народа, мав глибоко в сердцеви сочувство до Русинув. Вун рішив покласти край збыткованю з народных мас. Не удало му ся! Многоручна ослободителна война його ополченцов „куруцув” потерпіла повное пораженя от австрійського регулярного войська – „лабанцув”. Прийшло ся крамолному князёви втікати до Польщі.

Маршрут бігляка пролігав через Свалявщину. Природно, што то був не людный „орсаг ут”, не державна магістрала, а лісні тропы, обочины, керты, обы ся не напороти на патрул. У старожытелюв Свалявы и околичных сел в памняти сохранив ся переказ за лісовое урочище Товстый, де Раковцій из своима соратниками ставав на отпочинок у тяжкум пути. Сюда жытелі Свалявы приносили їм хліба, молока, солонины. Русины любили и бечеловали свого доброго пана. Они у туй войні утворёвали основное ядро бунтарюв и вірно служыли свому ватагови. Незадарь князь назвав їх „gens fidelissima” – майвірнійшоє племня.

А дале из Товстого присоединиме ся ку нёму и мы пуйдеме з ним бодай лем до Солочина, де не лем учуеме народні переказы за Раковція, но и спомниме писані жерела за тото, яку штрапацію мали втіканці в сьом селі. Низькым перелазом меже горами перейшли из долины Латориці у долину і притока Пені. Голубинськыма коса-ловами и кертами спустили ся до рікы и переплыли на правый берег. Дале треба было перейти головну дорогу. Позор на патрул! Пересвідчившы ся в безопасности от патрула, они рванули через путь и заскочили у село. Солочинці радо прияли високого гостя. Но гостили го не у себе дома, а на краю села у густум березнику. Туй хлопці файно спочили пару днюв. Настав час рушати дале у дорогу. Треба было зясь брысти через ріку. Но через погоду мусіли задержати ся ищи на пару днюв. И дале: „А коли повінь спласла и біженці могли рушыти дале в дорогу, они дали пудковати свої коні пудковами передом

назад, обы збаламутити погоню, котрым путём они втікали”.

Пересказ про солочинський „слопець” князя Раковція общезнамый. Вун роками освіжав ся в памняти люди, обы народ не забыв, же добрый пан и друг Русинув Ференц Раковцій зопер ся на спочивок у хащи пуд Товстым. Днесь йсе історичный закуток, не каждому лісови трафляє ся шанс – дати притулок про защитника народных інтересув.

Василь Молнар

Завданя: Ко бив князь Ференц Раковцій II?
Чим вун ся прославив?
Чом князь мусів утікати?

Федор Манайло „Легіні”

Русинські герої мадярської революції

Спомнянім русинських героїв боротьби за свободу 1848. года. Меже майславнійшыма учасниками революції треба спомнянути Пала Вашварія (Фегера), сына грекокатолицького священника, што родив ся у Нірвашару 1826. года. Хоть набізувно не знати, так ся гане, же предкы му (дідо и далші) были Русины. У 20 літ був уже професором у Будапешті. Быв межи ораторами схожы, держаної 15-го марця 1848-го года. Активным був вун організатором націоналної гарды, секретарём и гонцём Лудвика Кошута. Воювучи з Румынами, упав смертёв мученика у віці 22 літ на Фунтінелськум сідлі у полонинох Дялу, де и погребеный.

Другым нашим героём, котрого туй треба спомнянути, був силак Михаил Бачинський з Бачину, роджений у Зарічови, жупы Земплин. Учив ся на богослова в Унгварі. Змеже колег вуділяв ся величезнов силов. Професоры и приятелі еднако го любили. Раз змеже задиравучых ся з ним колег хопив обома руками двох богословув и, пуднявши їх високо, так проходжовав ся з нима. Многі из ужгородських богословув стали ся гонвейдами, коли мадярська революція потребовала ратникув. Коли Лудвик Кошут держав обзераня войська у Дебрецені, нараз стямив високого гонвейда, приступив ку нёму и позвідав:

– Ким были сьте у цивілу?

– Пане губернаторе, русинськым богословом быв ем, одповів Бачинський.

– Будете моим Кініжіём.

У даякі дни пудвысили го на поручника.

Його велику силу характеризує случай, котрый раз став ся из ним у Пряшові. Єден гусарський офіцер зачав сміховати из своих пішых колегув. Бачинський приступив ку нёму и пудняв го ведно з конём. Бачинський був

участний у кождей значнійшуй битві и за свою храбрость, дустав чин сотника. Упав у злопамнятнуй темешварській битві. Спочивать у братському темешварському гробі.

Славным гусаром був *Михаил Волощук* далош, што родив ся у Нанкові. Из богословської семінарії в Унгварі зголосив ся пуд прапори Кошута, де бив ся у многих биткох и дустав ранг сотника. В єднуй битві, коли сотня його борола ся против великої сили, зранили го у шыю, и бізувно, умер бы стратов крови, кой бы не *Василь Фаркаш*, гонвейд из Лютуй, што взяв го на свого коня и понюс до табора, де дустав дохторське стараня.

Довго было лем бы перечисляти всіх героюв революції, назвеме лем мукачовцюв *Андрія Андрійковича* и *Влажислава Лешковича Дантфія*, родака з Гардичі (Земплин), *Теодора Дудинського*, червено-шапочника *Андрія Ференчика*, *Антонія Анталовця*, *Гаврила Михалку*, *Н. Фодора*, *Ивана Опріша*. Сесь послідній вступив в ряды оборонцюв революції ведно з своима 21 колегами з Унгвару, имена котрых обстали до сєго часу непознаті.

Василь Молнар

Завданя: Ким був Пал Вашварій?
У чиюм войську служыли русинські герої революції?

*Пал Вашварій вярї 1848. рока
(літографія Міклоша Барабаша)*

Історія Вседержавного Русинського Меншынового Самосправованя Мадярцины

Первое Вседержавное Русинское Меншыновое Самосправованя было основано 1999. рока, первый собур вубрав председателём Габора Гаттінгера, пуд веденём котрого сполность заложила фундамент днешнёго діятельства. Успіхы послідніх рокув указали, же Вседержавное Русинское Самосправованя 2003. рока прийняло мудрое рішення, коли вуголосило русинськое обновленя. Ги вічну памнять хорониме тоту минуту, коли стувкы Русинув из слызами у вочох співали русинський гімн у параднум паркови Пейчського Універзітета пуд час торжественного отвореня меморіалнуй таблы нашому академикови Антонійови Годинкови на стїні Пейчського Універзітета. Предсідателі Вседержавного Русинського Самосправованя: 2003–2007. рук – *Віра Гіріц*, 2007–2011. рук – *Андрій Манайло*, 2011–2014. рук – *Віра Гіріц*, од 2014 рока – *Віктор Крамаренко*. Од 2014-го рока первый посланик Русинув у Мадярському Парламенті – *Віра Гіріц*.

У Мадярщині фунгує 44 містні Русинські Самосправованя и два теріторіалні: Столичное и Боршод-Абов-Земплинськое.

Отцюзняное русинське сосполство из ентузіазмом и великым числом притомных сяткує свої традиційні сята:

У фебруарі споминаєме академика Антонія Годинку

2014. рока Русины Мадярщины праздновали 150-ручний юбілей познатого академика Антонія Годинки. За писателськым псевдонімом „Сокырницькый Сирохман” стоїть великый ученый, педагог и писатель з європськым школованём, котрый до кунця свого живота обстав ся вірным своєму грекокатолицькому коріню, декан и ректор Пейчського Універзитета, дійстный член Академії Наук Мадярщины. Вун примножовав наші культурні цінности, голосив на цілый світ за жыючий меже Карпатських гур народ – Русинув, за їх рушну історію, самобытні традиції, культуру и народное умілство, за їх приязаность ку національному грекокатолицькому віроисповіданю. Приятнов особостєв праздника было, же панахїду на гробі академика на Націоналнум Пантеонї тримав єпископ Гайдудорогськуй Єпархії Преосвященный Владыка Фюлєп Кочіш, котрому помагали притомні сященикы з ушыткых кунцюв нашуй отцюзныны. Сімболично, же нараз по отконченю службы многочиселна публика перестяговала ся на улицу Академії. Ту, такой нараз супроти будовлі Академії Наук Мадярщины, де до теперь хранить ся у одділі рукописув дїдузнына нашого академика, одбыло ся ужек єденад-

цятое торжественое передаваня премії Антонія Годинки. У параднуй залі Центера Національных Самосправовань Будапешта засіданя, гивсе у май торжественых случаёх, было отвореное зобравшыма ся колективным співанём русинського гімна и привітственыма бесіда-ми.

У марцови честуєме памнять Ференца Раковція II

Красна традиція – каждой яри нащивляти Шарошпоток и Борші Русинами. Пуд стінами шарошпотоцькуй кріпости славного водителя зберає ся много посланикув русинських самосправовань Мадярцины. Сято дня родженя Ференца Раковція II. Русины за давнєв традицієв зачинавуть Сяточнов Сятов Літургієв у шарошпотоцькуй грекокатолицькуй церьковли Апостолув Сятых Петра и Павла. У красну хвілю неділным раном по службі, гості пішо, благо церьков недалеко од кріпости, идуть ку памнятникови славному водителю, де чекавуть днешні варташі у шатєви зачатку XVIII. столітя гусары и пішакы – члены історико-патріотичного клуба Ференца Раковція II., котрі до самого вечура сопровождавуть участникув сята, создавуть неповторимый колоріт часув свого феодала як ту пуд стінами Шарошпотоцькуй кріпости, так пуднїйше и пуд кріпостєв Борші, де и пен 27. марта 1676. рока родила будучого славного сына Мадярцины достославна Ілона Зрінїй.

У кунцёви апріля празднуэме день роджэня Будителя нашого народа

За великого сына русиньского народа само собов добрі знавуть люде вошколовані, патріоты, а што знаэ вадь годна узнати за Александра Духновича днешня молодеж, котра інформацію звыкла черяти из інтэрнета и ліпше звыкнута ся оріентовати на моніторі компютера? Пугуэме у віртуал. Загугліме раз кирилицёв „духнович”. Такой за 0,19 секунды маэме резултат – 40 500 споминань. Наберэме латиніков „duchnovic”, мало менше – 7030, хоть и час гляданя довжый, 0,22 секунды; інтэрсантно, же мадырський варіант „duhnovics” споминавуть у інтэрнеті частійше (!), ги чеськый и словацькый – 12. 600 (туй ищи довжый час гляданя – 0,29 секунды). Зашто ся дузнаэме, кедь зачнеме тото вшытко читати? Нараз мусай уповісти, же не вшытко є за нашого національного героя. Доста уповісти, же сяку фамілію носять у Білорусі. Велику часть составлявуть комерційні голошэня з адресов, напрымір, банковськов. Айбо из них также маэме хосен, мож ся дузнати, де суть улиці Духновича. У Пудкарпатю йсе в Ужгороді, Мукачові, Хусті (там є ищи парк познатого Русина), Сваляві, Севлюші, в селох Поляна, Коритняны, Макарёво, Горонда, Чинадёво и Туря-Быстра. У Словакіі улиці Духновича суть в Гуменнум, Міджілабірцёх, Стакчині и Свиднику. У Пряшові ипен на площі Духновича є редакція познатых русинських масмедій, журнала „Русин” и новинкы „Народны новинкы”, котрі печатавуть ся уже двадцять третій рук. Годно быти, же улиці вадь площі суть не лем у сих посе-

ленєх, де бывавуть Русины, айбо сяк на моніторі увиділи сьме на днешній день. Доста много споминань є за памнятники славному Будителєви. Модерні в Ужгороді и Мукачові (ваярь М. Белень), періода Чехословацькуй Републики, у Хусті мармурову скульптуру (ваярь Олена Мондич) и упоминаня за памнятник Александерови Духновичови у Тополі, де вун ся родив. Майпоследній буст національному геройови поставили 2011. рока за Великов Млаков у Клівленді. Туй, правда, правилнійше буде повідати, же го обновили у містнум Русинськум паркови. Радусь, же позитивнуй інформації за великого Будителя є намного булше. Дузнаєме ся у віртуалнум світі не раз, же майбулша русинська літературна премія днешнєсти од 1997. рока (фундатор Америкький Карпато-русинський Изглядователський Центер и меценаш Стівен Чєпа) носить имня Александра Духновича. А ищи майскорі, 1991. рока, имня національного героя Русинув дустав єдинственый на днешній день профєсіональний русинський театер в Пряшові. Из того, што мож увидіти на моніторі компютера, не мож уповісти днесь, же сьме у вшыткуй повности исполнили заповіт Великого Русина, же сьме повставали и не дрімлєме дале, айбо добрі и того, же памнять за славного сына русинського народа и днесь помагать нам, годно быти, помалі айбо фурт розвивати свою ідентичность и стремити ся стати вровінь у культурнум розвою ку „старшым” братюм, с котрыма и жыєме на своуй земли оддавна – ку Мадярум, ку Полякум, Словакум, Сербум.

У маю тримлєме Націоналноє Сято Русинув Мадярщины

Націоналноє Сято Русинув Мадярщины традиційно празднуєме 22 мая, чєстувучи памнять русинських воякув, котрі воєвали пуд флагом Тамаша Есє у націоналнуй

ослободителнуй борьбі Ференца Раков-
ція II. Первое Націоналное Сято Русинув
Мадярщины держали 2000. рока у Шарош-
потоці, пак у Будапешті, у Соборі Матя-
ша, у Пейчу, у Гёделёві, у Мішколц Гёрём-
бёллі и Нїредьгазі, а 24. мая 2014. рока у
майглавнуй и майкраснуй у державі
Базіліці Сятого Штефана. Нараз уповіме,
же атмосфера была величественов и
правдиво сяточнов. Жаль, же не мож пе-
редати на папірэві, айбо стовкы Русинув
з цілуй Мадярщины и многочиселні го-
стї стали свідками сята, доимы од кот-
рого, віруеме, надовго ся лишать у їх
сердцёх. Ключовым событіём стала Бла-
годарствена Сята Літургія, котру откон-
чив Преосвященный и Преподобный отець
Фюлёп Кочіш, Єпископ Гайдудорогськуй
Грекокатолицькуй Єпархіі. Непередавае-
му и особу атмосферу Службы Божуй на
церькувно-славянськум языкови, так ги и
принято у наших храмах, пудпоровали
нараз онь три хоры: Мужськый Хор Сятого Єфрема пуд
веденём нашого познатого дірігента Томаша Бубнова,
Столичный Змішанный Хор (руководитель Золтан Сабов)
и Будаёршськый Камерный Хор Сятого Митра (руково-
дитель Крістіна Кіш Ватаманьне).

У септембрі Отпуст Русинув

Первый отпуст одбыв ся 2012. рока. Ку чудотворно-
му образу Богородиці, котров є позната містна греко-
католицька церьков, зясь ся походили и позьїзджали ся
паломники з цілуй Мадярщины. Приятно, же на сей раз
мадярські паломники принимали гості не лем из Ужго-

рода (пятеро молодых богословув, котрі, ги и минулого рока радовали притомных красныма голосами), айбо и з Бачкы, вудкы на великум автобусі довезло ся повыше пятьдесять Русинув из 5 тамошніх парохій пуд веденём трѣх парохув. Така стріча є знаком хоть лем сімболичного єдиненя не лем братув во Христї, айбо и єдного народа. Ипен из сїх боршодських міст даколи, сперед булше ги 250 рокы, одийшли на Нижницю, як они самі називавуть, мастні землі Бачкы и Срїма, предкы днешнєго русинського анклавa у Сербїи и Горватїи. Также красного дня кунця літа ведно з Др. Атаназом Оросом, єпископом-єгзархом Мішколцьского Апостолського Єгзархата и сящениками, котрі му помагали, молили ся пуд образом Шайовпалфаласькуй Богородиці повыше пятьсто вірникув. Словами не мож передати тоту красну и доймавучу до слез атмосферу у храмі и довкола нєго. Булшу

часть сяточных служб тримали на церькувно-славянськум языкови, айбо доста ся говорило и молило по русинськы и мадярськы. Перед недїлнов Літургієв з бесїдов за майстаршый, найденый у Мадярщинї рукописный співаник (ірмологій), выступив познатый дірігент и музикознатель Др. Томаш Бубнов. Сякый екскурз у минулость правдивого профєсионала у суй сферї з інтересом вуслухали вшыткі, включаючи и притомных містных прихожан, котрі, само собов, ужек дашто чули и переже за сей співаник, ибо вун був даколи писаны ипен містным дяком Фетьком, потомкы котрого (фамілія Фекете) донесь жыють и суть добрі познаванї у селї, булше того, русинський ренесанс днешнєсти злученый є ипен из сєв родинов, а Едіна Фекете, представитель маймолодуй генера-

ції фамілії є предсідателём Містного Русинського Самосправованя. А сей цінный церькувный и історичный культурный памнятник, котрый є познатый меже спеціалістами ипен ги Шайовпалфаласькый Ірмологій, хранить ся днесь у Егерськум архіві.

Сято Малої Богородиці у Етнографічнум Музеї у Сентендре

6-го септембра 2008 рока, у суботу рано сесі експонаты гибы ожыли, гибы зачали дыхати од свіжого воздуха. У сесь день у музеї появило ся множество люди, они помали заповнили путики меже зеленыма горбками долины поточка Стара Вода. Люде отравили ся ку Мандокськуй деревлянуй церкві. Туй Русины сятковали Рождество Пресятої Богородиці. Из нима був и їх Архипастырь – епископ Фюлөп Кочіш. Вудти ишли горі так, як давно. Спереду несли крест, за ним мініштранты, сященикы и пан епископ, дяк и паломникы. Дуйшли до церквы серпентинами пішоходного путика. У церкві приходящого Архипастыря привітствовав співом сяточно убратый Мужськый Хор Сятого Єфрема. Сяту Літургію служыли на церькувно-славянськум и малярськум языкох. У великум числі были молоді родины из дітьми, многі молили ся и співали из слезами на очох, у памняти рожденных у Мандоці ожыли доимы дїтства. Паломникы-вірникы мали можность сповідати ся и прийняти Сятое Причастіе. Завершыла ся Сята Літургія процесієв довкола церквы, де сященикы

співали части Євангелія. По сѣму єпископ мав казаня за значеня сята, розкрыв богоматерську блаженость Богородиці. Пак на мированю роздали приблизно 250 просфор.

Премія Антонія Годинкы

24. януара 2004. рока на засіданю Вседержавного Русинського Меншынового Самосправованя было принятоє рішення за основаня и награждєня Премієв Антонія Годинкы. За послїдні роки лавреатами Премії Антонія Годинкы стали 56 особ, меже первыма были: достойный продовжовач діятельства познатого академика Антонія Годинкы професор Іштван Удварі, духовні достиженя котрого и далшый розвуй русиністики у Мадярщині будуть продовжовати ся у Русинськум Изглядовательнум Інституті.

Націонална Премія

Сосполна інформаційна новинка Русинув Мадярщины „Русинський Світ” 2013. рока праздновала свуй 10-ручный юбілей. За минулый період новинка домогла

ся вузнаня меже націоналнуй масмедії Мадярщины и зайняла важное місто у обективнум інформованю нашуй сполности, дозераню материнського языка и захраненю традицій. Вызнанєм десятиручного діятельства новинкы „Русинський Світ” стала Націонална Премія 2013. рока. Націонална премія была основана премьер-міністером Мадярщины ищи 1995. рока. Сѣв премійов награждавуть

ся отцюзняні і загатарні особы и інституції, котрі достигли майвысші результаты у сосполнум животї, образователнуй, культурнуй, церькувнуй, научнуй, новинарськуй и газдувськуй сферох на хосен меншыновых сполностюв.

Премія Pro Cultura Minoritatum Hungarie

Інститут Културы Мадярщины 2005. рока основав премію Pro Cultura Minoritatum Hungarie.

Первым лавреатом премії за вызначной професіональной діятельство у ділі захраненя націоналнуй културы и традицій русинськуй сполности у 2005. році став *Др. Атаназ Фединец*, знамый русинський малярь, автор 500 образув, участник многих малярських и меженародных выставок, основатель первуй русинськуй галерії „Рутенія”.

2013. рока за вызначной професіональной діятельство у ділі захраненя націоналнуй културы и традицій русинськуй сполности Інститут Културы Мадярщины присудив Мужському Хорови Святого Єфрема премію Pro Cultura Minoritatum Hungarie. Хор був організований 2002. рока Томашом Бубновом. Артисты путовали на турне у Польщу, Словакію и Сербію. Кликали хор выступати также познаті загатарні и отцюзняні фестивалы. Сфера діятельства: исполненя автентичнуй церькувнуй музыкы бізантійського рїтуала. У керетох тематичных концертув Мужського Хора Святого Єфрема звучать класичні творы русинських композіторув и обробкы народных співанок. Заслуга хора ищи в тум, же

Русины нашуй отцюзнины мали можность познати пер-
вый русинсько-язычный церкувный співаник – Шайов-
палфаласькый Ірмологій, який є цінним приміром ро-
звоя нашого материнського языка и культуры. Мужський
Хор Святого Єфрема постійный участник акцій нашуй
русинській сполности. Традиційно хор сопроводить гре-
кокатолицькі літургії, котрі суть неодъемнов частёв на-
шых сят.

19. марца 2014. рока у Сарваші був торжественно отворений **Русинський Научно-Ізглядовательный Інститут** у составі Высшуй Школы Ференца Ґала, котрый своїм многобучным діятельством фунгує, ги майважна изглядовательна ін-
ституція мадярській русиністики. Ведно з празднувучым свуй 15-ручний юбілей Вседержавным Русинськым Самосправованём, 10-ручний юбілей од основаня праздновали Премія Антонія Годинкы, Русинська Бібліотека и Русинська Музей-на Експозиція.

Грекокатолицька церква

Перва документална памнятка за Мукачовську Єпархію датує ся 1491. роком. У 1646. році в Ужгороді пудписали Ужгородську Унію, у котруй поклали основы грекокатолицької віры. Папа Климент XIV. 1771. рока пудпорядковав 560 тысяч грекокатолицькых вірникув пуд правління Папы Римського. У 1912. році была основана Гайдудорогська Грекокатолицька Єпархія, первым епископом був Іштван Міклоші. Зміны у політичнуй сі-
стемі 1989. рока отворили нову еру и у животі мадярськых грекокатоликув. У Гайдудорогскуй Єпархії и Мішколцькум Апостолськум Еґзархаті пуд час правле-

ня єпископа Сіларда Керестеша од 1988. рока зачав ся цілый шор розвоя інституцій, котрі забезпечили кереты про розшырення діятельства духовных пастырюв грекокатолицькуй церкви. У поселенях з булшым числом грекокатолицького обывательства были сформовані захоронки (діточі садкы), началні школы и соціалні інституції. У Гайдудорозі приняла первых ученикув грекокатолицька гімназія, у Ніредьгазі была добудована нова будовля Грекокатолицького Теологічного Інститута Сятого Атаназя, у Маріяповчі був побудований модерный паломницький дом и тотално реставрована Базіліка. Новый імпульс и інституційні кереты дустала грекокатолицька пасторація циганув. Одродила ся и постоянно оновлює ся з помочов модерных технологій грекокатолицька преса. Одповідно духовно-пастырськым потребностям у діаспорі організуювуть ся нові парохії. По пенсіонованю Сіларда Керестеша 2008. рока Сяты Престол єпископом Гайдудорогькуй Єпархії и намістником Мішколцьского Апостолського Егзархата назначив монаха Фюлєпа Кочіша. За його ініціативов 2011. рока Сяты Престол розшырив територію Егзархата на вшытку територію области Боршод-Абов-Земплин и (во главі) назначив монаха Атаназя Ороса на єпископа-егзарха. 20-го марца 2015. рока його преосвященство папа Франціск основав Гайдудорогьку Митрополію про жыючых у Мадярщині грекокатолицьких вірникув и назначив Фюлєпа Кочіша, єпископа Гайдудорогької Єпархії первым митрополітом Гайдудорогької Митрополії, а Дебрецен – центром митрополії. Папа Франціск сим указом повысив Мішколцьский Апостолський Егзархат на ранг Єпархії, первым

єпископом назначив Др. Атаназа Ороса. Сятий Отець основав одділену од Гайдудорогьськуй Єпархії Нїредьгазську Єпархію и назначив о. Абела Сочку ї апостолськым адміністратором. Наші сященомученикы, оглашенї у Римі блаженыма: єпископ Мукачовської Єпархії Теодор Ромжа и ї сященик о. Петро Орос.

Ангелику, милый муй!

Муз. Н. Шимші

Andante con anima

Ангелику, милый муй,
 Все ты коло мене стуй,
 Помагай ми ласков, (2×)
 Веди мене малого (малую). (2×)

Ангелику, милый муй,
 Все ты коло мене стуй,
 Як удень, так и вночи (2×)
 Будь менї на помуч. (2×)

Молитва Господня

Отче наш, Иже еси на Небесіх! Да святит ся Имня Твоє, да прійдет Царствіє Твоє, да будет воля Твоя яко на небесі и на земли. Хліб наш насущный даждь нам днесь. И остави нам долги наша, якоже и мы оставляем должником нашим, и не введи нас во искушеніє. Но избави нас от лукаваго. Амінь.

Сімбол віры

Вірую во Єдинаго Бога Отца Вседержителя, Творца неба и земли, видимых же всіх и не видимых. И во Єдинаго Господа Исуса Христа. Сына Божия, єдинороднаго, иже от Отца рожденнаго прежде всех вік. Світа от світа, Бога истинна от Бога истинна, рожденна, не сотворенна, єдиносущна Отцу, имже вся быша. Нас ради, человек, и нашего ради спасенія шедшаго со небес, и воплотившаго ся от Духа свята и Маріи Дівы, и вочеловіча ся. Распятаго же за ны при понтійским Пілаті, и страдавша и погребенна. И воскресшаго во третій день по писанієм. И возшедшаго на Небеса, и сидящаго одесную Отца. И паки грядущаго со славою судити живым и мертвым, Єго же царствію не будет конца. И во Духа святаго, Господа животворящаго, иже от Отца и Сына исходящаго, иже со Отцем и Сыном спокланяема и сославима, глаголавшаго Пророки. Во єдину святую соборную и Апостолскую Церковь. Исповідує єдинокрещеніє во оставленіє гріхов. Чаю воскресенія мертвых. И жизни будущаго віка, амінь.

Папський гімн

Де Петра сята могила
Там звучить молитва мила,
Из уст тисяч и тисячей
Гімн розличних родів людей,
Боже храни сьтого Отця,
Христово Намістника.

Завдання: Научте ся молитвы и гімн!

Федор Манайло „Старі скарби”

Вухоснована література

Гаттінгер Г.: Подьте діти. Будаєрш, 2005

Гіріц В.: Русинська конверзація. Пуд ред. М. Капраля.
Асовд, 2010

Керча І.: Утцюзнина. Ужгород, 2002

Керча Т.: Ци было, ци не было, ПоліПрінт, Ужгород,
2003

Наша читальня. Молодіжно-дитячий додаток до газети
„Підкарпатський Русин” (за 2006 рік, русинською
мовою)

„Русинський світ”. Сосполна інформаційна новинка
Русинув Мадярщини (2011–2014)

Шимша Н.: Моя співаночка. Ужгород: Видавництво
„Закарпаття”, 1996

Шимша Н.: Радуйся, серце. Ужгород: Видавництво
„Закарпаття”, 1998

Керецман І.: Вручаніє. Ужгород: Видавельство
Валерія Падяка, 2003

Падяк В.: Літературный кошичок. Читанка 2.–3. цвіт,
Ужгород: Видавельство В. Падяка, 2012

Жерела на фото

на стр. 71:	http://wpapers.ru
на стр. 92:	http://wpapers.ru
на стр. 92:	http://umm4.com/
на стр. 108:	http://wpapers.ru
на стр. 126:	http://wpapers.ru
на стр. 249:	https://wikipedia.org/wiki

Рішення головоломок

105: коза-коса, коса-роса, комар-кошар.

106: мачка-качка, курка-купка.

107: Не є мачкы, хыбить една наліпка на куфрі и богрейда на калапі, едно мыша пудыйшло близше, на відрови зломила ся ручка.

126: „ Ой орлята, соколята, змагайте ся на крылята!” А. Духнович.

167: Замок, восток.

На правум рисункови є пітя, у кошарці 4 яйця, другое яйце на лівум боці має иншаку фарбу и мінту, на скатерті за кошаром є цятка.

206: Хытра, ги лисиця.

Помалый, ги рак.

Содержаня

Спередслово	3
Фамілія, родина	4
Прозвище, имена	7
Моє імня (<i>Габріел Гаттінгер</i>)	7
Родостром. Моя фамілія	8
Мамі (<i>Штефан Смолий</i>)	10
Моя мама (<i>Габріел Гаттінгер</i>)	10
Майліпшыый стих (<i>Василь Матола</i>)	11
Ей мамко мая, солоденька (<i>Наталія Шимша</i>)	12
Колыскова (<i>Наталія Шимша</i>)	13
Фіглі	14
Сиротка (<i>Николай Гвозда</i>)	14
Я маленька дівочка (<i>Євген Жупан</i>)	15
Нигда не забуду, з якого єм роду (<i>Анна Галчакова</i>)	15
У чужынї (<i>Александр Павлович</i>)	16
Родна земля (<i>Василь Матола</i>)	16
Народні приповідкы	17
Пословиця	17
Наша бесїда (<i>Василь Сочка-Боржавин</i>)	17
Наша бесїда (<i>Михаил Чухран</i>)	18
Гаданка / Ануж, угани!	19
Кланяєме ся	19
Фамілні сята, сохташі	20
Крестины	20
Фотка у родинному албомі бабкы Марії	20
Свальба	20
Ладиме ся свальбовати	21
Приповідка	22
На службі (у церкві)	22
Отцюзнина	23
Русины (<i>Николай Гвозда</i>)	25

Герб и флаг (символика)	26
Русинський флаг	26
Русинський герб	27
Подкарпатськіє Русини (<i>Александр Духнович</i>)	29
Вручаніє	31
Рудный край, місто бываня	32
Легенды нашего края	32
Як Русин дустав свою землю	32
Село и варош	35
Наша хыжочка (<i>Міхал Ковач</i>)	36
Поселеня, де жыють Русини	
у Мадярщині и у инших державох	37
Повіданка	38
Будованя у минулости	39
Зарядженя хыжі	41
Розділеня роботы у родині	42
Тютка Гергей згадує	43
Пословиці	43
Робота коло хыжі и на полю	45
Марька їсти варила	46
Хліб (<i>Василь Мудрый</i>)	48
Крумплі (<i>Марійка Підгірянка</i>)	49
Час	50
Фіглі	50
Моя отцюзнина, моя національность	51
Знаєте, ко „вінцлір”? Узнаєте из бавкы	52
Наше домувство	53
Гаданка	56
Што туй записано?	57
Історія малого земплинського поселеня отцюзняных Русинув	59
Чоловік и природа	60
Легенда за родженя Русинув	60
Наш край (<i>Антоній Годинка</i>)	62
У році маєме чєтыри часы	64
Тиса (<i>Шандор Петєвфій</i>)	65
Шумлять лісы, грають пісні (<i>Іван Русєнко</i>)	66

Якый хосен дають нам лісы	67
Заяць (<i>Александр Полянський</i>)	69
У Шаленуй Розвалині (<i>Подля Петра Совы</i>)	71
Вадаска на дворі (<i>Од Петра Совы</i>)	73
Помста Зимы	76
Зима щипавиця (<i>Петро Мурынка</i>)	78
Гунцут вітор (<i>Меланія Рымарь</i>)	78
Зима (<i>Габріел Гаттінгер</i>)	79
Ануж, угани!	79
Иде весна (<i>Петро Світлик</i>)	81
Ярь (<i>Габріел Гаттінгер</i>)	82
Ярь (<i>Володимир Танчинець</i>)	82
Вудкы має земля тепло?	83
Літо	85
Три яблока и єдна грушка (<i>Августин Волошин</i>)	86
Літо (<i>Петро Мурынка</i>)	86
Туй літо (<i>Габріел Гаттінгер</i>)	86
Осень	87
Осень в лісі (<i>Анна Галчакова</i>)	89
Осень (<i>Габріел Гаттінгер</i>)	89
Їжко європейський (<i>Тамара Керча</i>)	90
Дика свиня (<i>Тамара Керча</i>)	92
Зузка, Жужка и Златка (<i>Тамара Керча</i>)	94
Русинська казка. Як птиці царя собі вуберали (<i>Записав Петро Лінтур од К. Скубенича</i>)	98
Яблонка	101
У лісі (<i>Тамара Керча</i>)	103
Фігля	104
Прочитай вершык-гаданку	105
Замініть єдну букву	105
Дюгну! (<i>Тамара Керча</i>)	105
Члены тіла	107
Туй ми вучко (<i>М. Колошняй</i>)	108
Водичка (<i>Якым Оліярь</i>)	108
Росте деревце (<i>Наталія Шимша</i>)	109
Вошколованя	110
О радостєх школських (<i>Александр Духнович</i>)	111
Школярик (<i>Иван Жак</i>)	114

Малый поточок и море	115
Перо (<i>Габріел Гаттінгер</i>)	116
Ученый сын	116
Обученя русинського языка у Мадярщині	117
Русинський язык у Комловщці (<i>Марія Семан</i>)	117
Обученя материнського языка у Мучоні (<i>Анна Ковач</i>)	119
Учебна година	120
По школі	121
Роспис годин	123
Дни тыждня	123
Місяць	123
Годинка (<i>Міхал Кочіш</i>)	125
Школярь (<i>Августин Волошин</i>)	126
Дзилинькало (<i>Михаил Чухран</i>)	127
Яка висока турня? (<i>Гейза Гардоні</i>)	128
Василёва одплата	129
Звіринська школа (<i>Золтан Зелк</i>)	131
Співанка (<i>Наталія Шимша</i>)	134
Русинський табор у Маріяповчі (<i>Яношне Русинко</i>)	134
Табор захраненя русинських традицій и материнського языка у Шайовпалфалі (<i>Марія Соноцкі</i>)	136
Балатонфёлдварський меженародный умілецький табор (<i>Олга Сілцер-Лікович</i>)	138
Табор у Балатонсепезді (<i>Борбала Майорне Жебеші</i>)	140
Праздники	142
Русинські сохташі, народні традиції	143
Осень	143
Зима	146
Новоручні повірки	146
6 януара Водохрещі	147
Масляниця	148
Паска	149
Великодній тыждень	149
Великодняя субота	151

Неділя	151
День Мартона	153
День Сятого Миколая 6. децембра	153
О хто, хто Миколая любить	153
Пудготовка ку Крачунови (<i>Адвент</i>)	154
Сяты Вечур	154
Колядки	156
Небо и Земля	156
Дивная новина	158
Коли ясна звізда	159
Традиційні Рuzдвяні стравы	160
Новый Рук	161
Великдень	161
Паска (<i>Юрій Чорі</i>)	163
Повірки	165
Русинські сохташі	166

Діточі рахованкы, казкы, приповідкы, співанкы

Рахованкы	168
Комловшський Бетлегем	170
В Віфлеємі новина	174
Игра	175
Піга (игра)	176
Як сирота паном став	177
Як Митро щастя глядав	180
Три браты	183
Лінивий Цилё	186
Гаданкы	188
Приповідкы	189

Русинське умілство

Народное шатя (<i>Марія Гуманова</i>)	192
Мода на Русинське (<i>Каталін Маріанна Резнек</i>)	196
Музей ВРМС	197
Ей, та го́я, коломыйка	197
Русинський живопис	198

Народна поезія	202
Народні казки	204
Казки за звірюв	204
Медвідь и комар	204
Лишка и рак	206
Реалістичні казки	206
Король Матяш коло дерева	206
Легенды	208
Історія Дарновського монастиря	208
Пословиці и поговорки	209
Як Матяш гостив панув и простакув <i>(Василь Королович, Петро Лінтур)</i>	209
Колыскова	211
Ой, лю, люлю, люлю	212
Ой, чабане, чабане	213
Світить місяць на небі	214
Казки	215
Чом куркы землю гребуть	215
Як псы зачали людьом помагати	218
Золотоволоска	221
Когут казкарь	225
Іван Клячан	229
Чудесна тайстрина	234
Наша історія	237
Русины <i>(Іштван Удварі)</i>	237
<i>Александр Духнович</i>	244
<i>Антоній Годинка</i>	246
<i>Шандор Бонкало</i>	248
<i>Ласлов Чопей</i>	249
<i>Ілона Зріній</i>	250
<i>Ференц Раковцій II</i>	252
<i>Два ясіні (Юрій Чорі, Нестор Воленський)</i>	254
<i>Тропами бігняка Раковція (Василь Молнар)</i>	255
Русинські герої мадярської революції <i>(Василь Молнар)</i>	258

Історія Вседержавного Русинського Меншынового Самосправованя Мадярщини

У фебруарі споминаємо академіка Антонія Годинку	261
У марцови честуємо пам'ять Ференца Раковція II	262
У кінці апріля праздуємо день родженя Будителя нашого народа	263
У маю тримлемо Націоналное Сято Русинув Мадярщини	264
У септембрі Отпуст Русинув	265
Сято Малої Богородиці у Етнографічному Музеї у Сентендре	267
Премія Антонія Годинки	268
Націонална премія	268
Премія Pro Cultura Minoritatum Hungarie	269
Грекокатолицька церква	270
Ангелику, мильй муй!	272
Молитва Господня	273
Сімбол віры	273
Папський гімн	274
Література	275
Жерела на фото	275
Рішеня головоломок	276

Oktatási Hivatal • 1055 Budapest, Szalay utca 10–14.
Telefon: (+36-1) 374-2100 • E-mail: tankonyv@oh.gov.hu

A kiadásért felel: Brassói Sándor mb. elnök
Raktári szám: CT-8120
Felelős szerkesztő: dr. Káprály Mihály
Utánnnyomásra előkészítette: Kovács Aleksandra
Tankönyvkiadási osztályvezető: Horváth Zoltán Ákos
Műszaki szerkesztő: Széll Ildikó
Tördelőszerkesztő: Manajló András
Grafika és borítóterv: Medveczky Ágnes
Terjedelem: 38,625 (A/5) ív • Tömeg: 900 gramm
1. kiadás, 2022

Gyártás: Könyvtárellátó Nonprofit Kft.

НАРОДОПИС

СЛОВАРЬ

OKTATÁSI HIVATAL

A

автоодповідач [ávtaadpavi 'dács]	üzenetrögzítő
Абов [ábov]	Abauj
абовські [ábavszki]	abauj
абы [áb 'é]	hogy
авадь [á 'vágy]	vagy
август [ávguszt]	augusztus
Австрія [ávsztrijá]	Ausztria
Австріяк/ы [ávsztriják/é]	osztrák/osztrákok
Австро-мадярська монархія [Ávsztro-má 'gyárszka mo 'nárchijá]	Magyar–Osztrák Monarchia
авто/a [ávta/á]	autó
автор/ы [ávtar/é]	szerző
Адвент [ádvent]	Ádvent
адміністра'тивний/a/e/i [ádmínisztrá 'tivnéj/á/aj/i]	közigazgatási
адрес i-мейла [áдресz i- 'mejlá]	e-mail cím
ай [áj]	igen
айбо [ájba]	de
айно [ájna]	igen
Академія [Áká 'demijá]	Akadémia
Академик/ы [áká 'demik]	akadémikus
активний [áktivnéj]	aktív
акурат [áku 'rát]	pontosan
альбом/омы [album/é]	album
алдомаш [áldo 'más]	áldomás
але [á 'le]	de
алманах/ы [álmá 'nách/é]	almanach
алфавет/ы [ál 'fábet/é]	abc
алфаветный [ál 'fábetné]	ábécérend
Алпы [álpé]	Alpok
алпійський [ál 'pijszkéj]	alpokbeli
Америка [á 'meréká]	Amerika
америцьк/ый/a/aj/i [ámerickéj/i]	amerikai
амінь [áminy]	ámen
Англія [ánglijá]	Anglia
англійський язык [áng 'lyjszykéj já 'zék]	angol nyelv
ансамбл'ї [án 'számblyi]	együttes
ану [á 'nu]	nyomatékosító, felszólító szó
ангел/ы [ánger/é]	angyal
ангелик/ы [ánhelik/é]	angyalka
анцуг/ы [áncug/é]	kabát
апо [ápa]	apa
апостол/ы [á!posztol/é]	apostol
апостольск/ый/a/ой/i [á 'posztolskéj/á/aj/i]	apostoli

апріль [áprily]	április
артіста/ы [árti 'sztá/é]	művész, színész
артістичный/а/ой/и [ártisz 'técsnéj]	művészeti, színészi
артістично [ártisz 'ticsno]	művészien
архіпастыр'ь [árcsi 'pásztér]	egyházi vezető
архів/ы [ár 'chiv/é]	levéltár
арітметика [árit 'metéka]	számтан
архітект [árcsi 'tekt]	tervezőmérnök

Б

баба/бабка [bábá, bábka]	nagymama
бабона [bá 'boná]	babona
бавити ся [bávitiszá]	játszik
бавка [bávka]	játék
багатый/а/и [bá 'hátéj/á/yi]	gazdag
багрянец'ь [báh 'rjánec]	vörös/napkeltekor
бадмінтон [badmin 'ton]	tollaslabda
базіліка [bá 'zilika]	bazilika
бал [bál]	pontszám
бал [bál]	bál
балкон/ы [bál 'kan/é]	balkon
балный [bálnéj/á/e/i]	báli
балта/ы [báltá]	balta
банкуш/и [bánkusi]	párna
бановати [báno 'váté]	bánja
баран/ы [bá 'rán/é]	bárány
барацка/ы [baracká/ké]	barack
барнастый/а/ой/и [bár 'násztéj/á/e/yi]	barna
батуг, батогы [bá 'tuh, báto 'hé]	ostor
батужок/ы [bátu 'zsak/zské]	kis ostor
батулка [bá 'tulka]	almafajta
бачіко [bácsika]	bácsika
бачок/ы [bá 'csak/ké]	tartály
баюсы [bájuszé]	bajusz
баюскы [bájuszké]	bajuszka
без [bez]	nélkül
Безбіда [bezbi 'dá]	Bajtalan (mesealak)
безжурно [bez 'zsurna]	gond nélkül
беззубый/а/ой/и [bez 'zubá/bi]	fogatlan
безопасность [bezo 'pásznaszty]	biztonság
белай [beláj]	altató szó
берег/ы [beréh/'hé]	part, emelkedés, domb
Берег [berég]	Bereg (megye)
берегський/а/ой/и [beregsz 'ké/á/e/i]	beregi

берег/жкы [bereh/berezs 'ké]	domb
береза/ы [be'rezá]	nyírfa
березник [berez 'nék]	nyírfa erdő
бесіда/ы [beszidá]	beszéd
Бескіды [Besz'kid'é]	Beszkid, beszkid hegylánc a Kárpátokban, hegy
бесклопотность [beszk'lopotnoszty]	gondtalanság
бескористно [bezsko'risztna]	haszon nélkül
беспечность [besz'pecsnoszty]	gondtalanság
беспечностый/а/ой/і [besz'pecsněj/á/e/i]	gondtalan
бесплодн/ый/а/ой/і [beszp'lodnej/á/e/i]	terméketlen
беспорядный/а/ой/і [beszpo'rándnej/á/e/i]	tanácstalan
беспородный//а/ой/і [beszpo'rodněj/á/e/i]	elfajzott
бетлегемеш/і [betlehemes/i]	betlehemes
бечелованя [becse'laványá]	megbecsülés, becslés, értékelés
бечеловати [becselo'váté]	becsül, értékel
билце/ята [bélce/bél'cjatá]	kút fából készült pereme
бировати [béra'váté]	bír
битва/ы [bétvá/é]	ütközet
бити [bété]	ver, üt
бібліотека/ы [biblio'teká/é]	könyvtár
біг [bih]	futás
Бігар [bihar]	Bihar (megye)
бігльак/ы [bih'lyák/é]	menekülő
бігти [bihté]	menekül
бігарь/і [bi'gár/bigá'ri]	vessző
біда/ы [bi'dá, bidé]	baj
бідкати ся [bidkátészá]	sopánkodik
бідно [bidna]	szegényesen
біднота [bid'notá]	szegénység
бідный/а/і [bidnej/á/i]	szegény/szegények
бідує [bi'duje]	nélkülöz/rossz körülmények között él
бізувно [bi'zuvno]	megbízhatóan
біленина [bile'néná]	ágy nemű
біліард [bili'árd]	biliárd
білый/а/ой/і [bilěj/bilá/bilyi]	fehér
білявча [bi'lyávcsá]	szőke
білити [bi'lété]	meszel
біологія [bia'lagijá]	biológia
біціглі [bi'ciglyi]	kerékpár
благенько [blá'henyka]	boldogan
благо [b'láha]	java valakinek, jólét, üdv, haszon
благый/а/ой/і [blá'hėj/á/aj/i]	jó, derék
благородство [bláha'radsztva]	nagylelkűség
благословить [blahoszlo'vety]	megáld, áldást ad

благочинный [blaho 'cséněj]	rendes, tisztességes; esperes (görögkatolikus)
блажено [blá 'zsena]	boldogan, meglegedetten
блаженность [blá 'zsenosztj]	boldogság
блаженный/а/и [blá 'zsenėj/á/i]	boldog; boldog (egyházi), együgyű
близость [b 'lészasztj]	közelség
близько [b 'lészka]	közel
близнята [bléz 'nyátá]	ikrek
блискавиця [b 'lészkávéca]	villám
блоха/ы [blachá/é]	bolha
блудник/ы [blud 'nék/é]	kéjenc
блог/гы [blag/é]	blog
блюдо/а [b 'lyuda]	tál
бо [ba]	mert
бобалькы [babály 'ké]	nemeslelkűség, fennkölttség
бовт/ы [bovt]	üzlet
Бог [Bah]	Isten
богатый/и [bo 'hátěj/ba 'hátyi]	gazdag
богато [ba 'hátá]	gazdagon
богатство [ba 'hátosztva]	gazdagság
Богоматерь [baha 'máter]	Istenszülő
Богоматерська [Baha 'máterszká]	Istenszülői
Богородиця [Baha 'radicá]	Istenszülő
богослов/ы [baha 'szlav/é]	teológus
богрейда/ы [bog 'réjda/é]	bokréta
божий/а [bazsėj/bazsá]	istenti
боже-пребоже [bazse-pre 'bazse]	el nem kiabálva
боковой/и [baka 'véj/baka 'vi]	oldalt
болить [ba 'léty]	fáj
болото [ba 'lata]	sár
борець/ці [ba 'rec bar 'ci,]	küzdő, harcos
боровичка [bara 'vicská]	borovicska (ital)
борода [bara 'dá]	szakáll
бородка [ba 'radká]	rövid szakáll
боронити [bara 'nété]	véd
Боршод [borsod]	Borsod
Боршодський/а/ой/и [borsodszkėj]	borsodi
борьба [bar 'bá]	harc
босоркун [baszar 'kun]	boszorkány (férfi)
бочкоры [bacs 'karé]	bocskor
бояти ся [ba 'játé cá]	fél
босый/а/и [baszėj/a/i]	mezítláb
брати [b 'ráté]	vesz
брат/я [brát, b 'rátjá]	fiútestvér
братранець/и [brát 'ránec/ci/]	unokatestvér (fiú)

братранка/ы [brát'ránká/é]	unokatestvér (lány)
браня [brá'nyá]	betakarítás (mezőgazdasági)
брыво/a [bré'va/brévá]	szemöldök
брывочка [b'révacská]	szemöldököcske
бросква/ы [b'raszkvá/é]	őszibarack
броцак/ы [bra'cák/é]	hátizsák, iskolatáska, bőrönd
брусница [brusz'nicá]	vörös áfonya
брысти [b'részté]	vízben gázol
брыч/и [brécs/i]	borotva
Будапешт [budá'pest]	Budapest
буде готово [bude ha'tava]	készen lesz
будилник/ы [bu'délnék/é]	ébresztőóra
будити [bu'dété]	ébreszt, füstöl (húsféléket)
будовати [buda'váté]	épít
будовля/и [budovlyá/i]	épület
будова/ы [bu'davá/vé]	épület
будованя [bu'daványá]	építmény
будовник/ы [budav'nék/é]	építész
будовництво/a [budav'néctva/vá]	építkezés
будовничый инженер [budav'nécséj inzse'ner]	építészmérnök
будучность [buducsnosztj]	jövő
будучого [buducsaha]	jövő (héten)
буженя [buzsenyá]	füstölt áru
бук/бокы [buk/baké]	oldal
бук/ы [buk/é]	bükk
буква/ы [bukvá, buk've]	betű
буковый/a/ой/и [bu'kavéj]	bükkből készült
булш [buls]	többé, inkább
булшый/a/ой/и [bulséj/á/e/i/]	több, nagyobb
бумбак/ы [bum'bák/é]	bamba
бунда/ы [bundá/é]	bunda
бунтарь [bun'tár]	rebellis, felkelő
буркот [burkot]	morgás
бутор [butar]	bútor
буря [burjá]	vihar
бурян [bu'rján]	gaz
бухнути [buchnuté]	robban
быти [bėti]	lenni
быв, было, были [bév, bélé, bélo]	volt
бывалый/a/ой/и [bé'váléj/á/aj/a/i]	előző, elmúlt
бываня [béványá]	lakás, lakóhely
бывати [bé'váté]	lakik, él
бывавучи [bé'vávucsi]	élők, lakók
бывший/a/i [bévséj]	egykoron volt
быдля [bédlyá]	háziállatok
былинка [bé'lénká]	gyógyfű

быстриця/ї [bésztrécjá/i]
быстро [bésztra]
быт [bét]
быти [bété]
бытові приборы [béta'vi pré'baré]

besztercei szilva
gyorsan
lét
van
háztartási gépek

B

вадь [vágy]
вєдно [vjedna]
важность [vázsnošty]
ваза/ы [vázá/é]
вакація/ї [vá'kácijá/ji]
валушность [vá'lusnošty]
валюх [vá'lyuch]
валька/ы [vályk/á/é]
вандровати [vándro'váté]
вандры/увкы [vándré/vándruv'ké]
вандрувник [vándruv'nék]
варити [vá'rété]
варіха/ы [vá'richá/é]
Варвара [vár'várá]
вареный/а/и [vá'renéj]
варош/ы [váras/é]
варошський [várasckéj]
варта [vártá]
варташ/ы [vár'tás]
вартовати [várto'váté]
ватага/ы [vá'táhá/é]
ватра/ы [vátra/é]
ватяный [vátyá'néj]
ваярь/и [vá'jár/vájá'ri]
вдова [vdo'vá]
вдовець [vdo'vecy]
вдну [vd'nu]
вдохновити [vdochna'vété]
веверка/ы [ve'verká/é]
веденя [vedenyá]
везти [vezté]
вежба/ы [vezs bá/é]
вежбанка/ы [vezsbanká/é]
вежбати [vezsbaté]
велетень [veleteny]
великий/а/и [ve'lékéj/á/i]
Велика Служба [ve'léká sz'luzsbá]

vagy
együtt
fontosság
váza/vázák
vakáció, szünet
rátermettség
lusta ember
vályog
gyalogol, túrázik
gyaloglás, túrázás
turista
főz
merítőkánál
Borbála
megfőzött
város
városi
őrség
őrszem
őríz
csoport, banda
tábortűz
vattából készült
szobrász
özvegy nő
özvegy férfi
benn
lelkesít
mókus
vezetés
vezet
gyakorlat (iskolai)
gyakorlófüzet
gyakorolni
óriás
nagy
Nagymise

Великан/ы [velé'kán/é]	óriás (mesebeli)
Великаш/и [veké'kás/i]	neves, kiemelkedő
Великдень [ve'lékdeny]	Húsvét
великодня пятница [velé'kadnyá pyátnécyá]	nagypéntek
великий пуст [ve'lékéj puszt]	nagybőjt
величезн/ый/а/ой/и [velé'cseznej/á/oj/i]	óriási
величность [velé'csznosztj]	nagyság
вентілація [venti'lácijá]	szellőztetés, levegőzés
вера [verá]	bizony ám!
верба/ы [verbá/é]	szomorú fűz
веречи [verecsé]	dob
верне ся [verne szá]	visszatér
вернісаж [verni'szász]	megnyitó (kiállítás)
вернути [ver'nuté]	visszaad
верства/ы [verszt'vá/é]	mérföld
вертеп/ы [ver'tep/é]	betlehem
верьх/ы [verch/é]	valaminek a teteje
верш/ы [vers]	vers
вершык [versék]	versecske
вершок [versok]	domb, dombocska
верхній/ня/ёй/ні [verchnyj]	felső
верховина [ver'chovéná]	fennsík
Верховина [ver'chovéná]	hegylánc a Kárpátokban
верховинка [ver'chovénká]	a hegyekben élő nő
верховинець [ver'chovénec]	a hegyekben élő férfi
веселити [vesze'lété]	vidít
весело [veszela]	vidáman
веселый/а/и [ve'szeléj]	vidám
весна [vesz'ná]	tavas
весняный/а/ой/и [vesz'nyánéj]	tavaszi
вести [veszté]	vezet
вечеря [vecserjá]	vacsora
вечур [vecsúr]	este
вечурня [ve'csurnyá]	vecsernye/esti mise
вєдно [d'jedna]	együtt, közösen
вже [vzse]	már
взимі [dzé'mi]	télen
взор/ы [vzor/é]	minta
взяти [vzjáté]	elvesz
видіти [vigité]	lát
вилка/ы [vélká/é]	villa
вино [vé'na]	bor
винобраня [vé'nobránjá]	szüret
вити [vété]	szó
віднянський [vidnyánszkéj]	bécsi
відро [vid'ra]	vödör

відьма/ы [vigmá/é]	boszorkány
вірити [virété]	hisz
вік [vik]	kor
віно [vina]	hagyaték
вінець [vinecy]	korona
вінчаня [vincsányá]	esküvő (egyházi)
вінчати ся [vin'csátészyá]	esküszik, házasságot köt templomban
вінчовати [vin'caváté]	kíván (boldog ünnepet)
вірник/ы [virnék/é]	hívő
вірні [virnyi]	hűséges
вірно [virno]	hűségesen
віроисповіданя [viroésपो'vidányá]	vallás
віртуальный/а/ой/і [virtu'álnéj]	látszólagos
вірувучый/а/ой/і [viruvucséj]	hívő
вірувучі [viruvucsi]	hívők
вірує [viruje]	hisz
вістка/ы [visztká/é]	hír
вість/и [viszty/i]	hír
вітати [vitáté]	üdvözöl
вітор/вітры [vitor]	szél
вітрик [vitrék]	szelecske
вітрина/ы [vit'riná]	vitrin
вітриско [vit'rézka]	erős szél
вічнозелена [vicsnaze'lená]	örökzöld
Віфлеєм [vifle'jem]	betlehem
вічний/а/е/і [vicsnéj]	örök
вічнозелена рослина [vicsnaze'lená rász'téná]	örökzöld növény
вішати [visáté]	akaszt
влапить [v'lapéty]	elkap
власть [vlászty]	hatalom
властный/а/ой/ні [vlásztnéj]	saját
вливать [vléváty]	beleönt
вліті [vlyityi]	nyáron
вмерші [vmersi]	halottak
внук [vnuk]	unoka (fiú)
внучка/ы [v'nucská/é]	unoka (lány)
вовк/ы [vovk/é]	farkas
вовна [vovná]	gyapot
вовча/та [vovcsá]	farkaskölyök
вовчиця [vov'csécá]	anyafarkas
вода [vo'dá]	víz
водитель [va'détely]	vezető
водичка [va'décská]	vizecske
Водохрещі [vo'dochrescsi]	Vízkereszt
воєвати [vaja'váté]	háborúzik, harcol

возвіщати [vozvi'scsáté]	hírül ad
воздух [vʒ'duch]	levegő
возик/ы [vazék]	kisszekér
возможно [vaz'mazsna]	lehetséges
воин/ы [voén]	harcos, katona
война/ны [vojná]	háború
войсько/a [vojszko]	hadsereg
вокальный [vo'kálnéj]	ének
воліти [vo'lyité]	óhajt
волося [vo'loszá]	haj
волосячко [volo'szacska]	hajacska
воля [volyá]	akarát
вон/вонка [van/vanká]	ki, kint
воплотити [vapla'tété]	megtestesül
воплотити ся [vaplatété cá]	megtestesül
воробок/ы [vara'bak/é]	veréb
ворожка/ы [va'razská/é]	jósasszony
ворожыти [vara'zsété]	jósol
ворона/ы [va'raná/é]	varjú
ворота [va'ratá]	kapu
восени [vasze'né]	ősszel
Воскресеніе [vaszkre'szenije]	Feltámadás
воспитаник/ы [vasz'pétánék/é]	mostoha (fiú)
воспитаник/ы [vasz'pétánék/é]	nevelt/gyerek
воспитаниця/и [vasz'pétánécá/i]	mostoha (lány)
воспитати [vaszpé'táté]	felnevel
воспитовати [vasz'pétováté]	nevel
воспитуе ся [vasz'pétujeszjá]	nevelkedik
восток [vasz'tok]	kelet
впливати [vplé'váté]	hat
вповісти [vpa'vizté]	megmond
впозіровати [vpa'zirováté]	kinéz (külső)
вполудне [v'paludne]	délben
враг/ы [v'ráh/é]	ellenség
Вручаніе [vru'csányije]	szózat
всалашыти ся [vszálá'sété sza]	fészket rak, beköltözik
всѣ [vszja]	összes
вседержавное [vszeder'zsávnaje]	országos
всемогущый/a/ой/и [vszemo'hucséj]	nagyhatalmú
встати [vsz'táté]	feláll
встигнути [vsz'téhnuté]	időben odaér
всход [vsz'chod]	napkelte
всягды [v'szjáhdé]	mindig
всякій/a/ой/и [v'szjákéj]	mindegyik
всячино [v'szjácsina]	minden
всенучна служба [vsze'nucsna sz'luzsbá]	éjféli mise, feltámadás

Всіяті [v 'szyiszyá 'tyi]	Mindenszentek
втирати [vté 'ráté]	töröl
втискати [vtész 'káté]	gyömöszöl
втікач/і [vtvi 'kács/i]	menekülő, szökevény
втіха [v 'tyichá]	öröm
вубити [vubété]	kiver
вубігти [vubihté]	kiszalad
вубрати [vubráté]	kiválaszt
вувести [vuveszté]	kivezet
вугадовати [vu 'hádojáté]	kitalál
вугнати [vuhnáté]	kikerget
вугваряти [vuhvá 'ráté]	kimond
вуголошовати [vuho 'losováté]	kihirdet
вуграный/а/ой/і [vuhránéj]	megnyert
вугривати [vuhri 'váté]	kisüt
вуданя [vudányá]	kiadvány
вудавати [vudá 'váté]	kiad
вудкы [vudké]	honnan
вудты [vudté]	onnan
вуз/возы [vuz]	szekér
вuzначна [vuznácsná]	jeles
вуйко [vujka]	nagybácsi (anyai ágon)
вуйна [vujná]	nagynéni (nagybácsi felesége)
вуйти [vujté]	kimegy
вукіряти [vuki 'rjáté]	kikerget
вукладеный/а/ой/і [vukládenéj]	kirakott
вул/волы [vul/va 'lé]	szarvasmarha
вуладити [vuládété]	előkészít
вулизати [vulézáté]	kinyal
вумалёваный/а/ой/і [vumályavánéj]	festett
вумерти [vumerté]	kihal
вуміняти [vuminyáté]	kicserél
вупахати [vupácsáté]	kiszánt
вупестовати [vupesza 'váté]	felnevel
вуплекати [vuplekáté]	felnevel
вупозерати [vupazeráté]	kinéz
вупроводити [vupravadété]	kikísér
вупити [vupété]	kiissza
вуробити [vurabété]	elkészít
вурости [vuraszté]	megnő
вуслободити [vuszlabadété]	kiszabadít
вуспати ся [vuszpátészyá]	alszik
вусям [vuszyam]	nyolc
вутягти [vutyáhté]	kihúz
вухо/а [vucha/á]	fül, fülek
вуходити [vuchadété]	meggyógyít

вухопити [u'chapété]	elkap
вушпекуловати [vuspekulaváté]	kitalál/kispekulál
входити [vcha'dété]	bejön
вчера [vcserá]	tegnap
вчинити [vcsé'nété]	megtesz
вчитити [vcsété]	tanít
вчителька/ы [vcsételyká/é]	tanárnő
вчутити [vcsuté]	meghall
вшелиякый [vsele'jákéj]	mindenféle
вшыток [vsétak]	összes
высоко [vé'szaka]	magasban
высокосный [vészakasz'néj]	szökő (év)
выставка/ы [vésztávká/é]	kiállítás
выставленный/а/и [vésztáv'lenéj]	kiállított
выучити [véu'csété]	megtanul
вышня/и [véсныá/i]	meggy
вышивати [vése'váté]	hímez, kivarr
вышиваня [vé'séványá]	hímzés, kivarrás
вышивачка/ы [vése'vácská]	hímző
вышитый [vésetéj]	hímzett

Г

габілітований [habili'továnéj]	kinevezett (tudományban)
гавкати [hávkáté]	ugat
гаданка/ы [hádánká/é]	fejtörő
гаданя [hádányá]	jóslás
гадина/гады [hádéná/hádé]	kígyó/kígyók
гайчі [hájcsi]	hajesi (altatásnál)
гамішний [hámisnéj]	hamis, csaló
гана [haná]	szidalom, becsmérés
ганьба [hánybá]	szégyen
ганьбити [hány'bété]	megszégyeníteni
ганьбити ся [hány'bété cá]	szégyelli
гармонично [hárho'nicsno]	összhangban
гармонія [hár'monyijá]	összhang
гасити [há'szété]	olt (tüzet)
гаснути [hásznuté]	kialszik (tűz)
гатіжак [hátizsák]	hátizsák
гаюв [há'juv]	hajó
гвезд/я [hvuzd/já]	szög
гев-там [hevtám]	itt-ott
гев-тот [hevtot]	az a másik
гей [hej]	hej
гентам [hen'tám]	ott

гентот [həntot]	az
геп [hep]	ütés
герб/-ы [herb/é]	címer
герой/и [he'raj/i]	hős
гет [het]	el
ги [hé]	mint
гибы [hé'bé]	mintha
гикой [hékoj]	valamikor
гимн/ы [himn/é]	himnusz
гінджібаба [hindzsibábá]	boszorkány
гінта/ы [hinta/é]	hinta
главный [hláv'něj]	fő
гладко [h'ládka]	simán
глина [h'léná]	agyak
глинян/ый/а/ой/и [hlényáněj]	agyagból készült
глипати [h'lépáté]	pislogni
глубина [hлубé'ná]	mélység
глубоко [hlu'baka]	mélyen
глубокый/а/е/и [hlu'bak]	mély
глумити ся [hlu'mété cá]	gúnyolódik
глупый/и [h'lupėj/i]	buta
глухой/и [hlu'chėj/chi]	süket
глядати [hlyádáté]	keres
глядило/а [hlyádila/á]	tükör
гнати [h'náté]	hajtani
гне ся [hne cá]	hajol
гнеть [hnety]	azonnal
гнів [hnyiv]	düh
гнівно [h'nyivna]	dühösen
гніздо/а [h'nyizda/á]	fészek
гноеный/а/ой/и [hno'jenėj]	gyulladt
гнути [h'nuté]	hajlít
гоб [hab]	hab
говіня [ho'vinyá]	böjt
говіти [ho'vité]	böjttől
говорити [hovo'reté]	beszél
говгерь/и [hovhery/i]	hóhér
годен [hoden]	bír, tud
година [hodéná]	óra
годинка/ы [hadénká/é]	óra (szerkezet)
годн/ый/а/и [hodnéj]	képes valamire
годованя [ho'doványá]	etetés
годовати [hodo'váté]	etet
гойдати [hajdáté]	hintáztat, ringat (gyereket)
гойдати ся [hajdáté cá]	hintázik
гойкати [hajkáté]	kiabálni

гокерлик/ы [hakerlék/é]	kisszék, hokedli
голова/ы [hala'vá/é]	fej
головка/ы [ha'lavká/é]	fejecske
голод [halad]	éhség
голоден [ha'laden]	éhes
голодный/а/ой/и [ha'lanéj]	éhes
голодовати [halada'váté]	éhezik
голопупча [holo'pupcsá]	csecsemő, újszülött állat
голос [halasz]	hang
голосити [hala'szété]	közzétenni, kijelenteni
голосно [halaszna]	hangosan
голузок [holuzak]	ág
голуза/я [holuzá]	ág, ágak
гомон [haman]	hangzavar
гонвейд/ы [hanvéd/é]	honvéd
гонити [ha'niti]	kerget
гора/ы [ha'rá, horé]	hegy
горазд [ha'rázd]	jólét
гордити ся [har'dété cá]	büszkélkedik
гордо [harda]	büszkén
гордуй [har'duv]	hordó
горе [hare]	bánat
горист/ый/а/ой/и [harésztéj]	hegyi
горі [ha'ri]	fent
горіти [ha'rité]	ég
горло [harla]	torok
горнець [har'néc]	lábás
горнятко/а [har'nyátka]	csuprocška
город [harad]	város
городина [hara'dená]	kerítés
городок/ы [hara'dok]	kisváros
городчане [harad'csáné]	városiak
горожанин/ка [harazsánén]	városi (lakos)
горожанськое побраня [horo'zsánszykoje]	polgári házasság
горський/а/ой/и [harsz'kéj]	hegyi
горщик/ы [harscsék/é]	fazék
горяч [haryács]	hőség
горячий/а/ой/и [ha'ryácséj]	forró
господичка [haszpa'décská]	háziasszony, gazdasszony
Господь [haszpagy]	Úr (Isten)
гостѣва [hasz'tyavá]	ebédlő
гостина/ы [hasz'téná/é]	vendégség
гостити [hasz'tété]	vendégül lát
гость/и [hoszty/i]	vendég
готов/ый/а/ой/и [ha'tavéj]	kész
готовалня [hoto'válnyá]	körzőkészlet

грабелко/ы [h'rábelka]	kisgereblye
грабканя [h'rábkányá]	gereblyézés
граблі [h'ráblyi]	gereblye
границя/ї [hrá'néc/i]	határ
грань [h'rány]	parázs
грати [h'ráté]	játszik
грач/и [h'rács]	játékos
гребінь/ї [h'rebiny/i]	fésű
гребсти [h'rebszté]	kapirgálni
грезно [h'rezna]	szőlő
грибарь/и [h'rébár/i]	gombászó
грибова поливка [h're'bavá palévká]	gombaleves
гриб/ы [h'reb/é]	gomba
грум [h'rum]	dörgés
гріти [h'rité]	melegít
гріх/ы [h'rich/é]	bűn
груб/ы [h'rub, hra'bé]	koporsó
грозити [h'razété]	veszélyeztetni
громада/ы [h'romádá/é]	sokaság
гроші [h'rasi]	pénz
грубезна [h'rubezná]	nagy, goromba
грубо [h'ruba]	gorombán
грудь/и [h'rugy, h'rudé]	mell
грудный/а/ой/и [h'rudnéj]	mellkasi
грудочка [h'rudacská]	maroknyi
грунка/ы [h'runká/é]	dombocska
груша/и [h'rusá/i]	körte
грушка [h'ruska]	körtécske
грызачка/ы [h'rezácská/é]	görögdinnye
грызун/ы [h'rezun/é]	rágcsáló
грядка/ы [h'ryádká/é]	veteményes, kiskert
грядущаго [h'ryáduscsáha]	jövő, elkövetkező
губернатор/ы [huber'nátor]	kormányzó
губа/ы [hu'bá/é]	ajak
гуд/годы [hud, ha'dé]	év
гуморіста/ы [humo'risztá/é]	humorista
гунцут/ы [huncut/é]	huncut
гуня/ї [hunyu/i]	suba (kabát)
гурка/ы [hurká/é]	hurka
гурше [hurse]	rosszabbul
гусарь/и [hu'szár/i]	huszár
гускарь [husz'kár/i]	libapásztor
гусак/гуси [hu'szák]	gácsér
гуска [huszká]	liba
гуся [huszyá]	kisliba
гусочка/ы [huszacská/é]	libácska

густо [*huszta*]
гусячі [*huszyácsi*]
гух [*huch*]
гуцульський/і [*hu'culyszkéj*]
гучати [*hu'csáté*]
гучник [*hucs'néj*]
гуща/і [*huscsá/i*]

sűrűn
libából készült
uh
hucul
zajong, kiabál
zaj
sűrű (erdő)

Г

Габріела [*gabriela*]
Габор [*gábor*]
гавра/ы [*gávrá/é*]
гагор [*gágor*]
газ [*gáz*]
газда/ы [*gáz'dá/é*]
газдыня/і [*gáz'dényá/i*]
газдовати [*gázda'váté*]
газдуство [*gázduszt'va*]
газовик/ы [*gáza'vek/é*]
галаконцерт [*gálakancert*]
гамба/ы [*gámbá/é*]
ганок [*gának*]
галерія/і [*gálerijá/i*]
гарадіча/і [*gá'rádicsá/i*]
гарамбоцок/цкы [*gá'rámbucak/cké*]
гарда [*gárdá*]
гараж/і [*gá'rázs/i*]
генерал/ы [*gene'rá/él*]
генерація/і [*gene'rácijá/ji*]
географія [*geag'ráfijá*]
географічний [*geagrá'ficsnéj*]
геометрія [*gea'metrijá*]
геометричний/а/ой/і [*geamet'ricsnéj*]
Гергей [*gergely*]
гестиня [*gesz'tényá*]
гестинёвый/а/ой/і [*geszté'nyovéj*]
гігієна [*gigi'jená*]
гімназія/і [*gim'názijá/i*]
гімнастика [*gim'násztika*]
гляяти [*g'lájáté*]
гомбиця/і [*gom'bécá/i*]
градус/ы [*g'rádusz/é*]
грам/ы [*g'rám/é*]
грамота/ы [*g'rámotá/é*]

Gabriella
Gábor
odú
torok
gáz
gazda
gazdasszony
gazdálkodik
gazdaság
gázszerelő
gálaműsor
ajak
gang, tornác
galéria
lépcsőfok
bukfenc, kereket vet
gárda
garázs
tábornok
nemzedék
földrajz
földrajzi
mértan
mértani
Gergely
gesztenye
gesztenyés
testápolás
gimnázium
torna
megbékít valakit
gomb
fok
gramm
oklevél

грайцарь/и [g'rájčár/i]
 грекокатолик/ы [grekoká'tolék/é]
 грекокатолицькой сято
 [grekaká'taléckoj szjáta]
 гроф/ы [grovf/é]
 грунт/ы [grunt/é]
 група/ы [grupá/é]
 групповый/а/ой/и [grupavéj]
 гумика, гума [gumiká, gumá]
 гыб/а/ы [gébá/é]

krajčár
 görögkatolikus
 görögkatolikus ünnep
 gróf
 talaj
 csoport
 csoportos
 radír
 gebe (ló, tehén)

Д

да [dá]
 давати [dá'váté]
 давати [dá'váté]
 давній/а/ей/и [dávnyéj]
 давно [dávna]
 дагде [dágde]
 даже [dázse]
 дако/дахто [dáká/dáčhta]
 даколи [dákale]
 дакотрый/а/ой/и [dákotrój]
 дакулько [dákulyka]
 дале [dále]
 далекость [délekaszty]
 дальше [dálse]
 даль [dály]
 дамастовый [dá'másztovéj]
 дан/ый/а/е/и [dánéj]
 дар/ы [dár/dá're]
 дараб/ы [dá'ráb/é]
 дарабець [dará'bec]
 дарабчик/ы [dá'rábcsék]
 дармоїд/ы [dárma'jid]
 даровати [dárováté]
 дарунок/ы [dá'runok/é]
 дарчик/ы [dárčsék/é]
 даскулько [dász'kulyka]
 дашто [dásta]
 даякый/а/е/и [dájákéj]
 два-три крат [dvá-tré krát]
 двери [d'veryi]
 двойнята [dvaj'nyátá]
 держати [derzsáté]

hogy (erősítőszó)
 ad
 ad
 régi
 régen
 valahol
 sőt
 valaki
 valamikor
 valamelyik
 valahány
 tovább, továbbá
 távolság
 messze
 messzeség
 damaszt
 adott
 ajándék
 darab
 darabocska
 darabka
 ingyenélő
 ajándékoz
 ajándék
 ajándék
 néhány
 valami
 valamilyen
 kétszer-háromszor
 ajtó
 ikrek
 tart

десертный [de'szertnéj]	desszert, süteményes
диктант/ы [dék'tánt/é]	tollbamondás
діалог/ы [diá'lag]	párbeszéd
дігіталный відеодиск	
[digi'tálnéj videa'dészk]	dvd
діректор/-ка [di'rektor/ká]	igazgató/igazgatónő
дівка/ы [gyivká/é]	nagylány
дівочка/ы [gyivacská/é]	kislány
дідо/дідик [gyida, gyidék]	nagyapa
дідузнина [gyi'duznéna]	örökség
дітвак [gyit'vák]	gyerek
діти [gyité]	gyerekek
дітина/дітвак [gyi'téná, gyit'vák]	kisgyermek
дітинка/дітвача [gyi'ténká, gyitvá'csá]	csecsemő
дітської игровище [gyitszykoj'éh'rovéscse]	játszótér
днёвна [d'nyavná]	nappali
днёвник/ы [d'nyavnék, dnyavné'ké]	napló, naplók
днёвый шор [d'nyovéj sar]	napirend
добрый [dabréj]	jó
добыти [da'bété]	szerez, elér
добыти побіду [da'bété po'bidu]	győz
добыток [dabétok]	siker
довкола [dov'kalá]	körül
дома [damá]	otthon
домашнєє вино [da'másnyoje vé'na]	házi bor
донька/ы [dony'ká/ké]	leány (vkinek a gyermeke)
дорости [darasz'té]	fel nő
доростлый [da'rasztléj]	fel nőtt
доставатель [dasztá'vátely]	megajándékozott személy
доставати [dasztá'váté]	kap
достаточно [dosztá'tocsná]	elég séges
дружба/ы [d'ruzsba/é]	vőfély
дружка/ы [d'ruzska/é]	koszorúslány
дубовый/а/ой/и [du'bovéj]	tőlgyből készült

E

Европа [evrapá]	Európa
европський [ev'ropszkéj]	európai
еге [ehe]	nézd!
Едіта [editá]	Edit
едіція [edicijá]	kiadvány
ей [ej]	hej
екскурзія/ї [eksz'kurzijá/i]	városnézés, múzeumlátogatás
электрик/ы [e'lektrek/é]	villanyszerelő

электричка/ы [elekt'récská/é]
энтузиазм [entuzi'áz'm]
эстафета [esztá'fetá]
етнічний/а/ой/і [et'nyicsnéj]
етнографія [etnag'ráfijá]
ефект [e'fekt]

HÉV (közlekedésben)
lelkesedés
staféta, váltó (sportban)
etnikai
néprajz
hatás

Є

еден/на/но/[je'den]
єї [je'ji]
єдина [je'diná]
єдність [jednoszty]
єдногодкы [jedna'hadké]
єпископ [je'pészkop]
єпархія [je'párchijá]
єм [jem]

egy
övé/női nem
egyetlen
egység
egykorú
püspök
parókia
vagyok

Ë

ëвляч [jav'lács]
ëвсаг [jov'szág]
ëй [jaj]
ëйк [jajk]
ëйканя [jajkányá]
ëйкати [jajká'té]
ëйкливий/а/е/і [jajklévéj]
ëр [jar]
ëры [ja're]

compó (hal)
jószág
jaj!
fájdalmas kiáltás
jajgatás
jajgat
jajgató
keménységjel
ы betű

Ж

жаба/ы [zsábá/é]
жадать [zsádáty]
жадно [zsádna]
жалоба [zsálobá]
же [zse]
жебрак/ы [zseb'rák/é]
жеб/ы [zseb/é]
желаня [zselányá]
желізниця/і [zselyiz'nécá/i]
желізничный/а/е/і [zselyiz'nécsnyi]
желізо [zse'lyiza]

béka
óhajt
mohón
gyász
hogy
kéregető, koldus
zseb
óhaj, kívánság
vasút
vasúti
vas

женитва [zse'nétvá]	nősülés
женити ся [zse'néészjá]	megnősül
жених/ы [zse'nééh/é]	vőlegény
женський [zsenszkij]	női
жерело/а [zse'rela]	forrás
жертвувати [zsertvaváté]	áldozni, feláldozni
жменя [zs'menyá]	marok
жовтий сыр/сырка [zsovtéj szér/szérká]	sárga túró
жовчок [zsov'csak]	tojássárgája
жолудь/ї [zsolugy/i]	makk
жона [zsa'ná]	feleség
жона/ы [zsa'ná/é]	nő
журнал/ы [zsur'nál/é]	folyóirat, folyóiratok
журав [zsu'ráv]	gólya
живой стрібло [zé'vaj szt'ribla]	higany
живот [zsévot]	élet
животина [zsévo'tená]	háziállat
жытель/ї [zsétely]	lakó, lakók
жыто [zséta]	roz
жытло [zsét'la]	lakás, lakóhely
жытя [zsétyá]	élet

3

з [z] -ból, -ből	valami mögé, be (igénél)
за [zá]	asztalhoz
за стул [zá sztul]	sorban
за шором [zá'saram]	szórakozás, játék
забава/ы [zábáva/é]	szórakozik, játszik
забавляти [zábáv'lyáté]	szórakoztatva, játékosan
забавно [zábávna]	akar; kíván
забажыти [zábá'zsété]	babona
забобоны [zába'bané]	elvisz, elvesz
збрати [záb'ráté]	beépített szekrények
забудовані скрынї [zábu'daványi szk'renyi]	termetes
завалнист/ый/а/ой/ї [závál'nésztéj]	befőttek
заварëваня [zá'váryaványá]	befőz
заварëвати [zá'váryaváté]	feladott
завданий/а/ой/ї [závdánéj]	feladat
завданя/задача [závdányá, zá'dácsá]	felad (házi feladatot)
завдати [záv'dáté]	irigyel
завидувати [zá'vedováté]	beteker
завити [zá'veté]	függ valamitől, valakitől
зависимый/а/ой/ї [zá'veszéméj]	meglátogat, vendégségbe megy
завітати [závi'táté]	

завороженный/а/ой/и [závара 'zsenéj]	elbűvölt
завто [závta]	azért mert
завтра [závtrá]	holnap
заганьбленный/а/ой/и [zahányb 'lenéj]	megszégyenített
заганути [zahá 'nuté]	elképzél
заголовок/ы [zahalavak/é]	párna
заголовча [zahalavcsá]	kispárna
загорода/ы [zaharadá/é]	veteményes, kiskert
загородженный/а/ой/и [zaharadzse 'néj]	bekerített, elkerített
задарь [zadáry]	ingyen
задача/и [zadácsá/i]	feladat
задерти [zá 'derté]	beleköti valakibe
задня [zadnyá]	hátsó
задоволинити [zadaval 'neté]	kielégít, eleget tesz
зайчата [záj 'csátá]	nyuszik, kis nyulak
закладовати [zak 'ládaváté]	befőzni, elrakni (télire)
закладка/ы [zak 'ládka/é]	könyvjelző
заклягати [zaklyá 'gáté]	megszszik (tej)
заклят/ый/а/ой/и [zak 'lyátéj]	elátkozott
заколотити [zakala 'tété]	bekever
законопослушный/а/ой/и [zakanapasz 'lusnéj]	törvénytisztelő
закуток/ы [zakutok/é]	sarok
зал/ы [zál/é]	terem
зал свальб [zál sz 'vályb]	házasságkötő terem
заломленный/а/ой/и [zalamale 'néj]	zsúfolt
залюбленный/а/ой/и [zalyub 'lenéj]	szerelmes
залюбляти ся [zalyub 'lyátészyá]	beleszeret
заміна/ы [zá 'miná/é]	csere
замок/замкы [zamak, zámké]	zár, vár (erődítmény)
замужня [zámuzsnyá]	férjezett
замыкати [zámé 'káté]	becsuk
запаска [zapászká]	díszes, gyapjúkötény
запашный/а/ой/и [zapás 'néj]	illatos
заплітка/ы [zaplyitká/é]	copf
заповідный/а/ой/и [zapa 'vidnéj]	védett
заповідь/и [zapavigy/i]	parancsolat
запорошыти [zapara 'sété]	ellep (hóval, porral)
запряженный/а/ой/и [zap 'rjázsenéj]	befogott (ló, ökör)
зарукавник/ы [zaru 'kávniké]	mandzsetta
зарунатель/и [zaru 'nátely/i]	simítólap (kőművesszerszám)
заслуга/ы [zász 'luhá/é]	érdem
заслужыти [zászlu 'zsété]	megérdemel
заслызеныый/а/ой/и [zasz 'lézenéj]	könnyes
засмажениый/а/ой/и [zasz 'mázsenéj]	megsült
засмівок [zaszmivak]	mosoly
засмучено [zasz 'mucsena]	szomorúan

засолити [zása 'lété]	besóz
заспаний/а/ой/ї [zászpánéj]	álmos
затым [zá 'tém]	azután
затихати [záté 'cháté]	elcsendesedik
затишний/а/ой/ї [zá 'tésnéj]	csendes
зато [záta]	azért
затулений/а/ой/ї [zá 'tulenéj]	zárt, takarásban lévő
затым такой [zá 'tém tákoj]	rögtön azután
затямити [zátyá 'mété]	emlékezik
заход [záchod]	vécé
захоронка/ы [zácha 'ronká/é]	óvoda
захраненя [záchráne 'nyá]	megóvás
зачаток/ы [zá 'csátak/é]	kezdet
зашто [zásta]	miért, minek
заяти [zájá 'té]	kölcsön venni
заяць/ї [zájá'c]	nyúl
збаламутити [zbálá 'mutété]	megtéveszt
збан/ы [z 'bán/é]	kancsó
збановати [zbáno 'váté]	megbán
збати [z 'báté]	törődik
зберати [zbe 'ráté]	szed
зберач/ї [zbe 'rács]	gyűjtögető
збор/ы [z 'bar/é]	gyűlés, együttes
зверьх/а [z 'verchá]	fölött, fentről
зветешніти [zvetes 'nyité]	elévül, előregeedik
звізда/ы [zviz 'dá]	csillag
звізда зойде [zviz 'dá zojde]	felkel a csillag
звірка [z 'virká]	állatok
звіря/ї [z 'virjá]	állat
звірята [zvi 'rjátá]	állatkák
звірячий/а/ой/ї [z 'virjácséj]	állati
звонку [z 'vonku]	kintről
звур, зворы [z 'vur; zvoré]	árok, lejtő
зворина/ы [zvo 'réná]	árok, lejtő
звыкати [zvé 'káté]	megszokja
згорі [z 'hari]	fentről
здалека [z 'dáleká]	messziről
здержати ся [zder 'zsáté szya]	megtartóztatja magát valamitől
здолы [z 'dalé]	lentől
здоловати [zdala 'váté]	legyőz, megold
здоровый/а/ой/ї [zda 'ravéj]	egészséges
зелененький/а/ой/ї [zele 'nenykéj]	zöldecске
зеленый/а/ой/ї [ze 'lenéj]	zöld
зеленина [zelené 'ná]	zöltség
зеленіти [zele 'nyité]	zölddel
земледільство [zemle 'gyilyisztva]	földművelés

земледілець/ї [zemle'gyilec/i]	földműves
земля/ї [zemlyá/lyi]	föld
земляна [zelyá'ná]	földi
Земплин [zemplén]	Zemplén
зеркало/а [zerkála/á]	tükör
зерно/а [zer'na, zerná]	mag
зернородна [zerna'radná]	termőföld
зерня [zernyá]	magocska
ззаду [zzádu]	mögüle
зима/ы [zémá/é]	tél
зіля [zilyá]	gyógyfű
злагода [z'láhodá]	béke
злакомити [z'lákamété]	elcsábít
злива/ы [z'lévá/é]	záporosó
зло [zla]	gonoszság
злобно [z'labna]	dühösen, gonoszul
злодій/ї [z'lagyi/jj]	betörő, rabló
зломозїти [zlama'zité]	zajt csap
злопамнятный/а/ой/ї [zla'pámnyátnéj]	haragtartó
злость [z'laszty]	gonoszság
злученый/а/ой/ї [z'lucsenéj]	egyesített
злый/а/ой/ї [z'léj]	mérges
змагати ся [zmá'hátészá]	igyekszik
змерзити [zmer'zété]	megfagy
зміна/ы [z'miná/é]	változás
знак/ы [z'nák/é]	jelek
знамый/а/ой/ї [z'náméj]	híres, ismert
значн/ый/а/ой/ї [znács'néj]	fontos, jelentős
знебити [zne'bété]	megszabadul
зображен/ый/а/ой/ї [zab'rázsenéj]	megjelenített
зобраня [zabrányá]	szüret
зобрати [zab'ráté]	összegyűjt
зовяти [za'vjáté]	elhervad
зогнати [zah'náté]	összegyűjt
зокні/я/ї [zaknijá/ji]	zokni
золотый/а/ой/ї [zazl'téj]	aranyból készült
золото [zalata]	arany
Золотоволоска [zalatava'laszká]	Aranyhajú
зоопарк/ы [zaa'párk/é]	állatkert
зорвати [zar'váté]	letép
зорниця [zar'nécá]	hajnal
зорничка [zar'nécská]	estcsillag
зоскочити [zasz'kacsété]	leugrik
зоставити [zasz'tábévé]	hagy
зошывач/и [zasé'vács/i]	összevarró, iratgyűjtő
зошити [zo'sété]	varr

зрадити [z'rádété]	elárul
зранити [zrá'nété]	megsérteni
зрахованя [zrá'chaványá]	népszámlálás, számolás
зробити [zra'bété]	megtesz
зрост [z'roszt]	növés
зуб/ы [zub/é]	fog/fogak
зубна кефка/зубні кефкы [zub'ná kefká/zub'nyi kefké]	fogkefe, fogkefék
зубна паста/зубні пасты [zub'ná pásztá]	fogpaszta
зубчик/ы [zub'csék/é]	fogacska
зужовати [zuzsa'váté]	szűkít
зузнїти [zuz'nyité]	zűmmög
зучастнити ся [zucsász'tétécá]	részt vesz
зясь [zász]	megint, ismét
зять [záty]	vő

I

из [éz]	-ból, -ből
играти [éh'ráté]	játszik (hangszeren), táncol
играти ся [éh'rátészyá]	játszik (babával, játékszerekkel)
игровище/a [éh'ravéscse]	sportpálya
имня, имена [ém'nyá, émená]	név
иностранний язык [énasz'tránnéj já'zék]	idegen nyelv
испуд [ész'pud]	alól
ищи [és'csé]	még
ищи не [és'csé ne]	még nem

I

Ілона [Ilana]	Ilona
інтернат [inter'nát]	nevelőotthon
інтересно [inte'reszna]	érdekes
Ірина/Іринка [I'réná, I'rénká]	Irén, Irénke
історія [isz'tarijá]	történelem
Іштван [istván]	István

İ

їда/їство [ji'dá, jisztva]	étel, étkek
їдалня [ji'dálnya]	ebédlő
їдїня [jilyinyá]	étel
їжак/їжко [jizska]	sün, sünike
їство [jisztva]	élelmiszer

Й

Йончі [*jancsi*]
Йосиф [*jaszéf*]

Jancsi
József

К

кабат/ы [*kábát*]
кабола [*kábalá*]
кавоварка [*káva 'várká*]
кавовый [*ká 'vavéj*]
кад/ы [*kád*]
каждый/а/ой/и [*kázsdej*]
каждоденный [*kázsdá 'dennéj*]
казати [*ká 'záté*]
казити [*ká 'zété*]
казка/ы [*kázká*]
казкарь/и [*káz 'kár*]
калап/ы [*káláp*]
калькулятор/ы, калкулачка/ы
[*kálku 'látör, kálku 'lácská*]
кальга/ы [*kályhá*]
камін/ы [*ká 'mín*]
камінь/я [*káminy*]
камяный [*kámnyá 'néj*]
каноник/ы [*ká 'nanék*]
канчув/канчовы [*kán 'csuv,-csavé*]
капка/ы [*kápká/é*]
капуста [*ká 'pusztá*]
капура/ы [*ká 'purá/é*]
капчати [*ká'p 'csáté*]
каріка/ы [*ká 'riká/é*]
Карпаты [*kár 'páté*]
карпатський/а/ой/и [*kár 'pátszkéj*]
катран/ы [*kát 'rán/é*]
катуна/ы [*kát 'uná/é*]
кафля/и [*káflyá/lyi*]
качка/ы [*kácská/é*]
каштелик/ы [*kás 'telék*]
квадратметр/ы [*kvádrát 'metr/é*]
квартелное [*k 'vártelnaje*]
квартиль/и [*k 'vártely/i*]
квартильный блок [*k 'vártelnéj b 'lak*]
кваснити [*kvász 'néte*]
квасніти [*kvász 'nyité*]

kabát
bibus kemence (Komlóska)
kávéfőző gép
kávés
kád, fürdőkad
mindegyik
mindennapi
mond
tör, elront
mese
mesemondó
kalap

számológép
kályha
kandalló
kő
kőből készült
kanonok
kancsó
csepp
káposzta
kapu
kapcsol
karika
Kárpátok
kárpáti
kötény
katona
csempe
kacsa
kis kastély
négyzetméter
laktér
lakás
lakótömb
savanyít
savanyodik

квасное молоко [kvász 'naje mala 'ka]	aludttej
квасный [kvász 'néj]	savanyú
квіз/ы [k 'vız/é]	kvíz, kirakós játék
квітя [k 'vityá]	virág
керамічний [kerá 'micsnéj]	kerámia
кефа на чесаня/кефы на чесаня [kefá ná cseszányá]	hajkefe
кирилиця/кирилка [ké 'rélécya]	cirill betűk
клатвіатура/ы [kláviá 'tura/é]	billentyűzet
класный днёвник [klász 'néj d'nyavnék]	osztálynapló
класный наставник [klész 'néj nász 'távnék]	osztályfőnök
класти паркеты [k 'lászté pár 'keté]	parkettáz
класти плитку [k 'lászté p 'létku]	csempéz
кликати [k 'lékáté]	hív/nevez
кліп/відеоролик [klip, videá 'ralék]	videóklip
книжка/ы [k 'nézská/é]	könyv
ковдош/і [kavdas/i]	koldus
ковер/ковры [ka 'ver/ré]	szőnyeg
ковтати [kovtáté]	kopogtat
колбаса/ы [kol 'bászá/é]	kolbász
колекція/і [ka 'lekcijá/ji]	gyűjtemény
коло облака [kala 'abláká]	az ablak mellett
колонія/і [ka 'lanijá/ji]	nevelőintézet
колонська вода [ko 'lonszyká vadá]	kölni
колядованя [kalyá 'daványá]	kántálás
колядовати [kalyáda 'váté]	kántál
комната/ы [kam 'nátá/é]	szoba
комора/ы [ka 'mará/é]	éléskamra
компактний диск [kam 'páktnéj dészk]	cd
компютер/ы [kamp 'juter/é]	számítógép
компютерна техника [kamp 'juterná technéká]	számítástechnika
компютерні ігри [kamp 'juternyi éhré]	számítógépes játékok
комфортна [kom 'fortná]	komfortos, kényelmes
конкурс/ы [konkursz/é]	pályázat
конспект/ы [kansz 'pekt/é]	jegyzet
консултант/ы [konszul 'tánt/é]	tanácsadó
консультація/і [konzul 'tácijá/ji]	tanácsadás, konzultáció
консултовати [konszulta 'váté]	tanácsot ad
косиця/ці, чічка/ы [ka 'szécyá/i, csicská/é]	virág
кошар/ы [kasár/é]	kosár
кошуля [ka 'sulyá/i]	ing
крачун/керечун [k 'rácsun/ke 'recsun]	karácsonyi kalács
крашанка/ы [k 'rásánká/é]	hímes tojás
краяня [k 'rájánjá]	szabásminta
краяти [k 'rájáté]	szab
креденц/ы [kredenc/é]	kredenc/ek

кредіт/ы [kre'dit/é]	kölcsön
крейм/ы [krejm/é]	krém
креймеш/и [kréjmes/i]	krémes
крестины [kresz'téné]	keresztelő
крестити [kresz'tété]	keresztel
крестна мати/нанашкуля [k'reszná máté/ná'náskulyá]	keresztanya
крестник/ы [k'resznék/é]	valakinek a keresztfia
крестница/и [k'resznéca/i]	valakinek a keresztlánya
крестное имя [k'resznaje ém'nyá]	keresztnév
крестный отец/нанашко [k'resznéj a'tecy/ná'náska]	keresztapa
кришталёва ваза [kristá'lyavá vázá]	kristályváza
кришталёва вода [va'dá]	kristályvíz
кришталёва душа [du'sá]	kristálytisztalélek
кришталёва чистота [csész'tatá]	tökéletes (kristály) tisztaság
кришталёвый цукор [kristá'lyavéj cukar]	kristálycukor
кришталё [k'ristály]	kristály
кросовки [kra'szavké]	edzőcipő
круглый [kruhléj]	kerek
крумпля/и [krumplyá/lyi]	krumpli
кручені гарадічі [kru'csenyi gá'rádicsi]	csigalépcső
Ку Чудотворнуы Іконі [ku csodat'varnuj i'kanyi]	a Csodatevő Kegyképhez
кубометр/ы [kuba'metr/é]	köbméter
кум [kum]	koma
кума [ku'má]	komaasszony
куля/и [kulyá/lyi]	golyó (lőszerbe)
купалня/и [ku'pálnya/i]	fürdőszoba
купель/и [kupely/i]	gyógyfürdő
купити [ku'pété]	vesz, vásárol
куртый/а/ой/и [kur'téj]	rövid
кустка/ы [kusztka/é]	csont
кухня/и [kuchnya/i]	konyha
кухонный робот [ku'channéj rabat]	konyhai robotgép

Л

лаба/ы [lábá/é]	láb
лабка [lápka/é]	lábacska
лабош/и [lábás/i]	lábás
лада/ы [ládá/é]	láda
лавка/ы [lávka/é]	pad
лаз [láz]	legelő
лампа/ы [lámpa/é]	lámpa

ладити [lá'dété]	készít
ладити ся [lá'detészá]	készül
ладічка/ы [ládicská/é]	ládacska
лакований/а/ой/і [lá'kovánéj]	lakkozott
лакомный/а/ой/і [lákomnéj]	kívánatos
лакотинка/ы [láko'ténká/é]	mazsola, nyaláncság
лангош/і [lángos/i]	lángos
Латориця [látorecjá]	Latorca
лащити [lásscété]	kényeztet
лащити ся [lásscétészá]	kényeskedik
леґінь/і [le'giny/i]	legény
легенда/ы [le'gendá/é]	legenda
ледвы/ледва [ledvé/ledvá]	alig
ледяный/а/ой/і [legyá'néj]	jeges
леквар/ы [lek'vár/é]	lekvár
лекція/і [lekcijá/i]	lecke
леленц/ы [lelenc/é]	nevelőotthon
лен [len]	len
летіти [letyité]	repül
листіна [lész'téná]	levélzet
листя [lésztyá]	levél
лице/я [lé'ce/á]	arc
личко/а [lécska/á]	arcocska
лишка/ы [léská/é]	róka
лінійка/ы [li'nijká/é]	vonalzó
лінія/і [linijá/ji]	sor
літурґія [litur'gijá]	mise, liturgia
лігати [lyi'háté]	lefekszik
лізти [lyizté]	mászik
лінюх/ы [lyinyuch/é]	lusta (ember)
ліпити [lyi'pété]	ragaszt
ліс/ы [lyisz/é]	erdő
лісорубство [lyiszto'rubsztva]	erdőkitermelés
літо [lyita]	nyár
літаня [lyitányá]	repülés
ловець/вці [la'vec/ci]	vadász
логін [lagin]	felhasználói név
ложка/ы [lazská/é]	kanál
лоні [lanyi]	tavaly
лустер/ы [luszter/é]	csillár
Луца [luca]	Luca
луч/і [lucs/i]	fénycsóva
любити [lyu'bété]	szeret
любов [lyu'bov]	szerelem
любов [lyu'bov]	szeretet
лютый/а/ой/і [lyutéj]	vad, mérges

M

Мадярщина [má'gyárscséna]	Magyarország
мадлярська література	magyar irodalom
[má'gyárszyká literá'turá]	magyar nyelv
мадлярський язык [má'gyárszykéj já'zék]	május
май [máj]	legjobb
майліпшыый/a/oй/i [máj'lyipséj]	mester
майстер/стры [májszter/é]	mák
мак/ы [mák/é]	fest
малёвати [mályaváté]	kis bőrönd
маленький куфер [má'lénykéj kufer]	malter
малтер [málter]	kis
малый/a/oй/i [má'léj]	festő
маляр/и [má'lyár/i]	anya
мама/ы [mámá/é]	anyuka
мамка/ы [mámká/é]	manikűrös
манікерка/ы [máni'kerká/é]	Mária
Марія [márijá]	március
марець [márec]	pác
маринад/ы [márénád/é]	marha
маржына [már'zséná]	vaj
масло [mászla]	Farsang
Масляница [mászlyánécya]	matematika
математика [máte'mátéká]	anyai
материнський [máte'rénszykéj]	anyag (ruháé)
матерія/и [má'terijá]	anyag (építési)
матеріал/ы [máteri'ál/é]	anya
мати [máté]	érettségi bizonyítvány
матуралное освідчення	szalagavató
[mátu'rálnaje oszvidcsenyá]	kismacska
матуральный бал [mátu'rálynéj bál]	mártogat
мацурик/ы [má'curék/é]	mostoha/nő
мачати [má'csáté]	gép
мачоха/ы [mácsochá/é]	masni
машына/ы [má'séná/é]	méz
машлик/ы [mászlék/é]	medve
мед [med]	mézeshetek
медвідь/и [med'vigy/i]	között
медові дни [me'dovi dné]	emlék (tábla)
меже [mezse]	kisebb asztalka
меморіална [memari'álná]	polgármester
меньший столик [menséj sz'talék]	fázik
мер/ы [mer/é]	dob, vet
мерзнути [merznuté]	
метати [me'táté]	

метр/тры [meter/tré]	méter
милий/а/ой/ї [mélej]	kedves
минати [mé'náté]	múlik
минувшына [mé'nuvséná]	múlt
мироточашый/а/ой/ї [mératacsáscséj]	könnyező (ikon)
мігрант/ы [míg'ránt/é]	migráns
міксер/ы [mikszer/é]	mikszer
мікроба/ы [mik'rabá/é]	mikroba
мікроскоп/ы [mikrasz'kap/é]	mikroszkóp
міряник/ы [miránék/é]	mérnök
містный/а/ой/ї [misztnéj]	helyi
місяць [miszjác]	hónap
міх/ы [mich/é]	zsák
мішачка/ы [mi'sácská/é]	mixer
млин/ы [mlén/é]	malom
мнягкый [mnyáh'kéj]	puha
мясо [m'nyásza]	hús
мобільный телефон/мобілка [ma'bilnéj tele'fan/ma'bilká]	mobiltelefon
модел/и [ma'del/i]	fazon, modell
модем/ы [modem/é]	modem
молитва/ы [malévtvá/é]	ima
молитвеник/ы [malét'venék/é]	imakönyv
молити ся [maléetészyá]	imádkozik
молода [mala'dá]	menyasszony
молоджый/джа [ma'ladzséj, ma'ladzsá]	fiatalabb
молодиця/ї [mala'décyá]	fiatalasszony/menyasszony
молодый [mala'déj]	vőlegény
молодый/молодык [mala'déj, mala'gyák]	fiatalember
молоко [malaka]	tej
молодеж [maladezs]	ifjúság
монастырь/ї [manásztér/i]	kolostor
монисто/я [manészta/tyá]	gyöngysor
монитор/ы [monitor/é]	monitor
монтер/ы [man'ter/é]	szerelő
монтовати газ/электрику/воду [manta'váté]	szerez
море/я [mare,maryá]	tenger
морозник/ы [maraz'nék]	fagyasztógép
мотуз(ок) [matuz]	spárga
муж [muzs]	férj
музей/ї [mu'zej]	múzeum
музыка [muzéká]	zene
музычна колонка [mu'zécsná ka'lanká]	hifitorony
музычна школа [mu'zécsná skalá]	zeneiskola
мурник/ы [murnék/é]	kőműves, hidegburkoló
муровати [mura'váté]	kőművesmunkát végez

мусиш вучистити [muszész vucsészttété]
мушкатлик/ы [mus 'kátlék/é]

muszáj kitisztítani
muskátli

H

на [ná]

valamin, rajta

на [ná]

meg- (igével befejezett
cselekményt)

наверьх [ná 'vérych]

felfelé

нагле [náhle]

hirtelen

навновати [návna 'váté]

megunni

най буде [náj bude]

legyen

навивало [návé 'vála]

orsó

навивати [návé 'váté]

tekerni, orsózni

навщива/ы [návscsévá/é]

látogatás

навщивляти [návscsév 'lyáté]

látogat

называня [ná 'zéványá]

megnevezés

назывник [ná 'zévnik]

főnév

наладити [nálá 'dété]

elkészít, megjavít

наліпка/ы [nálýpká/é]

matrica

намістичный [námisz 'técsnéj]

kormányzói

напослед [ná 'paszlyid]

utoljára

направляти [nápráv 'lyáté]

irányít

народ/ы [nárád/é]

nép

народность [ná 'radnaszty]

nemzet, nemzetiség

народопис/етнографія [nára 'dapész]

népismeret

наставник/ы [nász 'távnék/é]

nevelő

натоптовати [ná 'taptaváté]

rátapos

натрафити [nát 'ráfété]

rátalál

наука/ы [ná 'uká/é]

tudomány

научити кого на шор [náu 'csété kaha ná sar]

rendre tanítani valakit

начальный/а/ой/и [ná 'csálnéj]

alap, általános (iskola)

нашто [násta]

miért

наяръ [nájár]

tavasszal

небеса [nebe 'szá]

egek

небо [neba]

ég

небо и земля [neba é zemlyá]

az ég és a föld

неборак [ne 'barák]

szegény, elesett (ember)

невістка [ne 'viztká]

meny

недавно [ne 'dávna]

nemrég

неділя [ne 'gyilyá]

vasárnap

недуйдавый [ne 'dujdávěj]

csámpás

неє [neje]

nincs

нежонач [nezsa 'nács]

agglegény

незадаръ [ne 'zádár]

nemhiába

нектар/ы [nek'tár/é]	nektár
несчастливый/а/ой/и [neszcsászt'lévéj]	szerencsétlen
ніт [nyit]	nem
несправедливый/а/ой/и [neszpráved'lévéj]	igazságtalan
нигда [négdá]	soha
нияз [néják]	sehogy
низький [nézykéj]	alacsony
никати [nékáté]	nézni
нитка/ы [nétká/é]	cérna
нико, нитко [néka, nétká]	senki
німецький язык [nyi'meczykéj já'zék]	német nyelv
новизна/ы [na'vézná]	újdonosság
новина/ы [navé'ná]	újdonosság, friss hír
новинка/ы [no'venká]	újság, hírlap
новинкарь/и [navén'káry]	újságíró
ноябрь [na'vember]	november
нога/ы [no'há]	láb
номер телефона [namer tele'faná]	telefonszám
нести жалобу [na'szété zsá'labu]	gyászol
нота [natá]	osztályzat
нохуть/нохті [nochuty]	köröm
нохтик [nachték]	körmöcske
нора/ы [na'rá]	barlang, üreg, lyuk
норський/и [norszkyéj]	barlangi, üregi
нуж/ножи [nuzs]	kés
нужка/ы [nuská]	kis láb
нуч/ночі [nucs]	éjszaka
нучна скрыня [nucs'ná szk'renyá]	éjjeliszekevény

O

обдарован/ый/а/ой/и [obdá'rovánéj]	tehetséges
облак/ы, окно/а [ablák/é, ak'na/á]	ablak
обочина/ы [a'bacséná/é]	út széle
оборонный/а/ой/и [aba'ranéj]	védelmi
обрус/ы [abrusz/é]	abrosz, asztalterítő
обручины [ob'rucséné]	eljegyzés
обручка [ob'rucská]	jegygyűrű
общеобразовательный [obscseobrázo'vátelnéj]	általános
община/ы [obs'cséná/é]	közösség
обы [abé]	hogy
обыватель/и [obé'vátely/i]	lakos
обыстя [ab'észtyá]	kúria
овад/ы [avád/é]	bögöly
од [ad]	-tól, -től

оддати ся [at'dátészyá]	férjhez megy
одликаш/і [odlé'kás]	jeles tanuló
одличати ся [odlé'csátészyá]	megkülönböztet, különbözik
одлично [od'lécsna]	kitűnően
одношеня [ad'nasenyá]	viszony
одпуджовати [od'pudzsaváté]	elriaszt
одрізовати [od'rizaváté]	levág
озеро/а [azero/á]	tó
ож [azs]	hogyan
околиця/і [akalécya/cyi]	vidék
окольність [a'kalnoszty]	környék
окреме [ak'reme]	külön
окулярі [aku'lyári]	szemüveg
олай [o'láj]	olaj
Олена/Оленка [O'lená, O'lenká]	Ilona, Ilonka
Олтарь/і [al'táry]	oltár
онь [any]	szinte
орати [a'ráté]	szánt
оріх/ы [a'rich'é]	dió
орішок/ы [a'risok'é]	mogyoró
орнамент [ar'náment]	díszítés
освічений/а/ой/і [oszvicsenėj]	kivilágított (karácsonyfa)
осень [aszeny]	ősz
ослободителный/а/ой/і [aszlobo'dételnėj]	szabadságharc
основный/а/ой/і [asznav'nėj]	alap (tan)
оставити [asz'távété]	elhagy
отворити/ся [atva'vété/-szyá]	kinyit, kinyílik
отворяють ся [atva'ryávuty szyá]	nyílnak
отець/апо/нянько [a'tecy, ápo, nyányka]	apa
отпуст/ы [at'puszt'é]	búcsú (egyházi)
отцюзнина [ot'cyuznéná]	haza
Отче наш! [atcse nás]	Miatyánk!
отчим [atcsém]	mostoha (férfi)
охабити [achá'bété]	hagy
охоронець/і [acha'ranicy]	őr
оцінка/ы, оцінення [a'cinká/é, o'cinenyá]	osztályzat

П

пайташ/і [páj'tás/i]	pajtás
пак [pák]	majd
пакунок/ы [pá'kunak/pá'kunké]	csomag/csomagok
палата/ы [pálátá/é]	palota
палачіntовка/ы [pálá'csintovká/é]	palacsintasütő

палинка/ы [pálénká/é]	pálinka
палиця/і [pálécá/i]	bot
памятати [pámyá 'táté]	emlékezik, emlékszik
памнятка/ы [pá 'mnyátká/é]	emlék (személyes, történelmi)
памнять [pámnyáty]	emlék
пані [pányi]	nagyságos asszony
панахіда [páná 'chidá]	temetés (egyházi)
пантлик/ы [pántlék/é]	szalag
папірь/я [pápiry/ryá]	papír
папірькы [pápiry 'ké]	papírkák
паплан/ы [páplán/é]	paplan
парадный [pá 'rádněj]	díszes, parádés
паркетарь/і [párke 'táry/i]	parkettás, melegburkoló
паркетна пудлога/паркеты [pár 'ketná pud 'lohá/pár 'keté]	parketta
парна/ы [párná/é]	dunya
парнянка/ы [pár 'nyánká/é]	párnahuzat
парола/парол [pá 'ralá, pá 'ral]	jelszó
парохія/і [pá 'rachija/ji]	parókia
партер [párter]	földszint (háznál, színházban)
паска/ы [páská/é]	pászka
паскудный/а/ой/і [pász 'kudné/nyi]	piszkos, koszos
пастор/ы [pásztor/é]	pásztor, lelkész (egyházi)
пастырь [pász 'téry]	pásztor (állatok mellett)
пасуля на дзёбачкы [pá 'szulyá na dzjobácské]	babétel
пахнути [páchnuté]	illatozik
паця/та [pá 'cjá]	malac
пейзаж/і [pej 'zázsj/i]	tájkép
первый/а/ой/і [pervěj]	első
первецъ [per 'vecy]	elsőszülött
перебудововати [perebu 'davaváté]	átépít
переміняти [pereminyáté]	elcserél
перетягнути [peretyáh 'nuté]	áthúz, cserél
перо/а [pera]	toll
перський ковер [perszykéj ka 'ver]	perzsaszőnyeg
печена рыба [pe 'csená rébá]	sült hal
пивниця/і [pév 'nécyá/i]	pince
письмовый [pészy 'mavéj]	írásbeli
питя [pétyá]	üdítőitalok
пісенник/ы [pisenék]	énekeskönyv
пец [pec]	kemence
пішо [pisa]	gyalog
плановати [plána 'váté]	tervez
плата [p 'látá]	díj
платя [p 'látýá]	ruha
платок [plá 'tak]	kendő

плафон/ы [plá'fan/é]	mennyezet
плахта/ы [p'láchtá/é]	gyapjúkötény
Плащаниця [plás'csanécyá]	Jézus szent testét ábrázoló sírlepel
плeнер [ple'ner]	szabadban képek festése
плитка/ы [p'létká/é]	csempе
плод/ы [plað/é]	gyümölcs
плоский/а/ой/и [p'loszkéj]	lapos
площа/и [p'lascsá/i]	tér
по- [pa]	meg-
побановати [pabáno'váté]	megbánja
побізовати [pabiza'váté]	rábizza, megbizza
побраня [pobrá'nyá]	házasság
побрати ся [pob'rátészyá]	házasságot köt
повісти [pa'viszté]	megmond
повдoвiти [povdo'vité]	megözvegyül
погадати [pahá'dáté]	elképzел
погар/ы [pahár/é]	pohár
поговорка [paha'varká]	közmondás
подаколи и булше [pa'dákalé é bulse]	néha több/többen is
подорога/ы [pada'rahá/é]	utazás
позваня [pazvá'nyá]	meghívó
позвати [paz'váté]	meghív
поза шором [pazá'saram]	szoron kívül
познаваня [paz'náványá]	megismerés
познавати [pazná'váté]	megismer
познатый/а/ой/и [paz'náté]	ismert
позычить [pa'zécsey]	kölcsönad
позур [pazur]	figyelem!
пой/те удну! [poj/te ud'nu]	jöjj/enek be!
покора [pa'kará]	alázat, alárendeltség
покровець/и [pak'ravicy/vci]	pokróc, takaró
покрывало [pakré'vála]	takaró
поле/я [pale/lyá]	mező
поливати/ся [palé'váté/szyá]	locsol, locsolkodik
поливач/и [palé'vács/i]	locsolkodó
полиця/и [pa'lécyá/i]	polc
полотно [palat'na]	vászon
помагати [памá'háté]	segít
помалы [pa'málé]	lassan
поміряти [pa'miryáté]	lemér
помочный/а/ой/и [pa'macsnéj]	segítő, pót
помуч [памуcs]	segítség
помочник/ы [pa'macsnék]	segítő
помывати [памé'váté]	mosogatni
понеже [pa'nezse]	mivel hogy

попелъ [popily]	hamu
Попелна Среда [popil'ná szere'dá]	Hamvazó Szerda
попелница/ї [popel'nécya/i]	hamutartó
поплатаный/а/ой/ї [pap'átáněj]	foltozott (ruha)
пора [pa'rá]	itt az ideje, évszak
порадити [pa'rádété]	tanácsol
поросказовати [paraz'kázaváté]	elmond
портрет/ы [part'reté]	arckép, portré
порядно [po'ryádna]	rendesen
порядок/ы [poryádak/é]	rend
поселеня [pa'szelenjá]	település
поселенець/ї [pasze'lenecy]	telepes, lakos
посередна [posze'redná]	közepes
постелина [pasztelé'ná]	ágynemű
постигати [paszté'háté]	megért, felfog
потреба [pat'rebá]	szükség
потук/потокы [patuk,pataké]	patak
пофігльвати [pafiglya'váté]	viccelődik
поховати [pacha'váté]	eltemet
похопити [pacho'pété]	megért
пошыти [po'sété]	megvarr, varrogat
прабаба/ы [prábábá/é]	dédmama
правнук/ы [právnuk]	dédunoka
прадідо/ы [prágyido/é]	dédapa
праздник/ы [p'rázdnék/é]	ünnep
празднувучи [p'rázdnuvucsé]	ünnepelve
прапор/ы [p'rápar/é]	zászló, lobogó
предмет/ы [p'redmet/é]	tárgy (tantárgy, valaminek a tárgya)
преця [precá]	hiszen
предсідатель [predszi'dátely]	elnök
пригода/ы [p'rehadá/é]	esemény, kaland
приємна мати [pré'jamná máté]	nevelőanya
приємный отець [pré'jamnéj a'ťecy]	nevelőapa
приймич/ї [p'rejmécs/i]	mostoha (fiú)
приймичка/ы [p'rejmécská/é]	mostoha (lány)
прийти [préj'té]	megjön
принимати [préné'máté]	fogad
природа [pré'radá]	természet (környezet)
природопис [prérada'pész]	környezet
пристигати [prész'téháté]	érik
притулок/лкы [p'rétulak/lké]	menedék
пріватный дом [pri'vátnej dom]	családi ház
пробовати [p'robaváté]	próbál valamit megtenni, ruhát próbál/felpróbál
пробовка/ы [pra'bavká/é]	próba

провідня [pravi 'gyinyá]	megvilágosodás
повітрівати [pra 'vitryaváté]	szellőztet
програма/ы [prag 'rámá/é]	program
прозвище [p 'ruzvéscse]	vezetéknev
просторный [prasz 'tarnéj]	tágas
просити [pra 'szété]	kér
простый/а/ой/и [prasz 'tėj]	egyszerű
просторунь [p 'rasztoruny]	tágas tér
просфора [proszfo 'rá]	áldozási kenyér
протяг [p 'rotyáh]	huzat
професія/и [pra 'feszija/i]	foglalkozások
птиця/и [p 'técya/i]	madár
пуд [pud]	alatt/padlás
пуджати [pudzsaté]	riaszt
пудлога/ы [pud 'lahá/é]	padlózat
пудросток/ы [pud 'raszta/tké]	kamasz
пуловер/ы [pulover/é]	pulóver
пуст [puszt]	bőjt
пухкий/а/ой/и [puh 'kéj]	lágú
пшениця [pse 'nécya]	búza
пятниця [pjátnécya]	péntek

P

радость [rádaszty]	öröm
рабство [rábsztva]	rabság
радо [ráda]	örömmel
радовати [ráda 'váté]	örömet szerez
радовати ся [rádavátészyá]	örül
радость [rádaszty]	öröm
радый/а/ой/и [rádėj]	örül
раждає [rázs 'dájé]	szül
раз [ráz]	egyszer
раз лем/лиш [ráz lem]	egyszer csak
рай [ráj]	mennyország
райбачка-автоматка [ráj 'bácská-ávta 'mátká]	mosógép
район/ы [rá 'jan/é]	kerület, járás
рак/ы [rák/é]	rák
рама/ы [rámá]	ráma
рамня [rátnyá]	váll, ölelés
раненько [rá 'nenyka]	korán reggel
рано [rána]	reggel
ранушно [rá 'nusna]	reggelente
рахованка/ы [rá 'chavánká]	kiszámoló
раховати [ráchaváté]	számol

раціон/ы [ráci'an/é]	adag, porció
рвати [r'váté]	tép
реалістичн/ый/а/ой/ї [realisz'técsnéj]	valós, realiztikus
ребус/ы [rebusz/é]	fejtörő
ревати [re'váté]	sír
регістрація/ї [regiszt'rácijá]	regisztrálás, bejelentkezés
результат/ы [rezul'tát/é]	eredmény
рекамей [reká'mej]	rekamié
ректор/ы [rektor/é]	rektor
ремесло [remesz'la]	kézműipar
ремонт/ы [re'mant/é]	felújítás
ремонтник/ы [re'mantnék/é]	szerelő
ремонтный [re'mantnéj]	felújítási
ремонтвати [remonta'váté]	felújít
репетиція/ї [repe'ticijá/ji]	próba (ének, tánc stb.)
реставровати [resztávro'váté]	restaurál
реставратор/ы [restav'ratar/é]	restaurátor
ресурс/ы [re'szursz/é]	erőforrás
рецепт/ы [re'cept/é]	recept
реченя [recsenyá]	mondat
решето [rese'ta]	szita
рисовати [résza'váté]	rajzol
рисунок/ы [ré'szunok/nké]	rajz/rajzok
рідина [ridé'ná]	folyadék
різати [rizáté]	vág, farag
різба [rizbá]	farag
рідко [ridka]	ritkán
ріка/ы [ri'ká/é]	folyó
рінь/ї [riny]	kavics, murva
ріпка/ы [ripká/é]	répa
ріхтовати [richta'váté]	készít
річка/ы [ricská/é]	folyócska
рішення [risenyá]	döntés
рішуть [ri'sété]	dönt
робити [ra'bété]	dolgozik
робота/ы [ra'batá/é]	munka
робутник/ы [ra'butnék/é]	munkás, dolgozó
робутниця/ї [ra'butnécyá/ci]	munkás, dolgozó
робутный/а/ой/ї [ro'butnéj]	szorgalmasan dolgozó
ровень [roveny]	síkság
род/ы [rod]	nemzetség
родак/чка [ra'dák, ro'dácská]	rokon
родакы [radá'ké]	rokonok
родина [ra'déná]	család
родити [radété]	szül
родити ся [radétészyá]	születik

родичі [radécsi]	szülők
родостром/ы [radaszt'ram/é]	családfa
Рождество [razsdeszt'va]	Karácsony
Рождество Христово [rozszdesztva chrésztovo]	Krisztus születése
рожениця [razsenécyá]	szülőnő
роженя [razsenyá]	születés
роз [raz]	el-, szét- (igével)
розбити [raz'bété]	eltör
розбуйник/ы [raz'bujné/ké]	betyárok, rablók
розвалина/ы [raz'váléná/é]	rom
розведена [raz'vedená]	elvált nő
розведеный [raz'vedenéj]	elvált férfi
розвеселити [razvesze'lété]	felvidít
розвести ся [raz'vesztészyá]	elválik valakitől
розвивати [ravé'váté]	fejleszt
розвидняти [ravéd'nyáté]	kiderül (az ég), kivilágosul
розвуй [razvuj]	fejlődés
роздвоєні [razd'vojenyi]	hasított állati pata
розділ [raz'gyil]	rész (irodalmi műben)
розділення [raz'gyilenyá]	elosztás
розділити [ragyi'lété]	eloszt
розлука [raz'luká]	elválás
роль/ї [raly/lyi]	szerep
роса [ra'szá]	harmat
роказ/ы [razkáz/é]	utasítás
роскопка/ы [rasz'kapká/ké]	ásatás
роспак [raszpák]	kétségbeesés
ропис годин [raszpész hadén]	órarend
ропис/ы [rasz'pész/é]	kiírás (pályázaté)
рописати [raszpé'száté]	pályázatot kiír, díszít, aprólékosan elmesél
роповідь/ї [raszpavigy]	elbeszélés
роповісти [raszpa'viszté]	elbeszél
роположення [raszpa'lazsenyá]	elhelyezkedés
ропорядок годин [rosz'poryádok hodén]	órarend
ропятя [rasz'pátyá]	feszület
роствур/ы [rasztvur/é]	mélység, nyílás (ajtónál), nyitány (zenében)
рости [rasz'té]	nő
ростина/ы [rasz'téná/é]	növény
ростиня [rasz'tényá]	növényzet
ростлина/ы [raszt'léna/é]	növény
рот/ы [rat/é]	száj
рубати [ru'báté]	vág
рувно [ruvna]	egyenesen
рудный/а/ой/ї [rudnéj]	rokoni

ружа/і [ruzsá/i]	rózsa
Руздво [ruzd'va]	Karácsony
руздвовати [ruzd'aváté]	karácsonyt/születésnapot ünnepel
руздвяні [ruzdvyá'nyi]	karácsonyi
рузнофарбно [ruzno'fárbna]	sokszínűen
рузноцвітно [ruzna'cvitna]	sokszínűen
рук/роки [ruk, ra'ké]	év
рука/ы [ru'ká/ruké]	kéz
руковати [ruka'váté]	bevonul a hadseregbe
руководитель/і [rukava'détely/lyi]	vezető
руководити [rukava'dété]	vezet
руководити будователством [rukava'dété buda'vátelysztvam]	építést vezet
рунати [runáté]	egyenesít
руно [runa]	egyenesen
русалка/ы [ru'szálká/é]	sellő
Русин/ка [ruszén]	ruszin (férfi/nő)
русинський [ru'szénszykéj]	ruszin
Русины [ruszé'né]	ruszinok
русиністика [ruszé'nyisztéká]	ruszinisztika
Руснак [rusz'nák]	ruszin
рустка [ruszt'ká]	csíra, palánta, hajtás (növénynél)
русый [ruszėj]	szőke
руський [ruszkėj]	ruszin (rég)
ручка/ы [rucská/é]	toll
ручник/ы [rucs'nék/é]	törülköző
ручный [rucs'nėj]	kézi
рушати [rusáté]	indul
рыба/ы [rébá/é]	hal
рыбак/ы [ré'bák/é]	halász, horgász
рыбарь/рыбарочка [ré'bár/ré'báracská]	halász, horgász
рыканя [rékányá]	bőgés (állat, pl. szarvas)
рыкати [rékáté]	bőgni (állat)
рыло [réla]	pofa (állati)
рябый/а/ой/і [rjá'bėj]	tarka
рянда/ы [ryándá/é]	rongy

C

сайты/веб-сайты [szájt/é, vebszájt/é]	honlap
салонка/ы [szá'lonká/é]	szaloncukor
самичка/кы [szá'mécská/é]	nőstény
свадьба/женитва [sz'válybá, zse'nétvá]	esküvő (polgári)
свадьбова дорога [szvály'bavá da'rahá]	nászút
сват/ы [szvát/é]	nász

сваха/ы [sz 'váchá/é]	nászasszony
светер/ы [sz 'veter/é]	szvetter
свiчка/ы [sz 'vicská/é]	gyertya
свiчник/ы [sz 'vicsnék/é]	gyertyatartó
самосправованя [számaszprá 'vaványá]	önkormányzat
сезоннi цвiтя [sze 'zanyi c 'vityá]	idényvirágok
село/а [sze 'la/á]	falu, község
сельскый/а/ой/и [szelyszkéj]	falusi, községi
серед [szered]	között
середа [szere 'dá]	szerda
серсама/ы [szer 'számá/é]	szerszám
сесь/ся/се [szeszy]	ez
селективное збераня [szelek 'tévnaje z 'berányá]	szelektív gyűjtés
серветка/ы [szer 'vetká/é]	szalvéta
сервiз/ы [szerviz/é]	szerviz, készlet
сервiровать [szervira 'váté]	terít, szerviroz
сестра/ы [szeszt 'rá/é]	lánytestvér
силовати [szélaváté]	kinál
сирота/ы [szeratá/é]	árva
сидiти [szé 'gyité]	ül
сiмболичный [szimba 'licsnéj]	szimbolikus
сiтуаця/и [szitu 'ácijá/i]	szituációs gyakorlatok
скласти [szk 'lászté]	összerak
скончити [sz 'kancsété]	befejez
сконченя [sz 'kancsenyá]	befejezés
скричати [szkré 'csáté]	felkiált
скромный/а/ой/и [szk 'ramnéj]	szerény
скрыня/и [szk 'rényá/i]	szekrény
скрытя [szkré 'tyá]	eltitkolás
слабый/а/ой/и [szlá 'béj]	gyenge
Славiте его! [szlá 'vite jehó]	Dicsérjétek őt!
слава [sz 'lává]	dicsőség
слухати [sz 'lucháté]	hallgat
скiпец/скiпцi [sz 'kipec/pci]	csemete, palánta, dugvány
слiд/ы [szlyid/é]	nyom
словарь/и [szlo 'vár/i]	szótár
слово/а [sz 'lava/á]	szó
славянскый [szlá 'vánszykéj]	szláv
слыза/ы [szlé 'zá/é]	könny
служба/ы [sz 'luzsbá/é]	mise
смерть [sz 'merty]	halál
смиця [szmi 'tyá]	szemét
снiг/ы [sz 'nyih/é]	hó
снiжна баба [sz 'nyizsná bábá]	hóember
согрiти [szoh 'rité]	megmelegít

сок/ы [szak/é]	gyümölcsle
сокотити [szaka 'tété]	vigyáz
сокол/ы [szakal/é]	sas
сокотити [szakatété]	vigyázz, kímél, megóv, ápol
солонина [szala 'néna]	szalonna
сон/сны [szan, szné]	álm
солнце [szance]	Nap (égitest)
сорока/ы [szaraká/é]	szarka
сорочка/ы [sza 'racská/é]	ing
сосіда/ы [szaszid/é]	szomszéd
сотворити [szatva 'rété]	létrehoz
сохраняти [szachrá 'nyaté]	őriz, megőriz
сохташ/и [szach 'tás/é]	szokás
спалня/и [sz 'pálnya/i]	hálószoba
спати [sz 'páté]	alszik
спечи [sz 'pecsé]	megsüt
співанка/ы [sz 'pivánká/é]	ének
співати [szpi 'váté]	énekel
спередслово [szpered 'szlava]	előszó
спершу [sz 'persu]	először
спішыти [szpi 'sété]	siet
спознавати [szpazná 'váté]	ismer
спокуйный/а/ой/и [szpa 'kujnéj]	nyugodt
спортивный/а/ой/и [szpor 'tévnéj]	sportos
спочивати [szpacsé 'váté]	pihen
спуд [sz 'pud]	alól
спудна біленина [szpud 'ná bilené 'ná]	fehértelű
стара [sztá 'rá]	anyós
стара [sz 'tára]	őregasszony
стара дівка [sz 'tára gyivká]	vénlány
старша жона [sz 'társá zsa 'ná]	idős asszony
старший хлоп [sz 'társéj chlap]	idős férfi
старший/а/и [sz 'társéj]	idősebb
старый [sztá 'réj]	após
старый [sz 'taréj]	őregember
старый легінь [sz 'taréj le 'giny]	agglegény
статуетка/ы [sztátu 'etká/é]	szobor
стіна/ы [sztyi 'ná/é]	fal
столажія/и [szto 'lászija/ji]	polc
столець/студльці [szto 'licy, sz 'tulyci]	szék
столик/ы [sz 'talék/é]	asztalka
столова суль [szta 'lavá szuly]	asztali só
столова/и [szta 'lavá/i]	étkező, ebédlő
столовати [sztala 'váté]	étkeztet
столовати ся [sztalavá 'tészjá]	étkezik
столовое вино [szta 'lavaje véna]	asztali bor

столовый прибор [szta 'lavéj pré 'bar]	evőeszköz
столярити [sz 'talyárété]	asztalosmunkát végez
столярь/и [sz 'talyáry/i]	asztalos
стояти [szta 'játé]	áll
страшный/а/ой/и [sztrás 'néj]	ijesztő
стриберні тацы [sztri 'bernyi tácé]	ezüst tálcák
стрибло [szt 'ribla]	ezüst
стрітити [szt 'ritété]	találkozik
строгий пуст [szt 'rohéj puszt]	szigorú bűjt
строга [szt 'raha]	szigorúan
стромик [szt 'romék]	karácsonyfa
стрый/стрыко [szt 'réj, szt 'réka]	nagybácsi (apai ágon)
стрыйна [szt 'réjné]	nagynéni (nagybácsi felesége)
стул/стола [sz 'tul/é]	asztal
султан/ы [szul 'tán/é]	szultán
схылити [szché 'lété]	lehajt
схыленный/а/ой/и [zschéle 'néj]	hajlott
сын/ы [szén/é]	fiúgyermek
сятити [szyá 'tété]	szentel
сяткованя [szyát 'kaványá]	ünneplés
сятковати [szyátka 'váté]	ünnepel
сяткові [szyátkovi]	ünnepi
сятки [szyátké]	ünnepek
сято/а [szyáta/á]	ünnep
сяточный/а/ой/и [szyá 'tacsnéj]	ünnepi
Сятый Вечур [szyá 'téj vecsur]	Szenteste
Сятый Престол [szyátéj pres 'tal]	Szentszék
сятыня [szjá 'tényá]	szentély, zarándokhely
сячена вода [szyá 'csená vadá]	szenteltvíz
сященик/ы [szás 'csenék/é]	lelkész, pap

T

табела успішности [tá 'belá usz 'pishnaszti]	bizonyítvány
табла/ы [táblá/é]	tábla
танець/и [tánecy/i]	tánc
танжер/таніря [tánzser/tá 'nyiryá]	tányér
танцёвална група [táncya 'válná grupá]	táncgyűttes
таца/ы [tácá/é]	tálca
твур/творы [t 'vur, t 'voré]	fogalmazás
тема/ы [temá/é]	lecke, téma
тепша/и [tepsá/i]	tepsi, sütőlemez
тесть [teszty]	após
тета [tetá]	nagynéni
теща [tescsá]	anyós

тісто/кісто [tyisza/kisza]
тішыти ся [tyisété cyá]
тоалет [taá'let]
тогда уже [tah'dé u'zse]
топанка/ы [ta'pánká/é]
трава/ы [trá'vá/é]
треба [t'rebá]
тримати [t'rémáté]
тримати ся [t'rémátészyá]
туліпан/ы [tuli'pán/é]
туриста/ы [tu'risztá/é]
туш [tus]
тютка/ы [tyutká/é]

sütemény
örülnek
vécé
akkor már
cipő
fű
kell
tart
tartja magát (nem tört meg)
tulipán
turista
zuhanyozó
nagynéni

У

уже ледва [u'zse ledvá]
уздріти [uz'drité]
указати [uk'záté]
украшения [uk'rásenyá]
украшения [uk'rásenyá]
умерати [ume'ráté]
умерлый/ла [u'merléj, u'merlá]
умерти [u'merté]
умывалник/ы [umé'válnék/é]
уміщати ся [umis'csátészyá]
унікатный/а/ой/і [uni'kántnéj]
унук/унучка, унукы
[u'nuk, u'nucská, u'nuké]
упасти [u'pászté]
упіканти [u'pikánté]
упражнения [up'rásznenyá]
упражняти ся [uprázs'nyátészá]
успішний/а/е/і [usz'pishnéj]
устный/а/ой/і [usznéj]
утерти [u'terté]
ухо/а [ucha/á]
учебник/ы [u'csebnék/é]
учебный план [u'csebnéj plán]
учинити [ucsé'nété]
учити [u'csété]
учити ся [u'csété cá]
учитель/ка [u'csétely, u'csételyká]
ушорити [uso'rété]

már alig
meglát
megmutat
díszek
díszítés
haldokol
elhunyt (személy)
meghal
mosdó
elfér
kivételes
unoka (fiú, lány), unokák
elesik
kisüt
gyakorlás
gyakorol
sikeres
szóbeli
töröl
fül
tankönyv
tanmenet, tanterv
tesz
tanít
tanul
tanító/tanítónő
elrendezni

Ф

фазон/ы [fá'zan/é]	fazon, szabás (ruháé)
файный/а/ой/и [fájněj]	szép
фамілія/и [fá'milijá/ji]	család
фантастично [fántász'técsna]	fantasztikus
фарба/ы [fárbá/é]	szín
фарбовый телевизор [fár'bavėj tele'vizar]	színes tévé
фаршангы/маслениця [fársán'gé]	farsang
фeбруар [február]	február
фeрталь [fertály]	negyed
фігляр/и [figlyá/i]	vicc
фізика [fiziká]	fizika
фізкультура [fizkul'turá]	testnevelés
фінджа/и [finzsá/i]	csésze
фіномное тісто [finomnaje tyiszta]	finom sütemény
фіовка/ы [fi'óká/é]	fiók
фірганка/кы [fir'hánká/é]	függöny
фляшка/ы [flyáská/é]	palack, üveg
фломајстер/ы [flo'májszter/é]	filctoll
фотел/ы [fo'tel/é]	fotel
фотографія/и [fatag'ráfijá/i]	fénykép
фотографовати [fatagrafa'váté]	fényképez
фриштык [frésték]	reggeli
фунгованя [fungoványá]	működés
фунговати [fungo'váté]	működik

Х

харіня [chárinyá]	takarítás
хемія [chemijá]	kémia
хлоп/хлопы [chlap/chlapé]	férfi, férfiak
хлопец/хлопчик [ch'lapicy/ch'lopcsék]	kisfiú
хлопчиско [chlap'csészka]	serdülő fiú
хованя/погреб [chaványá/pahreb]	temetés (polgári/világi)
ховати [cha'váté]	temet
холодник/ы [chalad'nék/é]	hűtőgép
хореографія [chareag'ráfijá]	koreográfia
храм/ы [ch'rám/é]	székesegyház
Христос рождае ся! [chrész'tasz rozs'dájeszyá]	Krisztus Születik!
хризантема/ы [chrizén'temá/é]	krizantém
хрін [chrin]	torma

Ц

Царство наших жун [cársztva náséché zsun]	asszonyaink királysága
Цвіток/цвітя [cvi'tak, c'vityá]	virág
центр/ы [center; centré]	központ
церуза/ы [ce'ruzá'é]	ceruza
церьков/церьквы [cerkov, cerk've]	templom
ци [cé]	vagy, -e
цибуля/ї [cé'bulyá/i]	hagyma
цидулка/лки [cédulká/cédulké]	cédula
цінькати [cinykáté]	cincog
цінканя [cinkányá]	cincogás
цілий/а/ой/ї [ciléj]	egész
цімбора [cim'borá]	cimbora
ціркуль [cirkuly]	körző
ціфровані [cif'raványi]	mintás
Цилє [cé'lya]	Laci (László beceneve)
цорканя [carkányá]	koccintás
цоркати ся [carkátészyá]	koccint
цоркнуті погары [carknuté pa'háré]	koccint
цоркнутый [carknutéj]	ütődött

Ч

чабан/ы [csá'bán]	pásztor (állatok mellett)
часть [császty]	rész
часто [császta]	gyakran
червак/ы [cser'vák'é]	giliszta
чебрия [csebryá]	edények
чекати [cse'káté]	vár
черево [csereva]	has, pocak
черевисько [csere'veszka]	pohos has
червений/а/ой/ї [cse'venéj]	piros
Червена шапочка [Cser'vená sápacská]	Piroska (mesében)
червена ружа [cse'vená ruzsá]	piros rózsa
чеснок [csesz'nak]	fokhagyma
честный [csesztnéj]	becsületes, tisztességes
честовати [cseszta'váté]	tisztel, megbecsül
честовані читателі! [csesz'taványicsétátelyi]	tisztelt olvasók!
чижма/ы [csészma'é]	csizma
численя [csészlennyá]	számolás
чистый/а/ой/ї [csésztéj]	tiszta
читати псалтирю [csé'táté pszál'téryu]	virraszt
члінговати [csilingo'váté]	csilingel
члінгув/члінговы [csilinguv/csilingové]	kisharang/kisharangok

чінгі-лінгі [csingi-lingi]	csingi-lingi
чіпка/ы [csipká/é]	csipke
чіпес/ы [csipesz/é]	csipesz
чіпкова мінта [csip 'kavá mintá]	csipkés minta
чіпкова фірганка [csip 'kavá fir 'hánká]	csipkefüggöny
чіпкований [csip 'kaváněj]	horgolt
чіпковати [csipka 'váté]	horgol
чічка/ы [csicská/é]	virág
чководати [cskada 'váté]	sajnál
член/ы [cslen/é]	tag
човен/човны [csaven, csav 'né]	csónak
шоколада [csaka 'ládá]	csokoládé
чоло [csala]	homlok
чоловік [csala 'vik]	ember, férfi
чом [csam]	miért
шоколадова торта [csakaládavá tartá]	csokoládétorta
чорний/а/ой/і [csarněj]	fekete
чорноок/ый/а/і [csarna 'akėj]	fekete szemű
чудесн/ый/ая/ой/і [csu 'deszněj]	csodálatos
чудовати [csudaváté]	meglep
чудовати ся [csudavátészá]	csodálkozni
Чудотворна Ікона [csudat 'varná i 'kaná]	Csodatevő Kegykép
чудниця [csudnécyá]	csodatevő
чужый/а/ой/і [csu 'zsėj]	idegen
чути ся [csuté cá]	(jól) érzi magát

Ш

шампон/ы [sám 'pan/é]	sampon
Шарошпоток [sárospatak]	Sárospatak
шатенка/ы [satenká/é]	gesztenyeszínű (haj)
шатя [sátyá]	öltözet, ruha
шваблик/ы [s 'váblék/é]	gyufa
шіковн/ый/а/ой/і [si 'kovnéj]	ügyes
школа/ы [s 'kalá/é]	iskola
шкарлупа [s 'kár lupá]	héj
школарський днівник [ska 'lárszykéj d 'nyavnék]	iskolai napló
школна олімпіада [s 'kolná olim 'piáda]	iskolai tanulmányi verseny
школна програма [s 'kalná prag 'rá má]	iskolai tanulmányi program
шовдарь [sovdáry]	sonka
шовковый/а/ой/і [sov 'kavėj]	selyem
шовкова косиця [sov 'kavá ka 'szécyá]	havasi gyopár
шор/ы [sar/é]	sor (könyvben, üzletben)
шоровый танець [sa 'ravėj tánicy]	menyasszonyi tánc

шпоркаса [spor 'kászá]
шпоровали гроші [sporo 'válé h 'rosi]
шупс [supsz]
шустер/ы [suszter/é]
што [sta]
шыти [sété]
шывкыня [sév 'kényá]

takarékpénztár
pénz takarítottak meg
zsupsz
cipész, suszter
mi
varr
varrónő

Щ

щастливый/а/ой/и [szcsászt 'lévéj]
щир/ый/а/ой/и [scsérá]

boldog
őszinte

Ю

юбілант/ы [jubi 'lánt/é]
юбілейный/а/ой/и [jubi 'lejněj]
юбілей/и [jubi 'lej/ji]
юбіловати [jubilo 'váté]
ювелір/ы [juve 'lir/é]
юг [juh]
югас/ы [juhász/é]
юго-восток [juha-vosz 'tok]
юго-запад [juha-zápád]
Юда [judá]
Юдіта [judita]
южан/ка/е [juzsán]
южн/ый/а/ой/и [juzsněj]
Юла [julá]
Юліана [juliáná]
Юліанський [juli 'ánszkěj]
юлій [julij]
Юлка [julká]
юній [junij]
юность [junoszt]
юный/а/и [juněj]
Юра [jurá]
юридичный [juri 'dicsnej]
юрісдікція [jurisz 'dikcijá]
юріспруденція [juriszpru 'dencijá]
юриста/ы [jurisztá/é]
Юря [jurjá]
Юстина [jusz 'téná]

ünnepelt
évfordulós
évforduló
évfordulót ünnepel
ékszerész
dél
juhász
délkelet
délnyugat
Júdás
Judit
délen élő
déli (világtáj)
Jula (Júlia beceneve)
Júlia
Julianus
július
Julka (Júlia beceneve)
június
ifjúság
ifjú
György
jogi
jog
jog
jogász
Szent György napja
(egyházi ünnep)
Jusztina

юха [juchá]
юшка [juská]
ЮШКОВИТЫЙ/а/ой/и [juskovétéj]

halleves (halászlé)
leves
lédús

Я

я [já]
ябеда/ы [jábedá/é]
ябедити [jábedété]
ябедник [jábednék]
ябко [jábka]
яблоко/ы [jáblaka/é]
яблонёвый/а/ой/и [jáblo 'nyovéj]
яблоня [jáblanyá]
яв/а [jáv/á]
явёный [jávénéj]
явити [já 'vété]
явити ся [jáv 'vétészá]
явище [jávészce]
являти [jáv 'lyáté]
являти ся [jáv 'lyáté cá]
явно [jávna]
явность [jávnoszty]
явный/а/ой/и [jávnej]
яворовый [jávoro 'véj]
явствовать [jávosztva 'váté]
явур/ы [jávur/é]
ягня [jáh 'nyá]
ягнятко [jáh 'nyátka]
ягода/ы [jáhadá/é]
ягодка/кы [jáhadká/ké]
ягодник [jáhodnék]
ягодный/а/ой/и [jáha 'davéj]
ягер/ы [jáger/é]
ягуар/ы [jágu 'ár/é]
яд/ы [jád/é]
ядерность [jádernoszty]
ядерный/а/ой/и [jáder 'néj]
ядро/а [jád 'ra, jádrá]
язанка/ы [jázánká/é]
язаный/а/ой/и [jázánéj]
язык/ы [jázék/é]
языковой [jázé 'kavéj]
языкознатель [jázékaz 'nátily]
языколамка [jázéka 'lámká]

én
árulkodó
árulkodik
árulkodó
alma
alma
almából készült
alma
jelenés
megjelent
megjelentetni
megjelenik
jelenség
megjelentet
megjelenik
világosan (érthető)
világosság
világos
jávorfából készült
jelen van
jávorfa
kis bárány
barika
eper
eperke
eperföld
epres
vadász
jaguár
méreg
atomtartalmú
atom
mag (atom)
köteg
kötött
nyelv (ruszin)
nyelvi
nyelvész
nyelvtörő

яичко [jáicska]	tojás
яичница [jáicsnéca]	rántotta
яйце/я [jáj 'ce/jájcyá]	tojás
як [ják]	amint
який [já 'kéj]	milyen
яло [já 'la]	illik
яма/ы [játá]	gödör
ямка/ы [jámká/é]	gödröcske
Ян [ján]	János
Яна (свято) [jáná]	Jána (nyári napereglőség ünnepe), Szent Iván-éj
Янко [ján 'ka]	Jánoska, Jankó
янтарь [ján 'tary]	borostyán
януар [jánu 'ár]	január
Янчо [ján 'csa]	Jancsó, Jancsi
Японія [já 'ponijá]	Japán
ярецъ [járicy]	árpa
ярэваня [jároványá]	tavaszi munka a földeken
ярэвати [járyo 'váté]	tavaszi munkát végez a földeken
ярмо [jár 'ma]	iga, járom
ярмарок/ркы [jármáarak]	vásár
ярок/яркы [jáarak/é]	árok
яросць [járaszty]	dűh
ярый/а/ой/и [járéj]	dűhös
ярь [járy]	tavas
ясінь/і [jásziny/i]	kőrís
яскыня/і [jász 'kényá]	barlang
яслі [jászlyi]	bölcsőde
яснити [jász 'neté]	megvilágít
ясніти [jásznyité]	világosodik
ясно [jászna]	világos
ясность [jásznoszty]	világosság
ясный/а/ой/и [jásznej]	világos
ястряб/ы [jásztryáb]	sas(madár)
яфина/ы [já 'féná]	áfonya
яфиновый/а/ой/и [já 'fénavéj]	áfonyából készült
яхта/ы [jáchtá]	jacht
ящурка/ы [jáscsurká]	gyík
ящурь/і [jáscsury/i]	szalamandra (gyíkféle)

Croatica Nonprofit Kft.

Felelős kiadó: Horváth Csaba ügyvezető igazgató